RIJKS MUSEUM 2017

JAAR VERSLAG

BEELD VOORPAGINA V.L.N.R.: REFLECT YOUR HOPES (DETAIL, PP. 85–86); MONUMENT À LA BÊTE DEBOUT (DETAIL, P. 92); ALARIA ESCULENTA (DETAIL, P. 112); PORTRET VAN EEN VROUW, MOGELUK MARIA TRIP (DETAIL, P. 22)

INHOUD

BEGUNSTIGERS 13

PATRONEN 27

SCHENKERS EN LEGATOREN 37

VERSLAG VAN DE DIRECTIE 47

BERICHT VAN DE RAAD VAN TOEZICHT 75

TENTOONSTELLINGEN EN PRESENTATIES 87

BRUIKLENEN 95

AANWINSTEN 103

CONSERVEREN EN RESTAUREREN 177

PUBLICATIES 191

PUBLICATIES VAN MEDEWERKERS 195

PRESENTATIES EN LEZINGEN DOOR MEDEWERKERS 211

EXTERNE ACTIVITEITEN VAN MEDEWERKERS 237

ORGANOGRAM 248

FINANCIEEL VERSLAG 251

PLAY VIDEO

Tentoonstelling *Johan Maelwael*, 6 oktober 2017–7 januari 2018. Voor de eerste keer werd werk van Nederlands eerste schilder (Nijmegen ca. 1370–Dijon 1415) en zijn hertogelijke werkplaats in Dijon in samenhang getoond met schilderijen, handschriften, edelsmeedwerk en beelden van de belangrijkste Nederlandse kunstenaars en hun Franse tijdgenoten uit de periode van de zogenaamde Internationale Gotiek.
De tentoonstelling werd georganiseerd in nauwe samenwerking met Musée du Louvre, Parijs, en mede mogelijk gemaakt door Fonds Beukenhorst/Rijksmuseum Fonds en een gift uit een nalatenschap

Tentoonstelling *Johan Maelwael*. Op de achterwand: Anoniem, *Memorietafel met Calvarieberg van Hendrik van Rijn*, Noordelijke Nederlanden, ca. 1363. Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten, inv.nr. 519

PLAY VIDEO

PLAY VIDEO

Per 1 april 2017 werd Hendrikje Crebolder in de directie van het Rijksmuseum benoemd. Als directeur Development & Media is zij naast hoofddirecteur Taco Dibbits en zakelijk directeur Erik van Ginkel verantwoordelijk voor fondsenwerving, communicatie en marketing. Zij was sinds 2009 hoofd Development bij het Rijksmuseum

BEGUNSTIGERS

BEGUNSTIGERS

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Royal Philips, founder
BankGiro Loterij, hoofdsponsor
ING, hoofdsponsor
KPN, hoofdsponsor

AkzoNobel, sponsor
- Aanstelling twee PhD-onderzoekers
- Levering Sikkens-verf voor de muren van tentoonstellingen in de Philipsvleugel

Albert Heijn, sponsor
- Algemene bijdrage

Baker McKenzie Amsterdam N.V., sponsor
- Aankopen 20ste-eeuwse fotografie

BankGiro Loterij, hoofdsponsor
- Aankoop Anna Atkins, *Photographs of British Algae Cyanotype Impressions*, ca. 1843–1853
- Aankoop doopdeken van effen zijde geborduurd met floraal strooimotief, gewatteerd met geweven wol en gevoerd met zijde, ca. 1675
- Aankoop deken voor wieg of kinderbed van zijde in satijnbinding, gewatteerd, doorgestikt en geborduurd, ca. 1675–1700
- Geoormerkte afdracht ten behoeve van de Rijksmuseumbus (Alle kinderen naar de Nachtwacht)
- Extra projectbijdrage voor *Muziek in het Rijks*

Cisco, partner
- Infrastructuur voor spraak en data, en gratis WiFi in het Rijksmuseum

FedEx, sponsor
- Algemene bijdrage

Fonds 21
- Hoofdbegunstiger Teekenschool
- Bijdrage tentoonstelling *Matthijs Maris*

FrieslandCampina, sponsor
- Algemene bijdrage

Gieskes Strijbis Fonds
- Bijdrage onderzoek en restauratie collecties fotografie en glas

Heineken, sponsor
- Preferred supplier van bier
- ADE @ Rijksmuseum

Holland America Line, sponsor
- Algemene bijdrage
- Rijksmuseum at Sea

Internationale School Eerde, partner
- Teekenschool

ING, hoofdsponsor
- Partner tentoonstelling *Goede Hoop*
- Creativiteitscampagne #hierteekenen
- TEFAF in Maastricht
- Hoofdsponsor Rijksmuseum Schiphol

Jacobs Douwe Egberts NL B.V., sponsor
- Preferred supplier van koffie

JCDecaux, partner

KLM Dutch Royal Airlines, partner
- Transport van kunstobjecten en vervoer van medewerkers

KPN, hoofdsponsor
- Draagt bij aan de technologische en communicatieve wensen van het Rijksmuseum, onder meer met producten en diensten in het museum, maar ook op het gebied van dataverkeer, dataopslag en mobiele en vaste telefonie
- Rijksmuseum-app
- ADE @ Rijksmuseum

Kress Foundation
- Bijdrage Summer School Rijksmuseum, in samenwerking met Rijksdienst voor Kunsthistorische Documentatie

Mondriaan Fonds
- Bijdrage tentoonstelling *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600*

Mylan, sponsor
- Draagt bij aan Educatie
- Ondersteuning Conservation Scientist

Pon Holdings B.V., sponsor
- Aankopen collectie 20ste-eeuwse beeldende kunst

Royal Philips, founder
- Algemene bijdrage aan het Rijksmuseum
- Preferred supplier
- Junior restaurator Rembrandt-portretten van Marten Soolmans & Oopjen Coppit

Royal Talens, partner
- Preferred supplier
- Leverancier producten voor de Teekenschool
- Creativiteitscampagne #hierteekenen
- Schilderworkshop Zwarte Cross

Stichting Beau Lieu et Beaux Arts
- Aankoop album met 26 18de-eeuwse tekeningen naar 17de-eeuws zilver, onder andere naar werk van Adam van Vianen

Stichting Dr. Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds
- Bijdrage tentoonstelling *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600*

Stichting Hollands Porselein
- Bijdrage aankoop *Figuurgroep*. Loosdrecht, ca. 1770 (biscuitporselein)

Stichting Vaderlandsch Fonds ter Aanmoediging van 's-Lands Zeedienst
- Bijdrage symposium *Tocht naar Chatham*

Stichting VSBfonds
- Bijdrage *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600*

ThiemeMeulenhoff, partner
- Educatieve programmering

Tiffany & Co. Foundation
- Bijdrage conservator juwelen
- Bijdrage symposium 'Jewellery Matters'

UNHCR
- Bijdrage tentoonstelling *Document Nederland: Anoek Steketee, Staatloos*

F.G. Waller-Fonds
- aankopen Rijksprentenkabinet

RIJKSCLUB

ir. Abe Bonnema Stichting
A.T. Kearney
Axa Art
Axians
Berenschot
Delta Lloyd
DLA Piper Nederland N.V.
Essilor Nederland
Finandi Group B.V.
Gassan / Coster Diamonds
Van Gelder Indian Jewellery
Hamelwerth Belastingadviseurs
HBN Law Netherlands B.V.
Hogan Lovells International LLP
Holland Casino Amsterdam
ICT Group N.V.
InsingerGilissen
InSpark
Intertrust
Janssen de Jong Groep
JLL
Kuijpers
Legal People
Mandema & Partners
MAS Dienstverleners B.V.
Mpartners
De Nederlandsche Bank
OVG Real Estate
Quore Capital
SparkOptimus
Spirit Hosting & Promotions
Teslin Capital Management B.V.
ToornendPartners
ULC Technisch Beheer
United Bank & Trust
ValueBlue
Wanderbrief
WeKnowPeople

RIJKSMUSEUM FONDS

Het Rijksmuseum Fonds is een onafhankelijke stichting die in de meest brede zin van het woord steun verleent aan het Rijksmuseum. Elke schenking, klein of groot, aan het Rijksmuseum Fonds is zeer welkom. Particulieren die specifieke verzamelgebieden, collecties of andere activiteiten van het Rijksmuseum willen versterken, kunnen door middel van een financiële bijdrage een Fonds op Naam oprichten of een gelabelde schenking doen. Het Rijksmuseum Fonds beheert de gelden, en het bestuur van het Rijksmuseum Fonds ziet toe op de besteding. Hieronder volgt het overzicht van alle Fondsen op Naam en gelabelde schenkingen, in volgorde van oprichtingsdatum, met de in 2017 bestede gelden.

J.W. Edwin vom Rath Fonds
Aankoopfonds voor schilderijen, prenten of objecten in de categorie beeldhouwkunst en kunstnijverheid
- Aankoop doopdeken van effen zijde geborduurd met floraal strooimotief, gewatteerd met geweven wol en gevoerd met zijde, ca. 1675
- Aankoop deken voor wieg of kinderbed van zijde in satijnbinding, gewatteerd, doorgestikt en geborduurd, ca. 1675–1700

M.J. Drabbe Fonds

Paul Huf Fonds
Het realiseren van aankopen voor de Nationale Fotocollectie
- Aankoop Anna Atkins, *Photographs of British Algae Cyanotype Impressions*, ca. 1843–1853
- Aankoop Ed van der Elsken, *Zelfportret met Ata Kando*, 1952

Veluvine Molijn de Groot Fonds

Goslings NieuwBeerta Fonds
Ten behoeve van het in stand houden en uitbreiden van de collectie Japanse prenten, in het bijzonder surimono, ten behoeve van het Rijksprentenkabinet
- Aankoop Utagawa Kunisada, *Kisegawa met lantaarn in de regen*, 1825
- Aankoop Anoniem, mogelijk Katsukawa Shuntei, *Sumoworstelaar*, ca. 1800
- Aankoop Kitao Masanobu, *Dichter in tuin met vrouw en kind*, 1786–1787

Suman Fonds
Het bevorderen van de toegankelijkheid van het Rijksmuseum voor Engelstalige kinderen

Ebus Fonds
Het verlenen van steun in de meest brede zin van het woord aan de collectie middeleeuwse kunst in het Rijksmuseum

Gerhards Fonds
Biedt middelen voor aankoop en behoud van Nederlandse schilderijen uit de 19de eeuw en de Romantische School

Bank ten Cate & Cie Fonds
Ten behoeve van aankopen, restauratie en onderzoek van en naar het textiel voor het interieur

Scato Gockinga Fonds
Ondersteunt de collectie scheepsmodellen in het Rijksmuseum in de meest ruime zin van het woord
- Aankoop Christoffel Bisschop, *Heemskerck en Barends, hun tweeden togt naar het Noorden beramende*, 1862
- Aankoop Michiel van Musscher, *Portret van Nicolaes Witsen (1641–1717)*, 1688
- Bijdrage tentoonstelling en symposium *Tocht naar Chatham*
- Aanstelling conservator geschiedenis, G. Valika Smeulders
- Aanstelling junior conservator geschiedenis, Saida Si Amer

Angelina Ognibeni – Jan van Hulsen
Ten behoeve van aankoop, restauratie, tentoonstelling en onderzoek van de verzameling Italiaanse tekeningen van het Rijksmuseum
- Aankoop Felice Gianni, *Tekenaars in de bossen rond Marescalchi, nabij Bologna*, 1810

Frits en Phine Verhaaff Fonds

Manfred & Hanna Heiting Fonds
Ter bevordering van fotohistorisch onderzoek door aankomende conservatoren uit binnen- en buitenland aan de hand van originelen uit de Nationale Fotocollectie in het Rijksmuseum
- Fellowships Claartje Wesselink en Cat Lachowskyj

Johan Huizinga Fonds
Ten behoeve van een optimale presentatie van het cultureel-historisch erfgoed van Nederland in het Rijksmuseum
- Fellowships Alexander Dencher en Laura Fahnenbruck

Receptuurboeken Fonds
Aankoop, restauratie, onderzoek en onderwijs ten behoeve van receptuurboeken en handleidingen voor de kunstenaar
- Aankoop Ernst Oldenbruch und Sohn & Co, *Die große Wiener Schule der Holz- und Marmormalerei*, 1925–1930
- Aankoop Johann Gottfried Dingler (red.), *Magazin für die Druck- Färbe und Bleichkunst und den damit verwandten Hülfswissenschaften*, 3 delen in 1 band, 1818–1820
- Aankoop Wilhelm F. Toifel, *Keramik. Eine Sammlung Originalentwürfe zur Ausführing in Glas, Fayence, Porzellan, Majolica, Terracotta, Thon, Steinzeug, Marmor, Metall etc.*, 1878–1885
- Aankoop Giovanni Batista Piazzetti en Anton Christoph Kalliauer, *Studj di pittura già dissegnati da Giambattista Piazzatta*, na 1789

Sem Presser Fonds

A.E. van Kampen Fonds

Bas ten Haaf Fonds
Ten behoeve van het optimaal toegankelijk maken van het Rijksmuseum voor mindervalide en lichamelijk gehandicapte bezoekers
- Aanstelling coördinator inclusiviteit, Cathelijne Denekamp-van den Berg

Van der Vossen-Delbrück Fonds
Ten behoeve van aankoop, restauratie en onderzoek van kunsttheoretische en kunsttechnologische bronnen
- Aankoop Jean-Baptiste-Pierre Le Brun, *Premiere Douzieme et Dernier Suite de Douze Estampes. Peintres des Écoles Flamande & Hollandoise*, 1777–1790
- Aankoop Ennemond Alexandre Petitot, *Raisonnement sur la perspective, pour en faciliter l'usage aux artistes*, 1758
- Aankoop Anoniem, *Art's Master-piece: or, a companion for the ingenious of either sex*, ca. 1700
- Aankoop Johann Adolf Rossmaessler, *Gründliche Anweisung Zeichnen zu lernen, zum Privat- und Selbstunterricht, in einer Folge von 26 Lehrblätter mit erklärendem Text*, 1812

Sara Geertruida Aalders-Huender Fonds
Ten behoeve van de collectie kant

Maria Adriana Aalders Fonds
Ten behoeve van de collectie vaderlandse geschiedenis en de collectie Nederlands cultureel erfgoed

J.A.J. en M.A. Risseeuw Fonds
(opgericht door mevrouw M.A. Risseeuw)
Ten behoeve van aankoop, restauratie en tentoonstellingen van schilderijen en aquarellen uit de periode van de Haagse School
- Bijdrage tentoonstellingscatalogus *Matthijs Maris*

Willy van der Mandele Fonds
Ten behoeve van restauratie en onderzoek naar schilderijen
- Aankoop Jean Courtois Sicille en Gilles Corrozet, *Le blason des couleurs en armes*, ca. 1528
- Aankoop Anoniem, *Handgeschreven receptuurboek voor het verven van textiel met staaltjes van geverfde stoffen*, ca. 1820

Knecht-Drenth Fonds
Ten behoeve van aankoop van Nederlands gelieerde schilderkunst, beeldhouwkunst en/of werken op papier uit de 20ste en 21ste eeuw
- Aankoop diverse tekeningen
- Aankoop Carel Willink, *Deux femmes nues dans l'escalier*, 1922

Migelien Gerritzen Fonds
Ten behoeve van educatieve activiteiten voor de afdeling Conservering & Restauratie in de meest brede zin van het woord
- Fellowship Roberto Padoan
- Uitreiking scriptieprijs, getiteld 'Migelien Gerritzen prijs'

Staal aan Zee, Tata Steel IJmuiden B.V.
Ten behoeve van de aanstelling van een conservator Indiase kunst, Anna Slaczka

Sylvia en Carel Willink Fonds
Ten behoeve van het bestuderen, restaureren, verwerven en uitdragen van het werk van Carel Willink
- Aankoop Carel Willink, *Deux femmes nues dans l'escalier*, 1922

Bestuursfonds Hollandse Meesters
Ten behoeve van educatieve programma's, projecten en middelen

Johanna Kast-Michel Fonds
Ondersteunt opleidingsmogelijkheden, onderzoek en uitvoering van projecten voor restauratoren

VandenBroek Foundation
Ten behoeve van Canonproject Publiek & Educatie: 'Jij & De Gouden Eeuw'

Virtutis Opus Fonds
Ten behoeve van de aanstelling van conservator en restaurator voor het behoud van en wetenschappelijk onderzoek naar de collectie marinemodellen
- Aanstelling conservator Jeroen van der Vliet

Flora Fonds
Ten behoeve van de ondersteuning van projecten van het Rijksmuseum
- Aanstelling projectmedewerker Aziatisch ceramiek, Denise Campbell

Fonds 1975
Maakt werving mogelijk ten behoeve van de collectie documentaire fotografie
- Aankoop multomap en foto's afkomstig van Robert Jasper Grootveld
- Aankoop serie foto's van een protestmars van Caraïben en Arowakken in Suriname, december 1976, en één foto van Desi Bouterse tijdens persconferentie in de Memre Boekoekazerne, maart 1980, Cary Markerink

Dr. Anton C.R. Dreesmann Fonds
Ten behoeve van fundamenteel materiaaltechnisch onderzoek naar schilderijen
- Fellowship Katelyn Hobbs

Irma Theodora Fonds
Ten behoeve van het ondersteunen van projecten in de meest brede zin van het woord
- Aanstelling junior restaurator voor restauratie portretten *Marten Soolmans* en *Oopjen Coppit* door Rembrandt van Rijn, Susan Smelt

Familie M.B.T. de Groot

H&H Fonds
Ten behoeve van educatie

Fonds Delfts Aardewerk
Ten behoeve van het garanderen en overdragen van kennis van Nederlands en specifiek Delfts aardewerk in het Rijksmuseum
- Bijdrage bestandscatalogus Delfts aardewerk in het Rijksmuseum

Fonds De Haseth-Möller
Ten behoeve van de bevordering van de 18de-eeuwse schilderkunst en kunstnijverheid, met name op het gebied van onderzoek en opleiding

Linda H. Kaufman en George M. Kaufman
Ten behoeve van de publicatie Paris 1650–1900, Decorative Arts in the Rijksmuseum *door Reinier Baarsen*

Corrie Bleekemolen Juwelenfonds
Ten behoeve van de collectie juwelen van het Rijksmuseum
- Aankoop Anoniem, *Memento Mori-ring*, 1620–1650
- Aankoop Chris Steenbergen, *Contemplation*, 1954
- Aankoop signetring van massief goud van Java of Sumatra, ca. 900–1200

van Marle Fonds
Ten behoeve van restauratie, conservering en onderzoek binnen de discipline van werken op papier
- Aanstelling researchanalist voor project 'Watermerken in beeld', Annelies van Hoesel (start 2018)

Fonds de Zuidroute
Ten behoeve van activiteiten en initiatieven die betrekking hebben op de geschiedenis of historische objecten verbonden aan de periode van de VOC en/of WIC

Familie Staal Fonds
Ten behoeve van de ontwikkeling en uitvoering van een rondleiding over de architectuur van het Rijksmuseum, het ondersteunen van de Aziatische collectie en de aanstelling van een researchanalist
- Aanstelling conservator Chinese kunst, Ching-Ling Wang

Don Quixote Foundation
Ten behoeve van de jaarlijkse beeldententoonstelling in de Rijksmuseumtuinen

Bervoets Fonds
Ten behoeve van een conservator Japanse prenten
- Aanstelling conservator, Marije Jansen

Vincent Mentzel Fonds
Ten behoeve van het toegankelijk maken van het fotojournalistieke werk in de collectie van het Rijksmuseum

Fonds Beukenhorst
Ten behoeve van wetenschap en educatie in de meest brede zin van het woord
- Bijdrage bestandscatalogus Delfts aardewerk in het Rijksmuseum
- Bijdrage educatief materiaal bij tentoonstelling *Johan Maelwael*
- Rijksmuseum & RKD Summer School 2017

Paul en Hanneke Van Den Hoek Fonds
Ten behoeve van de afdeling Conservering & Restauratie
- Restauratie J. de Gheyn II, *Spaanse strijdhengst, buitgemaakt door Lodewijk Gunther van Nassau op Aartshertog Albertus van Oostenrijk in de slag bij Nieuwpoort en geschonken aan prins Maurits*, 1603

Freek & Hella de Jonge Fonds
Ten behoeve van de theatrale presentatie van de Gouden Eeuw

Ernst Nijkerk Fonds
Ten behoeve van educatie, onderzoek en aankoop van de collectie zilver van het Rijksmuseum en in het bijzonder Amsterdams zilver

de Vink Family
Ten behoeve van het Media Lab in de Teekenschool

Stichting Kramer-Lems
Ten behoeve van conservering, restauratie & onderzoek en educatie van diverse deelcollecties
- Aanstelling conservator muziekinstrumenten, Giovanni Paolo di Stefano
- Aanstelling junior restaurator metalen, Arie Pappot
- Aanstelling technisch analist, Judith van der Brugge-Mulder

Charlotte en Joop van Caldenborgh

Henri en Winnie Wientjes
Ten behoeve van het ondersteunen van projecten in de meest brede zin van het woord en de publicatie over Ghana in de Landenreeks van het Rijksmuseum

Stichting Beau Lieu et Beaux Arts
Ten behoeve van het Rijksmuseum in de meest brede zin van het woord
- Aankoop album met 26 18de-eeuwse tekeningen naar 17de-eeuws zilver, onder andere naar werk van Adam van Vianen, ca. 1635–1650 en ca. 1725–1728

Willem F.C. Stevens Fonds
Ten behoeve van educatieve activiteiten van de afdeling Conservering & Restauratie van het Rijksmuseum

Decorative Art Fund
Ten behoeve van stimulering van de bestudering en presentatie van de decoratieve kunsten in het Rijksmuseum door verwervingen mogelijk te maken van Europese ontwerp- en ornamenttekeningen uit de 16de t/m 19de eeuw
- Diverse ontwerptekeningen

Ton en Judy van Heuzen-Dijksma Fonds
Ten behoeve van de collectie zilver en ijsgezichten in de meest brede zin van het woord

Bert & Lammie Fonds
Ten behoeve van de collectie prenten en tekeningen uit de 20ste eeuw in de meest brede zin van het woord

Elise Wessels Fonds
Ten behoeve van de Japanse prentencollectie van het Rijksmuseum

Fonds Haute Couture
Ten behoeve van onderzoek naar, aankoop en behoud van de collectie kostuums en textiel in de meest brede zin van het woord

Het Autobinck Fonds
Ten behoeve van aankoop van Koreaanse kunst
- Aankoop Anoniem, *Wierookbrander*, 1200–1400

De Grimmerschors
Ten behoeve van de Familiegidsen

Familie M. van Poecke
Ten behoeve van het Rijksmuseum in de meest brede zin van het woord
- Bijdrage 'Nacht van de Geschiedenis' 2017
- Bijdrage onderzoek naar en restauratie van het orchestrion van D.N. Winkel en C. Breytspraak, Amsterdam, ca. 1805–1810

Familie Van Ogtrop Fonds
Ten behoeve van onderzoek en analyse van de collectie Italiaanse kunst
- Aanstelling restaurator schilderijen, Giulia de Vivo

Willem Jan Hacquebord en Houkje Anna Brandsma
Ten behoeve van de aankoop van het schilderij Schaatswedstrijd voor vrouwen op de Stadsgracht te Leeuwarden *van Nicolaas Baur*

Gerard Krans
Ten behoeve van de Landenreeks
- Publicatie M. Gosselink, M. Holtrop en R. Ross (red.), *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600*

Familie W. Cordia
Ten behoeve van het Rijksmuseum in de meest brede zin van het woord
- Aankoop Anna Atkins, *Photographs of British Algae Cyanotype Impressions*, ca. 1843– 1853

Stefanie Georgina Alexa Nühn Fonds
Ten behoeve van aankoop van (internationale) documentaire fotografie
- Aankoop Michael Wolf, *Architecture of Density #119*, 2009
- Aankoop Michael Wolf, *Industrial #1*, 2005

The Bennink Foundation
Ten behoeve van het ondersteunen van projecten in de meest brede zin van het woord
- Aanstelling promovendi Conservering & Restauratie, Selwin Hageraats en Joen Hermans

Hannes Postma Fonds
Ten behoeve van het conserveren en toegankelijk maken van werk (bij voorkeur op papier) van Hannes Postma, zowel nationaal als internationaal

Jan & Trish de Bont
Ten behoeve van een junior restaurator fotografie
- Aanstelling Rosina Herrera Garrido
- Aankoop Ed van der Elsken, *Zelfportret met Ata Kando*, 1952

Rijsterborgh Fonds
Ten behoeve van kunst uit de periode van de 17de eeuw in de meest brede zin van het woord

Otto van Noppen Fonds
Ten behoeve van kunst uit het jaar 1900 in de meest brede zin van het woord
- Aankoop Willem Witsen, *Wachtende rijtuigen, Londen*, ca. 1890
- Aankoop Amédée de Caranza (toegeschreven aan), *Ontwerptekening voor voor- en achterzijde van een veldfles van faience*, ca. 1878–1885
- Aankoop Fernand Khnopff, *Portretten van Augustinus Gerardus Hubertus van Rijckevorsel en echtgenote jonkvrouwe Maria Francisca Louisa Dommer van Poldersveldt*, 1888
- Aankoop 29 brieven van Reinier Vinkeles, 3 brieven die mogelijk van zijn echtgenote zijn en 2 brieven van Richard Roland Holst

Elles Nansink Fonds
Ten behoeve van het Rijksmuseum in de meest brede zin van het woord

Familie Verbeek Fonds
Ten behoeve van het Rijksmuseum in de meest brede zin van het woord

Fonds Dirk Jan van Orden
Ten behoeve van kunst uit de periode van de 17de eeuw in de meest brede zin van het woord, waaronder begrepen het geven van voorlichting over het belang van de 17de eeuw voor de Nederlandse samenleving

Marjon Ornstein Fonds
Ten behoeve van het ondersteunen van projecten in de meest brede zin van het woord

Pot Family Foundation
Ten behoeve van de tentoonstelling Middeleeuwse microsculptuur
- Bijdrage tentoonstelling *Small Wonders*

Joost Meijers Fonds
Ten behoeve van de collectie zilver in de meest brede zin van het woord
- Aankoop collectie voorwerpen van Petronella van Hoorn of leden van haar naaste familie, 1630–1730

Fonds de Appel
Ten behoeve van het ondersteunen van projecten in de meest brede zin van het woord

Luca Fonds
Ten behoeve van een project aangaande de restauratiegeschiedenis
- Aanstelling restaurator Esther van Duijn voor het project 'Restauratiegeschiedenis Rijksmuseum'

I.Q. van Regteren Altena Fonds
Ten behoeve van aankopen van tekeningen en aquarellen op papier vervaardigd vóór 1899 door Hollandse en Vlaamse kunstenaars voor de collectie van het Rijksprentenkabinet

E.H. en L.L. Ariëns Kappers Fonds
Ten behoeve van het Rijksprentenkabinet voor aankopen van prenten en tekeningen
- Aankoop Anoniem, *Schilder blaast op de hoorn die Fama hem aanreikt*, ca. 1750
- Aankoop Michael Hartwagner, *Schilder in zijn atelier*, 1769
- Aankoop Jean Marie Jacomin en Gottfried Engelmann, *Groepsportret van acht kunstenaars uit Lyon*, 1821
- Aankoop Pierre François Ducarme, *Atelier met verschillende dieren die een leeuw naschilderen*, 1826

Rijksstudio Fonds
Ten behoeve van de ontwikkeling en bekendmaking van de collectie online, en specifiek de Rijksstudio Award
- Rijksstudio Award 2017

Henry M. Holterman Fonds
Ten behoeve van educatieve programma's en projecten voor de jeugd

Bert en Joos Mastenbroek Fonds
Ten behoeve van projecten met betrekking tot het verwerven, restaureren en toegankelijk maken van de collectie
- Aanstelling Femke Coevert, Roos Kliphuis en Laurien van der Werff ten behoeve van de conservering en restauratie van de *Atlas Ottens*

Familie van Heel Fonds
Ten behoeve van educatie, onderzoek en aankopen op het gebied van de collectie Fotografie
- Aanstelling conservator fotografie, Saskia Asser

Prachtnacht Fonds
Ten behoeve van het mogelijk maken van de jaarlijkse Prachtnacht in het Rijksmuseum voor kinderen die niet in staat zijn om het museum te bezoeken tijdens reguliere openingstijden
- Organisatie Prachtnacht 2017

Nan van Andel Fonds
Ten behoeve van het Rijksmuseum in de meest brede zin van het woord

Jessy & Betty Blumenthal Fonds
Ten behoeve van het Rijksmuseum in de meest brede zin van het woord

LOBA Fonds
Ten behoeve van projecten in de meest brede zin van het woord

H.C.N. Munnig Schmidt Fonds
Ten behoeve van de maritieme collectie van het Rijksmuseum

Familie Vermaat
Aankoop Pronktafel met verde antico marmeren blad en verguld bronzen beslag, *Rome, ca. 1701–1705*

De heer H.B. van der Ven
- Aankoop Hunt & Roskell & John Samuel Hunt, *Royal Loo Remembrance Cup*, Londen 1851
- Aankoop Emmy van Leersum, *Kraagcollier van aluminium*, 1967
- Aankoop Johannes Lutma I, *Ontwerp voor een specerijenschaaltje*, ca. 1635–1645
- Aankoop *Inktpot met monnik in Gotische preekstoel*, ca. 1380–1400

Mevrouw drs. M.C.E. Aarts
Ten behoeve van de Bibliotheek
- Aankoop selectie van ca. 300 boeken en tijdschriften uit de klokkenbibliotheek van Hans van de Kamp
- Aankoop handbibliotheek van Antiquariaat Vloemans Den Haag, 2400 boeken over avant-garde Europese stromingen

De heer en mevrouw Abraham-Loewenstein
Ten behoeve van educatie in het Rijksmuseum

Van Liemt-Gratama Fonds
Ten behoeve van de maritieme collectie in de meest brede zin van het woord

Stichting Victor Heiloo
Ten behoeve van materiaaltechnisch onderzoek naar het late werk van Matthijs Maris
- Onderzoek naar en publicatie van E. Hermens, L. Raven en S. Veldink, *Matthijs Maris at Work*, 2017

PLAY VIDEO

Lesha Limonov uit Wit-Rusland was de winnaar van de Rijksstudio Award 2017, de internationale designwedstrijd van het Rijksmuseum. Hij ontwierp slaapmaskers geïnspireerd op het *Portret van een meisje in het blauw* van Johannes Cornelisz Versspronck. De Eden Condoms van Esther Pi en Timo Waag (Spanje) en Plantstudie Hats van Jessie Hall (Engeland) werden uitgeroepen tot respectievelijk nummer 2 en nummer 3.
Rijksstudio en de Rijksstudio Award worden mogelijk gemaakt door het Rijksstudio Fonds/Rijksmuseum Fonds en de BankGiro Loterij

Cevat Fonds
Ten behoeve van restauratie, conservering en onderzoek van kunst uit de 17de eeuw
- Bijdrage restauratie portretten *Marten Soolmans* en *Oopjen Coppit* van Rembrandt van Rijn

De heer en mevrouw Van der Burg
Ten behoeve van het digitaliseringsproject Robert Jacob Gordon

Ambaum Haks Fonds
Ten behoeve van het verwerven en beheren van toegepaste kunst en kunstnijverheid uit de 19de en 20ste eeuw
- Aankoop van twee stoelen, gemaakt voor de 'Grande Galerie' in het paleis van de Prins van Oranje (latere koning Willem II) te Brussel

Stichting Gifted Art
- Bijdrage catalogus *Matthijs Maris*

Anita Nijboer Fonds
Ten behoeve van het Rijksmuseum in de meest brede zin van het woord

Hans & Hedy de Klerk
Ten behoeve van het Rijksmuseum in de meest brede zin van het woord

Biemond Nassiri Fonds
Ten behoeve van educatieve projecten van het Rijksmuseum voor leerkrachten van bij voorkeur basisscholen

Ad en Dieuwke de Ruiter-Dokkum Fonds
Ten behoeve van restauratie van beeldhouwwerken en schilderijen

Rijksmuseum International Circle
Ten behoeve van diverse projecten in het Rijksmuseum in de meest brede zin van het woord

Stichting New Angle
- Bijdrage tentoonstelling *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland sinds 1600*

OVERIGE SCHENKERS
De heer en mevrouw Beuth-Asses
De heer ir. K. de Boer
De heer en mevrouw De Bruijn-Greve
De heer V.P.M. van der Hulst
Mevrouw A. Kruize-Schuitemaker
De heer M. van Linschoten
Mevrouw S.A.M. Meijers-Nève
De heer mr. Rien H. Meppelink
De heer en mevrouw Nelissen-Hanssen
De heer W. Vehmeijer

CHARITATIEVE BIJDRAGEN VAN BEDRIJVEN
AXA-IM
Dasym
JLL Partners
Louis Vuitton
Rhone Group LCC
Royal DSM
SuitSupply
- Aankoop Anna Atkins, *Photographs of British Algae Cyanotype Impressions*, ca. 1843–1853

NALATENSCHAPPEN
Nalatenschap J. Mijnsbergen
- Bijdrage tentoonstelling *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland sinds 1600*
- Aankoop handbibliotheek van Antiquariaat Vloemans Den Haag, 2400 boeken over avant-garde Europese stromingen
- Aankoop Wim Oepts, *Strolling*, 1930, *People near a house*, 1928 en *A river landscape*, 1930
- Aankoop Michel de Klerk, *Michel Angelo Buonarroti*, 1922
- Aankoop album met 26 18de-eeuwse tekeningen naar 17de-eeuws zilver, onder andere naar werk van Adam van Vianen
- Aankoop collectie voorwerpen van Petronella van Hoorn of leden van haar naaste familie, 1630–1730

Nalatenschap E. Smit
- Aankoop Domienico Venuti, *Interpretation des Peintures Dessinées sur un Service de Table Travaillé d'aprés la bosse dans la Royale Fabrique de Porcellaine par ordre de sa Majesté le Roi des deux Siciles*, 1787
- Bijdrage symposium *Jewellery Matters – Context and Material Research* van 15 t/m 17 november 2017 in het Rijksmuseum
- Bijdrage tentoonstelling *Johan Maelwael*
- Bijdrage tentoonstelling *Matthijs Maris*
- Aankoop Nicolaas Verkolje (toegeschreven aan), *De hengelaars* en *De vogelaars*, ca. 1730–1746
- Aankoop Michiel van Musscher, *Portret van Nicolaes Witsen (1641–1717)*, 1688
- Aankoop Michel de Klerk, *Portret van Rik Roland Holst*, 1921

Nalatenschap M.W. van der Schans
- Aankoop Manufactuur Oud Loosdrecht (toegeschreven aan), *Figuurgroep van biscuit porselein*, ca. 1770

Overige en anonieme schenkers

BEGUNSTIGERS COLLECTIE

Het Rijksmuseum wil graag een aantal bijzondere bruikleengevers bedanken voor hun langdurige betrokkenheid bij het Rijksmuseum:

STICHTING COLLECTIE P. & N. DE BOER
BROERE CHARITABLE FOUNDATION
ROSE-MARIE AND EIJK DE MOL VAN OTTERLOO COLLECTION
STICHTING VAN REGTEREN ALTENA
SCHRODER COLLECTION
COLLECTIE SIX
TRITON FOUNDATION
WEEDE STICHTING
THE EARL OF YARBOROUGH
ANONIEME BRUIKLEENGEVERS

Rembrandt van Rijn, *Portret van een vrouw, mogelijk Maria Trip*, 1639. Olieverf op paneel, 107 x 82cm. Inv.nr. SK-C-597; bruikleen van de Weede Stichting

George Hendrik Breitner, *Marie Jordan naakt op de rug gezien*, ca. 1889. Daglichtgelatinezilverdruk, 99 x 89 mm. Inv.nr. RP-F-BR-1999-3; bruikleen van mevrouw F.B. Douglas-ter Beek, Laren (Gelderland)

PLAY VIDEO

Tentoonstelling *New Realities. Fotografie in de 19de eeuw*, 17 juni–17 september 2017. Het Rijksmuseum presenteerde in de zomer een groots overzicht van de 19de-eeuwse fotografie. Driehonderd foto's uit eigen collectie toonden hoe gevarieerd de fotografie was direct na haar uitvinding in 1839. Te zien waren portretten, naakten, stadsgezichten en reisfoto's, maar ook foto's voor de wetenschap en reclame, en de eerste amateurkiekjes. De collectie 19de-eeuwse fotografie van het Rijksmuseum is mede dankzij de genereuze steun van particuliere en institutionele begunstigers tot stand gekomen

PATRONEN

PATRONEN

Mevrouw K.M. van Aalst
De heer E. Aardewerk
De heer en mevrouw Van Acker-de Jonge
De heer W.M.M. Ackermans en mevrouw A.C. Erbe
De heer en mevrouw Albada Jelgersma-Paulson
De heer en mevrouw Albada Jelgersma-Toubes Osborne
De heer dr. H.A. Algra
De heer en mevrouw Van Alkemade-Deiters
De heer R.Ph. van Amerongen en mevrouw J. Veenendaal
De heer en mevrouw Ammerlaan-Beuken
De heer C. Anker en mevrouw A.E.Y. Anker-de Graaf
Mevrouw C. Ankersmit
De heer R.D. Aronson
De heer en mevrouw Aulbers-Steenbeek
De heer prof. dr. R. Baarsen
De heer René Baas en mevrouw Esther Jager
De heer en mevrouw Baijings-McMillan
Mevrouw B. Bakker
De heer ir. G.C. Bakker en mevrouw A.M. Kerkhof
De heer J.C.H. Bakker
De heer en mevrouw Bakker-van der Drift
De heer en mevrouw Bakkum
De heer B.E. Barkmeijer
De heer en mevrouw Barnhoorn-Vijn
De heer en mevrouw Barth-Kemps
De heer J.W. Baud
De heer ing. Y.M. Baven
De heer en mevrouw Beaumont-Roodhart
De heer en mevrouw Beckers-Testa
De heer F.A.M. Beekman
De heer en mevrouw Beekwilder-Hooghiemstra
De heer E. de Beer en mevrouw G. Prins
De heer en mevrouw A.F.B.M. Beerkens
De heer mr. H.J. Berends
Mevrouw drs. D.E.M. van den Berg-Ruijgrok
De heer drs. N.P. van den Berg
De heer R. van de Berg
De heer en mevrouw Bergen-van Nierop
De heer A.F.D. Berger
Mevrouw drs. N. Berghuis-Bos
De heer E.M. Besseling
Mevrouw mr. L.X.M. van Beuningen
De heer en mevrouw Van Beuningen-Dietrich
Mevrouw drs. L.M. Bevers-Reinders
De heer O.A.M. Bielars
De heer en mevrouw Bierens de Haan-IJzerman
De heer R.J. Bierman
De heer L.D. de Bièvre
De heer F.J.S. van Bijsterveld
Mevrouw drs. A. Birnie
De heer R.R.S. Blijdorp en de heer G.H.H.W.T.R. Clarkson Reijnen
De heer E. Blok
De heer W.J. Blok
De heer en mevrouw Bodon-Dam
Mevrouw mr. A.A.S. Boer-Telkamp
De heer en mevrouw Boer
De heer en mevrouw Van den Boer-Naebers
Barones N.P. van Boetzelaer
De heer K. Boijenk
Mevrouw A.M.C. Bok
De heer en mevrouw Boll-Kruseman
Mevrouw E.M. van Bommel
De heer R. Bons en mevrouw W. Huvers
De heer F.M.M. de Bont
Mevrouw I.E.F.M. Boom en de heer J. Vermeulen
De heer en mevrouw Boomsma
Mevrouw P.F. Boone
De hoogwelgeboren heer F.E.P. Boreel
De heer J.R. Borggreve
De heer E.P. Bos
De heer F. Bosch en mevrouw L. Speerstra
De heer S. Bosch
De heer P. Bosma
De heer M. Boswinkel
De heer drs. T.A.C. Bouman
Mevrouw mr. A.E.W. de Bouter
De heer en mevrouw Bradley-Muusse
De heer R.J.B. Brandt
De heer en mevrouw Bredenoord-Hulk
De heer en mevrouw Breedveld-Hofman
De heer Ph.E.T. Brenninkmeijer
De heer en mevrouw Bresser-Dukker
Mevrouw K.E. Brink
De heer D. van den Broek
De heer en mevrouw Van den Broek-Crebolder
De heer E.M. Broersma
De heer en mevrouw Brouwer-Luijten
Mevrouw J.F.W. Brouwers
Mevrouw drs. R. van der Brug
De heer en mevrouw Bruijn-Mossoux
De heer en mevrouw De Bruin-Heijn
Mevrouw mr. C. van den Bruinhorst
De heer B. Brummelhuis en mevrouw M. Arendsman
Mevrouw M.S. Brunsmann
Mevrouw F.B. Buijs-Tolsma
De heer dr. mr. D.R. Buis
De heer J.P. Burdorf
De heer F.J. Burg
De heer J.L. Burggraaf
Mevrouw M.G.E. Butzelaar-Brenninkmeijer
De heer Buunk en mevrouw Simonis
Dhr. P.M.G. Buwalda en Mw. T. Drenth.
Mevrouw J. Cabri en de heer T. Hauptmann
De heer T.S. ten Cate en mevrouw M.M.B. de Bourbon de Parme
De heer en mevrouw Cladder-Van Haersolte
De heer en mevrouw Coebergh-Frings
De heer en mevrouw Coelingh Bennink-de Boer

Baron en baronesse Collot d'Escury-de Blocq van Scheltinga
De heer P.C. Connolly
Mevrouw A.E.M. Coppens
De heer en mevrouw Coppes-Dassen
De heer J. Cornips en mevrouw T. Cremers
Mevrouw M.H.N.G. Cornips en de heer D. Havenaar
De heer P. Cornips en mevrouw E. Lampe
Mevrouw drs. M. Couperus
De heer en mevrouw Creyghton-Feith
Mevrouw M. Cupac-Sopic
De heer prof. C.G. Dam
De heer en mevrouw Dam-Garritsen
De heer en mevrouw Daniels-Jongeneelen
De heer drs. D. Das
De heer en mevrouw Dattatreya-Mual
De heer W.W. Deelman
De heer en mevrouw N.A. Deen
Mevrouw S.A.H. van Delft-Vroom
Mevrouw G.J.M. Derksen
De heer L.M.J. Derksen
De heer mr. F.T.M. Deurvorst
De heer en mevrouw J. Dibbets
De heer en mevrouw Dicker-de Bruijn
Mevrouw M. Dietz
De heer J.Ph. van Dijk en mevrouw M.M.C. Annegarn
De heer mr. J.N.A. Dijkman
De heer en mevrouw Dik-Foursoff
De heer en mevrouw Disch-Jacobson
De heer en mevrouw Dobber-Mourits
De heer ir. J.D. Doets
Mevrouw drs. E.G.P. Donker
Hans en Marthe van Doorn-de Haas
De heer A.W. van Doorne
De heer Th.W. Dorresteijn
De heer en mevrouw Drake
Mevrouw mr. J.A.J.M. van der Drift
De heer en mevrouw Van Drimmelen-Tedder
Mevrouw M. Dröge-De Rooij
De heer en mevrouw J.A.W. van Duijn
De heer drs. P. van Duinen
De heer drs. J. Dura
De heer en mevrouw Ebbing-Meijer
De heer en mevrouw Eddes-Witbreuk
Mevrouw E.M. Ederveen
De heer drs. J.W. Ederveen
Mevrouw A.J.H. van Egmond
De heer M. Eijckelhoff
De heer J.M. Ekkel
De heer F.M. Elkhuizen
De heer R.J.P.M. Elshout en mevrouw A.M. Davina
De heer en mevrouw Elstgeest-Michiels van Kessenich
Mevrouw M. Elte-Kreps
De heer drs. P.M. Elte
De heer en mevrouw M.H.P.J. Emondts
De heer J. Endlich
De heer M. Engelbertink
De heer G. Eşsiz-Poli
De heer F. van Etten en mevrouw H. Darley
De heer J.F.H.M. van Exter
Mevrouw drs. N.A.J. Fennema
De heer en mevrouw Fentener van Vlissingen
De heer en mevrouw Ferrier-van Det
De heer W. Fijnaut
De heer M. Fleury
De heer T.P. Flokstra
De heer en mevrouw Fluitman
De heer en mevrouw Fokke-Heutink
Mevrouw F.L.W. Foppen
De heer mr. M.A. de Fraiture
De heer H. Franken
De heer en mevrouw van Fulpen-de Langen
Mevrouw H.T. von der Gablentz
De heer F.H. Galestien
De heer R.D. Geerlings
De heer ir. G.A. Geerts
Mevrouw L.P. van Geest
De heer M.J. van Geest
De heer W.J. van Geest
De heer en mevrouw Van Geest-Sosef
De heer dr. H.J.A.A. van Geffen
De heer drs. M.C. van Gelder
De heer P.E. de Gelder
De heer en mevrouw Van Gelder
De heer en mevrouw Gelderman-ten Doeschate
De heer en mevrouw Gerretsen-Theobald
De heer Q.A.L.M. Gijsbers en mevrouw C.M.F. King
De heer mr. K.E. van Ginkel en de heer drs. H.D. Christophersen
De heer T. Gitmans en mevrouw N. Idsinga
De heer en mevrouw Glaser-Vis
De heer en mevrouw De Goederen-van Litsenburg
Mevrouw E. Goedman
Mevrouw A. Goelet
De heer M.B.M. Goeman en mevrouw J.J. Koning
Jonkheer en mevrouw Van der Goes-Doeksen
De heer M.B.J. van Goethem
De heer P.A. Goevaers
Mevrouw H.M.A. Gorter-van Gorp
De heer J. Goudsmit en mevrouw F.W. van der Waals
De heer en mevrouw De Graaf-van Zijl
De heer en mevrouw Greidanus-Krens
De heer en mevrouw Van Griensven-Van Doorn
De heer B. Groen en mevrouw L.M. Bruins
De heer W.A. Groen
De heer J.B.A.P. Groenewoud
Mevrouw F.E.M.A. de Groot van Embden
De heer W.A. de Gruijter
De heer L.M. Gualthérie van Weezel en mevrouw O.J.M. Lackamp
De heer en mevrouw De Haan-Koelega
De heer en mevrouw D.J. Haank
De heer en mevrouw Habbema-de Jong
De heer W. van Haersma Buma
De heer V. Halberstadt en mevrouw M. Trebukova
Mevrouw T.J. Halbertsma
Mevrouw P.M.P. Hallers-van den Broek

Ter gelegenheid van het verschijnen van het boek *Jewellery Matters* ontving het Rijksmuseum een schenking van bijna 200 Nederlandse en internationale sieraden (1800–2017) van Marjan en Gerard Unger. In 2009 schonk het echtpaar Unger al 492 20ste-eeuwse Nederlandse sieraden. Middelste rij, rechterfoto: auteurs van het boek Marjan Unger (midden) en Rijksmuseum-conservator Suzanne van Leeuwen (links) met Hendrikje Crebolder, directeur Development & Media

De heer mr. O. Hammerstein
De heer en mevrouw Hamming-Hamburger
Mevrouw M. Hamminga
De heer en mevrouw Hanenkamp-ter Berg
De heer en mevrouw Hanrath
De heer P.J.H. van Harderwijk
Mevrouw M.B. Hartelust
De heer mr. H. den Hartog
De heer en mevrouw Den Hartog-Kaaij
De heer mr. R.R. Hazewinkel
De heer B.A.M. van Hedel
De heer en mevrouw Heerkens-van Riel
De heer en mevrouw Heerkens Thijssen-Schölvinck
De heer F.J. ter Heide
Mevrouw drs. K.M.R. Heij
De heer S.M. van der Heijden
De heer en mevrouw Van der Heijden-Coppelmans
De heer en mevrouw Van den Heijkant-Bolman
De heer M.S.C. Hekman
De heren R.J. en J.J. Helbes
De heer mr. B. Heldring
Mevrouw A. van Helvert
De heer en mevrouw Hepkema-Berendse
De heer en mevrouw Herrera-Lambo
De heer J. Herweijer en mevrouw B. Herweijer
De heer en mevrouw mr. J.M. Hessels
De heer C.F. Hessing
De heer G.W. van Heusden en
mevrouw C.A. van den Heuvel
De heer en mevrouw Van der Hidde-Fartigu
De heer en mevrouw Hijmans van den Bergh-Loudon
De heer J.Ph. van Hilten en
mevrouw C.M.J. Heurman
De heer prof. dr. ir. G.G. Hirs en
mevrouw Th.C.H.M. Hirs-Laumans
De heer en mevrouw Hirschler-van Schelt
De heer K. Hoen en mevrouw I. Besem
De heer R.J. Hoevens
De heer L. Hofker en mevrouw I.D. Lasschuijt
Mevrouw G. van der Hofstede-Gunnarsdottir
Mevrouw J.C. Holscher
De heer M.W.H. van Honk
Mevrouw H.J.G. Hoogendijk-Bol
De heer ir. G.W. van Hoogevest
De heer drs. W.J. Hoogsteder
Mevrouw G.R.T.M. Hoogveld
De heer ir. N.A.J. Hooijmaaijer
De heer K.A. Horn
De heer J. Houben
De heer en mevrouw Houben-van Karnebeek
De heer en mevrouw Ten Houten-Memelink
De heer en mevrouw Van Houten-Merkelbach
De heer P.H.F.W. Houx
De heer drs. M. Hovers
De heer en mevrouw Hugenholtz-van der Brug
De heer M.M. Huijbregts en de heer A. Talbi
De heer en mevrouw Huisman-de Vriend
De heer mr. R.J. Huizing
De heer J.E. van Hulzen
De heer en mevrouw Hunnekens-Segeren
De heer en mevrouw Hutter-van Ogtrop
De heer en mevrouw dr. P.L.C. Huvenne
De heer mr. J.C. Jaakke
De heer C.G. de Jager
De heer P.H.C. de Jager en mevrouw F.H. Bicker
De heer drs. H.R. Jäggi
De heer en mevrouw Jakobs
Mevrouw drs. A.L.L. Jankovich de Jeszenice
De heer J.M.W. Jansen
De heer E.P. Janssen
De heer en mevrouw Janssen-Schulp
De heer T.V. Janssens
De heer mr. J.A.B. Janus en mevrouw L.C.R. Bos
De heer P.C.A. Jeekel
Mevrouw mr. E.H. de Jong-van Dooijeweert
De heer E.J. de Jong en mevrouw S.L. Engels
De heer F. de Jong en mevrouw F.A. Dingemans
De heer H.D. de Jong en mevrouw S.M. Hagen
De heer P.A. de Jong
De heer S.J. de Jong
De heer en mevrouw De Jong-Dittmann
De heer en mevrouw De Jonge-Bech
Mevrouw mr. M.M. Jonk
De heer R. Kahmann en
mevrouw L. Kahmann-Hering
De heer en mevrouw Kahn
De heer M.T.A. van Kalleveen
De heer mr. M.J.P. Kamp
De heer drs. J.H. Kamps
De heer J.L. Kappetein en mevrouw M. Verdurmen
Mevrouw drs. E. van Karnebeek
De heer J.D. van Karnebeek en
mevrouw J.M. van Karnebeek-Thijssen
De heer B.J.Th. Kastrop
De heer H.J. Keiser
Mevrouw J.M. Kerkvliet
Mevrouw N. van der Kleijn
Mevrouw E.M.G.P. Klerk-Wassink
Prof dr. A.W. Kleyn en
jonkvrouwe drs. I.R.A.M.G.M. van Weede
De heer R.J. Klicks
De heer J.H. Kloppenburg
De heer en mevrouw Kobossen-Verschuren
Mevrouw S.H.M. Kok
De heer S.B. Koneijnenburg
De heer J.S.C.M. de Koning
De heer prof. dr. R. Koole
Mevrouw C.E.L. Koster
Mevrouw mr. drs. J.M. de Koster
De heer en mevrouw J.M.A. Koster
De heer drs. W.H. Koster
De heer P.R.C. Kraan en mevrouw E.C. Beekman
De heer en mevrouw Kramer-Kappelle
De heer en mevrouw Kranendijk
De heer A.W.M. Krans
De heer R. Kras en mevrouw L. van Gelder

De heer en mevrouw Krijgsman
De heer drs. M. Krijntjes
De heer dr. L.F.G. Krist
Mevrouw J.M. Kristel
Mevrouw D. Kroes
De heer D.W. Kronemeijer en mevrouw D.W.C. Robers
De heer M. Kroon en mevrouw J. van den Wall Bake
Mevrouw S.J. Kroon
De heer A.J. Krooswijk
De heer G.B.M. Krouwels
Mevrouw mr. E. ter Kuile-Oosterveld
De heer mr. H.E. Kuipéri
De heer mr. R.J. Kuperus
De heer drs. J. Kwist
Mevrouw D.J. van der Laan-Wallace
De heer en mevrouw Laarman-Werrij
Mevrouw S.C.M. Ladenius
Mevrouw drs. M. van 't Lam
De heer en mevrouw Lambriex-Bloemink
De heer mr. M.L.B. van der Lande
De heer H. Lange en
mevrouw M. Lange-Schoemaker
De heer M.J. Langeveld
Mevrouw Van Lanschot-van der Torren
De heer F.J. Laumans
De heer M.F. Leenaerts
De heer prof. dr. R. de Leeuw en de heer G. Janzen
Mevrouw J.F.R. van Leeuwen-Klein
De heer en mevrouw Leeuwenberg-Steegh
De heer en mevrouw Legro-Stoel
De heer en mevrouw Legro-Svenstam
De heer en mevrouw Leijdesdorff-Brummelhuis
De heer en mevrouw Leons-Sajet
Mevrouw M. Levie-Lion
Mevrouw A.M.C. van der Linden
De heer F.G.J. van der Linden
De heer J.W. van der Linden
De heer M. van Linschoten
De heer G.F.H. Lipsch
De heer A.J.A.M. Lisman
Mevrouw S.M. Litjens
Mevrouw K.A.M. de Loos
De heer mr. R.I. Loosen
De heer drs. R.P. Los
De hoogwelgeboren heer H.C. Loudon
Mevrouw M.P. Loudon-de Bruijn
Mevrouw mr. E.J. Louwe Kooijmans-van der Sluijs
en mevrouw mr. A.M.E. van der Sluijs-Louwe
Kooijmans
De heer A.A. Lugtigheid en
mevrouw G.M.M. van Eeden
De heer H.J.M. Luykx
Mevrouw W.H. Lyppens-Honnebier
Mevrouw drs. B.N.M. van der Maarel
De heer mr. E.J. van der Maas
De heer M.A. Maaten
Mevrouw mr. A.C. Maats-Noordeloos
De heer R. Mandos

De heer en mevrouw Van Manen-van Baak
De heer J. Manheim
De heer R. Mans
De heer A.N.T. van Marrewijk
De heer B. Mastenbroek
Mevrouw E.J.M. Mathol
De heer drs. W.A.F. Mathol
Mevrouw mr. C. Mayne
Mevrouw E.M. Meeng
De heer J.W. Meeuwis en
mevrouw C. Jansen Verplanke
Mevrouw H. van der Meij-Tcheng
Mevrouw mr. E.J. Meijer
Mevrouw M. Meijer en mevrouw M. Verbruggen
De heer mr. M.R. Meijer en
mevrouw G. van Oudenallen
De heer Meijer Swantee en mevrouw Oosterbaan
De heer en mevrouw Meijer-Bergmans
De heer en mevrouw J. Meijers-Benninga
De heer N. Meijles
De heer en mevrouw Melis-van Weeren
De heer en mevrouw Mencke-Heller
Mevrouw E.M.H. Mesker
De heer mr. A.C. Metzelaar
De heer mr. M.F.M. van der Meulen
De heer M.B.O. Meuwissen
Mevrouw C.S. de Meyere
Mevrouw M.S. Meynen
De heer A.J.L. Michel
Mevrouw M.C. Miedema en mevrouw M.E. Smiet
De heer en mevrouw Miedema-Cramer
De heer L. Mol
De heer P.P.E.M. Mol
De heer en mevrouw Eyk de Mol van Otterloo
De heer en mevrouw De Mol van Otterloo-
Pott Hofstede
De heer B.T. Molenaar en mevrouw S. Berg
De heer prof. dr. F.L. Moll
De heer mr. T.H.B. de Monchy en
mevrouw mr. E.M. Röben
Mevrouw M.T. van Mondfrans
Mevrouw M.D. Montaraz Taus
Mevrouw G.E. van Moppes
De heer G.A. Mos
De heer E.M.M.J. Mourmans
Mevrouw C.M.L. Mulder
De heer dr. R.P. Mulder
De heer J.B. Mulders
De heer M.M.M. Mulders
De heer F.W.H. Muller en mevrouw M. Siemons
De heer S.T. Nauta
Mevrouw W. van Neck
De heer S.A. Neefjes en mevrouw C.H. Jonker
De heer F.P.N. Nelissen
De heer en mevrouw De Nerée tot Babberich-
Hennemann
De heer G.J. Nielsen
Mevrouw drs. J. Niessen

Mevrouw A.D.S.M. Nijs
De heer en mevrouw J.W.B. Nolst Trenité
De heer en mevrouw Noordermeer-van Wieringen
De heer mr. R.W.Th. Norbruis
De heer drs. A. Noudari
De heer T. Nuijen
De heer en mevrouw Nysingh-Pladet
De heer mr. C.C. Oberman
De heer mr. A.R.T. Odle en
mevrouw mr. J.L. Jonker Roelants
Mr. M.S. Oehm
Mevrouw K.F. Oei-Lenders
De heer R. Oerlemans
Mevrouw J.M.A. van Oirschot
De heer H.M. Oldenboom
Mevrouw drs. M.A. van Oordt
De heer en mevrouw Van Oordt
De heer E. van Oosten en mevrouw J.C. Harmsen
De heer drs. F. Oosterberg
Mevrouw M. Oosterhout
De heer C.P.G. van Oostrom
De heer en mevrouw Van Oranje-Nassau,
van den Broek
Prins Constantijn en Prinses Laurentien der
Nederlanden
De heer mr. D.J. van Orden
De heer en mevrouw Orobio de Castro-de Wit
De heer en mevrouw Van Os
De heer en mevrouw Van Os-Roscam Abbing
De heer prof. mr. T.R. Ottervanger
De heer drs. C.J. Otto
De heer en mevrouw Oudejans-Vergroesen
De heer M.H. Oudendijk
De heer en mevrouw Van Ouwerkerk-Boezer
De heer mr. J.H.F. van Overbeek
De heer G.B. Overbosch
De heer W.A. Paardekooper
De heer en mevrouw Paauwe
De heer en mevrouw Pals-Schilder
Mevrouw E. Pasman
De heer E.L. Paulus
De heer C. Paulus van Pauwvliet
Mevrouw B.J. Peek
Mevrouw F. Peek-Pel
De heer en mevrouw Peeters
De heer P.G. Pelt
Mevrouw A.P. Persson
De heer J.P. Peterich
De heer en mevrouw Piek-den Hartog
De heer en mevrouw drs. W.M.J. Pijbes
De heer P.H.J. Plugers
Mevrouw A.L.E.J. Plugge
Mevrouw C.J. Polak
De heer en mevrouw Polak-Mainz
Mevrouw J.M. de Pont-Ohr
De heer T.T.C.A. Poos en mevrouw J.S.M. Risseeuw
De heer en mevrouw Post
De heer en mevrouw Post-de Wilde

De heer T. Postma
De heer en mevrouw Pothof-van Til
De heer drs. T.G. Poulussen
Mevrouw prof. dr. H.M. Prast
De heer K.E.B. Prenger en mevrouw D.G.L. Voerman
De heer A.D. Pronk en mevrouw I. Stofmeel
De heer en mevrouw Rachman-Kampstra
De heer en mevrouw Rameckers-Keuter
De heer en mevrouw Randazzo
De heer J. Rauber
De heer en mevrouw Reefman-Coenen
De heer D.P. Reynoldson en de heer T.H. Lexmond
De heer M.F. Riaskoff
De heer ir. J. Ridder
De heer en mevrouw A.G. van Riet-W.J. de Schipper
De heer D.E.W. van Riet
De heer G.A.C. Rietbergen
Mevrouw A.M. Rijke
De heer en mevrouw Van Rijs-van Berkel
De heer en mevrouw Rijsterborgh-de Jong
Mevrouw H.R. Rinkes
De heer en mevrouw Rinnooy Kan-van der Dusse
De heer en mevrouw Rodriques Garcia
De hoogwelgeboren vrouwe drs. A.E.M. Röell
De heer en mevrouw Rogaar-Burlage
Mevrouw H.S. Rogaar-Schreuder
De heer en mevrouw Rojas Gueorguieva-Maarsen
De heer G.J. Roling
De heer A.F. van Romondt
De heer en mevrouw Roodenburgh-de Weerd
De heer J.J.H. de Rooij
De heer ir. W. de Rooij
Mevrouw M. Roos-Richters
De heer J.R. Rosen Jacobson
De heer en mevrouw Van Rosmalen-de Koning
De heer F.H. Rövekamp en de heer R.P. Broekema
De heer en mevrouw Rozendaal
De heer P.J.P. Rubingh
De heer en mevrouw Ruding-Hekking
Mevrouw C.F.J. de Ruiter-de Groot
De heer C.D.C. Runge
De heer dr. T. Rusche
De heer J.A.K. Rustveld
De heer en mevrouw De Ruyter van Steveninck-
Sybrandy
De heer F.C. de Ruyter de Wildt
De heer van mevrouw Sanders-ten Holte
De heer en mevrouw Schaap-Warmink
De heer J.N. van Schaik
De heer R.J. van Schaik
Mevrouw M. Scheele
De heer T.H. Scheer en mevrouw S. Scheer-van Goch
De heer G.P. Scheij
De heer en mevrouw Schellekens-Franssen
De heer en mevrouw Schellekens-Heersink
De heer E.A. Schilp
Mevrouw E. Schimmelpenninck-Hartman
De heer W.E. Schipper

Mevrouw mr. W.M.C. Schipper
Mevrouw C.M. Schmidt
Mevrouw E.Th. Schneider-Wajer
De heer T.R. Scholte
De heer drs. H.M.C.M. Schölvinck
De heer ir. A. Schottland
De heer M.S. Schouten
De heer en mevrouw Schouten-van Eys
De heer en mevrouw Schouten-Fikkert
De heer drs. J.A. Schoutsen
De heer G. Schouw
De heer P. Schouwenaar en mevrouw G. Roters
Mevrouw M.J. Schreiner
Mevrouw S. Schreuder
De heer en mevrouw Schreuders-van Meeteren
De heer W.A. en de heer P. Schreurs-van der Vorst
Mevrouw A.E. Schrijver-Musters
De heer A.R. Schuitemaker
De heer en mevrouw Schukken-Koo
De heer drs. P.J. Schulting
De heer en mevrouw Shahsavari
De heer en mevrouw Sigmond
De heer en mevrouw Sijbesma
De heer W. Sijthoff en mevrouw M. Vos
De heer mr. C.M. Slangen
De heer J.J.J. Sleper
Mevrouw J.E. Sleurink-Algra
De heer en mevrouw Van der Slikke-Swelheim
De heer en mevrouw Slokkers-van Mierlo
De heer J. van Slooten
De heer en mevrouw Smalbraak-Loudon
Mevrouw M.E. Smallegange
De heer J. Smeets
Mevrouw H.A.J.M. Smeyer-van der Ven en mevrouw M.F.I.G. Demenint-van der Ven
De heer mr. D.J. Smit
Mevrouw drs. K.G. Smit-Schulting
De heer M.A.N. Smit
De heer en mevrouw Smit-Loor
De heer D. Smith
Mevrouw L.C.Q.M. Smits van Oyen
De heer A. Smits
De heer en mevrouw J.H.M. Smulders
De heer en mevrouw Somers-Weng
De heer drs. C.A.C. Spaans
De heer M. Spijkers
De heer en mevrouw Spruijt-Schiphorst
De heer G.J.R. Staal
Mevrouw N. de Steenhuijsen Piters en de heer P. Vertregt
De heer en mevrouw Van Steijn-Ledegang
De heer J. Stephan
De heer mr. W.F.C. Stevens
De heer W.J.C. Stevens en mevrouw L.C.A. Stevens-Meewis
De heer en mevrouw Stigter-Aerden
De heer J. Stock en mevrouw L. Hendrikse
De heer E.B. van der Stok en mevrouw S.L. Koole
Mevrouw W. Stolle-de Vries
De heer D.P. Stolp
Mevrouw C.G.J. Stoop
Mevrouw S. Stoop en mevrouw A.M. de Ruijter-Schutte
De heer P.J. Stork en de heer M. van Erp
De heer drs. M. Storm
Mevrouw M.C.M. Strating-Schulte Fischedick
De heer R.E. Strating
De heer en mevrouw Strik-Lenoir
De heer M.J. Struben en mevrouw A.A.C. Spoormans
De heer S. Stuijt en mevrouw L. van Deth
De heer mr. F.D.E. Sulzer
Mevrouw E.H. Swaab en mevrouw I.W. Kluwers
De heer Tedder
De heer mr. F.L.L.M. Terwindt
De heer drs. S.J. Tettero
De heer mr. C.N. Teulings
De heer en mevrouw Teulings-van Dijk
Mevrouw T.M. Teves
De heer drs. R.C.R.J. van Thiel
Mevrouw J.J. Tiemens
De heer en mevrouw Van Tilburg
De heer M. Ton
De heer en mevrouw Tondu
De heer en mevrouw Van Tongeren-Janssens
De heer drs. P. Toorenburgh
De heer T.P. Treumann
De heer en mevrouw van Trojen
Mevrouw E.M.G. Trommelen
Mevrouw M.W.T.A. Tsuff
De heer en mevrouw Tuzgöl-Willigers
De heer H.F. Uittenbogaart
De heer H.J.S.G. Ummels
De heer en mevrouw Van Urk-van der Hoeven
Mevrouw A. van der Valk
De heer P.A. van der Valk
De heer K.W. Valken
De heer en mevrouw Valkier
Mevrouw M.H.M. Vastenavond
De heer E. Veenendaal
Mevrouw F. van der Veer
De heer ir. J.C.H. Veldhuizen
De heer en mevrouw Veldink-Bijl
De heer en mevrouw Van der Ven-van Wijngaarden
Mevrouw A.P.J.M. Verbeek
Mevrouw C.F.H. Verbeek
De heer en mevrouw Verbeek-de Reus
Mevrouw A.W.J. Verdonk
De heer drs. G.W.L.M. Verhaak
De heer en mevrouw Verhoef-van Spaendonck
De heer A. Verkade
De heer O.A. Verkerk
De heer A.C.M. Verlinde
Mevrouw A.J. Verlinde

Mevrouw mr. I.H. Vermeeren-Keijzers
De heer H.M. Vermeulen
De heer en mevrouw Vermeulen-Meiners
De heer Vernede en de heer Daamen
De heer en mevrouw Verstijnen-Aldenkamp
De heer en mevrouw Verveld-Röder
Mevrouw N. Viguurs-van Gelder
De heer jhr. drs. D.M. de Villeneuve
Mevrouw H.A.W.M. Visser
Mevrouw mr. K. Visser
Mevrouw M.Th.L.M. Visser
Mevrouw I.L. de Vlaam
De heer en mevrouw Vlek-Peek
De heer R.J. Vlek en mevrouw H. de Bordes
Mevrouw mr. N.A. Vlieger-van Hooren
De heer en mevrouw Voerman-Luiting
De heer M.R. Voerman
De heer R. Volkers
De heer drs. J. de Vos
De heer L.B. Vos
Mevrouw G. de Vos van Steenwijk
De heer van der Vossen, MSc
Mevrouw M.M. Voûte-de Gaay Fortman
De heer W.B. Vreede
De heer drs. C.C. de Vries en de heer P. Titulaer
De heer M.J.G. de Vries
De heer R. de Waal
De heer en mevrouw Van Waesberghe-Dusseldorp
Mevrouw W.K. Wagenaar-Burgemeister
Mevrouw A.C. van den Wall Bake
Mevrouw M.E. Warmoltz
De heer en mevrouw Wassenaar
De heer A.G.J. van Wassenaer
De heer mr. D.C. van Wassenaer
De heer en mevrouw Wateler-Siebrands
Jonkvrouwe A.C.S.S. van Weede
De heer en mevrouw Van Weede-van den Broek
Jonkheer en mevrouw Van Weede-Heerkens Thijssen
Jonkheer en mevrouw Van Weede van Dijkveld-Witte
De heer mr. J.A. van Weegen
De heer en mevrouw Van Weering-van Loon

PLAY VIDEO

De tafels staan gedekt voor het jaarlijkse schenkersdiner onder de *Nachtwacht*, 14 september 2017

De heer A.P. van der Wees
De heer E.H.A. Weijnen
De heer en mevrouw Welzen-van den Bergh
De heer en mevrouw Wentzel-Bieze
Mevrouw G. Werner-Bäumer
De heer P. Wesly
De heer en mevrouw Wesseling
De heer E.J. Westerink
De heer L.J.L. Wetemans
Mevrouw A.T.R. Wielinga-Venker
De heer A.M. Wiersema en
mevrouw N. Wiersema-Horenberg
De heer drs. E.M. Wiewel en
mevrouw mr. E.S.M.C. Wiewel-Kroon
De heer G.J. Wijers en mevrouw E.A. Sijmons
Mevrouw N.J. van Wijk
De heer en mevrouw Van Wijlen-Bobeldijk
Mevrouw V.C.R. Williams
De heer en mevrouw Wilms-van Nek
De heer en mevrouw Wilms-van der Aa
Mevrouw O. de Wilt
De heer W. Winkel en mevrouw I. Munoz Triguero
De heer en mevrouw Wintermans-van Straelen
De heer drs. C.M. de Wit
Jonkheer en mevrouw Witsen Elias-Kool
De heer en mevrouw De Witt Wijnen-Jansen Schoonhoven
De heer H.P.M. van Woensel
Mevrouw dr. A.D. Wolff-Albers
De heer ir. G.J. Woudenberg
De heer en mevrouw Wulfse
De heer en mevrouw Van der Wyck-van Tetering
De heer en mevrouw A.R. Wynaendts
De heer en mevrouw C. van Zadelhoff
De heer en mevrouw Zanders-van Dam
De heer en mevrouw Zeylmaker-Burger
Mevrouw A.D. Zonneveld-van Geest

SCHENKERS EN LEGATOREN

SCHENKERS EN LEGATOREN

Beeldende Kunst
Mevrouw J.M. Adriaans-Buij, Langbroek
De heer H.J.G. den Boer
Mevrouw Tony de Meijere, Amstelveen
Mevrouw C.S.R. van Ouwenaller, Amstelveen
De heer J.A. Prinsen, Bloemendaal
Jhr. Th.A.G.M. van Rijckevorsel
Stichting Henriëtte Hofje
De heer P.R. Tondu en
mevrouw A.M. Tondu-Vroomen, Hardegarijp
De heer H.B. van der Ven, Den Haag
Anonieme schenkers

Geschiedenis
De heer W. Beelaerts van Blokland, Wijnbergen
Mevrouw S. van Gelderen, Amsterdam
Mevrouw C.C.G. Heemskerk-De Vor, Oegstgeest
Het Koninklijk Nederlands Genootschap
voor munt- en penningenkunde
Mevrouw S.H. Otter, Amsterdam
De heer en mevrouw Van der Pols-Bouwens
De heer Wouter Ritsema van Eck, Den Haag
The Royal Australian Mint, Canberra
Mevrouw M.E. van Ruyven-Mees, Den Haag
Jhr. en mevrouw Six van Hillegom, Amsterdam
Stichting Michiel de Ruyter
De heer D.S.J. Woudstra, Alkmaar
Anonieme schenkers

Rijksprentenkabinet
De heer Jan van Adrichem en
de heer Martijn van Nieuwenhuyzen,
Amsterdam
De heer E.H. Ariëns Kappers, Amsterdam
De heer Norbert van den Berg, Amsterdam
Mevrouw L. Bletz-Wezelaar, Amsterdam
De heer Jan Maarten Boll, Amsterdam
Jan en Trish de Bont via de King Baudouin
Foundation, United States
Mevrouw M.M. Boom, Leiden
De heer K. Breukel, Amsterdam
Mevrouw E.H. Broekhof-Bakker, Amsterdam
Erven Piet Clement
Mevrouw T. Cornips, Haarlem
De heer J. Geurts, Amsterdam
Mevrouw A. Goldet, Londen
Mevrouw H.N. Haenen, Amsterdam
Mevrouw C.C.G. Heemskerk-de Vor, Oegstgeest
Mevrouw I. Hellingman en de heer L. Baljon
De heer H.J. Herwig en
mevrouw A.H. Herwig-Kempers
Hill-Stone Inc.
Mevrouw B. Huf-Boon, Amsterdam
ING Collectie
Mevrouw J. Janse-de Ronde Bresser,
Amsterdam
De heer G. Janzen, Amsterdam
De heer S.F. Joseph, Brussel
Mevrouw Kinke Kooi, Arnhem
Mevrouw M. van der Krogt, Drunen
Kunsthandel Galerie Terrades, Parijs
Laurentius Old Master Prints
De heer R.B.A. Lutgens, Saint Sylvain
Mevrouw H. van der Meij-Tcheng
De heer V. Mentzel, Rotterdam
Polaroid Originals
De heer W. Robinson en mevrouw K. Robinson,
ter ere van Peter Schatborn
De heer A.J. de Ruiter, Schoonhoven
De heer P. Schatborn, Amsterdam
De heer G. Schoone, Amsterdam
Stichting Henriëtte Hofje
Mevrouw P.C. van der Veer-Biersma, Dwingeloo
De heer C.G. Vertanessian, Buenos Aires
Anonieme schenkers

Bibliotheek
De heer Johan Ambaum
Chanel Corporation
De heer Arjan Hamburger
De heer Jan Jaap Heij
Mevrouw C.R. Josephus Jitta
Mevrouw Roswitha Spaans
(nalatenschap T. Spaans-van der Bijl)
Mevrouw Helen A. Wijngaarde
Mevrouw Sytske Wijnsma (Antique Pattern
Library)

Inktpot met monnik in Gotische preekstoel, Parijs of Zuidelijke Nederlanden, ca. 1380–1400. Buxushout, h. 9,4 cm.
Inv.nr. BK-2017-48; schenking van de heer H.B. van der Ven, Den Haag

PLAY VIDEO

Tentoonstelling *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600*, 17 februari–21 mei 2017. Het Rijksmuseum presenteerde in het voorjaar de eerste grote tentoonstelling over de relatie Zuid-Afrika en Nederland, over 400 jaar bewogen geschiedenis aan de hand van 300 objecten, vooral afkomstig uit Zuid-Afrika. De tentoonstelling werd mede mogelijk gemaakt door het Rijksmuseum Fonds (Familie W. Cordia, Johan Huizinga Fonds, Cees en Ingeborg van der Burg, Gerard Krans, Fonds 1975, Fonds de Zuidroute, Stichting New Angle en een gift uit een nalatenschap), VSBfonds, Mondriaan Fonds, Stichting Dr. Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds, DutchCulture, ING, Patronen van het Rijksmuseum en bruikleengevers

Impressies van de tentoonstelling *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600*

PLAY VIDEO

Portretten uit de serie '1994', Pieter Hugo. Links: *Twee jongens met geverfd haar, Zuid-Afrika*, 2016. C-print, 1200 x 1600 mm. Inv.nr. NG-2018-324. Rechts: *Een meisje met de bijnaam 'Pudding', Zuid-Afrika*, 2016. C-print, 1200 x 1600 mm. Inv.nr. NG-2018-325. Schenking van de heer P. Hugo, Kaapstad. Mede mogelijk gemaakt door Fonds 1975/Rijksmuseum Fonds

VERSLAG VAN DE DIRECTIE

VERSLAG VAN DE DIRECTIE

ALGEMEEN

De rode draad in het afgelopen jaar wordt gevormd door een nieuwe oriëntatie op de visie voor de komende periode. Nadat de directie met de benoeming van Hendrikje Crebolder tot directeur Development & Media per 1 april weer compleet was, is een traject ingezet dat resulteerde in een aangescherpte visie voor de jaren tot en met 2020.

Tegelijkertijd werd een rijk tentoonstellingsprogramma georganiseerd met een breed scala van onderwerpen: van de relatie tussen Nederland en Zuid-Afrika in de afgelopen vier eeuwen tot een groot overzicht van het werk van de 19de-eeuwse schilder Matthijs Maris, van middeleeuwse gebedsnoten tot 19de-eeuwse fotografie.

Voor het vijfde jaar op rij kwam het bezoekersaantal ruim boven de twee miljoen uit: 2.148.304. Op 1 juni werd de tien miljoenste bezoeker sinds de opening in 2013 feestelijk ontvangen. Leraar Stefan Kasper uit Haarlem mocht als eerste persoon in de geschiedenis van het Rijksmuseum de nacht doorbrengen onder toeziend oog van de schutters van de *Nachtwacht*. De ontvangst werd bij de Best Event Awards World uitgeroepen tot beste evenement wereldwijd, won goud in de categorie 'Entertainment & Culture' bij de European Excellence Awards, en kreeg bij de Price Catchers vijf prijzen.

Het educatieve programma dat wordt aangeboden aan het onderwijs was opnieuw succesvol. Met meer dan 160.000 bezoeken uit het primair en voortgezet onderwijs werd de stijgende lijn van het schoolbezoek ook in 2017 doorgezet. Een belangrijke pijler onder dit succes zijn de Rijksmuseumbus en de Museumpleinbus, waarmee scholen gratis naar het museum kunnen komen.

Het Rijksmuseum hecht eraan om op deze plaats zijn dank te betuigen aan de Staat der Nederlanden (ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) en aan alle sponsors, schenkers, oprichters van Fondsen op Naam, Vrienden en begunstigers die veel van de activiteiten, aankopen en projecten in het afgelopen jaar mede mogelijk hebben gemaakt.

In onderstaand verslag wordt gerapporteerd over de uitvoering van de activiteiten. Waar deze afwijken van de voornemens zoals verwoord in de subsidieaanvraag 2017–2020, wordt dit aangegeven.

VISIE

In 2013 opende het Rijksmuseum als 'Het museum van Nederland voor de wereld'. Met groot succes: het museum behoort tot de wereldtop. Het museum is van iedereen en speelt een actieve rol in de samenleving, waarbij de afgelopen periode werd gemarkeerd door de thema's 'open' en 'verbinden'.

Na die eerste ontmoeting van miljoenen met het museum, is het nu tijd voor een nieuwe stap. Het Rijksmuseum staat voor de uitdaging om de band met zijn publiek te verdiepen en te verbreden. Om een persoonlijke band op te bouwen, waardoor je als bezoeker blijft terugkomen naar het museum. De taak waar het museum nu voor staat is om die vriendschap aan te gaan door zich open op te stellen, het publiek nieuwsgierig te maken en nieuwe ontmoetingen te stimuleren.

De opstelling zoals die nu staat en die een besef van tijd en een gevoel voor schoonheid geeft, biedt daartoe een prachtige basis. Het museum wil nu de schatten in de collectie vanuit verschillende perspectieven benaderen en de ontmoeting ook op andere verrassende plekken laten plaatsvinden, door tentoonstellingen, door digitale uitingen en door samenwerking met anderen. Het museum wil de bezoeker de mogelijkheid bieden om in gesprek te gaan, hem steeds weer nieuwsgierig maken, fascineren en verleiden om thuis te komen in het museum.

Het doet dit omdat kunst en kennis over het verleden je blik verruimen. Ze kunnen je laten zien dat er verschillende manieren zijn om naar de wereld te kijken, en je bewuster maken van je omgeving, waardoor je er meer begrip voor krijgt. Zo kan de collectie van het Rijksmuseum meer dan ooit van waarde zijn.

De centrale uitdaging van het museum in de komende jaren wordt daarmee het versterken van de dialoog met het publiek. Dat doet het met verhalen die tot de verbeelding spreken, verwonderen en verrassen, zodat de bezoeker zich kan inleven en geraakt wordt.

Uit de aangescherpte visie vloeien drie prioriteiten voort: het publiek, het digitale domein en tentoonstellingen. Deze worden in het lopende jaar door werkgroepen uitgewerkt tot actieplannen. Bij dit traject wordt de organisatie nauw betrokken: de werkgroepen zijn multidisciplinair samengesteld en een brede doorsnede van de organisatie is erin vertegenwoordigd.

COLLECTIES

Het Rijksmuseum is door de minister van OCW op grond van de Erfgoedwet met ingang van 1 januari 2017 voor onbepaalde tijd belast met de zorg voor museale cultuurgoederen van de Staat. De collectie van het Rijksmuseum bestaat uit een miljoen voorwerpen, waarvan het grootste deel werken op papier zijn die door het lichtgevoelige materiaal niet permanent kunnen worden tentoongesteld.

Het beheer van de collectie stond in 2017 in het teken van twee grote projecten: PK (Prentenkabinet) Online en VOILA (Voorbereiding Objecten Inpakken Lelystad Amersfoort). Het doel van PK Online is de registratie en digitalisering van alle werken op papier, en middels VOILA wordt de collectie gereedgemaakt voor de verhuizing naar Amersfoort. Daar komt het CollectieCentrum Nederland (CC NL), waar de collecties van het Nederlands Openluchtmuseum, Paleis Het Loo, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en het Rijksmuseum een gezamenlijk onderkomen krijgen.

Beheer

Prentenkabinet Online liet in 2017 goede vorderingen zien. De registratiegraad van de werken op papier nam toe van bijna 48 procent tot ruim 59 procent, doordat volgens plan meer dan 71.000 voorwerpen werden geregistreerd. Ook digitalisering is onderdeel van het project, en inmiddels is 45 procent van de werken gefotografeerd. Het project loopt deze subsidieperiode door en wordt naar verwachting in 2021 afgerond.

In het kader van VOILA worden alle voorwerpen in het depot in Lelystad gecontroleerd. Nagegaan wordt of de registratie op orde is en of het voorwerp in een zodanige staat is dat het veilig kan worden vervoerd of dat conservering nodig is. Inmiddels is 80 procent van de 70.000 voorwerpen gereed om ingepakt te worden en is meer dan de helft van de voorwerpen gefotografeerd. In 2019 is de collectie gereed om te worden verhuisd naar het CC NL.

De registratiegraad van de gehele collectie (met uitzondering van de werken op papier) is nu bijna 99 procent.

De goede financiële resultaten van de afgelopen jaren maakten het mogelijk om een reserve te vormen waaruit deze projecten worden bekostigd. Het Rijksmuseum ontvangt daarnaast een bijdrage uit het project CC NL.

Een derde project is gericht op het eenvoudiger en efficiënter volgen van de objecten door barcodes te gebruiken. Voorwerpen gaan immers uit de depots naar de zalen in het museum, naar een tentoonstelling, naar de fotostudio, naar het restauratieatelier of als bruikleen extern op reis. Met een barcode kan de standplaats van het object makkelijker worden geïdentificeerd. Verplaatsingen hoeven niet meer handmatig te worden bijgehouden, maar worden ter plekke, digitaal en nauwkeurig vastgelegd en verwerkt. Dit scheelt niet alleen tijd, maar voorkomt ook onnodige fouten. Barcodes zijn onmisbaar bij verantwoord en veilig collectiebeheer.

Toegankelijkheid

Digitalisering blijft een speerpunt om de collectie zo goed te mogelijk te kunnen delen met het publiek. Voor de digitale afbeeldingen van objecten worden meetbare en controleerbare kwaliteitseisen gehanteerd met betrekking tot kleur, scherpte, belichting, achtergrond en bestandsformaat. Waar mogelijk wordt aangesloten op internationale standaarden, zoals Metamorfoze.

Koningin Máxima opende op 4 oktober 2017 in het Mauritshuis in Den Haag de reizende tentoonstelling *Tien topstukken on tour: Voor Nederland verworven dankzij de BankGiro Loterij*, met tien belangrijke aanwinsten uit de collecties van het Mauritshuis, het Kröller-Müller Museum, het Van Gogh Museum en het Rijksmuseum die zijn aangekocht dankzij de steun van de deelnemers van de BankGiro Loterij.

Van links naar rechts: Adriaan Dönszelmann (zakelijk directeur Van Gogh Museum), Hendrikje Crebolder (directeur Development & Media Rijksmuseum), Boudewijn Poelmann (directeur BankGiro Loterij), Koningin Máxima, Emilie Gordenker (directeur Mauritshuis), Lisette Pelsers (directeur Kröller-Müller Museum) en Jet Bussemaker (minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap)

Rijksstudio is het kanaal om de collectie te ontsluiten en beschikbaar te stellen aan het publiek. Meer dan 670.000 voorwerpen uit de collectie zijn beschikbaar, waarvan 370.000 met een digitale afbeelding. In 2017 nam het aantal Rijksstudio's toe van 310.000 tot 380.000.

Voor de derde maal werd de Rijksstudio Award uitgereikt. Winnaar van deze ontwerpwedstrijd was Lesha Limonov uit Wit-Rusland, die geïnspireerd door Rijksstudio een slaapmasker ontwierp ('Masterpieces never sleep') dat inmiddels in de winkel van het Rijksmuseum te koop is. Er waren meer dan 2.600 inzendingen uit 62 landen.

Mobiliteit

In 2017 werden 1.097 objecten uitgeleend aan 126 instellingen in binnen- en buitenland.

Het Melkmeisje van Vermeer was een van de sterren van *Vermeer et les maîtres de la peinture de genre*, een tentoonstelling over schilderkunst in de Gouden Eeuw in het Louvre in Parijs. De tentoonstelling was met bijna 325.000 bezoekers een groot succes.

Het Louvre gaf op zijn beurt een uitzonderlijk bruikleen aan het Rijksmuseum: *La Grande Pietà ronde*, het meest bijzondere schilderij van Johan Maelwael, dat voor het eerst sinds 1962 Parijs verliet en voor het eerst te zien was in Nederland. In het Rijksmuseum was het de blikvanger van de tentoonstelling die was gewijd aan Johan Maelwael, Nederlands eerste schilder.

Een bijzondere samenwerking is die met de stadsmusea van Bergen op Zoom, Gouda, Harlingen, Hoorn en Zutphen. Zij gaan gezamenlijk een serie van vier tentoonstellingen maken met werken uit de collectie van het Rijksmuseum.

In het najaar ging een groot aantal 17de-eeuwse werken op reis naar Australië, waar zij als *Masterpieces from the Rijksmuseum* te zien waren in de Art Gallery of New South Wales in Sydney.

Aanwinsten

De collectie werd in 2017 door verwerving en langdurige bruiklenen uitgebreid met 3.258 voorwerpen, waarvan 1.751 schenkingen en legaten.

Een bijzondere aanwinst is het album met cyanotypieën van Anna Atkins (1791–1871), de eerste vrouw die de fotografie beoefende én de auteur van het eerste fotoboek dat ooit werd gemaakt. Vanaf 1843 produceerde zij eigenhandig duizenden fotogrammen van botanische specimina. Die behoren tot de mooiste, meest intrigerende en belangrijkste voortbrengselen van de vroege fotografie. Het album kon dankzij de steun van de BankGiro Loterij, de Familie W. Cordia/ Rijksmuseum Fonds en het Paul Huf Fonds/Rijksmuseum Fonds worden aangekocht.

Ter gelegenheid van het verschijnen van het boek *Jewellery matters* schonken Marjan en Gerard Unger bijna tweehonderd Nederlandse en internationale sieraden uit de periode 1800–2017. Eerder schonken zij al bijna vijfhonderd 20ste-eeuwse Nederlandse sieraden. Dankzij deze schenking kan het Rijksmuseum, als enige museum, een overzicht tonen van Nederlandse juwelen van de 8ste eeuw tot nu.

Jan en Trish de Bont schonken in 2017 veertien foto's van Ed van der Elsken aan het Rijksmuseum, vroeg werk en foto's uit de beroemde boeken *Een liefdesgeschiedenis in Saint-Germain-des Prés* (1956), *Sweet life* (1966) en *Amsterdam!* (1979).

Vermeldenswaard is ook een bruikleen die het Rijksmuseum kreeg van een particulier: twaalf albums met 750 aquarellen van dieren, vogels en planten, gemaakt in opdracht van keizer Rudolph II, die als een van de belangrijkste kunstverzamelaars uit de geschiedenis wordt beschouwd. De tekeningen zijn tussen 1596 en 1610 gemaakt en verzameld door Anselmus de Boodt, de lijfarts van de keizer.

Conservering en restauratie

Bijna 7.900 voorwerpen ondergingen een restauratie of conservering, waarvan bijna 5.000 in het kader van PK Online:

- schilderijen 26
- schilderijlijsten 36
- meubelen 41
- papier 2.045
- PK Online 4.974
- metaal 145
- ceramiek, glas en steen 18
- textiel 612

Een belangrijk restauratieproject van het afgelopen jaar was dat van Marten & Oopjen, de huwelijksportretten die Nederland in 2016 samen met Frankrijk verwierf en die worden beheerd door het Rijksmuseum en het Louvre. De gezamenlijke aankoop leidde tot een unieke internationale samenwerking op het gebied van onderzoek en restauratie. Anderhalf jaar lang werkten restauratoren en natuurwetenschappers van het Rijksmuseum samen met het Musée du Louvre en Le Centre de Recherche et de Restauration des Musées de France (C2RMF) aan het onderzoek en de restauratie van Rembrandts topstukken *Marten Soolmans* en *Oopjen Coppit*. Het bleek een spannende zoektocht die verrassende nieuwe feiten over het ontstaan van de portretten en de schildertechniek van Rembrandt aan het licht bracht. De werken worden na de restauratie gepresenteerd op de voorjaarstentoonstelling *High Society* in het Rijksmuseum. Vanaf september 2018 zijn ze te zien in het Louvre.

CollectieCentrum Nederland

Een belangrijke stap voorwaarts in het collectiebeheer kan over enkele jaren worden gezet wanneer het gezamenlijke collectiegebouw van het Nederlands Openluchtmuseum, Paleis Het Loo, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en het Rijksmuseum in Amersfoort gereed is. Het Rijksmuseum is de opdrachtgever voor de bouw van dit CollectieCentrum Nederland (CC NL) en zal het gebouw in eigendom en beheer nemen.

In 2017 is het ontwerp voor het CC NL van architectenbureau cepezed door de partners goedgekeurd. De financiering van het gebouw is geregeld door middel van een lening van het ministerie van Financiën in het kader van schatkistbankieren. De aanbesteding van de bouw is gestart en de opdracht zal in de eerste maanden van 2018 worden verleend. De gemeente Amersfoort heeft begin 2018 de definitieve vergunning verleend. Daarmee ligt het project op schema voor de opening in 2020.

Het CC NL wordt een duurzaam gebouw, dat gecertificeerd wordt volgens de BREEAM NL-systematiek. Dit is een internationaal instrument om integraal de duurzaamheid van nieuwe en bestaande gebouwen, gebieden en sloopprojecten te meten en beoordelen.

Herkomstonderzoek

Het onderzoek naar de 1.703 inventarisnummers van de Mannheimer-collectie is afgerond en de resultaten zijn gepubliceerd op de website van het Rijksmuseum. De rapportage, inclusief de objecten met een niet-heldere herkomst, wordt in 2018 gepubliceerd op de website Museale Verwervingen.

Bij de deelcollectie tekeningen is de werkwijze herijkt op basis van voortschrijdend inzicht, nieuw ontsloten bronnen en de ervaring van collega-onderzoekers van andere instellingen. Dit leidde tot een nieuwe standaard voor het tekeningenonderzoek die de efficiëntie en kwaliteit van het onderzoek ten goede komt.

Op basis van de inventarisatie en het onderzoek naar de tekeningen verworven tussen 1940–1948, is in 2017 voor 880 tekeningen de herkomst op de Rijksmuseumwebsite gepubliceerd. Deze groep tekeningen bevat geen niet-heldere herkomsten en het herkomstonderzoek is hiermee afgerond. De 1.789 tekeningen verworven tussen 1940–1948 die na deze fase nog niet als sluitend zijn aangemerkt, worden meegenomen in het vervolgonderzoek, dat dan bestaat uit 10.651 tekeningen.

Van deze tekeningen wordt het herkomstonderzoek van de Nederlandse 17de-eeuwse tekeningen (767 tekeningen die vanaf 1940 zijn verworven) naar verwachting in de eerste helft van 2018 afgerond. Daarna resteren nog 9.884 tekeningen die voor onderzoek in aanmerking komen. Hiervoor is een planning in de maak.

Het herkomstonderzoek wordt bekostigd uit een reserve die kon worden gevormd uit de goede financiële resultaten in de afgelopen jaren.

Onderzoek

Het onderzoek in het Rijksmuseum is net zo divers als de collectie, van schilderij tot marinemodel, en gebeurt veelal in samenwerking met andere musea of universiteiten. In tegenstelling tot bijvoorbeeld universitair onderzoek is het altijd objectgericht. Speerpunten zijn interdisciplinair onderzoek en materiaaltechnisch onderzoek. Dit laatste speelt niet alleen binnen de conserveringswetenschap maar ook binnen de kunstgeschiedenis een steeds grotere rol. Het onderzoek naar de restauratie van Marten & Oopjen is een goed voorbeeld.

Ter voorbereiding op tentoonstellingen en publicaties wordt kunsthistorisch en materiaaltechnisch onderzoek gedaan, onder andere voor bestandscatalogi 17de-eeuwse schilderijen (deel 2), Italiaanse schilderijen en Delfts aardewerk. Daarnaast worden afzonderlijke objecten onderzocht, zijn er promotieonderzoeken en is het onderzoek naar de restauratiegeschiedenis voortgezet. Het Rijksmuseum participeert in een groot aantal onderzoeksprojecten die samen met andere instellingen worden uitgevoerd en die grotendeels extern worden gefinancierd, onder andere via het NICAS (Netherlands Institute for Conservation, Art and Science).

Het NICAS is een samenwerkingsproject van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), de Universiteit van Amsterdam (UvA), de Technische Universiteit Delft en het Rijksmuseum. Het NICAS is een innovatief onderzoeksinstituut waarin kunstgeschiedenis, conservering en natuurwetenschappen samenkomen. Het NICAS, dat zijn basis heeft in het Ateliergebouw, heeft geen eigen personeel: de onderzoekers en overige medewerkers die de onderzoeksprojecten uitvoeren zijn in dienst van de betrokken partners. Een Scientific Working Group is ingesteld om het instituut binnen het brede (inter-) nationale veld te verankeren.

Het Rijksmuseum participeerde in 2017, samen met universiteiten en andere musea, in een achttal projecten die via het NICAS geheel of gedeeltelijk worden gefinancierd. Gemene deler van de onderzoeken is het verkrijgen van een beter inzicht in de herkomst van objecten (hoe, wanneer en waar zijn de objecten gemaakt) en in het verval van materialen om op basis van die kennis betere conserveringsmethoden te ontwikkelen.

Publicaties

Van het wetenschappelijk onderzoek wordt verslag gedaan in het eigen peer-reviewed tijdschrift *The Rijksmuseum Bulletin* (vier afleveringen per jaar), bestandscatalogi, boeken en symposia.

In de serie collectieboeken verscheen het deel over de 19de eeuw (*1800–1900*). Daarnaast werden publicaties uitgebracht over deelcollecties of een enkel voorwerp:

- *De Bacchant en andere late werken van Adriaen de Vries*: een boek over *De Bacchant*, het beeld dat het Rijksmuseum eind 2014 heeft verworven (met steun van vele fondsen en particulieren);
- *Jewellery matters*: de juwelen- en sieradencollectie van het Rijksmuseum; *Verzamelaarskast met miniatuurapotheek*: meer dan vijftig experts waren de afgelopen jaren bezig met het onderzoek naar de enige 18de-eeuwse miniatuurapotheek in Nederland. De resultaten van hun onderzoek zijn vastgelegd in deze publicatie.

Zie voor de publicaties die bij de tentoonstellingen verschenen, de paragraaf Tentoonstellingen hieronder.

In de reeks *Rijksmuseum Studies in Photography* verschenen twee delen:
- *Document Nederland;*
- *Man Ray's portrait of Peggy Guggenheim.*

In deze uitgaven worden de resultaten gepubliceerd van het werk van de jonge onderzoekers die met een beurs van het Manfred & Hanna Heiting Fonds in het Rijksmuseum onderzoek doen naar de fotocollectie. Ook de publicatie van de boeken wordt mogelijk gemaakt door het fonds van Manfred en Hanna Heiting.

Tot slot verscheen in 2017 *Bijdendijk. Een keuken voor de Lage Landen*, het eerste kookboek van chef Joris Bijdendijk van restaurant RIJKS®.

Conservatoren, restauratoren en medewerkers publiceerden in diverse nationale en internationale tijdschriften en (digitale) publicaties meer dan 250 artikelen. Zij verzorgden voorts ruim vierhonderd lezingen en voordrachten, in het Rijksmuseum en daarbuiten. Zie hierover respectievelijk de hoofdstukken Publicaties van medewerkers en Presentaties en lezingen door medewerkers.

Het Rijksmuseum organiseerde diverse symposia bij de tentoonstellingen. Daarnaast werden symposia georganiseerd over onder andere:
- 2+3D Photography;
- De invloed van de Nederlandse 17de-eeuwse schilderkunst en de internationale context van deze kunst, met bijzondere nadruk op de relatie tussen Nederland en Duitsland;
- Vrouwen in de Stijl: Peggy Guggenheim en Nelly van Doesburg, die samen optrokken als voorvechters van de moderne kunststroming De Stijl (in samenwerking met De Lakenhal in Leiden);
- Jewellery Matters. Context and Material Research, ter gelegenheid van de publicatie van *Jewellery matters*, geschreven door verzamelaar en expert Marjan Unger (en schenker van een belangrijke collectie sieraden aan het Rijksmuseum) en Rijksmuseumconservator Suzanne van Leeuwen;
- Museum Guides Now!: rondleiden is een vak.

Het Rijksmuseum was ook de locatie voor inhoudelijke bijeenkomsten, zoals 'Reflecting on Diversity', waarbij Michèle Lamont (Erasmus Prijs 2017) en Michael Ignatieff met elkaar in gesprek gingen over diversiteit.

TENTOONSTELLINGEN

Het Rijksmuseum wil met tentoonstellingen een internationaal perspectief bieden op Nederlandse kunst en geschiedenis en maatschappelijk relevante thema's aansnijden, zoals slavernij en geloof. Het Rijksmuseum wil hiermee een maatschappelijke rol vervullen: een dialoog op gang brengen door kunst in te zetten om mensen anders te laten denken over bepaalde thema's, wat in deze tijd van versplintering en polarisatie relevant is. Na de aankondiging dat het Rijksmuseum over enkele jaren een tentoonstelling over slavernij gaat organiseren ontving het museum vele (vrijwel uitsluitende positieve) reacties vanuit het publiek.

Als voorbeeld van een tentoonstelling waarmee Nederland in internationaal perspectief wordt gezet, kan *Goede Hoop* worden genoemd: de eerste grote tentoonstelling over de relatie tussen Zuid-Afrika en Nederland, vierhonderd jaar bewogen geschiedenis in driehonderd voorwerpen, vooral afkomstig uit Zuid-Afrika. Prominent in de tentoonstelling waren de meterslange landschapspanorama's van Robert Jacob Gordon. Deze Nederlandse expeditiereiziger bracht Zuid-Afrika in de 18de eeuw in kaart en gaf het land daarmee een gezicht. De indrukwekkende portretten van kinderen geboren na 1994 – het jaar van de afschaffing van de apartheid – van de Zuid-Afrikaanse fotograaf Pieter Hugo verbeelden Zuid-Afrika's toekomst. De tentoonstelling en het boek erbij kregen veel publiciteit en goede beoordelingen. Bij de opening van de tentoonstelling is de website-Gordon gelanceerd, waarop alle tekeningen, dagboeken en brieven van Gordon voor iedereen toegankelijk zijn (www.robertjacobgordon.nl).

PLAY VIDEO

Op 1 juni 2017 werd Stefan Kasper uit Haarlem feestelijk onthaald als 10 miljoenste bezoeker van het Rijksmuseum sinds de opening in 2013. Hij mocht als eerste persoon in de geschiedenis van het Rijksmuseum de nacht doorbrengen onder toeziend oog van de schutters op Rembrandts beroemdste schilderij, de *Nachtwacht*

De zomertentoonstellingen waren gewijd aan middeleeuwse miniatuursculptuur en 19de-eeuwse fotografie uit eigen collectie.

Zestig virtuoos gesneden beeldjes, miniatuuraltaartjes, doodskistjes, schedeltjes en gebedsnoten van buxushout uit de 16de eeuw vormden de tentoonstelling *Small Wonders*, die samen met de Ontario Art Gallery in Toronto en het Metropolitan Museum in New York werd georganiseerd. Het was de eerste keer dat zoveel Nederlands microsnijwerk uit de late middeleeuwen bij elkaar te zien was.

De tentoonstelling over 20ste-eeuwse fotografie (*Modern Times*, 2014) kreeg een vervolg met *New Realities*, dat een overzicht toonde van 19de-eeuwse fotografie: portretten, stadsgezichten, reisfoto's, foto's voor de wetenschap en reclame, en de eerste amateurkiekjes. Het boek *New Realities: Photography in the 19th Century*, vormgegeven door Irma Boom, werd verkozen tot Catalogus van het jaar 2017 op de internationale fotobeurs Paris Photo.

In het najaar stonden tentoonstellingen over twee kunstenaars op het programma: Johan Maelwael en Matthijs Maris.

Johan Maelwael is de eerste Nederlandse schilder van wie de naam bekend is. Rond zijn beroemdste werk, *La Grande Pietà ronde* uit het Louvre, waren vijftig kunstschatten uit het middeleeuwse West-Europa te zien, waaronder handschriften en edelsmeedwerk. De tentoonstelling werd in nauwe samenwerking met het Louvre gemaakt.

Van Matthijs Maris waren 75 schilderijen, tekeningen en etsen te zien, de eerste grote overzichtstentoonstelling van deze 19de-eeuwse kunstenaar in ruim veertig jaar tijd. Een dergelijk overzicht was alleen mogelijk doordat het Rijksmuseum bij hoge uitzondering een aantal werken uit The Burrell Collection in Glasgow kreeg. Bij de tentoonstelling verschenen twee boeken: *Matthijs Maris*, een uitgebreide monografie van Mariskenner Richard Bionda, en *Matthijs Maris at Work*, met de resultaten van het onderzoek naar de schildertechniek van Maris dat speciaal voor de tentoonstelling werd uitgevoerd en dat mogelijk werd gemaakt door Stichting Victor Heiloo/Rijksmuseum Fonds.

Behalve deze grote tentoonstellingen, die gezamenlijk ruim 418.000 bezoekers trokken, waren er verschillende presentaties in de fotogalerij in de Philipsvleugel, in de prentenkabinetjes in de verschillende eeuwen en wisselende opstellingen in de 20ste eeuw en het Aziatisch Paviljoen. In de tuinen werd de vijfde gratis toegankelijke beeldententoonstelling georganiseerd, die was gewijd aan Jean Dubuffet. Rijksmuseum Schiphol ging in september open met een presentatie over Nederlandse 17de-eeuwse schilderkunst. Lekkage als gevolg van bouwwerkzaamheden maakte het helaas noodzakelijk om de werken begin 2018 weg te halen.

EDUCATIE

Het verslagjaar kende op educatief gebied vele hoogtepunten. Naast het aanbod voor volwassenen (rondleidingen, teksten op zaal, cursussen, workshops) is het onderwijs speerpunt voor educatie. Het Rijksmuseum streeft ernaar om met name via het onderwijs groepen te bereiken waarvoor museumbezoek niet altijd vanzelfsprekend is en om via het onderwijs het nieuwe (Nederlandse) publiek te bereiken. Het is geen garantie voor herhaald bezoek in de toekomst, maar door kinderen via het onderwijsprogramma in aanraking te brengen met het verhaal van Nederland, wordt dat verhaal een vertrouwd verhaal.

Deze meerjarige aanpak werkt. Het onderwijsaanbod bleef onverminderd succesvol en het aantal bezoeken van leerlingen uit primair en voortgezet onderwijs, vmbo en hbo nam toe van ruim 152.000 in 2016 tot bijna 162.000 in 2017. Het aanbod van educatieve producten voor het onderwijs is breed en loopt vanaf groepen 1 en 2 van het primair onderwijs tot en met het mbo en de pabo. Het mbo-programma 'Dutch Design in de Gouden Eeuw' won op de grote onderwijsbeurs NOT een Innovatie Award. Het Rijksmuseum werd door JINC uitgeroepen tot stagebedrijf van het jaar. JINC helpt jongeren van 8 tot en met 16 jaar op weg naar een goede start op de arbeidsmarkt.

Nieuw is een rondleiding voor mensen die een cursus Nederlands als Tweede Taal (NT2) volgen, waarin zij op laagdrempelige manier leren over de Nederlandse kunst en geschiedenis, in het bijzonder het dagelijks leven in de Gouden Eeuw.

Onderwijs

Voor het voortgezet onderwijs werd een innovatief product ontwikkeld dat aansluit op de beeldcultuur waarin jongeren steeds meer leven en communiceren: SnapGuide, een mobiele webapplicatie. Leerlingen kiezen uit zes 'social influencers', onder wie Ronnie Flex, hun favoriet die hen vervolgens rondleidt. Tijdens deze rondgang krijgen leerlingen opdrachten die zij digitaal uitvoeren en uploaden naar een afgesloten webpagina. In de klas kunnen de resultaten vervolgens worden besproken. In het verslagjaar hebben 4.800 leerlingen SnapGuide gebruikt. Het Rijksmuseum ontving voor de SnapGuide twee Lovie Awards: prijzen voor excellentie en innovatie op internet.

De Museumpleinbus en de Rijksmuseumbus bleven belangrijk om schoolbezoek te stimuleren. Het vervoer en de kosten daarvan zijn voor scholen op grotere afstand van Amsterdam de grootste drempel voor een bezoek aan het museum. Dankzij de BankGiro Loterij kon het Rijksmuseum ook in 2017 deze drempel voor 40.000 leerlingen wegnemen.

Het Rijksmuseum streeft ernaar ook inhoudelijke drempels te slechten. Het afgelopen jaar lag het accent daarbij op het delen van beeld en verhalen over de collectie via Rijksstudio en filmpjes op Schooltv van NTR. Deze filmpjes bieden leraren de mogelijkheid om een bezoek al in de klas voor te bereiden, en kunnen tevens ingepast worden in de lesstof. Met ThiemeMeulenhoff werd samengewerkt op het gebied van lesmethodes.

In het regeerakkoord van het in 2017 aangetreden kabinet-Rutte III spraken de regeringspartijen af om voor alle leerlingen een bezoek aan het Rijksmuseum mogelijk te maken. Minister Van Engelshoven van OCW liet weten dat zij de afspraak breder interpreteert en dat scholen ook kunnen kiezen voor een lokaal museum. Hoe aan de afspraak precies invulling wordt gegeven, zal in de loop van 2018 duidelijk worden.

Teekenschool

De samenwerking met Fonds 21 wordt drie jaar voortgezet, met de mogelijkheid van verlenging met twee jaar. Daarmee is de financiering van de Teekenschool, het educatieve centrum van het Rijksmuseum, voor de komende jaren veiliggesteld.

In de Teekenschool konden scholen overdag een programma volgen. 's Avonds, in het weekend en in de schoolvakanties werden er workshops en cursussen gegeven voor volwassenen, families en kinderen, met groot succes. Vooral de workshops en cursussen op het gebied van tekenen waren erg populair, zoals blijkt uit de bezettingsgraad van ruim 90 procent.

Rondleiden

Het promotieonderzoek 'Rondleiden is een vak' is in 2017 afgerond. Het Rijksmuseum was samen met het Van Gogh Museum en het Stedelijk Museum bij dit onderzoek van de Universiteit van Amsterdam betrokken. Ter gelegenheid van de afronding werd in het Rijksmuseum een internationaal symposium over rondleiden gehouden onder de titel *Museum Guides Now!*. Meer dan driehonderd deelnemers uit 22 landen namen aan het symposium deel.

Academische programma's

In 2017 stond het Rijksmuseum Fellowship Programme voor de vierde keer open voor een nieuwe generatie van museumprofessionals: objectgerichte specialisten die de kennis van de Nederlandse kunst, geschiedenis en museologie verder zullen ontwikkelen. Het programma verleent studenten en wetenschappers toegang tot de museumcollectie, de bibliotheek en de restauratieateliers en brengt de fellows in contact met de expertise van de conservatoren en restauratoren. Kandidaten worden geselecteerd op basis van door hen ingediende onderzoeksvoorstellen. In het verslagjaar zijn vier nieuwe fellows begonnen en hebben vijf fellows hun onderzoek afgerond.

Het programma wordt mogelijk gemaakt met steun van The Andrew W. Mellon Foundation en een aantal Fondsen op Naam van het Rijksmuseum Fonds, te weten Migelien Gerritzen Fonds, Dr. Anton C.R. Dreesmann Fonds, Manfred & Hanna Heiting Fonds en het Johan Huizinga Fonds.

Tijdens de tentoonstelling *Jean Dubuffet in de Rijksmuseumtuinen* kon men zijn eigen, op Dubuffet geïnspireerde, meesterwerk maken

Workshop ‘Citroen van toen’ voor leerlingen in het voortgezet onderwijs: welke technieken gebruikten 17de-eeuwse schilders om eten er heerlijk uit te laten zien? In het museum vinden leerlingen het uit, door goed te kijken naar de beroemde stillevens uit de Gouden Eeuw. In het Atelier van de Teekenschool schilderen leerlingen met zelfgemaakte verf een citroen

‘Help! De muziek is zoek’, een theatrale rondleiding over de Pruikentijd voor de laagste groepen van het primair onderwijs

Verder startte de eerste lichting stagiairs van de Honors Masteropleiding 'Kunst van de Nederlanden' van de Universiteit van Amsterdam.

In de zomer was de achttiende editie van de Rijksmuseum & RKD Summer School, met vijftien kandidaten uit acht landen. Als nationale instituten delen het Rijksmuseum en het RKD-Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis de missie om de kennis over Nederlandse kunst en geschiedenis verder te ontwikkelen voor de toekomst, door het uitvoeren en faciliteren van onderzoek op hoog niveau. Al sinds 1992 organiseren de instituten gezamenlijk om de twee jaar een Summer School, met als doel om de volgende generatie kunsthistorici de kans te bieden om hun kennis over Nederlandse kunst te verrijken en verdiepen. Het overkoepelende thema van deze editie van de Summer School was 'Hollandse kunst in internationaal perspectief'. De Summer School werd mogelijk gemaakt met steun van Fonds Beukenhorst/Rijksmuseum Fonds en The Samuel H. Kress Foundation.

DEVELOPMENT

Onder Development vallen alle vormen van financiële ondersteuning, zoals bedrijfssponsoring, schenkingen (zowel in geld als in objecten), bijdragen van institutionele fondsen, internationale vrienden (International Circle), Vrienden & Patronen en zakelijke vrienden (de Rijksclub). Hier worden bestaande relaties gecultiveerd en nieuwe relaties ontwikkeld. Met deze verschillende vormen van verbondenheid en inkomstenbronnen heeft het Rijksmuseum een gericht, breed en toegankelijk aanbod; voor ieder wat wils, van Vriend tot Fonds op Naam. Het museum stelt zich ten doel om 15 procent van zijn inkomsten te verkrijgen uit de voornoemde inkomstenbronnen. In het afgelopen jaar was 18,6 procent van de inkomsten afkomstig uit Development.

Het Rijksmuseum onderhoudt verschillende sponsorrelaties. Naast founder Philips hebben ING, KPN en de BankGiro Loterij zich meerjarig als hoofdsponsor aan het Rijksmuseum verbonden. Naast de jaarlijkse uitkering voor kunstaankopen ontving het Rijksmuseum het afgelopen jaar van de BankGiro Loterij € 963.000 uit de verkoop van geoormerkte loten; dit geld wordt ingezet om de Rijksmuseumbus en de Museumpleinbus te laten rijden. Ook werd de aanvraag voor een extra project gehonoreerd. Met deze extra bijdrage van € 580.000 kan het Rijksmuseum gedurende drie jaar het project 'Muziek in het Rijksmuseum, in concert met de BankGiro Loterij' uitvoeren. In het verslagjaar werden diverse optredens georganiseerd, variërend van zondagmiddagconcerten met klassieke muziek tot een optreden van de Nederlandse singer-songwriter Dotan in de Passage (in samenwerking met Paradiso).

Behalve met de founder en hoofdsponsoren werkt het Rijksmuseum samen met zestien sponsoren en partners, waarvan enkele de samenwerking het afgelopen jaar hebben verlengd, waaronder Albert Heijn en Cisco. Pon Holdings B.V. zegde een extra bijdrage toe voor de beeldententoonstellingen in de tuinen.

Dankzij nieuwe particuliere financiële giften beheert het Rijksmuseum Fonds inmiddels 147 Fondsen op Naam, bestemd voor onder andere aankopen, onderzoek en educatie.

De vriendenkring van het Rijksmuseum bestaat uit Patronen (€ 1.000 per jaar), RijksExtra Vrienden (€ 100 per jaar) en Vrienden (€ 75 of € 50 per jaar) en omvat inmiddels bijna 17.000 vrienden.

Diverse tentoonstellingen werden mede mogelijk gemaakt door sponsoren, fondsen en begunstigers:

- *Goede Hoop*, door Rijksmuseum Fonds: Familie W. Cordia, Johan Huizinga Fonds, Cees en Ingeborg van der Burg, Gerard Krans, Fonds 1975, Fonds de Zuidroute, Stichting New Angle en een gift uit een nalatenschap; VSBfonds, Mondriaan Fonds, Stichting Dr. Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds, DutchCulture, ING en Patronen van het Rijksmuseum;
- *Small Wonders*, door Pot Family Foundation/Rijksmuseum Fonds en Holland America Line;
- *Johan Maelwael*, door Fonds Beukenhorst/Rijksmuseum Fonds en een gift uit een nalatenschap;
- *Matthijs Maris*, door Stichting Victor Heiloo/Rijksmuseum Fonds, Fonds 21, J.A.J. en M.A. Risseeuw Fonds/Rijksmuseum Fonds, Stichting Gifted Art en een gift uit een nalatenschap.

SAMENWERKING

Het Rijksmuseum wil nog sterker inzetten op samenwerking: om het publieksbereik te vergroten, als museum sterker te staan, het draagvlak te versterken en bij te dragen aan de maatschappelijke relevantie van het museum. Inmiddels is een coördinerende functie ingesteld om de mogelijkheden van samenwerking op regionaal, nationaal en internationaal niveau beter in kaart te kunnen brengen en te benutten.

Het Rijksmuseum neemt binnen de museale sector zijn verantwoordelijkheid. Samen met collega-instellingen wordt actief gezocht naar vormen van samenwerking die het hele veld ten goede komen. Binnen de Museumvereniging was het Rijksmuseum het afgelopen jaar nauw betrokken bij de oprichting van een nieuwe sectie Development, waarvoor het Rijksmuseum de voorzitter levert. Ook in breder verband participeert het Rijksmuseum, zoals in de toeristische branche, onder meer in de Club van Elf (de grootste toeristische attracties in Nederland). Directieleden, conservatoren en andere stafmedewerkers vervullen tientallen functies in besturen, raden van toezicht en adviesraden.

De gezamenlijke meldkamer PP10 van het Van Gogh Museum, Rijksmuseum en Stedelijk Museum is een voorbeeld van samenwerking, evenals die op het gebied van conservering en restauratie met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en de Universiteit van Amsterdam (UvA) in het Ateliergebouw. Het NICAS (zie de paragraaf Onderzoek) is een belangrijk samenwerkingsverband voor materiaaltechnisch onderzoek. Sinds enige jaren wordt samen met het Nederlands Openluchtmuseum, Paleis Het Loo en de RCE gewerkt aan het CollectieCentrum Nederland, een gezamenlijk onderkomen van de collecties van de partners (zie de paragraaf CollectieCentrum Nederland).

In het Nederlands Openluchtmuseum werd in september 2017 de Canon van Nederland geopend, een overzicht van de hele Nederlandse geschiedenis aan de hand van tien tijdvakken en vijftig canonvensters. De presentatie kwam tot stand in samenwerking met het Rijksmuseum. Het Rijksmuseum neemt deel aan een netwerk van twaalf musea die met elkaar de geschiedenis van Nederland willen laten zien. Onder de vlag van de Canon van Nederland plaatsen de musea topstukken in de eigen presentatie in de schijnwerpers. Ook gaan zij samenwerken op het gebied van programmering en presentatie. Door het hele land wordt op deze manier de veelzijdigheid van de geschiedenis van Nederland voor een breed publiek getoond en verteld.

Een andere belangrijke samenwerking is die met het Stedelijk Museum op het gebied van de 20ste eeuw. Het Stedelijk Museum heeft een sterke en representatieve collectie 20ste-eeuwse kunst en zijn collectie is daarmee complementair aan die van het Rijksmuseum, dat structureel heeft verzameld op het gebied van 20ste-eeuwse geschiedenis, prentkunst en fotografie. Binnen de samenwerking zullen medewerkers van beide instellingen hun kennis delen, zal er onder andere voor de opstelling in beide musea een ruimhartig bruikleenverkeer zijn, en zullen gezamenlijk tentoonstellingen worden gemaakt.

Samen met het Van Gogh Museum, het Kröller-Müller Museum en het Mauritshuis is een presentatie gemaakt van tien topstukken die de afgelopen jaren verworven konden worden dankzij de steun van de BankGiro Loterij. De tentoonstelling *Tien topstukken on tour* reisde in de tweede helft van 2017 en begin 2018 langs onder andere het Fries Museum, Rijksmuseum Twenthe, Van Abbe Museum en Bonnefantenmuseum.

In het Stedelijk Museum Kampen opende op 10 juni de tentoonstelling *Het Rijks aan de IJssel*, samengesteld door het Rijksmuseum.

Het Rijksmuseum neemt deel aan verschillende initiatieven om museumbezoek voor specifieke groepen mogelijk te maken. De drie musea aan het Museumplein laten gedrieën de Museumpleinbus rijden, die vervoer verzorgt voor scholen binnen een straal van 60 kilometer die een bezoek willen brengen aan een of meer van de musea aan het Museumplein (zie ook de paragraaf Onderwijs). Sinds 2008 participeert het Rijksmuseum in de Museum Plus Bus, die bewoners van zorginstellingen die speciale begeleiding nodig hebben, naar een van de deelnemende musea brengt.

Behalve in de onder het NICAS vallende projecten (zie de paragraaf Onderzoek) participeert het Rijksmuseum samen met binnen- en buitenlandse universiteiten en musea in meer dan veertig onderzoeksprojecten. Enkele voorbeelden zijn:

- ontwikkeling van nieuwe beeldtechnieken en toepassing daarvan in het onderzoek naar de schilderijen van (de late) Rembrandt (een door NWO en NSF ondersteund Science4Arts-project);
- ontwikkeling van nieuwe materialen voor conservering en restauratie. In samenwerking met de UvA test en evalueert het Rijksmuseum nieuw ontwikkelde conserveringsmaterialen; in 2017 zijn nieuwe materialen en technieken voor het schoonmaken van schilderijen en het stabiliseren van gedegradeerd schilderijdoek getest op verschillende verfreconstructies;
- met het Frans Hals Museum: Frans Hals/niet Frans Hals, een door NWO ondersteund project;
- onderzoeken hoe het gebruik van 3D-visualisatie, 3D-printen en 'augmented reality' het waarnemen en bestuderen van cultureel erfgoed kan verbeteren: een postdoc-project ('See-through museum), gefinancierd door NWO in het kader van de Samenwerking China – Joint Scientific Thematic Research Programme (JSTP), waarbij meerdere instituten in Nederland en China betrokken zijn.

Om potentiële bezoekers te ontmoeten is het Rijksmuseum op onverwachte plaatsen aanwezig. Zo was het museum afgelopen zomer op het muziekfestival de Zwarte Cross in Lichtenvoorde, waar drukbezochte workshops tekenen en schilderen werden gegeven door Rijksmuseumdocenten.

DIVERSITEIT

Het Rijksmuseum onderschrijft de Code Culturele Diversiteit. Het wil er zijn voor alle Nederlanders en een afspiegeling zijn van de samenleving. Omdat de samenstelling van de maatschappij en van de bezoekers blijft veranderen, is het belangrijk dat het museum zich niet alleen bewust is van deze verandering, maar er met zijn personeel, programmering en partners op inspeelt. Ook is het belangrijk dat het museum beleid ontwikkelt om een betere afspiegeling van de samenleving te zijn, een betere afspiegeling van de maatschappij te ontvangen, en beter in staat te zijn om de dialoog aan te gaan met publieksgroepen die nu minder vaak naar het museum komen. In deze subsidieperiode krijgt diversiteit nadrukkelijk aandacht en wordt het structureel aangepakt, op basis van de vier pijlers van de Code Culturele Diversiteit.

Voor deze pijlers zijn de volgende ambities geformuleerd:

Personeel
Medewerkers zijn in staat te verbinden, om hun verschillende perspectieven te gebruiken en in de praktijk te brengen. Leidinggevenden zijn in staat dit proces te faciliteren.

Publiek
Het publiek herkent zich in de collectie, tentoonstellingen en programma's en wordt geïnspireerd door de creatieve en innovatieve kracht.

Programma
Via collectie, tentoonstellingen en programma's brengt het museum een verbinding tot stand met een zo breed mogelijk publiek.

Partners
Het museum beschikt over partners die de missie van het museum op het gebied van inclusiviteit omarmen en de opbrengst versterken.

Om deze doelen te bereiken wordt een plan van aanpak opgesteld. Een van de eerste stappen is om directie en medewerkers zich bewust te laten zijn van vooroordelen, bijvoorbeeld door een workshop 'Unconscious Bias'.

In 2017 is verder een coördinator inclusiviteit aangesteld die zich primair bezighoudt met het toegankelijk maken van het museum. Inmiddels is onderzoek gedaan naar de verschillende doelgroepen met beperkingen en zijn verschillende maatregelen genomen:

- pagina over toegankelijkheid op de website;
- training voor floormanagers en teamleiders inzake gastvrijheid voor mensen met een beperking;
- Plattegrond Plus (grotere plattegrond met extra informatie voor mensen met een mobiliteitsbeperking);
- voorbereidingsdocument voor kinderen met autisme;
- projectgroep toegankelijkheid Museumplein samen met het Van Gogh Museum, het Stedelijk Museum, het Concertgebouw en de gemeente Amsterdam;
- een 'Verklaring Fast Lane', een document waarmee mensen die niet lang kunnen staan de wachtrij mogen passeren;
- scootmobiels worden in het museum toegelaten;
- melder in de liften die vermeldt op welke verdieping je bent;
- extra bewegwijzering voor mensen met een mobiliteitsbeperking;
- krukjes, lichtgewicht en opvouwbaar, te verkrijgen bij de Informatiebalie;
- optimalisatie van de mindervalidentoiletten.

Het Rijksmuseum is een van de ondertekenaars van een convenant waarin de deelnemende organisaties verklaren dat ze zich – samen met De Zonnebloem en de VriendenLoterij – willen inspannen om de Nederlandse vrijetijdssector beter toegankelijk te maken.

Het Rijksmuseum wil zich ook inspannen om kwetsbare leden van de samenleving te bereiken, door programma's voor het speciaal onderwijs en NT2, en door evenementen als de Prachtnacht (ontvangst van families met kinderen die door ziekte of beperking niet makkelijk een normaal bezoek aan het museum kunnen brengen). Terminale patiënten die met de Laatste-WensAmbulance een laatste keer naar het Rijksmuseum komen vormen een bijzondere, dankbare groep.

GOVERNANCE CODE CULTUUR

Het Rijksmuseum onderschrijft de negen principes van de Governance Code Cultuur. Aan de toepassingen wordt uitvoering gegeven door het Rijksmuseum. Waar dit niet het geval is, wordt hierop een toelichting gegeven in het Verslag van de directie of het Bericht van de Raad van Toezicht.

In de paragraaf 'Hoe voldoet het Rijksmuseum aan de Principes en Praktijkaanbevelingen van de Governance Code Cultuur?' wordt in detail aangegeven hoe de principes en aanbevelingen worden toegepast.

Directie
In 2017 waren omvang en samenstelling van de directie onderwerp van gesprek met de Raad van Toezicht. Toen Taco Dibbits medio 2016 tot hoofddirecteur werd benoemd, is besloten dat hij de portefeuille van de directeur Collecties zou behouden (de functie die hij sinds 2008 vervulde). Vervolgens is met de Raad van Toezicht gekeken naar de gewenste omvang van de directie. De voorkeur van Raad en directie ging uit naar het handhaven van een driehoofdige directie, gezien de omvang en structuur van de organisatie en het brede scala aan activiteiten.

Directie en medewerkers van het Rijksmuseum staan klaar voor de jaarlijkse Prachtnacht, een bijzondere openstelling van het museum voor kinderen die niet in staat zijn om het museum te bezoeken tijdens reguliere openingstijden.
De Prachtnacht wordt mede mogelijk gemaakt door het Rijksmuseum Fonds/Prachtnacht Fonds

In de vacature voor een derde directeur is Hendrikje Crebolder benoemd. Haar portefeuille bestaat uit fondsenwerving, communicatie, marketing en samenwerking. Met de verankering van deze taken in de directie wordt onderstreept dat zij van wezenlijk belang zijn voor de museale bedrijfsvoering. Met een driehoofdige directie en met deze portefeuilleverdeling kan het beste worden ingespeeld op de uitdagingen waarvoor het museum staat, zoals het trekken van voldoende bezoekers, het zorgen voor een toekomstbestendige financiering van de activiteiten (waarin externe gelden een steeds belangrijkere rol spelen) en het zorgen voor voldoende maatschappelijk draagvlak.

Raad van Toezicht
De Raad van Toezicht geeft in zijn Bericht van de Raad van Toezicht inzicht in de wijze waarop hij in 2017 uitvoering heeft gegeven aan zijn taken. Voor de samenstelling van de Raad van Toezicht wordt verwezen naar de paragraaf Samenstelling van de Raad van Toezicht, waarin tevens nadere informatie over relevante (neven)functies van de leden is opgenomen en het rooster van aftreden. Ook de Profielschets van de Raad van Toezicht is opgenomen.

Beloningsbeleid
Het Rijksmuseum valt onder de Wet normering topinkomens (WNT). In de jaarrekening zijn de gegevens opgenomen die op grond van de WNT moeten worden gerapporteerd.
De leden van de Raad van Toezicht ontvangen geen bezoldiging voor het lidmaatschap. Kosten die ten behoeve van het uitoefenen van de functie zijn gemaakt, kunnen op declaratiebasis worden vergoed.

HOE VOLDOET HET RIJKSMUSEUM AAN DE PRINCIPES EN PRAKTIJKAANBEVELINGEN VAN DE GOVERNANCE CODE CULTUUR?

Principe 1: Het bestuur* is verantwoordelijk voor het in acht nemen van de Governance Code Cultuur.

- Het Rijksmuseum is bekend met de Governance Code Cultuur (hierna: de Code). De hoofddirecteur en directiesecretaris waren gesprekspartner bij het tot stand komen van de Code.
- De manier waarop het Rijksmuseum de principes toepast, sluit aan bij de doelstelling, aard en omvang van de organisatie. De Code is besproken in een vergadering van de Raad van Toezicht en directie. Wanneer het Rijksmuseum afwijkt van een principe of praktijkaanbeveling, wordt daarvan in het jaarverslag melding gemaakt.
- In het jaarverslag wordt gemeld dat het Rijksmuseum de Code toepast en worden eventuele wijzigingen op het gebied van de governance gemeld.
- De jaarverslagen met de informatie over de toepassing van de Code staan op de website.

Principe 2: Het bestuur kiest het besturingsmodel van de organisatie bewust.

- Bij de verzelfstandiging van de rijksgesubsidieerde musea in de jaren negentig van de vorige eeuw is zorgvuldig onderzocht welk besturingsmodel het beste zou passen bij de verzelfstandigde musea (zie *Verzelfstandiging Rijksmusea c.a. Achtergronden en documenten*, een publicatie van het (toenmalige) ministerie van VWC, Rijswijk 1 juli 2014, in het bijzonder hoofdstuk 2 'Rechtsvorm').
- Het Rijksmuseum is bij zijn verzelfstandiging in 1995 ondergebracht in een Stichting met een Raad-van-Toezichtmodel. De directie vormt het bestuur van de Stichting, de directeuren zijn statutaire bestuurders.

- Sindsdien is – onder meer bij wijzigingen van de statuten – diverse malen stilgestaan bij de vraag of dit besturingsmodel nog steeds het beste en meest passende was. Het antwoord was steeds bevestigend.
- De statuten waren op het moment van publicatie van de Code (2014) in lijn met de Code en hoefden derhalve niet te worden gewijzigd. De Reglementen van de Raad van Toezicht en de Directie zijn in 2015 aangepast op de enkele punten waarop zij nog niet (helemaal) voldeden aan de Code.
- Waar dit relevant is, wordt expliciet vermeld dat de directie c.q. de directeuren het bestuur c.q. de bestuurders van Stichting Het Rijksmuseum zijn.

Principe 3: Het bestuur is verantwoordelijk voor de organisatie. Het bestuur is in- en extern duidelijk over de taken, bevoegdheden en werkwijze.

- In 2015 is het Directiereglement aangepast aan de Governance Code Cultuur, zodat het voldeed aan de aanbevelingen van de Code.
- Het Rijksmuseum hanteert een risicomatrix die periodiek wordt geactualiseerd en besproken met de Financiële Commissie en de Raad van Toezicht. In de jaarrekening wordt verslag gedaan van het systeem van risicobeheersing en controle.
- De directie vergadert in principe wekelijks aan de hand van een agenda. Van deze vergaderingen worden verslagen gemaakt. Nieuws uit de vergaderingen wordt intern gepubliceerd op het Intranet.
- De hoofddirecteur is de bestuurder die het overleg met de Ondernemingsraad voert. Er zijn in principe zes Overlegvergaderingen per jaar met de Ondernemingsraad. Wanneer daartoe aanleiding is, wordt tussentijds overlegd.
- Medewerkers kunnen onregelmatigheden melden. In het verslagjaar is een 'Regeling melden vermoeden misstand of onregelmatigheid' opgesteld, waarmee wordt geborgd dat medewerkers onregelmatigheden kunnen melden zonder risico voor hun positie.
- De directie vergadert in principe viermaal per jaar met de Raad van Toezicht. Wanneer daartoe aanleiding is, wordt vaker vergaderd. De afspraken over inhoud, frequentie en informatievoorziening van de Raad van Toezicht zijn vastgelegd in het Directiereglement en het Reglement Raad van Toezicht.

Principe 4: De Raad van Toezicht stelt rechtspositie en bezoldiging van het bestuur zorgvuldig vast en is hierover zo open mogelijk.

- Het Rijksmuseum valt onder de Wet normering topinkomens (WNT) en meldt de beloningsinformatie van de bestuurders derhalve in het jaarverslag.
- De Raad van Toezicht houdt bij het vaststellen en aanpassen van de bezoldiging rekening met de maximumbeloning conform de WNT.

Principe 5: De Raad van Toezicht legt zijn taken, verantwoordelijkheden en werkwijze vast en handelt daarnaar.

- Sinds 2011 heeft de Raad van Toezicht een Reglement waarin de taken, verantwoordelijkheden en werkwijze zijn vastgelegd. Het Reglement is in 2015 aangepast om te voldoen aan de praktijkaanbevelingen van dit principe.
- In het jaarverslag wordt een Bericht van de Raad van Toezicht opgenomen waarin de Raad van Toezicht rapporteert hoe hij invulling heeft gegeven aan zijn taken en verantwoordelijkheden.
- De Raad van Toezicht vergadert minimaal viermaal per jaar met de directie. Wanneer daartoe aanleiding is, wordt vaker vergaderd.
- Minimaal eenmaal per jaar vergadert de Raad van Toezicht zonder de directie. Tijdens deze vergadering wordt in ieder geval gesproken over het eigen functioneren en de relatie met de directie.
- Er is buiten de vergaderingen frequent contact tussen de Raad van Toezicht en de directie c.q. directeuren. De Raad van Toezicht hecht er ook aan om een goed contact te onderhouden met de organisatie. Iedere Overlegvergadering met de Ondernemingsraad wordt in principe bijgewoond door een lid van de Raad van Toezicht. Binnen de Raad van Toezicht is één lid aangewezen om te fungeren als aanspreekpunt voor de Ondernemingsraad.
- De voorzitter en vicevoorzitter van de Raad van Toezicht voeren jaarlijks gesprekken met de individuele directeuren over hun functioneren.
- De Raad van Toezicht heeft een Financiële Commissie. De Financiële Commissie heeft tot taak de besluitvorming van de Raad van Toezicht ten aanzien van (het toezicht op) het financiële beleid voor te bereiden.

Principe 6: De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor zijn samenstelling: hij waarborgt deskundigheid, diversiteit en onafhankelijkheid.

- De Raad van Toezicht bestaat uit minimaal vijf en maximaal zeven leden.
- In zijn Profielschets heeft de Raad van Toezicht beschreven welke eisen worden gesteld aan de samenstelling van de Raad zodat hij zijn werk naar behoren kan doen en zodat hij voldoet aan de eisen van de Code. Aan de leden worden algemene eisen gesteld waaraan alle leden moeten voldoen. Daarnaast zijn er specifieke eisen op het gebied van kennis en deskundigheid die aan de individuele leden worden gesteld. De Profielschets wordt opgenomen in het jaarverslag.
- Herbenoemingen van leden zijn geen automatisme. Bij iedere herbenoeming wordt een afweging gemaakt, mede op basis van de Profielschets, en wordt het traject gevolgd dat ook voor benoemingen geldt, dat wil zeggen dat de hoofddirecteur en de Ondernemingsraad worden gehoord over de herbenoeming.
- Vacatures worden in principe bekendgemaakt, tenzij anders wordt besloten. Indien het laatste het geval is, wordt dit toegelicht in het Bericht van de Raad van Toezicht.
- De – statutair vastgelegde – maximale zittingstermijn van de leden van de Raad van Toezicht is acht jaar. Er is een rooster van aftreden dat wordt opgenomen in het jaarverslag.

Principe 7: De Raad van Toezicht geeft tevoren aan welke inzet van de leden wordt verwacht en welke eventuele vergoeding daartegenover staat.

- Kandidaat-leden worden tevoren geïnformeerd over de inzet die van hen wordt verwacht. Van leden wordt verwacht dat zij in principe alle vergaderingen bijwonen, tenzij er zwaarwegende redenen zijn die dit niet mogelijk maken. In de vergaderingen wordt aan dit punt geregeld aandacht besteed. In zijn jaarlijkse Bericht doet de Raad van Toezicht melding van de aanwezigheid bij vergaderingen.
- Leden van de Raad van Toezicht ontvangen geen beloning voor het lidmaatschap. Kosten die voor het lidmaatschap worden gemaakt, kunnen worden gedeclareerd. In de praktijk wordt dit vrijwel niet gedaan. In het jaarverslag wordt vermeld dat de leden geen vergoeding ontvangen.
- De voorzitter vervult de taken zoals omschreven in de Code.
- De (voorzitter van de) Raad van Toezicht wordt ondersteund door de directiesecretaris.
- Voormalige directeuren kunnen geen lid worden van de Raad van Toezicht.

Principe 8: Toezichthouders en bestuurders vermijden elke vorm van belangenverstrengeling. De Raad van Toezicht ziet hierop toe.

- De Raad van Toezicht vergewist zich van de onafhankelijkheid van zijn leden. Dit gebeurt in ieder geval bij (her)benoeming.
- Nevenfuncties van de leden van de Raad van Toezicht en de directie worden in het jaarverslag vermeld.
- De Reglementen van de Raad van Toezicht en de directie bevatten bepalingen over hoe wordt omgegaan met (mogelijke) belangenverstrengeling die in lijn liggen met de praktijkaanbevelingen van dit principe.
- In het verslagjaar deden zich geen besluiten voor waarbij sprake was van tegenstrijdige belangen. Wel is gesproken over een mogelijke (schijn van) belangenverstrengeling; zie hierover het Bericht van de Raad van Toezicht.
- Het Rijksmuseum verstrekt aan de leden van de Raad van Toezicht en de directie geen persoonlijke leningen, garanties e.d.

Principe 9: Het bestuur is verantwoordelijk voor financieel beleid en risicobeheer door sluitende interne procedures en externe controle.

- De directie legt in de vier reguliere vergaderingen met de Raad van Toezicht een financiële (kwartaal)rapportage voor. In deze rapportage wordt inzicht gegeven in de ontwikkeling van de financiële resultaten, de vooruitzichten voor het resterende jaar en de belangrijkste risico's.
- De directie ontvangt en bespreekt in principe maandelijks een financiële rapportage.
- Op basis van een evaluatie van de relatie met de accountants en met een positieve aanbeveling van de Financiële Commissie heeft de Raad van Toezicht in 2016 KPMG herbenoemd tot accountant.
- De accountant is aanwezig bij de vergaderingen met de Financiële Commissie respectievelijk de Raad van Toezicht waarop de jaarrekening wordt besproken. Tijdens deze vergaderingen wordt ook het Accountantsrapport besproken.
- Eenmaal per jaar spreekt de Financiële Commissie met de accountant in afwezigheid van de directie.
- Adviesopdrachten aan de accountant behoeven de voorafgaande goedkeuring van de Financiële Commissie.

* Waar 'bestuur' staat, kan worden gelezen 'directie' en omgekeerd: de directie c.q. de directeuren zijn het bestuur c.q. de bestuurders van Stichting Het Rijksmuseum.

Op 19 juni 1667, precies 350 jaar geleden, voerde admiraal Michiel de Ruyter een verrassingsaanval uit op de Engelse vloot die bij de marinewerf Chatham voor anker lag. De Engelse marineschepen werden grotendeels vernietigd en het vlaggenschip *Royal Charles* werd als oorlogstrofee naar Nederland meegevoerd. In de collectie van het Rijksmuseum bevindt zich sinds 1883 hét pronkstuk van het schip, de spiegelversiering van de *Royal Charles*. Zijne Hoogheid Prins Maurits opende op 19 juni de presentatie *Tocht naar Chatham* in het Rijksmuseum, ter gelegenheid van de viering van 350 jaar 'Tocht naar Chatham'.

BERICHT VAN DE RAAD VAN TOEZICHT

Een kabinet in de Eregalerij is ingericht voor de Prachtnacht, zie ook p. 65

BERICHT VAN DE RAAD VAN TOEZICHT

Het afgelopen jaar stond in het teken van een visie- en strategietraject dat door de directie in het voorjaar – na de vervulling van de vacature in de directie – is ingezet. De directie heeft in samenspraak met de Raad van Toezicht de visie voor de komende jaren aangescherpt en haar strategische ambities bepaald. De bezoeker en het versterken van de band met het publiek staan in de herijkte visie centraal.

In het najaar verliet de heer De Hoop Scheffer de Raad wegens het bereiken van de maximale zittingstermijn van acht jaar. De Raad is hem dankbaar voor de voortreffelijke wijze waarop hij het voorzitterschap heeft vervuld en voor zijn belangrijke bijdragen aan het werk van de Raad.

Directie

De Raad heeft mevrouw Hendrikje Crebolder per 1 april 2017 benoemd als directeur, naast hoofddirecteur Taco Dibbits en zakelijk directeur Erik van Ginkel. De directie is daarmee weer op sterkte en toegerust voor de uitdagingen in de komende jaren. Mevrouw Crebolder is verantwoordelijk voor de portefeuille communicatie, marketing en fondsenwerving. Met deze benoeming wordt het belang onderstreept dat de genoemde activiteiten inmiddels hebben gekregen voor de museale bedrijfsvoering.

De Raad voerde in het verslagjaar regelmatig overleg met de directie. Naast de vier reguliere kwartaalvergaderingen werd een extra vergadering gehouden over de samenstelling van de directie. Bij deze vergaderingen was de Raad steeds vrijwel voltallig aanwezig. Buiten de vergaderingen hadden de voorzitter en individuele leden van de Raad regelmatig contact met de directieleden.

Het voornemen om periodiek themabijeenkomsten te houden om beter in de gelegenheid te zijn onderwerpen diepgaander en zonder de druk van een af te werken agenda te bespreken, is ook in 2017 uitgevoerd. De drie bijeenkomsten die zijn gehouden werden gewijd aan het bespreken van de vernieuwde visie en de drie strategische prioriteiten voor de jaren tot en met 2020: het publiek, het digitale domein en tentoonstellingen. Deze prioriteiten worden in de komende periode nader uitgewerkt tot actieplannen. Bij dit traject wordt de organisatie betrokken middels werkgroepen waarin een brede doorsnede van de organisatie is vertegenwoordigd.

Daarnaast is gesproken over het beleid op het gebied van de twintigste eeuw. Conservatoren gaven een toelichting op het verzamelbeleid en op de aan deze eeuw gewijde vaste opstelling. De Raad is bijgepraat over de ideeën voor een nauwere samenwerking met het Stedelijk Museum Amsterdam, waarvan een tentoonstelling over ‘tegencultuur’ in de jaren zestig van de vorige eeuw het eerste concrete resultaat is (opening in zomer 2018).

Met periodieke rapportages van de directie wordt de Raad uitgebreid geïnformeerd over de activiteiten op het gebied van collectievorming en -beheer, tentoonstellingen, publicaties, wetenschappelijk onderzoek, relatiebeheer in de ruimste zin van het woord (onder andere subsidiegevers, sponsors, schenkers, Vrienden en de International Circle), het sociale beleid en het personeelsbeleid. Deze rapportages worden in de vergaderingen besproken. Bijzondere aandacht was er afgelopen jaar voor het tentoonstellingsbeleid. Verschillende ideeën voor tentoonstellingen werden gepresenteerd, waaronder een plan voor een tentoonstelling in 2020 over de Nederlandse slavernijgeschiedenis.

CollectieCentrum Nederland

Een belangrijk agendapunt tijdens de reguliere vergaderingen met de directie was het CollectieCentrum Nederland (CC NL), het gezamenlijke nieuwe depot van het Nederlands Openluchtmuseum, Paleis Het Loo, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en het Rijksmuseum.

Het collectiecentrum wordt ontworpen door architectenbureau cepezed. Het definitief ontwerp is het afgelopen jaar goedgekeurd en de aanbesteding voor de bouw is gestart. De opdrachten zijn in het eerste kwartaal van 2018 verstrekt. Het ministerie van Financiën heeft het Rijksmuseum een lening verschaft middels schatkistbankieren. Het Rijksmuseum treedt namens de vier partners op als bouwheer voor het project en wordt eigenaar van het gebouw.

De Raad bespreekt de voortgang van dit grote bouwproject ieder kwartaal met de directie en nodigt voor deze bespreking periodiek ook de projectcontroller van CC NL uit. In het verslagjaar overlegde de Raad tweemaal met de controller, met name over de financiële rapportages, de aan het project verbonden risico’s en de met deze risico’s samenhangende mitigerende maatregelen.

Financiën

De jaarrekening over 2016 werd besproken in aanwezigheid van de externe accountants.

In iedere kwartaalvergadering werd met de directie overlegd over de financiële gang van zaken. Bij de bespreking van de begroting voor 2018 is gesproken over de ontwikkeling van het bezoekersaantal en investeringen voor de strategische ambities.

De geactualiseerde risicomatrix is besproken. In deze matrix zijn de risico’s op diverse gebieden in kaart gebracht, zoals collectie, financiën, exploitatie, organisatie, ICT en externe risico’s. Voor ieder risico is bepaald wat de kans is dat het zich voordoet, wat de impact is en welke maatregelen worden genomen om de kans te verkleinen dat het risico zich voordoet, c.q. de gevolgen daarvan te mitigeren.

De Raad besloot op basis van een positief advies van de Financiële Commissie om de fee van de accountant te verhogen. De werkzaamheden van de accountants zijn toegenomen door het project CC NL en door het nieuwe huisvestingsstelsel dat met ingang van 2017 is ingevoerd, en dit rechtvaardigt een hogere beloning. In het nieuwe huisvestingsstelsel is het Rijksmuseum zelf verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van de gebouwen.

Governance Code Cultuur

Het Rijksmuseum onderschrijft de negen principes van de Governance Code Cultuur voor goed bestuur en toezicht.

In 2017 is eenmaal besloten om geen uitvoering te geven aan een praktijkaanbeveling. De vacature die ontstond door het terugtreden van de heer De Hoop Scheffer is niet extern bekendgemaakt. Het profiel van de functie was dermate specifiek dat een externe bekendmaking geen toegevoegde waarde zou hebben, omdat men een goed beeld had van mogelijke kandidaten.

Ieder lid van de Raad, met uitzondering van de heer Leighton, woonde een Overlegvergadering met de Ondernemingsraad bij.

Onderling overleg

De Raad vergaderde driemaal zonder de directie. Deze vergaderingen waren gewijd aan de invulling van de vacature die ontstond met het terugtreden van de heer De Hoop Scheffer als voorzitter van de Raad. De Raad heeft zich bij de invulling van deze vacature laten begeleiden door een extern bureau. Nadat de Ondernemingsraad en de hoofddirecteur waren gehoord, kon begin 2018 bekend worden gemaakt dat de heer Alex Wynaendts de nieuwe voorzitter van de Raad wordt. De heer Wynaendts is CEO van Aegon en tevens lid van de Raad van Commissarissen van Air France-KLM. Bijna acht jaar was hij voorzitter van de Raad van Toezicht van het Mauritshuis in Den Haag.

Financiële Commissie

De Financiële Commissie vergaderde viermaal, waarbij de belangrijkste gespreksonderwerpen werden gevormd door de financiële resultaten, de begroting 2018, de fiscaliteit en het CollectieCentrum Nederland. De vergadering waarin de jaarrekening 2016 werd besproken, werd bijgewoond door de externe accountant.

Er is een apart Reglement voor de Financiële Commissie opgesteld dat is goedgekeurd door de Raad van Toezicht.

Samenstelling

Zoals reeds gemeld, trad de heer De Hoop Scheffer in het verslagjaar terug uit de Raad. De heer Wynaendts is per 1 april 2018 benoemd tot voorzitter van de Raad. Mevrouw Oudeman, vicevoorzitter van de Raad, neemt tot 1 april 2018 het voorzitterschap waar.

In het verslagjaar traden de heren Benali en Goedkoop volgens rooster af. Beiden zijn voor een nieuwe termijn herbenoemd. Voor de heer Benali liep de herbenoeming tot 10 februari 2018; op deze datum is hij uit de Raad teruggetreden in verband met het bereiken van de maximale zittingstermijn van acht jaar. De herbenoeming van de heer Goedkoop was voor een tweede termijn van vier jaar.

De (her)benoemingen zijn getoetst aan de Profielschets, en de relevante bepalingen van de Governance Code Cultuur zijn in acht genomen, met uitzondering van de aanbeveling om vacatures in de Raad extern bekend te maken (zoals bovenstaand in de paragraaf ‘Governance Code Cultuur’ al aangegeven).

Goedkeuring Jaarrekening en bestemming van het exploitatieresultaat 2017

De door de directie opgestelde jaarrekening over het boekjaar 2017 is gecontroleerd door KPMG Accountants N.V. De verklaring van de accountant is opgenomen bij de overige gegevens. De directie heeft de jaarrekening ter goedkeuring voorgelegd aan de Raad van Toezicht. De Raad heeft mede op grond van de controleverklaring en het bijbehorende accountantsverslag de jaarrekening goedgekeurd, waarna deze door de directie van de Stichting is vastgesteld. Met goedkeuring van de Raad heeft de directie besloten het exploitatiesaldo, verminderd met de toevoeging aan het bestemmingsfonds OCW, toe te voegen aan de algemene reserve en de diverse bestemmingsreserves en -fondsen (zie ook het Financieel Verslag, de paragraaf ‘Bestemming van het exploitatiesaldo’).

Dank

De Raad van Toezicht hecht er tot slot aan zijn dank uit te spreken jegens de medewerkers van het Rijksmuseum, die zich het afgelopen jaar opnieuw met groot enthousiasme hebben ingezet. De Raad is de medewerkers daarvoor erkentelijk en dankt hen voor hun inspanningen.

Amsterdam, 28 maart 2018
Raad van Toezicht
Mw. mr. M.J. Oudeman, voorzitter a.i.
Dhr. dr. H. Goedkoop
Mw. mr. drs. H.H. Kersten
Sir John Leighton
Dhr. drs. C.F.H.H. Vogelzang

Op 7 en 8 oktober 2017 organiseerde het Rijksmuseum voor de vierde keer het internationale tekenfestival Big Draw met gratis tekenworkshops, tours en een masterclass.
Big Draw in het Rijksmuseum is mede mogelijk gemaakt door ING en Royal Talens

Samenstelling Raad van Toezicht

De heer prof. mr. J.G. de Hoop Scheffer (1948), voorzitter – tot 1 oktober 2017
Hoogleraar 'International Relations and the Practice of Diplomacy', Universiteit Leiden, Faculty of Governance and Global Affairs (Den Haag)
Nevenfuncties
Lid Board of Directors Air France-KLM; voorzitter Adviesraad Internationale Vraagstukken; lid bestuur J.H.W. Pasman Stichting; voorzitter Raad van Toezicht Stichting Diabetesonderzoek Nederland; voorzitter Kapittel voor de Civiele Orden

De heer A. Benali (1975) – tot 10 februari 2018
Schrijver en programmamaker

De heer dr. H. Goedkoop (1963)
Historicus en schrijver; presentator van historische televisieprogramma's (*Andere Tijden*)

Mevrouw mr. drs. H.H. Kersten (1965)
Partner Stibbe
Nevenfuncties
Lid bestuur Stichting Donateurs Koninklijk Concertgebouworkest; lid Raad van Advies UvA – Faculteit Economie en Bedrijfskunde; lid Raad van Commissarissen STMicroelectronics N.V.; lid Raad van Advies Instituut van Internal Auditors

Sir John Leighton (1959)
Director-General, The National Galleries of Scotland
Nevenfuncties
Lid bestuur De Pont Museum Tilburg; fellow Royal Society Edinburgh; voorzitter Raad van Specialisten Hermitage Amsterdam; lid Strategic Development Board, Hunterian Museum and Art Gallery, Glasgow; Board Member, Museums Galleries Scotland

Mevrouw mr. M.J. Oudeman (1958), vicevoorzitter
Voorzitter College van Bestuur Universiteit Utrecht (tot juli 2017)
Nevenfuncties
Lid Raad van Commissarissen SHV Holdings N.V.; Board Member Statoil ASA; Board Member Solvay SA; lid Raad van Commissarissen Aalberts Industries N.V.; lid Raad van Commissarissen Concertgebouw N.V.; voorzitter Ronald McDonald Kinderfonds

De heer drs. C.F.H.H. Vogelzang (1962)
Lid Raad van Bestuur ABN AMRO N.V. (tot februari 2017); zelfstandig consultant (na februari 2017)
Nevenfuncties
Lid Raad van Commissarissen Hespri B.V.; penningmeester Raad van Toezicht Prins Bernhard Cultuurfonds

Van boven naar beneden, van links naar rechts
De heer J.G. de Hoop Scheffer
De heer A. Benali
De heer H. Goedkoop
Mevrouw H.H. Kersten
Sir John Leighton
Mevrouw M.J. Oudeman
De heer C.F.H.H. Vogelzang

ROOSTER VAN AFTREDEN

	GEBOORTEJAAR	BENOEMD	HERBENOEMD	MAX. ZITTINGSDUUR TOT
Dhr. Benali	1975	2010	2017	2018
Dhr. Goedkoop	1963	2013	2017	2021
Mw. Kersten	1965	2015	-	2023
Dhr. Leighton	1959	2016	-	2024
Mw. Oudeman	1958	2012	2016	2020
Dhr. Vogelzang	1962	2015	-	2023

PROFIELSCHETS RAAD VAN TOEZICHT

STICHTING HET RIJKSMUSEUM, AMSTERDAM
16 DECEMBER 2015

Deze profielschets is opgesteld op basis van de statuten van de Stichting Het Rijksmuseum ('de Stichting') en de relevante bepalingen uit de Governance Code Cultuur.

Stichting Het Rijksmuseum

De Stichting heeft als statutaire doelstelling het in stand houden van het Rijksmuseum als museum van kunst en geschiedenis. In het Rijksmuseum krijgen kunst en geschiedenis betekenis voor een breed samengesteld nationaal en internationaal publiek. Als het museum van Nederland biedt het Rijksmuseum een representatief overzicht van de Nederlandse kunst en geschiedenis vanaf de middeleeuwen en belangrijke aspecten van Europese en Aziatische kunst.

De Stichting tracht haar doel onder meer te bereiken door:
- het bewaren, beheren, conserveren, restaureren en bewerken van voorwerpen van kunst en geschiedenis;
- het wetenschappelijk onderzoeken, verzamelen en toegankelijk maken van voorwerpen van kunst en geschiedenis;
- voorwerpen van kunst en geschiedenis te presenteren en tentoonstellingen te organiseren.

Het Rijksmuseum beheert een collectie van ruim 1 miljoen (kunst)objecten van en over Nederland vanaf de middeleeuwen tot en met de 20ste eeuw. Voorafgaand aan de start van de grootscheepse renovatie ontving het Rijksmuseum jaarlijks ruim een miljoen bezoekers. Na de opening van het vernieuwde museum in 2013 ligt het jaarlijkse bezoekersaantal boven de 2 miljoen. Er werken ongeveer 675 mensen bij het Rijksmuseum.

Het Rijksmuseum is door de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap op grond van de Erfgoedwet belast met de zorg voor het beheer van museale cultuurgoederen van de Staat. Voor de uitvoering van deze wettelijke taak wordt een financiële vergoeding verstrekt die bestaat uit een component voor huisvestingslasten en een component voor de kosten voor het collectiebeheer. Voor de overige museale activiteiten (onder andere publieksprogrammering) ontvangt het Rijksmuseum een vierjaarlijkse subsidie van de Staat. Het Rijk is eigenaar van de gebouwen.

Omvang en samenstelling

De Raad van Toezicht ('de Raad') heeft minimaal vijf en maximaal zeven leden. De Raad heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken in de Stichting en de met haar verbonden organisatie. De Raad staat de directie met advies terzijde.

Voorkomen moet worden dat de Raad een eenzijdige samenstelling krijgt, ondanks mogelijke individuele geschiktheid van elk der leden. In zijn samenstelling waarborgt de Raad diversiteit, met aandacht voor leeftijd, etnische achtergrond en geslacht. Bij de samenstelling wordt rekening gehouden met een zo groot mogelijke spreiding, zowel geografisch en maatschappelijk als wat deskundigheden betreft.

De Raad is in staat de taken die aan hem krachtens de wet, de statuten, de Governance Code Cultuur en overige regelgeving zijn toegekend, verantwoord te vervullen. Deskundigheid en ervaring op financieel, economisch en commercieel terrein moeten gespreid aanwezig zijn. Voorts is deskundigheid ten aanzien van een efficiënte bedrijfsvoering en het realiseren van eigen inkomsten belangrijk. Ten minste één persoon in de Raad dient te beschikken over kennis en ervaring op het terrein van sociale verhoudingen. Daarnaast zal ten minste één lid (ook inhoudelijk) verstand moeten hebben van de specifieke soort van activiteiten van de Stichting, in casu van taak en functioneren van een groot museum.

Benoeming

De leden worden benoemd door de Raad.

Onafhankelijkheid, deskundigheid en functioneren

Het naar behoren functioneren van de Raad hangt nauw samen met de objectiviteit en onafhankelijkheid van de leden. De Raad is zo samengesteld dat de leden onafhankelijk van elkaar, van de directie en van deelbelangen kunnen functioneren als goede toezichthouders en adviseurs. Bij benoeming dient de Raad zich ervan te vergewissen dat daaraan geen tegenstelling of verstrengeling van belangen in de weg staan. In de Raad hebben geen voormalige directieleden zitting. De leden van de Raad hebben een brede blik en een open oog voor maatschappelijke ontwikkelingen. Ten minste één lid brengt een visie in die mede vanuit een andere culturele achtergrond wordt gevormd.

Leden van de Raad worden geacht in staat te zijn en over voldoende tijd te beschikken om het beleid van de directie en de algemene gang van zaken binnen de Stichting tijdig en op adequate wijze te controleren. Zij kunnen de directie in de voorbereiding en uitvoering van het beleid met advies bijstaan en een stimulerende rol spelen. Bij ontstentenis van de directie zijn de leden in staat om maatregelen te nemen om in de leiding van de Stichting te voorzien.

Bij het samenstellen van de Raad dient invulling te worden gegeven aan de wens dat de Raad beschikt over deskundigheid op de volgende gebieden (in willekeurige volgorde):
- culturele sector;
- bestuur en politiek op landelijk niveau;
- management en organisatie;
- sociale verhoudingen;
- financiën en economie;
- commercie en marketing;
- juridische expertise.

De Raad hecht eraan dat een van zijn leden een directeur is van een (internationale) museale instelling en dat een van zijn leden voldoet aan de kwalificatie 'leading intellectual'.

Het voorzitterschap is niet bij voorbaat aan een van de genoemde categorieën verbonden, met dien verstande dat een directeur van een museale instelling geen voorzitter van de Raad kan zijn.

TENTOONSTELLINGEN EN PRESENTATIES

De Zuid-Afrikaanse kunstenaar Simangaliso Sibiya overhandigde op 13 april 2017 zijn werk *Reflect Your Hopes* aan Taco Dibbits, waarin hij reflecteert op de tentoonstelling *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600*. Nelson Mandela, op de rug gezien, houdt zich een spiegel voor en ziet als zijn reflectie het gelaat van Jan van Riebeeck; met op de achtergrond architectuurelementen van de gewelven van de Passage onder het Rijksmuseum. Inv.nr. NG-2017-9

TENTOONSTELLINGEN EN PRESENTATIES

RIJKSMUSEUM

21 mei 2015 – 15 mei 2017
Claudius Civilis
Eregalerij
Conservatoren Gregor Weber, Pieter Roelofs

15 januari 2016 – 18 juni 2017
Huismuziek
Kostuumvitrine Special Collections
Conservator Giovanni Paolo di Stefano

23 augustus 2016 – september 2018
Lucas van Leyden Altaarstuk
Eregalerij
Conservatoren Matthias Ubl, Gregor Weber

15 september 2016 – 8 januari 2017
Prentenkabinetten (Dieren)
Middeleeuwen – 19de eeuw
Conservatoren Marleen Ram, Jane Turner

7 oktober 2016 – 8 januari 2017
Martin Gerlach
Philipsvleugel Fotografie Galerij
Conservator Hans Rooseboom

7 oktober 2016 – 8 januari 2017
Hercules Segers
Philipsvleugel, zaal 1–6
Conservator Huigen Leeflang

7 oktober 2016 – 8 januari 2017
Frans Post
Philipsvleugel, zaal 7–10
Conservator Jane Turner

10 december 2016 – 2 april 2017
Wissel 20ste eeuw
20ste eeuw
Conservatoren Harm Stevens, Ludo van Halem, Alied Ottevanger, Mattie Boom

14 december 2016 – 17 april 2017
Wissel Aziatisch Paviljoen
Aziatisch Paviljoen
Conservatoren Menno Fitski, Jan van Campen, William Southworth, Anna Slaczka, Ching-Ling Wang

21 januari 2017 – 23 juli 2017
Prentenkabinetten (Eeuwige Roem)
Middeleeuwen, zaal 0.3
Conservatoren Marijn Schapelhouman, Jane Turner

21 januari 2017 – 23 juli 2017
Prentenkabinetten (Eeuwige Roem)
17de eeuw, zaal 2.7
Conservatoren Marijn Schapelhouman, Jane Turner

21 januari 2017 – 23 juli 2017
Prentenkabinetten (Eeuwige Roem)
19de eeuw, zaal 1.16
Conservatoren Marijn Schapelhouman, Jane Turner

21 januari 2017 – 26 maart 2017
Prentenkabinetten (Eeuwige Roem)
17de eeuw, zaal 2.21
Conservatoren Marijn Schapelhouman, Jane Turner

21 januari 2017 – 5 maart 2017
Prentenkabinetten (Eeuwige Roem)
18de eeuw, zaal 1.8
Conservatoren Marijn Schapelhouman, Jane Turner

17 februari 2017 – 21 mei 2017
Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600
Philipsvleugel (heel)
Conservatoren Martine Gosselink, Daniël Horst, Maria Holtrop, Duncan Bull

17 februari 2017 – 21 mei 2017
Star-Vu (Baker McKenzie)
Philipsvleugel Fotografie Galerij
Conservator Mattie Boom

17 februari 2017 – 21 mei 2017
Jennifer Tee
Philipsvleugel Atrium Zuid
Conservator Harm Stevens

9 maart 2017 – 23 juli 2017
Prentenkabinet (Kast Leonhardt)
18de eeuw, zaal 1.8
Conservator Jane Turner

9 maart 2017 – 4 juli 2017
De thuiskomst van Jurriaan Andriessen in de Beuningkamer
Beuningkamer
Conservatoren Jenny Reynaerts, Josephina de Fouw

29 maart 2017 – 13 juni 2017
Prentenkabinetten (Merian)
17de eeuw, zaal 2.21
Conservatoren Gregor Weber, Jane Turner, Ella Reitsma

8 april 2017 – 6 november 2017
Wissel 20ste eeuw
20ste eeuw
Conservatoren Harm Stevens, Ludo van Halem, Alied Ottevanger, Mattie Boom

22 april 2017 – 24 oktober 2017
Wissel Aziatisch Paviljoen
Aziatisch Paviljoen
Conservatoren Menno Fitski, Jan van Campen, William Southworth, Anna Slaczka, Ching-Ling Wang

17 mei 2017 – 18 september 2017
Aanwinsten (Gebrandschilderde glasruiten)
17de eeuw, zaal 2.28
Conservator Matthias Ubl

31 mei 2017 – eind 2018
Liotard
18de eeuw, zaal 1.11
Conservatoren Duncan Bull, Jenny Reynaerts, Reinier Baarsen

31 mei 2017 – 12 december 2017
Franse tekeningen
18de eeuw, zaal 1.9
Conservatoren Jane Turner, Robert-Jan te Rijdt

17 juni 2017 – 13 november 2017
Tocht naar Chatham
17de eeuw, zaal 2.15 en 2.21
Conservator Jeroen van der Vliet

17 juni 2017 – 17 september 2017
New Realities
Philipsvleugel, zaal 1–6
Conservatoren Hans Rooseboom, Mattie Boom

17 juni 2017 – 17 september 2017
Small Wonders
Philipsvleugel, zaal 7–10
Conservator Frits Scholten

17 juni 2017 – 17 september 2017
Sea Views
Philipsvleugel Fotografie Galerij
Conservatoren Hans Rooseboom, Mattie Boom

24 juni 2017 – 22 juli 2018
Kant
Kostuumvitrine Special Collections
Conservator Sara van Dijk

28 juni 2017 – 12 december 2017
De Boodt albums
17de eeuw, zaal 2.2
Conservatoren Jane Turner, Maud van Suylen

25 juli 2017 – 29 november 2017
Prentenkabinetten (Juwelen)
17de eeuw, zaal 2.7
Conservatoren Jane Turner, Suzanne van Leeuwen

25 juli 2017 – 29 november 2017
Prentenkabinetten (Juwelen)
18de eeuw, zaal 1.8
Conservatoren Jane Turner, Suzanne van Leeuwen

26 juli 2017 – 29 november 2017
Prentenkabinetten (Juwelen)
Middeleeuwen, zaal 0.3
Conservatoren Jane Turner, Suzanne van Leeuwen

26 juli 2017 – 22 januari 2018
Prentenkabinetten (Juwelen)
19de eeuw, zaal 1.16
Conservatoren Jane Turner, Suzanne van Leeuwen

19 september 2017 – 19 december 2017
Aanwinsten (Ognibeni)
17de eeuw, zaal 2.28
Conservatoren Jane Turner, Marie-Noëlle Grison

6 oktober 2017 – 7 januari 2018
Matthijs Maris
Philipsvleugel, zaal 1–6
Conservatoren Suzanne Veldink, Jenny Reynaerts

6 oktober 2017 – 7 januari 2018
Johan Maelwael
Philipsvleugel, zaal 7–10
Conservator Pieter Roelofs

6 oktober 2017 – 7 januari 2018
Document Nederland: Anoek Steketee, Staatloos
Philipsvleugel Fotografie Galerij
Conservatoren Martine Gosselink, Mattie Boom

25 oktober 2017 – 27 mei 2018
Wissel Aziatisch Paviljoen
Aziatisch Paviljoen
Conservatoren Menno Fitski,
Jan van Campen, William Southworth,
Anna Slaczka, Ching-Ling Wang

9 november 2017 – 22 april 2018
Wissel 20ste eeuw
20ste eeuw
Conservatoren Harm Stevens, Ludo van Halem,
Alied Ottevanger, Mattie Boom

14 november 2017 – 15 mei 2018
Prentenkabinetten (Juwelen)
17de eeuw, zaal 2.21
Conservatoren Jane Turner,
Suzanne van Leeuwen

30 november 2017 – 15 mei 2018
Prentenkabinetten (Crabeth)
Middeleeuwen, zaal 0.3
Conservatoren Jane Turner,
Marijn Schapelhouman

30 november 2017 – 15 mei 2018
Prentenkabinetten (Schaatsers)
17de eeuw, zaal 2.1
Conservatoren Jane Turner,
Maud van Suylen

30 november 2017 – 15 mei 2018
Prentenkabinetten (Desprez)
18de eeuw, zaal 1.8
Conservatoren Jane Turner,
Marie-Noëlle Grison

13 december 2017 – 24 april 2018
Franse tekeningen
18de eeuw, zaal 1.9
Conservatoren Jane Turner,
Marie-Noëlle Grison

13 december 2017 – 24 april 2018
De Boodt albums
17de eeuw, zaal 2.2
Conservatoren Jane Turner,
Maud van Suylen

20 december 2017 – 27 maart 2018
Aanwinsten (Doopdoek)
17de eeuw, zaal 2.28
Conservatoren Suzan Meijer,
Bianca du Mortier

RIJKSMUSEUM TEEKENSCHOOL

22 september 2016 – 19 februari 1917
Penselen
Teekenschool
Conservator Inge Willemsen

21 september 2017 – 11 februari 2018
Penselen
Teekenschool
Conservator Inge Willemsen

6 oktober 2017 – 7 januari 2018
Document Nederland Junior
Teekenschool
Conservator Frederique van Reij

RIJKSMUSEUMTUINEN

1 juli 2017 – 1 oktober 2017
Dubuffet
Museumtuin
Conservatoren Alfred Pacquement,
Ludo van Halem

RIJKSMUSEUM SCHIPHOL

5 september 2017 – 15 april 2018
Hollandse luchten
Schiphol
Conservator Pieter Roelofs

TEFAF, MAASTRICHT

10 maart 2017 – 19 maart 2017
Maastricht
Conservator Hans Rooseboom

EXTERNE LOCATIES

12 oktober 2016 – 15 januari 2017
Adriaen van de Velde
Dulwich Picture Gallery, London, UK
Conservatoren Marijn Schapelhouman,
Bart Cornelis
Meer dan 17.000 bezoekers

29 oktober 2016 – 22 januari 2017
Small Wonders
Art Gallery of Ontario, Toronto, Canada
Conservator Frits Scholten
152.400 bezoekers

7 februari 2017 – 21 mei 2017
Hercules Segers
MET, New York, USA
Conservator Huigen Leeflang
99.111 bezoekers

22 februari 2017 – 21 mei 2017
Small Wonders
MET (Cloisters), New York, USA
Conservator Frits Scholten
68.530 bezoekers

11 november 2017 – 18 februari 2018
Rembrandt & the Dutch Golden Age. Masterpieces from the Rijksmuseum
Art Gallery of New South Wales, Sydney, Australia
Conservator Pieter Roelofs
130.206 bezoekers

PLAY VIDEO

Jean Dubuffet, *L'Expansion*, 1970–1985. Foto Johannes Schwartz.
© 2017 Fondation Dubuffet, Parijs/Pictoright

PLAY VIDEO

Jean Dubuffet, *Monument au fantôme*, 1969–1971, foto Johannes Schwartz; *Monument à la bête debout*, 1969–1983. © 2017 Fondation Dubuffet, Parijs/Pictoright
De jaarlijkse beeldententoonstelling in de tuin is gemaakt in nauwe samenwerking met de Fondation Dubuffet in Parijs en samengesteld door Alfred Pacquement, voormalig directeur van het Centre Pompidou. Dubuffet in de Rijksmuseumtuinen was de vijfde zomertentoonstelling in een reeks openluchttentoonstellingen, mede mogelijk gemaakt door de deelnemers van de BankGiro Loterij en de Rijksclub

BRUIKLENEN

BRUIKLENEN

In 2017 werden 1.097 objecten uitgeleend aan 126 instellingen in binnen- en buitenland. Het ging om: 389 prenten, 208 schilderijen, 133 tekeningen, 100 foto's, 94 kledingstukken, 25 stuks vaatwerk, 25 kledingaccessoires, 15 schetsboeken, 13 boeken, 12 affiches, 11 voorwerpen van kunstnijverheid, 11 beeldhouwwerken, 5 buidels, 5 waaiers, 5 portretmedaillons, 4 brieven, 4 scheepsmodellen, 4 tassen, 4 stuks glaswerk, 4 kisten, 3 wapens en toebehoren, 3 sjaals, 3 stofstalen, 2 gebedsnoten, 2 wandtapijten, 2 misthoorns, 2 foedralen, 1 huisaltaar, 1 geuzenpenning, 1 prentalbum, 1 damesbureau, 1 schuttersteken, 1 sieraad, 1 pendule, 1 balboekje en 1 rijtuigparasol.

- Aarhus, ARoS Aarhus Art Museum: *The Garden – end of times, beginning of times*
- Alkmaar, Stedelijk Museum Alkmaar: *Maria Tesselschade Roemers Visscher*
- Alkmaar, Stedelijk Museum Alkmaar: *Emanuel de Witte (1617–1692). Schildersgenie uit Alkmaar*
- Amersfoort, Kunsthal KAdE: *Goed gemaakt*
- Amsterdam, Van Gogh Museum: *Private – Popular: Prints in Paris 1890–1905*
- Amsterdam, Van Gogh Museum: *Retour de Paris I*
- Amsterdam, Huis Marseille: *Langs de Nijl*
- Amsterdam, Huis Marseille: *Lionel Wendt*
- Amsterdam, Museum het Rembrandthuis: *Jan Six in Rembrandts Huis*
- Amsterdam, Allard Pierson Museum: *Crossroads: Europe 300–1000*
- Amsterdam, Stadsarchief Amsterdam: *Kijk Amsterdam: de mooiste tekeningen 1700–1800*
- Amsterdam, Museum van Loon: *Op bezoek bij Ferdinand Bol: de schilderijencollectie van de kunstenaar*
- Amsterdam, Het Scheepvaartmuseum: *Game changers, maritieme innovaties*
- Amsterdam, Hermitage Amsterdam: *Hollandse meesters uit de Hermitage*
- Amsterdam, Amsterdam Museum: *Flinck en Bol – Rembrandts meesterleerlingen – Rembrandthuis*
- Amsterdam, Amsterdam Museum: *Flinck en Bol – Rembrandts meesterleerlingen*
- Amsterdam, Tassenmuseum Hendrikje: *Accessories are a Girl's Best Friend*
- Amsterdam, Stedelijk Museum: *Carlos Motta – The Crossing*
- Antwerpen, Museum aan de Stroom: *Objecten van verlangen*
- Arnhem, Nederlands Openluchtmuseum: *Gekleurd door de tijd*

- Bergen op Zoom, Het Markiezenhof: *Voorbij ijdelheid. Zes eeuwen zilver in en rond Bergen op Zoom*
- Berlin, Martin-Gropius-Bau: *The Luther Effect. Protestantism – 500 Years in the World*
- Besançon, Musée du Temps de Besançon: *Antoine de Granvelle*
- Birmingham, The Barber Institute of Fine Arts: *Pride and Persecution: Jan Steen's Old Testament Scenes*
- Boedapest, Hungarian National Museum: *Word – tenses*
- Bonn, Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland: *Weather Report. About Weather Culture and Climate Science*
- Breda, Stedelijk Museum Breda: *Vrede van Breda*
- Brugge, Groeningemuseum: *Pieter Pourbus en de vergeten meesters*
- Brussel, House of European History: *Encounters & Exchange: Moving Beyond Borders*
- Brussel, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België: *Retrospectieve tentoonstelling Rik Wouters*

- Brussel, BOZAR Centre for Fine Arts: *Ancestors*
- Brussel, BOZAR Centre for Fine Arts: *Power and Other Things. Indonesia and Art (1835–now)*

- Chatham, The Historic Dockyard: *350th anniversary of the Tocht naar Chatham*
- Cleveland (Ohio), The Cleveland Museum of Art: *Ruilbruikleen Maelwael*

- Delft, Museum Prinsenhof: *Machtig porselein – schatten in de verboden stad*
- Delft, Museum Prinsenhof: *DNA van Nederland / Vaderlands relieken*
- Den Haag, Gemeentemuseum Den Haag: *De jonge Peter Vos – grafiek, getekende brieven en tekeningen 1952–1970*
- Den Haag, Gemeentemuseum Den Haag: *Voorsteden en achterbuurten. De stad in Nederland in de negentiende eeuw*
- Den Haag, Gemeentemuseum Den Haag: *Art Deco & Paul Poiret*
- Den Haag, Nationaal Archief: *Verenigde Oost-Indische Compagnie*
- Den Haag, Mauritshuis: *Food for thought: Vroege Hollandse en Vlaamse stillevens*
- Den Haag, Mauritshuis: *Vlaamse portretkunst van de vijftiende tot en met de zeventiende eeuw*
- Den Haag, Mauritshuis: *Top 10 met dank aan de BGL I*
- Den Haag, Haags Historisch Museum: *Afrikaanse bedienden aan het Haagse hof. Het verhaal van Cupido & Sideron*
- Den Haag, Panorama Mesdag: *Pieter Josselin de Jong*
- Den Haag, De Mesdag Collectie: *The Dutch in Barbizon*
- Dordrecht, Dordrechts Museum: *Het paradijs van Schouman*
- Dordrecht, Dordrechts Museum: *Johan Barthold Jongkind*
- Douai, Musée de la Chartreuse: *Marie-Madeleine, la passion révélée*
- Dresden, Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Kupferstich-Kabinett: *Stories in Miniatures. Perceptions of India in the German Baroque and Romantic Eras*
- Dublin, National Gallery of Ireland: *Vermeer and the Masters of Genre Painting II*
- Düsseldorf, Museum Kunstpalast: *Cranach, Meister Marke Moderne*

- Enschede, Rijksmuseum Twenthe: *Otto Marseus van Schrieck and Science in the 17th Century II*
- Enschede, Rijksmuseum Twenthe: *Top 10 met dank aan de BGL III*

- Gent, Stadsmuseum Gent: *Stad en universiteit – sinds 1817*
- Gotha, Stiftung Schloss Friedenstein Gotha: *Tegenbruikleen Small Wonders*
- Groningen, Groninger Museum: *De Romantiek in het Noorden*

- Haarlem, Teylers Museum: *Jean-Antoine Watteau II*
- Haarlem, Frans Hals Museum: *Nederland en China in de Gouden Eeuw*
- Haarlem, Frans Hals Museum: *A Global Table*
- Haarlem, Frans Hals Museum: *Humor in de Gouden Eeuw*
- Hamburg, Hamburger Kunsthalle: *The school of Titian – Paris Bordone and Venetian painting*
- Hamburg, Bucerius Kunst Forum: *Art as Commodity: Birth of the Market in the Dutch Golden Age*
- Hamburg, Museum für Kunst und Gewerbe Hamburg: *ANIMALS*
- Heerenveen, Museum Heerenveen: *Het engagement van Melle*
- Helsinki, Sinebrychoff Art Museum: *Caesar van Everdingen II*
- Hilversum, Nederlandse Publieke Omroep: *NTR Van Alle Tijden*

Rechthoekig lakdoosje versierd met bloeiende planten op rotsen, Japan, ca. 1700. Lak, zilver, goudlak, h. 10,2 cm.
Inv.nr. AK-RAK-2017-21; aankoop dankzij een bijdrage uit het legaat B.J. Peiser

- Kampen, Stedelijk Museum Kampen: *Het Rijks aan de IJssel – enkele hoogtepunten uit de Nederlandse maritieme geschiedenis*
- Keulen, Wallraf-Richartz-Museum: *Tintoretto – Venedigs Moderne um 1540*

- Launceston (Tasmanië), Queen Victoria Museum and Art Gallery: *Dirck Hartogh Dish*
- Leeuwarden, Fries Museum: *Top 10 met dank aan de BGL II*
- Leiden, Japanmuseum SieboldHuis: *Kunisada I*
- Leiden, Japanmuseum SieboldHuis: *Kunisada II*
- Leiden, Japanmuseum SieboldHuis: *De gemaskerde krijger*
- Leiden, Rijksmuseum van Oudheden: *Nineveh*
- Lemvig, The Museum of Religious Art: *Image Storm – Images of Blasphemy, Gender and Otherness Lemvig*
- Lisboa, Museu nacional de Arte Antiga: *Royal Visit 2017*
- Lisse, Museum 'De Zwarte Tulp': *Naar de bollen… Anton L. Koster, schilder van bloembollenvelden*
- Londen, Leighton House Museum: *Alma-Tadema: Houses of Life, art and Imagination III*
- Loosdrecht, Kasteel-Museum Sypesteyn: *De Hollandse Porseleinroute*
- Los Angeles, J. Paul Getty Museum: *Eyewitness Views: Making History in the Capitals of Eighteenth-Century Europe I*
- Luik, La Boverie: *Exhibition devoted to the links between art and medicine*

- Madrid, Fundación Juan March: *William Morris and the Arts and Crafts Movement in Britain I*

- Namen (stad), Musée provincial des Arts anciens du Namurois – Trésor d'Oig: *Fumées parfumées*
- New York (stad), The Metropolitan Museum of Art: *Visitors to Versailles (1682–1789)*
- New York (stad), The Metropolitan Museum of Art: *Michelangelo Divine Draftsman and Designer*
- Nicosia, A.G. Leventis Gallery: *The Venus Paradox*

- Oklahoma City, Museum of the Bible: *The boundless vanity of all, Ecclesiastes – ideas and images*
- Osaka, National Museum of Art Osaka: *Lucas Cranach the Elder. A Renaissance Master and his Legacy II*
- Oss, Museum Jan Cunen: *Vrouwen van Oranje – Portretten van vijf koninginnen*

- Paderborn, Diözesanmuseum Paderborn: *The Wonders of Rome from a Northern Perspective – From Antiquity to the Present*
- Paris, Fondation Custodia: *From Drawings to Paintings in the Age of Rembrandt II*
- Paris, Musée du Luxembourg: *Peter Paul Rubens and his work as a royal portrait artist*
- Paris Cedex 01, Musée du Louvre: *Vermeer and the Masters of Genre Painting I*
- Paris Cedex 01, Musée du Louvre: *François Ier et l'art des Pays-Bas*
- Pyrmont, Australian National Maritime Museum: *Dirck Hartogh Dish*

- Riehen/Basel, fondation beyeler: *Monet – Reflections and Shadows*
- Rome, Palazzo Caffarelli: *Il Tesoro di Antichità. Winckelmann e il Museo Capitolino nella Roma del Settecento*
- Rotterdam, Het Nieuwe Instituut: *Finish – The Last Layer*
- Rotterdam, Maritiem Museum Rotterdam: *Trade & Ideas*

- Rotterdam, Wereldmuseum: *Ik kook, dus ik ben*
- Rotterdam, Nederlands Fotomuseum: *Springvloed*

- São Paulo, Museu de Arte de São Paulo (MASP): *Henri de Toulouse-Lautrec*
- Sarasota, Ringling Museum of Art: *A Feast for the Senses: Art and Experience in Medieval Europe II*
- Schwerin, Staatliches Museum Schwerin: *Otto Marseus van Schrieck and Science in the 17th Century*
- Singapore, National Gallery Singapore: *Raden Saleh exhibition*
- Sydney, Art Gallery of New South Wales: *Rembrandt and the Dutch Golden Age. Masterpieces from the Rijksmuseum*

- Trento, Castello del Buonconsiglio: *Marcello Fogolino e il principato vescovile trentino*

- Utrecht, Centraal Museum: *Utrechtse Caravaggisten in zwart-wit*
- Utrecht, Centraal Museum: *Uit de mode*
- Utrecht, Museum Catharijneconvent: *Luther*

- Versailles, Musée National du Château de Versailles et du Trianon: *Visitors to Versailles (1682–1789) II*

- Washington D.C., National Gallery of Art: *Vermeer and the Masters of Genre Painting III*
- Wenen, Österreichische Galerie Belvedere: *Alma-Tadema: Houses of Life, art and Imagination II*
- Wenen, Albertina: *Pieter Bruegel de Elder*
- Wenen, Kunsthistorisches Museum Wien: *Rubens' Metamorphoses I*
- Woerden, Stadsmuseum Woerden: *Cheesy, kaas in de beeldende kunst van 'ontbijtjes' uit de Gouden Eeuw tot Dick Bruna*

AANWINSTEN

AANWINSTEN

Behoudens anders vermeld zijn de voorwerpen door aankoop verworven.

BEELDENDE KUNST

Aziatische kunst

Zuidoost-Azië
Acht kledingdoeken. Indonesië en Filipijnen, vóór 1940. Katoen, zijde en abaca. Eigendomsoverdracht van de Gemeente Delft.
AK-RAK-2017-2 t/m 9

China, ca. 1690–1710
Bord beschilderd met drie personen uit het boek Water Margin. China, ca. 1690–1710. Porselein met emailkleuren en verguldsel, 2,4 x 20,2 cm. Schenking van een particulier. AK-RAK-2017-10-1

China, ca. 1690–1710
Bord beschilderd met drie personen uit het boek Water Margin. China, ca. 1690–1710. Porselein met emailkleuren en verguldsel, 2,7 x 20,2 cm. Schenking van een particulier.
AK-RAK-2017-10-2

China, ca. 1690–1710
Knobbelfles, bleu poudré met velden in famille verte. China, ca. 1690–1710. Porselein met onderglazuur blauw, emailkleuren en verguldsel, 27,9 x 11,5 cm. Schenking van een particulier.
AK-RAK-2017-11-1

China, ca. 1690–1710
Knobbelfles, bleu poudré met velden in famille verte. China, ca. 1690–1710. Porselein met onderglazuur blauw, emailkleuren en verguldsel, 27,9 x 11,2 cm. Schenking van een particulier.
AK-RAK-2017-11-2

Java of Sumatra, ca. 900–1200
Signet ring met schrift in Oud Maleis. Java of Sumatra, ca. 900–1200. Massief goud, gegraveerd, 2,6 x 2 cm. Aankoop uit het Corrie Bleekemolen Juwelenfonds/Rijksmuseum Fonds.
AK-RAK-2017-12

Soerakarta, ca. 1900
Staf. Soerakarta, ca. 1900. 100 cm. Schenking van mevrouw A.P.M. Bardet, Leiden.
AK-RAK-2017-13

Japan, ca. 1880
Schaal. Japan, ca. 1880. Koper, emailcoloisonne, 91 cm. Schenking van mevrouw A.P.M. Bardet, Leiden. AK-RAK-2017-14

Indonesië, ca. 1890–1910
Fotoalbum. Indonesië, ca. 1890–1910. 30 x 20 cm. Schenking van mevrouw A.P.M. Bardet, Leiden. AK-RAK-2017-15

Indonesië, ca. 1890–1910
Fotoalbum. Indonesië, ca. 1890–1910. 30 x 20 cm. Schenking van mevrouw A.P.M. Bardet, Leiden. AK-RAK-2017-16

Japan, 1690–1710
Fles met initialen I.V.H.. Japan, 1690–1710. Porselein met onderglazuur blauw, 24,0 x 17,5 x 10,4 cm. Aankoop dankzij een bijdrage uit het legaat B.J. Peiser.
AK-RAK-2017-17

Thailand of Maleisië, ca. 1690–1720
Pinangschaar van ijzer, met gouden handvatten, in de vorm van een draak. Thailand of Maleisië, ca. 1690–1720. IJzer, goud, 1,0 x 16,1 x 5,6 cm. Aankoop dankzij een bijdrage uit het legaat B.J. Peiser. AK-RAK-2017-18

Japan, ca. 1700
Fles met rotsen, bloemtakken en ranken. Japan, ca. 1700. Porselein met onderglazuur blauw, emailkleuren en verguldsel, 23,2 x 2,3 x 12 cm. Aankoop dankzij een bijdrage uit het legaat B.J. Peiser. AK-RAK-2017-19 en AK-RAK-2017-20

Japan, ca. 1700
Rechthoekig lakdoosje versierd met bloeiende planten op rotsen. Japan, ca. 1700. Zilver en goudlak, 10,2 x 14,5 x 8,5 cm. Aankoop dankzij een bijdrage uit het legaat B.J. Peiser.
AK-RAK-2017-21

Batavia, ca. 1700–1710
Verguld zilveren doosje met deksel versierd met bladeren en rozetten. Batavia, ca. 1700–1710. Zilver en verguldsel, 3,8 x 7,0 x 7,0 cm. Aankoop dankzij een bijdrage uit het legaat B.J. Peiser.
AK-RAK-2017-22

Nederland, 1700–1750
Notitieboekje met bladen van perkament in zwart leren bandje. Nederland, 1700–1750. Perkament, zilver en leer, 13,5 x 8 cm. Aankoop dankzij een bijdrage uit het legaat B.J. Peiser.
AK-RAK-2017-23

Batavia, 1694
Tafelhorloge of rijtuighorloge van verzilverd metaal in houten kast. Batavia, 1694. Metaal, zilver, hout en koper, 13,0 x 7,5 cm. Aankoop dankzij een bijdrage uit het legaat B.J. Peiser.
AK-RAK-2017-24

Japan, 1660–1680
Kan met personen in een landschap. Japan, 1660–1680. Porselein met onderglazuur blauw, 20,8 x 5 x 15,5 cm. Aankoop dankzij een bijdrage uit het legaat B.J. Peiser.
AK-RAK-2017-25

Langdurige bruiklenen
China, Hebei, 1000–1100
Schotel met geschulpte rand. China, Hebei, 1000–1100. Ceramiek met wit glazuur, 15 cm. Bruikleen van de Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst. AK-MAK-1743

Japan, ca. 1920–1940
Tempel in de sneeuw. Japan, ca. 1920–1940. Kamerscherm, inkt en kleur op zijde, 190 x 172,5 cm. Bruikleen Jan Dees & René van der Star, Amsterdam. AK-C-2017-1

Beeldhouwkunst

Anoniem
Inktpot met monnik in Gotische preekstoel. Zuidelijke Nederlanden of Parijs, ca. 1380–1400. Massief buxushout, 9,4 x 6 x 4,4 cm. Schenking van de heer H.B. van der Ven, Den Haag. BK-2017-48

Kern, Leonhard (1588–1662) en werkplaats, toegeschreven
Gekruisigde Christus (Christo vivo-type). Heidelberg of Forchtenberg, ca. 1620. Ivoor, 23 cm. BK-2017-21

Royer, Louis (1793–1868)
Venus Marina, zittend op dolfijn. Rome, 1823–1827. Terracotta, 27 cm. BK-2017-43

Vittoria, Alessandro (1525–1608) en werkplaats, toegeschreven
Portretbuste van onbekende Venetiaanse prelaat. Venetië, ca. 1540–1570. Carrara marmer, 73 x 64 x 32 cm. Overdracht van beheer van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, afkomstig uit bezit van Dr. F. Mannheimer, Amsterdam. BK-2017-38

Langdurige bruiklenen
Leusden, Willem van
Maquette voor een urinoir annex transformatorhuisje (kleur-vormconstructie). Maarssen, 1922. Karton, lijm en gouache, 14 x 21 x 21 cm. Bruikleen van de heer J.K. de Vries, Zichem.
BK-2017-12

Leusden, Willem van
Maquette Villa aan het water te Loosdrecht. Maarssen, 1924. Karton, lijm, gouache en kunstof, 20 x 24 x 39 cm. Bruikleen van de heer J.K. de Vries, Zichem. BK-2017-13

Edele metalen

Anoniem
Ronde doos met schroefdeksel en ring van serpentijnsteen. Saksen, 1600–1699. 10 x 14,2 cm. Aankoop met steun van het Joost Meijers Fonds en een gift uit een nalatenschap.
BK-2017-61

Anoniem
Kop van hoorn, met twee oren, een mond en een voetrand van zilver. Duitsland?, 1600–1650. 9 x 10 cm. Aankoop met steun van het Joost Meijers Fonds en een gift uit een nalatenschap.
BK-2017-62

Anoniem
Bierpul. De pul Saksen, het montuur Nederland, ca. 1640–1660. Serpentijnsteen en zilver, 15,9 cm. Aankoop met steun van het Joost Meijers Fonds en een gift uit een nalatenschap.
BK-2017-63

Anoniem
Pot van serpentijnsteen met zilveren schroefdeksel. De pot Saksen, het deksel Nederland, 1638. 18,7 x 11 cm. Aankoop met steun van het Joost Meijers Fonds en een gift uit een nalatenschap.
BK-2017-64

Hunt & Roskell; Hunt, John Samuel
Royal Loo Remembrance Cup 1851. Londen, 1851. Zilver en gelakt vurenhout, 71 x 40 cm. Aankoop met steun van een particulier. BK-2017-6

Langdurige bruiklenen
Anoniem
Reisnecessaire. Parijs, ca. 1840. Rechthoekige koffer van donkerblauw leer, gevoerd met blauw fluweel, gevuld met voorwerpen in diverse materialen, 275 x 220 x 125 mm. Bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap.
BK-KOG-2731

Anoniem
Reisnecessaire in foedraal. 1819–1838. Rechthoekige mahoniehouten kist in leren foedraal, de binnenzijde bekleed met rood leer, gevuld met voorwerpen van zilver, glas en been, 120 x 310 x 200 mm. Bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. BK-KOG-2726

Anoniem
Reisnecessaire en marquetterie de Boule. Parijs, ca. 1880. Rechthoekige kist, de buitenzijde versierd met marquetterie in schildpad en koper, de binnenzijde bekleed met groen papier en fluweel, gevuld met een met verguld zilver gemonteerd ensemble en enkele garnituren in diverse materialen, 148 x 332 x 256 mm. Bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. BK-KOG-2735

Adie Brothers Ltd
Reisnecessaire met initialen J.M.S.S. Birmingham, 1924. Rechthoekige koffer met canvas hoes, de buitenzijde bekleed met slangenleer, de binnenzijde met moiré zijde, gevuld met ensemble gemonteerd met blauw geëmailleerd zilver, 105 x 310 x 215 mm. Bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. BK-KOG-2738

Asprey; Brownett, Jane; Asprey, Charles (I); Asprey, Charles (II)
Reisnecessaire. Londen, ca. 1875. Rechthoekige koffer met canvas cover, de buitenzijde bekleed met groen leer, de binnenzijde gevoerd met beige zijde, gevuld met enkele garnituren gemonteerd met verguld zilver, 215 x 585 x 425 mm. Bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. BK-KOG-2733

Aucoc Ainé, Louis
Reisnecessaire met alliantiewapen graaf Henri Bonneval de Juvigny en Marie de Cossé-Brissac. Parijs, 1819–1838. Rechthoekige mahoniehouten kist, de binnenzijde bekleed met rood leer en fluweel, gevuld met voorwerpen in diverse materialen, 155 x 335 x 235 mm. Bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. BK-KOG-2727

Aucoc Ainé, Louis; Aucoc, Jean Baptiste Casimir
Reisnecessaire van prinses Naryshkine. Parijs, ca. 1840. Rechthoekige ebbenhouten kist, de binnenzijde bekleed met rood leer, fluweel en zijde, gevuld met voorwerpen in diverse materialen, 170 x 555 x 325 mm. Bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. BK-KOG-2729

Aymé, Joseph; Bonebakker
Reisnecessaire van Koningin Emma. Parijs en Amsterdam, ca. 1890. Rechthoekige rozenhouten kist, de binnenzijde bekleed met rood leer, gevuld met verguld zilveren ensemble, en enkele garnituren in diverse materialen, 215 x 355 x 265 mm. Bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. BK-KOG-2734

Berthet & Peret
Reisnecessaire met alliantiewapen Riquet de Caraman. Parijs, ca. 1840. Rechthoekige mahoniehouten kist, de binnenzijde bekleed met blauw leer, gevuld met voorwerpen in diverse materialen, 160 x 410 x 250 mm. Bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. BK-KOG-2728

Biennais, Martin Guillaume
Reisnecessaire, mogelijk van Pauline Borghese. Parijs, 1809–1819. Rechthoekige mahoniehouten kist in modern foedraal, de binnenzijde van de kist bekleed met rood leer en gevuld met zilver en kristal, 300 x 420 x 310 mm. Bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. BK-KOG-2724

Daumain, Joseph; Kempen, J.M. van (firma)
Reisnecessaire met wapen Weston, hertogen van Portland. Parijs, 1840. Rechthoekige kist, de buitenzijde bekleed met groen leer, de binnenzijde met groen leer, fluweel en zijde, gevuld met verguld zilveren ensemble en enkele garnituren in diverse materialen, 270 x 620 x 420 mm. Bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. BK-KOG-2730

Edward & Sons
Reisnecessaire van Koning George V. Londen, ca. 1920. Tappelings toelopende groen leren koffer, het deksel gemonteerd met een ijzeren voetplaat, gevuld met complete picnicset in verschillende materialen, 185 x 370 x 280 mm. Bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. BK-KOG-2736

Manufacture de Monsieur le Duc; Dany, Roch-Louis
Reisnecessaire. Parijs, 1789; ca. 1797–1790. Rechthoekige kist van mahoniehout, de binnenzijde bekleed met groen leer en gevuld met zilver en porselein, 160 x 510 x 340 mm. Bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. BK-KOG-2721

Puiforcat; Aymé, Joseph
Reisnecessaire. Parijs, ca. 1890; ca. 1920. Rechthoekige koffer met canvas hoes, de buitenzijde bekleed met zwart leer, de binnenzijde met beige suède, gevuld met ensemble in ivoor, zwart leer en zilver, 220 x 690 x 460 mm. Bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. BK-KOG-2737

Saint Cloud, Porseleinfabriek; Joubert, Pierre-Aimé; Buron, Pierre-Etienne; Grouvelle, Louis
Reisnecessaire van rozenhout met porselein. Saint-Cloud en Parijs, 1746–1747. Rozenhouten koffer bekleed met zijde gevuld met voorwerpen van porselein, zilver en kristal, 190 x 470 x 360 mm. Bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. BK-KOG-2720

Toulmin & Cale
Reisnecessaire. Londen, ca. 1872. Rechthoekige coromandel kist, de binnenzijde bekleed met paars fluweel, gevuld met ensemble in diverse materialen, 190 x 310 x 230 mm. Bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. BK-KOG-2732

Gebrandschilderd glas

Thibaut, Willem
Hagar geeft Ismaël te drinken. Noordelijke Nederlanden, 1564. Gebrandschilderd glas, grisaille techniek met zilvernitraat of zogenoemd 'zilvergeel', 27 cm. BK-2017-9

Ceramiek

De Roos
Kan. Delft, ca. 1684–1727. Aardewerk met tinglazuur en decoraties in blauw, rood, groen en paars, 30 cm. Schenking van een particulier. BK-2017-16

Manufactuur Oud-Loosdrecht
Figuurgroep. Loosdrecht, ca. 1770. Biscuitporselein, 31,7 x 20,2 cm. Aankoop met steun van de Stichting Hollands Porselein en een gift uit een nalatenschap. BK-2017-39

Ram, N.V. Plateelbakkerij; Colenbrander, Theo; Blom, Jo
Tulpenvaas met decor 'Spichtig' in zwart, geelbruin en bruin. Arnhem, 1925. Aardewerk, 22,3 x 12,7 cm. Overdracht van beheer van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. BK-2017-32

Kostuums en accessoires

Anoniem
Doopluur van zijde geborduurd met floraal strooimotief, gewatteerd met geweven wol en gevoerd met effen zijde. Noordelijke Nederlanden, ca. 1675–1700. 116,0 x 93,0 cm. Aankoop met steun van de BankGiro Loterij en het J.W. Edwin Vom Rath Fonds/ Rijksmuseum Fonds. BK-2017-17

Meubelen

Anoniem
Kunstkabinet. Zuid-Duitsland, ca. 1610–1630; 1800–1899. 120 x 160 cm. Schenking van de Vereniging Rembrandt uit de nalatenschap van de heer H.J.G. den Boer. BK-2017-10

Anoniem
Kruisvoetkabinet met twee deuren op open onderstel met getorste stijlen, met lakversiering in oosterse stijl. Nederland, ca. 1670. Eikenhout, naaldhout, beukenhout en licht loofhout, de buitenzijde geheel verlakt in goud en kleuren op een zwarte ondergrond, 202 x 158 x 57 cm. Overdracht van beheer van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. BK-2017-37

Doren, Pierre Félix van
Stoel ingelegd met afbeelding Chinese gong. Brussel, 1828. Mahoniehout, ingelegd met esdoornhout en zwart hout, 89 cm. Aankoop met steun van het Ambaum Haks Fonds/ Rijksmuseum Fonds. BK-2017-3-1

Doren, Pierre Félix van
Stoel ingelegd met afbeelding antieke doedelzak. Brussel, 1828. Mahoniehout, ingelegd met esdoornhout en zwart hout, 89 cm. Aankoop met steun van het Ambaum Haks Fonds/Rijksmuseum Fonds. BK-2017-3-2

Gispen, Willem Hendrik
Toiletkast no. 763. Rotterdam, 1933. Hout, staal en chroom, 63 x 63 x 41 cm. Overdracht van beheer van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. BK-2017-34

Gispen, Willem Hendrik
Bureau no. 617a. Rotterdam, 1934–1936. Hout, staal, chroom, aluminium en linoleum, 75,5 x 120 x 65,5 cm. Overdracht van beheer van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. BK-2017-35

Mies van der Rohe, Ludwig; Reich, Lilly; Bamberg Metallwerkstätten
Weissenhofstoel. Berlijn, 1927–1930. Staal, nikkel en pitriet, 820 x 570 x 820 mm. Aankoop met steun van Pon Holdings B.V. BK-2017-1-1 en BK-2017-1-2

Rietveld, Wim; Gispen
Wandrek no. 663. Culemborg, 1953. Staal en lakverf, 136 x 126 x 33 cm. Overdracht van beheer van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. BK-2017-36

Visser, Carel
Lamp. Ravenswaaij, 1989. Messing, koper, glas, hoorn en elektrische bedrading, 56,1 x 59 cm. Overdracht van beheer van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. BK-2017-33

Muziekinstrumenten

Halary
Inventie-hoorn. Parijs, ca. 1820–1850. Schenking van de heer J.A. Prinsen, Bloemendaal, oud-hoornist Koninklijk Concertgebouw Orkest. BK-2017-41

Ruckers, Johannes
Klavecimbel. Antwerpen, 1640. 225,4 x 78,4 x 26,8 cm. Bailment from the Descendants and Heirs of Count Alexander II von Velen and his wife Countess Alexandrine von Velen nee Countess Huyn von Amstenrade and Geleen (Province Limburg). BK-2017-42

Onedele metalen

Haverkamp, L.
Luidklok met opschrift. Hoorn (Noord-Holland), 1781. 23 x 22 cm. Bruikleen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort. BK-C-2017-2 [2016]

Planer, Adam
Luidklok met opschrift. Lübeck, 1729. 26,5 x 26 cm. Bruikleen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort. BK-C-2017-3 [2016]

Schilderijen

Anoniem
Naambord behorende bij het Portret van Abrahamina Henriëtte Wurfbain (1808–1883). Amsterdam, 1883. 20 x 80 cm. Schenking van Stichting Henriëtte Hofje. SK-A-5045

Armando
Peinture Criminelle 4–56. Amsterdam, 1956. Olieverf en board, 122 x 91,8 cm. Schenking van Tony de Meijere, Amstelveen. SK-A-5047

Armando
Vier maal zwart. Amsterdam, 1963. Lakverf, metaal, hout en houtvezelplaat, 54 x 60 cm. Schenking van Tony de Meijere, Amstelveen. SK-A-5048

Khnopff, Fernand
Portret van Augustinus Gerardus Hubertus van Rijckevorsel (1828 – 's-Hertogenbosch – 1891). Den Bosch, 1888. Olieverf op paneel, 47,5 x 35,8 cm. Aankoop uit het Otto van Noppen Fonds/Rijksmuseum Fonds en gedeeltelijke schenking door Jhr. Th.A.G.M. van Rijckevorsel. SK-A-5042

Khnopff, Fernand
Portret van jonkvrouwe Maria Francisca Louisa Dommer van Poldersveldt (Ubbergen 1848–1925 's-Hertogenbosch). Den Bosch, 1888. Olieverf op paneel, 47,5 x 36,1 cm. Aankoop met steun van het Otto van Noppen Fonds/Rijksmuseum Fonds en gedeeltelijke schenking door Jhr. Th.A.G.M. van Rijckevorsel. SK-A-5043

Koster, Everhardus
Het buiten Zorg Vrij aan de Kleine Houtweg te Haarlem. 1883. 45 x 30 cm. Schenking van Stichting Henriëtte Hofje. SK-A-5046

Kruseman, Jan Adam
Portret van Abrahamina Henriëtte Wurfbain (1808–1883), echtgenote van Jacob de Vos Jbzn. Amsterdam, 1837. 90 x 78 cm. Schenking van Stichting Henriëtte Hofje. SK-A-5044

Moritz, Louis
Bernard Anthoine Fallée (1773–1847) met echtgenote Anthonia Justina Temminck (1778–1849). Amsterdam, 1813–1814. Olieverf op doek, 170 x 150 cm. Schenking van de heer P.R. Tondu en mevrouw A.M. Tondu-Vroomen, Hardegarijp. SK-A-5037

Musscher, Michiel van
Portret van Nicolaes Witsen (1641–1717). Amsterdam, 1688. Olieverf op doek, 54 x 48 cm. Aankoop met steun van het Scato Gockinga Fonds/Rijksmuseum Fonds en een gift uit een nalatenschap. BK-2017-15

Pieneman, Nicolaas
Portret van Jacob de Vos Jbzn (1803–1878). Kunstverzamelaar en eigenaar van de Historische Galerij De Vos te Amsterdam. Amsterdam, 1860. Olieverf op doek. Schenking van Stichting Henriëtte Hofje. SK-A-5038. Voorheen in bruikleen onder nr. SK-C-1622.

Verkolje, Nicolaas
De hengelaars. Amsterdam, ca. 1730–1746. Olieverf op paneel, 59 x 47 cm. Aankoop met steun van een gift uit een nalatenschap. SK-A-5040

Verkolje, Nicolaas
De vogelaars. Amsterdam, ca. 1730–1746. Olieverf op paneel, 59 x 47 cm. Aankoop met steun van een gift uit een nalatenschap. SK-A-5041

Langdurige bruiklenen

Anoniem
Gezelschap aan tafel. Ongedateerd. Olieverf op paneel, 68,6 x 68,2 x 1,5 cm. Bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. SK-C-1788

Anoniem
Maria met kind. Ongedateerd. Olieverf op doek, 70,8 x 49 x 1,8 cm. Bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. SK-C-1789

Anoniem
Wapenschild. Ongedateerd. Tekening, 37,3 x 28,8 x 1,5 cm. Bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. SK-C-1790

Anoniem
Maria met Kind. Ongedateerd. 56,2 x 48,2 x 1,6 cm. Bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. SK-C-1791

Bailly, David
Vanitas stilleven met zelfportret van de schilder. 1651. 89,5 x 122 x 0,8 cm. Bruikleen van Museum De Lakenhal, Leiden. SK-C-1785

Bol, Ferdinand
Regenten van het Leprozenhuis. Amsterdam, 1668. Olieverf op doek. Bruikleen van het Amsterdam Museum. SK-C-1781

Doesburg, Theo van
Contra-compositie VII. Parijs, na 24 juli 1924. Olieverf op linnen, 66 x 66 x 6 cm. Bruikleen van Museum De Lakenhal, Leiden (aangekocht met steun van de Vereniging Rembrandt, mede dankzij haar Nationaal Fonds Kunstbezit, haar Fonds voor de 20ste-eeuwse Nederlandse Schilderkunst en haar BankGiro Loterij Aankoopfonds, het Mondriaan Fonds, het VSBfonds, de Vereniging van Belangstellenden van Museum De Lakenhal, het Lucas van Leyden Mecenaat, de gemeente Leiden, het De Banderfonds ondergebracht bij het Prins Bernhard Cultuurfonds en een aantal (anonieme) particuliere schenkers). SK-C-1782

Gogh, Vincent van
De heuvel van Montmartre met steengroeve. Montmartre (Parijs), ca. juni 1886–juli 1886. Olieverf op doek, 32 x 41 cm. Van Gogh Museum, Amsterdam (Vincent van Gogh Stichting). SK-C-1783

Gogh, Vincent van
Square Saint-Pierre bij zonsondergang. Parijs, mei 1887. Olieverf op doek, 33 x 42 cm. Van Gogh Museum, Amsterdam (Vincent van Gogh Stichting). SK-C-1784

Weenix, Jan Baptist
Na de jacht (Après la Chasse). Utrecht, ca. 1656. 87 x 75 cm. Bruikleen van de Broere Charitable Foundation. SK-C-1786

Sieraden

Anoniem
Broche in de vorm van een maansikkeltje. Nederland, ca. 1870–1890. 3,2 cm. Schenking van mevrouw J.M. Adriaans-Buij, Langbroek. BK-2017-40

Anoniem
Memento Mori ring. Noordelijke Nederlanden, 1620–1650. 25 mm. Aankoop uit het Corrie Bleekemolen Juwelenfonds/Rijksmuseum Fonds. BK-2017-14

Leersum, Emmy van
Halskraag met sluiting. 1967. Aluminium en zilver, 29 x 18 cm. Schenking van de heer H.B. van der Ven, Den Haag. BK-2017-8

Steenbergen, Chris
Broche (Contemplation). Amsterdam, 1954. Draad en plaatmateriaal van goud en gepatineerd zilver, 8 cm. Aankoop uit het Corrie Bleekemolen Juwelenfonds/Rijksmuseum Fonds. BK-2017-2

Textiel

Anoniem
Kuisheid met twee putti, fragment uit de triomf van de kuisheid over de liefde (serietitel: De triomfen van Petrarca). Brussel, ca. 1510–1525. 113,0 x 110,0 cm. BK-1955-98

Anoniem
Deken voor wieg of kinderbed van zijde in satijnbinding, gewatteerd, doorgestikt en geborduurd. Noordelijke Nederlanden, ca. 1675–1700. 105,0 x 86,0 cm. Aankoop met steun van de BankGiro Loterij en het J.W. Edwin vom Rath Fonds/Rijksmuseum Fonds. BK-2017-18

GESCHIEDENIS

Documenten

Pallandt, Floris van
Vier brieven van Floris van Pallandt, graaf van Culemborg, en een blad met handtekeningen. Culemborg 1579–1598, pen in inkt op papier, ca. 30 x 21 en 17,8 x 12,8 cm. Schenking van de heer W. Beelaerts van Blokland, Wijnbergen. NG-2017-86 t/m NG-2017-90

Fotografie

Grootveld, Robert Jasper; Keuken, Johan van der; Pruis, Ab; Jaring, Cor; Toussaint, Dolf; Olivier, Paul;
Album en losse foto's afkomstig van Robert Jasper Grootveld. ca. 1955–1970. Ontwikkelgelatinezilverdrukken, 150 x 200 mm. Aankoop uit het Fonds 1975/Rijksmuseum Fonds. NG-2017-2

Hees, Carel van
Groep van 59 foto's uit de jaarlijkse foto-opdracht Document Nederland: Naar school in Rotterdam. Rotterdam, 2015–2016. Inkjetdrukken, 360 x 500 mm. NG-2017-3-1 t/m NG-2017-3-59

Markerink, Cary
Een serie foto's die een protestmars vastleggen van een groep Caraïben en Arowakken die eind december 1976 in vier dagen van hun woonplaatsen aan de kust via Albina naar Paramaribo liepen. Zij vroegen met hun actie aandacht voor hun grondrechten en de algemene positie van de nazaten van de oorspronkelijke bewoners van Suriname. In Paramaribo werden ze in het presidentieel paleis ontvangen door president J. Ferrier. Fotograaf Cary Markerink was bevriend met een van de initiatiefnemers en liep mee met de mars. Suriname, december 1976. Ontwikkelgelatinezilverdrukken, 420 x 595 mm. Aankoop met steun van Fonds 1975/Rijksmuseum Fonds. NG-2017-92 t/m 101

Markerink, Cary
Desi Bouterse tijdens persconferentie maart 1980 in de Memre Boekoe kazerne. Suriname, maart 1980. Ontwikkelgelatinezilverdruk, 149 x 224 mm. Aankoop met steun van Fonds 1975/Rijksmuseum Fonds. NG-2017-102

Markerink, Cary
Perskaart van Cary Markerink. Suriname, maart 1980, 70 x 100 mm. Aankoop met steun van Fonds 1975/Rijksmuseum Fonds. NG-2017-105

Sweering, Ronald
15 foto's gemaakt tijdens de happening 'Open het graf', Amsterdam, 9 december 1962. Ontwikkelgelatinezilverdrukken, 24 x 18 cm. NG-2016-67-1 t/m 15

Munten, penningen en draagtekens

Anoniem
Bespotting van de Rooms-Katholieke Kerk. Duitsland, ca. 1545–1575. Tin, 3,4 cm. Schenking van de heer en mevrouw Van der Pols-Bouwens. NG-2017-1

Anoniem
Nederlandsche Amateur-fotografen Vereeniging Amsterdam. Nederland, 1912. Tin, 64 x 47 mm. NG-2017-7

Anoniem
Herdenkingspenning ter gelegenheid van de Boerenoorlog. 1901. Zilver, 33,5 mm. NG-2017-82

Broersen, Persijn Theodorus Egbertus; Lukasc, Margit; Koninklijke Nederlandse Munt NV
Eerste slag herdenkingsmunt 50ste verjaardag Koning Willem-Alexander. 2017. Zilver, 3,8 cm. Schenking van een particuliere instelling. NG-2017-19

Dekkers, Ad (1938–1974); Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Opening metro Rotterdam. 1968. Koper en nikkel, 82,4 x 82,4 mm. NG-2017-10

Fuchs, Emil
Herdenkingspenning ter gelegenheid van het einde van de Boerenoorlog. 1900–1902. Koper, 52,5 mm. NG-2017-83

Fuchs, Emil
Herdenkingspenning ter gelegenheid van het einde van de Boerenoorlog. 1900–1902. Koper, 44,5 mm. NG-2017-84

Green & Sons
Herdenkingspenning aan president Paul Kruger van de Boerenrepubliek Transvaal. Johannesburg, 1900. Witmetaal, 38,5 mm. NG-2017-80

Ingenhousz, Bon
Cornelis Hofstede de Groot 60 jaar. 1924. Brons, 107 mm. Schenking van mevrouw S.H. Otter, Amsterdam. NG-2017-77

King, B.; Royal Australian Mint; Government of Western Australia
400th anniversary Dirk Hartog Landfall. 2016. Koper en nikkel, 28,5 mm. Schenking van de Royal Australian Mint, Canberra. NG-2017-8

Koninklijke Nederlandse Munt NV
1 cent. Utrecht, 1823. Koper, 22 mm. Schenking van een particulier. NG-2017-13

Kutterink, Marinus; Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Vliegtuigenfabriek Fokker 30 jaar. 1949. Brons, 60 mm. NG-2017-11

Kutterink, Marinus; Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Opening luchtdienst Amsterdam–Paramaribo in 1949. Nederland, 1949. Brons, 6 cm. NG-2017-18-1

Leest, Pier van
125 jaar Koninklijk Nederlands Genootschap voor Munt- en Penningkunde. 2017. Brons, 80 x 80 x 5 mm. NG-2017-85

Letterie, Frank
125 Koninklijk Nederlands Genootschap voor Munt- en Penningkunde. 2017. Brons, 3,9 cm. Schenking van het Koninklijk Nederlands Genootschap voor munt- en penningenkunde. NG-2017-16

Motallebi, Kianoosh; Koninklijke Nederlandse Munt NV
Eerste slag herdenkingsmunt Nederlands Werelderfgoed Waddenzee met verpakking. 2016. Zilver, 3,3 cm. Schenking van een particuliere instelling. NG-2017-17

Motallebi, Kianoosh; Koninklijke Nederlandse Munt NV
Eerste slag herdenkingsmunt Nederlands Werelderfgoed Waddenzee. 2016. Zilver, 3,3 cm. Schenking van een particuliere instelling. NG-2017-17-1

Motallebi, Kianoosh; Koninklijke Nederlandse Munt NV
Houten doosje met opschrift, horend bij Eerste slag herdenkingsmunt Nederlands Werelderfgoed Waddenzee. 2016. Zilver, 3,3 cm. Schenking van een particuliere instelling. NG-2017-17-2

Scharff, Anton
Herdenkingspenning aan Christiaan de Wet en Koos de la Rey. 1902. Brons, 39 mm. NG-2017-81

Snoeck, Jan; Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Tweede Vaticaans Concilie (1962). 1962. Brons, 65 mm. NG-2017-12

Stichting Michiel de Ruyter
350 jaar Tocht naar Chatham. Den Haag, 2017. Metaal, 43 mm. Schenking van Stichting Michiel de Ruyter. NG-2017-76

Vree, Danielle van; Koninklijke Nederlandse Munt NV
Eerste slag herdenkingsmunt 500 jaar Jheronimus Bosch. 2016. Zilver, 3,3 cm. Schenking van een particuliere instelling. NG-2017-18

Anna Atkins, *Alaria esculenta*, ca. 1843–1853. Cyanotypie, 250 x 200 mm. Inv.nr. RP-F-2016-133-2; aankoop met steun van de BankGiro Loterij, de Familie W. Cordia/Rijksmuseum Fonds en het Paul Huf Fonds/Rijksmuseum Fonds

Anna Atkins, *Fotogram van een Zeestreepvaren (Asplenium marinum)*, ca. 1854. Cyanotypie, 247 x 193 mm. Inv.nr. RP-F-F80152; aankoop met steun van de BankGiro Loterij, de Familie W. Cordia/Rijksmuseum Fonds en het Paul Huf Fonds/Rijksmuseum Fonds

Detail van *Gewoon stekelvarken* (zie pp. 163–164)

Langdurige bruiklenen

Anoniem
Doctor W. Drees. Onbekend, 1951. Gietpenning, brons, 7,7 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-48-1

Anoniem
Doctor W. Drees. Onbekend, 1951. Gietpenning, brons, 7,7 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-48-2

Anoniem
Huwelijkspenning. Onbekend, 1972. Slagpenning, brons, 5,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-81-1

Anoniem
Huwelijkspenning. Onbekend, 1972. Slagpenning, brons, 5,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-81-2

Anoniem
Huwelijks- of relatiepenning. Onbekend, 1988. Brons, gegoten, 7,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-109-1

Anoniem
Huwelijks- of relatiepenning. Onbekend, 1988. Brons, gegoten, 7,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-109-2

Anoniem
Coornhert. Onbekend, 1990. Gietpenning, brons, 7,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-115-1

Anoniem
Coornhert. Onbekend, 1990. Gietpenning, brons, 7,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-115-2

Anoniem
Nie erblickst du mich da wo ich dich sehe. Onbekend, 2001. Glas, 5,5 x 5,5 x 1,9 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-142-1

Anoniem
Nie erblickst du mich da wo ich dich sehe. Onbekend, 2001. Glas, 5,5 x 5,5 x 1,9 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-142-2

Anoniem
Vrede. Onbekend, 2002. Ceramiek, 18,0 x 18,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-143-1

Anoniem
Vrede. Onbekend, 2002. Ceramiek, 18,0 x 18,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-143-2

Anoniem
Geboortepenning. Zwijndrecht, 2010. Brons, vacuüm gegoten, gepatineerd, 7,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-162-1

Anoniem
Geboortepenning. Zwijndrecht, 2010. Brons, vacuüm gegoten, gepatineerd, 7,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-162-2

Anoniem
Living apart together. Onbekend, 2012. Pom c kunststof, 9,0 x 3,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-166-1

Anoniem
Living apart together. Onbekend, 2012. Pom c kunststof, 9,0 x 3,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-166-2

Anoniem
Verenigingspenning Vereniging voor Penningkunst. Onbekend, 1925–2016. Brons, 5,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-170-1

Anoniem
Verenigingspenning Vereniging voor Penningkunst. Onbekend, 1925–2016. Brons, gegoten, 5,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-170-2

Anoniem
American Petroleum Company. Onbekend, 1925–2016. 2,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-174-1

Anoniem
American Petroleum Company. Onbekend, 1925–2016. 2,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-174-2

Anoniem
Jeroen Bosch penning – Portret. Onbekend, 2016. Brons, 6,7 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-178-1

Anoniem
Jeroen Bosch penning – Portret. Onbekend, 2016. Brons, 6,7 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-178-2

Anoniem
Jeroen Bosch penning – Het Paradijs. Onbekend, 2016. Brons, 9,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-179-1

Anoniem
Jeroen Bosch penning – Het Paradijs. Onbekend, 2016. Brons, 9,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-179-2

Anoniem
Stadhuisbouw 's Gravenhage 1946–1953. Onbekend, 1925–2016. 5,9 x 77 mm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-183

Anoniem
Caspar Da Vid Friedricht. Onbekend, 1925–2016. 6,9 x 184 mm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-184

Anoniem
Hermann Hesse 1877–1962. Onbekend, 1925–2016. 8,2 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-185

Anoniem
Socrates. Onbekend, 1925–2016. 8,3 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-186

Anoniem
Scarabee. Onbekend, 1925–2016. 5,8 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-187

Anoniem
La Roue/Het Wiel. Onbekend, 1925–2016. 7,3 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-188

Anoniem
Herinnering aan het tweede eeuwfeest der oprichting van rijdende artillerie. Onbekend, 1925–2016. 5,9 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-189

Anoniem
Maria de la Queillerie en Jan van Riebeeck. Onbekend, 1925–2016. 5,9 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-190

Anoniem
Hendrik prins der Nederlanden, prinses Juliana, koningin Wilhelmina. Onbekend, 1925–2016. 7,8 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-191

Anoniem
Van tijdelijk vergezicht. Onbekend, 1925–2016. 8,8 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-192

Anoniem
Mansportret in ovaal. Onbekend, 1925–2016. 9,1 x 9,1 x 0,6 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-193

Anoniem
Nationaal Crisis Comité. Onbekend, 1925–2016. 10,4 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-194

Anoniem
Korps Rijkspolitie district Dordrecht. Onbekend, 1925–2016. 9,1 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-195

Argentor, edelmetaalgieterij
Vijftigjarig jubileum Vereniging voor Penningkunst. Zandvoort, 1975. Zilver, slingergietpenning, 2,9 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-85-1

Argentor, edelmetaalgieterij
Vijftigjarig jubileum Vereniging voor Penningkunst. Zandvoort, 1975. Zilver, slingergietpenning, 2,9 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-85-2

Argentor, edelmetaalgieterij
Zonder Titel. Haarlem, 1977. Vacuümgietpenning, brons, 7,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-88-1

Argentor, edelmetaalgieterij
Zonder Titel. Haarlem, 1977. Vacuümgietpenning, brons, 7,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-88-2

Argentor, edelmetaalgieterij
A bird in the hand is worth two in the bush. Haarlem, 1980. Gietpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-95-1

Argentor, edelmetaalgieterij
A bird in the hand is worth two in the bush. Haarlem, 1980. Gietpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-95-2

Argentor, edelmetaalgieterij
Het Nederlands Openluchtmuseum. Haarlem, 1987. Gietpenning, brons, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-108-1

Argentor, edelmetaalgieterij
Het Nederlands Openluchtmuseum. Haarlem, 1987. Gietpenning, brons, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-108-2

Argentor, edelmetaalgieterij
Het woord op afstand. Haarlem, 1990. Brons, gegoten, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-114-1

Argentor, edelmetaalgieterij
Het woord op afstand. Haarlem, 1990. Brons, gegoten, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-114-2

Argentor, edelmetaalgieterij
J. baron de Smeth. Zandvoort, 1995. Brons, vacuüm gegoten, 13,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-125-1

Argentor, edelmetaalgieterij
J. baron de Smeth. Zandvoort, 1995. Brons, vacuüm gegoten, 13,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-125-2

Argentor, edelmetaalgieterij
Geboortepenning. Haarlem, 1997. Brons, slingergegoten, 5,9 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-132-1

Argentor, edelmetaalgieterij
Geboortepenning. Haarlem, 1997. Brons, slingergegoten, 5,9 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-132-2

Argentor, edelmetaalgieterij
Spinoza – dubbelportret. Zandvoort, 2001. Brons, gegoten, 9,8 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-141-1

Argentor, edelmetaalgieterij
Spinoza – dubbelportret. Zandvoort, 2001. Brons, gegoten, 9,8 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-141-2

Argentor, edelmetaalgieterij
Harmonie en destructie. Zandvoort, 2016. Brons, 7,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-177-1

Argentor, edelmetaalgieterij
Harmonie en destructie. Zandvoort, 2016. Brons, 7,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-177-2

Bronsgieterij Binder
De oude Rembrandt. Haarlem, 1988. Brons, gegoten, 7,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-110-1

Bronsgieterij Binder
De oude Rembrandt. Haarlem, 1988. Brons, gegoten, 7,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-110-2

Bronsgieterij Binder
De jonge Rembrandt. Haarlem, 1988. Brons, gegoten, 5,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-111-1

Bronsgieterij Binder
De jonge Rembrandt. Haarlem, 1988. Brons, gegoten, 5,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-111-2

Bronsgieterij Binder
Vrouw in raam. Haarlem, 1991. Brons, gietpenning, 8,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-117-1

Bronsgieterij Binder
Vrouw in raam. Haarlem, 1991. Brons, gietpenning, 8,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-117-2

Bronsgieterij Binder
Belle van Zuylen. Haarlem, 1993. Brons, gegoten, 7,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-120-1

Bronsgieterij Binder
Belle van Zuylen. Haarlem, 1993. Brons, gegoten, 7,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-120-2

Bronsgieterij Binder
De boeienkoning. Haarlem, 1994. Brons, gegoten, 7,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-123-1

Bronsgieterij Binder
De boeienkoning. Haarlem, 1994. Brons, gegoten, 7,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-123-2

Bronsgieterij Binder
Bevrijdingspenning. Haarlem, 1995. Brons, gegoten, 9,6 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-124-1

Bronsgieterij Binder
Bevrijdingspenning. Haarlem, 1995. Brons, gegoten, 9,6 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-124-2

Bronsgieterij Binder
Constantijn Huygens. Haarlem, 1996. Brons, gegoten, 8,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-126-1

Bronsgieterij Binder
Constantijn Huygens. Haarlem, 1996. Brons, gegoten, 8,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-126-2

Bronsgieterij Binder
Auguste Rodin. Haarlem, 1999. Brons, gegoten, 8,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-137-1

Bronsgieterij Binder
Auguste Rodin. Haarlem, 1999. Brons, gegoten, 8,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-137-2

Bronsgieterij Binder
Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Claus. Haarlem, 2003. Brons, gegoten, 7,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-145-1

Bronsgieterij Binder
Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Claus. Haarlem, 2003. Brons, gegoten, 7,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-145-2

Bronsgieterij Binder
Penning van verdienste. Haarlem, 2004. Brons, gegoten, 7,7 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-149-1

Bronsgieterij Binder
Penning van verdienste. Haarlem, 2004. Brons, gegoten, 7,7 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-149-2

Bronsgieterij Binder
Greet. Haarlem, 2005. Brons, gegoten, 9,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-150-1

Bronsgieterij Binder
Greet. Haarlem, 2005. Brons, gegoten, 9,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-150-2

Bronsgieterij Binder
Trojka. Haarlem, 2006. Brons, gegoten, 8,1 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-153-1

Bronsgieterij Binder
Trojka. Haarlem, 2006. Brons, gegoten, 8,1 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-153-2

Bronsgieterij Binder
De Parel. Haarlem, 2012. Brons, ongepatineerd, 5,0 x 4,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-167-1

Bronsgieterij Binder
De Parel. Haarlem, 2012. Brons, ongepatineerd, 5,0 x 4,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-167-2

Bronsgieterij Kunst en Gietwerk
Vergezichten. Dronten, 2013. Brons, gepatineerd, 8,4 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-168-1

Bronsgieterij Kunst en Gietwerk
Vergezichten. Dronten, 2013. Brons, gepatineerd, 8,4 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-168-2

Bronsgieterij Steylaert
Vondelparkslaper. Rumpt, 1973. Gietpenning, brons, 7,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-82-1

Bronsgieterij Steylaert
Vondelparkslaper. Rumpt, 1973. Gietpenning, brons, 7,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-82-2

Bronsgieterij Steylaert
Willy the Naughty Cat. Zoelen, 1984. Brons, gietpenning, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-102-1

Bronsgieterij Steylaert
Willy the Naughty Cat. Zoelen, 1984. Brons, gietpenning, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-102-2

Bronsgieterij Steylaert
I can't forget but I don't remember what. Onbekend, 1996. Messing, gegoten, 10,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-127-1

Bronsgieterij Steylaert
I can't forget but I don't remember what. Onbekend, 1996. Messing, gegoten, 10,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-127-2

Donner, Adam
150 jaar Nederlandse Spoorwegen. Wuppertal, 1989. Roodkoper, geslagen, geglansd en gelakt, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-113-1

Donner, Adam
150 jaar Nederlandse Spoorwegen. Wuppertal, 1989. Roodkoper, geslagen, geglansd en gelakt, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-113-2

G.J. van de Bergh Zilverwerken
75 jaar Vereniging voor Penningkunst. Schoonhoven, 2000. Zilver, gegoten, 4,0 x 3,7 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-139

G.J. van de Bergh Zilverwerken
Zomer-Winter. Schoonhoven, 2002. Brons, gegoten, 8,2 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-144-1

G.J. van de Bergh Zilverwerken
Zomer-Winter. Schoonhoven, 2002. Brons, gegoten, 8,2 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-144-2

G.J. van de Bergh Zilverwerken
Welkomstpenning. Schoonhoven, 2006. Brons, vacuüm gegoten, 4,2 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-154-1

G.J. van de Bergh Zilverwerken
Welkomstpenning. Schoonhoven, 2006. Brons, vacuüm gegoten, 4,2 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-154-2

Germefa B.V. Fijnmechanische precisietechniek
Vierkant met cirkel en hoek. Heiloo, 1980. Gepolijst roodkoper, gestanst en gebogen, 6,0 x 6,0 x 0,3 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-94-1

Germefa B.V. Fijnmechanische precisietechniek
Vierkant met cirkel en hoek. Heiloo, 1980. Gepolijst roodkoper, gestanst en gebogen, 6,0 x 6,0 x 0,3 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-94-2

Gieterij Bruining
Casanova. Zandvoort, 1998. Eerste gehalte zilver, gegoten, 3,6 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-134-1

Gieterij Bruining
Casanova. Zandvoort, 1998. Eerste gehalte zilver, gegoten, 3,6 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-134-2

Ginneke, Vincent van
MeetMe. Onbekend, 2007. Kristalglas, 9,0 x 8,0 x 2,8 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-156-1

Ginneke, Vincent van
MeetMe. Onbekend, 2007. Kristalglas, 9,0 x 8,0 x 2,8 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-156-2

Grol, Henny van
Welkomstpenning 2016. Onbekend, 2016. Terracotta, 5,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-176-1

Grol, Henny van
Welkomstpenning 2016. Onbekend, 2016. Terracotta, 5,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-176-2

Heurkens & van Veluw Metaalindustrie
Perpetuum mobile. Nistelrode, 2005. Rvs 304, 13,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-151-1

Heurkens & van Veluw Metaalindustrie
Perpetuum mobile. Nistelrode, 2005. Rvs 304, 13,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-151-2

Hodoroaba, Lina
Brieven uit een andere wereld. Onbekend, 1997. Speksteen, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-131-1

Hodoroaba, Lina
Brieven uit een andere wereld. Onbekend, 1997. Speksteen, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-131-2

Hoeboer, Pauline
De alchemie van een penning. Onbekend, 2009. Porselein, 9,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-159-1

Hoeboer, Pauline
De alchemie van een penning. Onbekend, 2009. Porselein, 9,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-159-2

Kletter, Barbara
Uitdijend heelal. Onbekend, 1997. Roestvrij staal, 7,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-130-1

Kletter, Barbara
Uitdijend heelal. Onbekend, 1997. Roestvrij staal, 7,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-130-2

Koninklijke Begeer BV Zoetermeer
75 jaar Vereniging voor Penningkunst. Zoetermeer, 2000. Messing, geslagen, 6,2 x 6,2 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-140-1

Koninklijke Begeer BV Zoetermeer
75 jaar Vereniging voor Penningkunst. Zoetermeer, 2000. Messing, geslagen, 6,2 x 6,2 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-140-2

Koninklijke Begeer BV Zoetermeer
Vrede – Vrijheid. Zoetermeer, 2006. Brons, gegoten, 7,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-152-1

Koninklijke Begeer BV Zoetermeer
Vrede – Vrijheid. Zoetermeer, 2006. Brons, gegoten, 7,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-152-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Stichtingspenning. Voorschoten, 1925. Zilver, slagpenning, 2,2 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-3-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Stichtingspenning. Voorschoten, 1925. Zilver, slagpenning, 2,2 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-3-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Drieportret koninklijke familie. Voorschoten, 1926. Slagpenning, brons, 4,1 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-4-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Drieportret koninklijke familie. Voorschoten, 1926. Slagpenning, brons, 4,1 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-4-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Koloniaal Instituut. Voorschoten, 1926. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-5-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Koloniaal Instituut. Voorschoten, 1926. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-5-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Prinses Juliana. Voorschoten, 1927. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-6-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Prinses Juliana. Voorschoten, 1927. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-6-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Schoonheid in sport. Voorschoten, 1927. Slagpenning, brons, 4,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-7-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Schoonheid in sport. Voorschoten, 1927. Slagpenning, brons, 4,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-7-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Koning Willem I. Voorschoten, 1928. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-8-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Koning Willem I. Voorschoten, 1928. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-8-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Verbinding Nederland-Indië. Voorschoten, 1928. Slagpenning, brons, 4,1 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-9-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Verbinding Nederland-Indië. Voorschoten, 1928. Slagpenning, brons, 4,1 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-9-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Radio Holland-Indië. Voorschoten, 1929. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-10-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Radio Holland-Indië. Voorschoten, 1929. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-10-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Johan Maurits van Nassau. Voorschoten, 1929. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-11-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Johan Maurits van Nassau. Voorschoten, 1929. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-11-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Artis. Voorschoten, 1930. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-12-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Artis. Voorschoten, 1930. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-12-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Droogmaking Zuiderzee. Voorschoten, 1930. Gietpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-13-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Droogmaking Zuiderzee. Voorschoten, 1930. Gietpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-13-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
J.C.J. van Speyk. Voorschoten, 1931. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-14-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
J.C.J. van Speyk. Voorschoten, 1931. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-14-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Vrede. Voorschoten, 1931. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-15-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Vrede. Voorschoten, 1931. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-15-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Athenaeum Illustre Amsterdam. Voorschoten, 1932. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-16-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Athenaeum Illustre Amsterdam. Voorschoten, 1932. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-16-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Dr Johan Wagenaar. Voorschoten, 1932. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-17-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Dr Johan Wagenaar. Voorschoten, 1932. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-17-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Lucas van Leyden. Voorschoten, 1933. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-18-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Lucas van Leyden. Voorschoten, 1933. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-18-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Landbouw in Nederlands-Indië. Voorschoten, 1933. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-19-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Landbouw in Nederlands-Indië. Voorschoten, 1933. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-19-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Lucht en water. Voorschoten, 1934. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-20-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Lucht en water. Voorschoten, 1934. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-20-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Doctor H.P. Berlage. Voorschoten, 1934. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-21-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Doctor H.P. Berlage. Voorschoten, 1934. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-21-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Mr. P.W.A. Cort van der Linden. Voorschoten, 1935. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-22-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Mr. P.W.A. Cort van der Linden. Voorschoten, 1935. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-22-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Lodewijk van Deyssel. Voorschoten, 1935. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-23-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Lodewijk van Deyssel. Voorschoten, 1935. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-23-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Erasmus. Voorschoten, 1936. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-24-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Erasmus. Voorschoten, 1936. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-24-2

Detail van *Twee jongens met geverfd haar, Zuid-Afrika* (zie p. 43)

Deken voor wieg of kinderbed, Noordelijke Nederlanden, ca. 1675–1700. Zijde, wol, 105 x 86 cm. Inv.nr. BK-2017-18; aankoop met steun van de BankGiro Loterij en het J.W. Edwin vom Rath Fonds/Rijksmuseum Fonds

Doopluur geborduurd met floraal strooimotief, Noordelijke Nederlanden, ca. 1675–1700. Zijde, wol, 116 x 93 cm. Inv.nr. BK-2017-17; aankoop met steun van de BankGiro Loterij en het J.W. Edwin Vom Rath Fonds/Rijksmuseum Fonds

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Toon Dupuis. Voorschoten, 1936. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-25-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Toon Dupuis. Voorschoten, 1936. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-25-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Jhr. Mr. B.C. de Jonge. Voorschoten, 1937. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-26-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Jhr. Mr. B.C. de Jonge. Voorschoten, 1937. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-26-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Jhr. Dr J. Loudon. Voorschoten, 1937. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-27-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Jhr. Dr J. Loudon. Voorschoten, 1937. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-27-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Regeringsjubileum Koningin Wilhelmina. Voorschoten, 1938. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-28-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Regeringsjubileum Koningin Wilhelmina. Voorschoten, 1938. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-28-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Buziau. Voorschoten, 1938. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-29-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Buziau. Voorschoten, 1938. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-29-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Eeuwfeest N.S. Voorschoten, 1939. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-30-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Eeuwfeest N.S. Voorschoten, 1939. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-30-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Geestelijke Herbewapening. Voorschoten, 1939. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-31-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Geestelijke Herbewapening. Voorschoten, 1939. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-31-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Philips van Marnix van Sint Aldegonde. Voorschoten, 1940. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-32-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Philips van Marnix van Sint Aldegonde. Voorschoten, 1940. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-32-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Opbouw. Voorschoten, 1940. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-33-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Opbouw. Voorschoten, 1940. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-33-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Admiraal Cornelis Tromp. Voorschoten, 1941. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-34-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Admiraal Cornelis Tromp. Voorschoten, 1941. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-34-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Maastunnel Rotterdam. Voorschoten, 1942. Slagpenning, brons, 7,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-35-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Maastunnel Rotterdam. Voorschoten, 1942. Slagpenning, brons, 7,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-35-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
P.C. Boutens. Voorschoten, 1943. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-36-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
P.C. Boutens. Voorschoten, 1943. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-36-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Willem Barentsz. Voorschoten, 1944. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-37-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Willem Barentsz. Voorschoten, 1944. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-37-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Herkregen Vrijheid. Voorschoten, 1945. Slagpenning, brons, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-38-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Herkregen Vrijheid. Voorschoten, 1945. Slagpenning, brons, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-38-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Bombardement Rotterdam. Voorschoten, 1946. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-39-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Bombardement Rotterdam. Voorschoten, 1946. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-39-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
P.C. Hooft. Voorschoten, 1947. Slagpenning, brons, 5,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-40-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
P.C. Hooft. Voorschoten, 1947. Slagpenning, brons, 5,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-40-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Japanse Vrouwenkampen. Voorschoten, 1947. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-41-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Japanse Vrouwenkampen. Voorschoten, 1947. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-41-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Regeringsjubileum Koningin Wilhelmina. Voorschoten, 1948. Gietpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-42-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Regeringsjubileum Koningin Wilhelmina. Voorschoten, 1948. Gietpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-42-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Inhuldiging Koningin Juliana. Voorschoten, 1948. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-43-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Inhuldiging Koningin Juliana. Voorschoten, 1948. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-43-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Jan Luyken. Voorschoten, 1949. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-44-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Jan Luyken. Voorschoten, 1949. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-44-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Hulde soldaten in Indonesië. Voorschoten, 1949. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-45-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Hulde soldaten in Indonesië. Voorschoten, 1949. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-45-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Reis van prins Bernhard naar de West. Voorschoten, 1950. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-46-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Reis van prins Bernhard naar de West. Voorschoten, 1950. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-46-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Jubileum Vereniging voor Penningkunst. Voorschoten, 1950. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-47-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Jubileum Vereniging voor Penningkunst. Voorschoten, 1950. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-47-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Prinses Beatrix. Voorschoten, 1952. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-49-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Prinses Beatrix. Voorschoten, 1952. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-49-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Prof. Jan Bronner. Voorschoten, 1952. Gietpenning, brons, 8,8 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-50-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Prof. Jan Bronner. Voorschoten, 1952. Gietpenning, brons, 8,8 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-50-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Watersnood. Voorschoten, 1953. Gietpenning, brons, zilver, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-51-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Watersnood. Voorschoten, 1953. Gietpenning, brons, zilver, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-51-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Henriette Roland Holst-van der Schalk. Voorschoten, 1953. Gietpenning, brons, 7,6 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-52-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Henriette Roland Holst-van der Schalk. Voorschoten, 1953. Gietpenning, brons, 7,6 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-52-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Jonkheer meester F. Beelaerts van Blokland. Voorschoten, 1954. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-53-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Jonkheer meester F. Beelaerts van Blokland. Voorschoten, 1954. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-53-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Tien Jaar Bevrijding. Voorschoten, 1955. Gietpenning, brons, 8,1 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-54-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Tien Jaar Bevrijding. Voorschoten, 1955. Gietpenning, brons, 8,1 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-54-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
John Rädecker. Voorschoten, 1956. Gietpenning, brons, 8,3 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-55-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
John Rädecker. Voorschoten, 1956. Gietpenning, brons, 8,3 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-55-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Europa. Voorschoten, 1957. Gietpenning, brons, 7,3 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-56-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Europa. Voorschoten, 1957. Gietpenning, brons, 7,3 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-56-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Jan Sluyters. Voorschoten, 1957. Gietpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-57-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Jan Sluyters. Voorschoten, 1957. Gietpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-57-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Deltaplan. Voorschoten, 1958. Slagpenning, brons, 6,1 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-58-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Deltaplan. Voorschoten, 1958. Slagpenning, brons, 6,1 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-58-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Carnaval. Voorschoten, 1959. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-59-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Carnaval. Voorschoten, 1959. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-59-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Witte Cornelisz. de With. Voorschoten, 1959. Slagpenning, brons, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-60-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Witte Cornelisz. de With. Voorschoten, 1959. Slagpenning, brons, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-60-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Multatuli: Max Havelaar. Voorschoten, 1960. Gietpenning, brons, 6,3 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-61-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Multatuli: Max Havelaar. Voorschoten, 1960. Gietpenning, brons, 6,3 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-61-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Vijftig jaar Heemschut. Voorschoten, 1960. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-62-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Vijftig jaar Heemschut. Voorschoten, 1960. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-62-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Jan Pietersz. Sweelinck. Voorschoten, 1961. Gietpenning, brons, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-63-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Jan Pietersz. Sweelinck. Voorschoten, 1961. Gietpenning, brons, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-63-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Geboortepenning. Voorschoten, 1962. Slagpenning, brons, 5,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-64-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Geboortepenning. Voorschoten, 1962. Slagpenning, brons, 5,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-64-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
G.H. Breitner. Voorschoten, 1962. Gietpenning, brons, 7,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-65-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
G.H. Breitner. Voorschoten, 1962. Gietpenning, brons, 7,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-65-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Frank Lloyd Wright. Voorschoten, 1963. Gietpenning, brons, 8,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-66-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Frank Lloyd Wright. Voorschoten, 1963. Gietpenning, brons, 8,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-66-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Shakespeare. Voorschoten, 1964. Gietpenning, brons, 5,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-67-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Shakespeare. Voorschoten, 1964. Gietpenning, brons, 5,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-67-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Ruimtevaart. Voorschoten, 1964. Slagpenning, brons, 4,9 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-68-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Ruimtevaart. Voorschoten, 1964. Slagpenning, brons, 4,9 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-68-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Hendrik de Keyser. Voorschoten, 1965. Gietpenning, brons, 6,2 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-69-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Hendrik de Keyser. Voorschoten, 1965. Gietpenning, brons, 6,2 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-69-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
150 jaar Koninklijk Penningkabinet. Voorschoten, 1966. Gietpenning, brons, 7,4 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-70-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
150 jaar Koninklijk Penningkabinet. Voorschoten, 1966. Gietpenning, brons, 7,4 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-70-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Ruiter te paard. Voorschoten, 1967. Gietpenning, brons, 4,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-71-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Ruiter te paard. Voorschoten, 1967. Gietpenning, brons, 4,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-71-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Leda en de Zwaan. Voorschoten, 1967. Gietpenning, brons, 5,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-72-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Leda en de Zwaan. Voorschoten, 1967. Gietpenning, brons, 5,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-72-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Israël 1948–1968. Voorschoten, 1968. Slagpenning, roodkoper, 7,6 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-73-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Israël 1948–1968. Voorschoten, 1968. Slagpenning, roodkoper, 7,6 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-73-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Herdenking begin 80-jarige Oorlog. Voorschoten, 1968. Gietpenning, brons, 6,1 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-74-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Herdenking begin 80-jarige Oorlog. Voorschoten, 1968. Gietpenning, brons, 6,1 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-74-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Zomer. Voorschoten, 1969. Gietpenning, brons, 6,4 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-75-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Zomer. Voorschoten, 1969. Gietpenning, brons, 6,4 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-75-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
150 jaar elektriciteit, ampère. Voorschoten, 1970. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-76-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
150 jaar elektriciteit, ampère. Voorschoten, 1970. Slagpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-76-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Word wat gij zijt. Voorschoten, 1970. Gietpenning, brons, 5,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-77-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Word wat gij zijt. Voorschoten, 1970. Gietpenning, brons, 5,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-77-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Hoekig en rond. Voorschoten, 1971. Slagpenning, staal, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-78-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Hoekig en rond. Voorschoten, 1971. Slagpenning, staal, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-78-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Maria Montessori. Voorschoten, 1972. Gietpenning, brons, 8,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-79-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Maria Montessori. Voorschoten, 1972. Gietpenning, brons, 8,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-79-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Herder met schapen. Voorschoten, 1972. Gietpenning, brons, 6,3 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-80-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Herder met schapen. Voorschoten, 1972. Gietpenning, brons, 6,3 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-80-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Leidse Universiteit. Voorschoten, 1974. Slagpenning, brons, 7,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-84-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Leidse Universiteit. Voorschoten, 1974. Slagpenning, brons, 7,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-84-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Alice in Wonderland. Voorschoten, 1976. Gietpenning, brons, 10,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-86-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Alice in Wonderland. Voorschoten, 1976. Gietpenning, brons, 10,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-86-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Naaktstrand. Voorschoten, 1976. Slagpenning, brons, 7,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-87-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Naaktstrand. Voorschoten, 1976. Slagpenning, brons, 7,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-87-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Linnaeus. Voorschoten, 1978. Gietpenning, messing, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-90-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Linnaeus. Voorschoten, 1978. Gietpenning, messing, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-90-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Vredespenning. Voorschoten, 1979. Gietpenning, brons, 9,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-93-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Vredespenning. Voorschoten, 1979. Gietpenning, brons, 9,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-93-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Geboortepenning. Voorschoten, 1981. Brons, gepatineerd, gietpenning, 5,2 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-96-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Holle Bolle Gijs. Voorschoten, 1982. Brons, gegoten, 6,4 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-97-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Holle Bolle Gijs. Voorschoten, 1982. Brons, gegoten, 6,4 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-97-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Duifje van Noach. Voorschoten, 1986. Brons, gegoten, 4,2 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-105-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Duifje van Noach. Voorschoten, 1986. Brons, gegoten, 4,2 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-105-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Per divinum inflatum. Zeist, 2009. Brons, geslagen, verzilverd, gepatineerd, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-160-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Per divinum inflatum. Zeist, 2009. Brons, geslagen, verzilverd, gepatineerd, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-160-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
My Last Penny. Voorschoten, 2010. Messing, geperforeerd, 6,2 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-163-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
My Last Penny. Voorschoten, 2010. Messing, geperforeerd, 6,2 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-163-2

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Whatever the mind can conceive and believe it can achieve. Voorschoten, 2015. Epoxy, 8,8 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-175-1

Koninklijke Utrechtsche Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer
Whatever the mind can conceive and believe it can achieve. Voorschoten, 2015. Epoxy, 8,8 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-175-2

Materialise
IANVS SEMPER VNDIQVE MMXI. Leuven, 2011. Staal met geinfuseerd brons, 6,0 x 5,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-165-1

Materialise
IANVS SEMPER VNDIQVE MMXI. Leuven, 2011. Staal met geinfuseerd brons, 6,0 x 5,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-165-2

Meer, Henny van der
LEEF! – versie A. Onbekend, 2015. Gelast ijzer, 10,0 x 7,0 x 2,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-173-1

Meer, Henny van der
LEEF! – versie B. Onbekend, 2015. Gelast ijzer, 10,0 x 7,0 x 2,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-173-2

Melis Coquillegieterijen
Handwiel. Tilburg, 2008. Aluminium, gegoten, katoen, 9,0 x 9,0 x 5,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-158-1

Melis Coquillegieterijen
Handwiel. Tilburg, 2008. Aluminium, gegoten, katoen, 9,0 x 9,0 x 5,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-158-2

Mieras, Mirjam
FIDEM XXVI, maan en muis. Onbekend, 1998. Textiel, blik, foto, glas, 7,7 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-135-1

Mieras, Mirjam
geheim geheim. Onbekend, 2003. Vilt, magneet, aluminium, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-146-1

Le blason

les Vnes sont plus belles & plus propres q̃ les aultres/pose quelles soient fort iusies/mais on se tient Volunthers au langaige beau aorne & plus plaisant a ouyr selon la condition & plaisir des oyans & des prononcans. Mais quant est a moy ie me tiendraye selon mon aduis a la maniere ancienne premiere faicte p les grecz en leur langaige tant en metaulx comme en noms de couleurs. Et si faict bien a recommãder le blasonner par les sept planettes/nonobstant q̃ de toutes icelles manieres & aultres ie men raporte & submetz a la bonne discretion de tous mes tresredoubtez princes: seigneurs: & des nobles & saiges officiers darmes.

¶ Blason sur les quattre saisons de lan.

Este. Autonne.

Des couleurs. Fo. ttt.

yuer. Printemps.

¶ Ainsi nõmerẽt ceulx de troye leurs couleurs. Or/Emryagi. Sinople/Estera. Vueulx/les/Truiy. Azur/Detrady. Pourpre/Pesity. Sable/Parasegy. Argent/ Senato.

¶ A proprement parler iceulx noms sont les iours de la sepmaine & cõmence au dymẽche. Et vestoiẽt les roys de troye chascũ iour la couleur de la iournee. Et auoiẽt aulcuns des cheualiers leurs escus paincts dicelle couleur au iour quilz entroient en bataille selon la iournee. Et ne blasonnoient en aultre maniere.

¶ Fin du premier traicte du blason des couleurs.

Jacques d'Enghien (Sicile, dit le héraut), *Le blason des couleurs en armes, liurees, et deuises, tres vtille et subtil pour scauoir et congnoistre dune et chascune couleur la vertu et propriete. Item pour apprendre la maniere de blasonner les dictes couleurs en plusieurs choses. Nouuelleme[n]t imprime*, Frankrijk, ca. 1528. 52 pagina's, 10 ingekleurde houtsneden; 13,5 x 9 cm. Inv.nr. BI-2017–1963; aankoop met steun van het Willy van der Mandele Fonds

Noel Pol, *Tafelhorloge of rijtuighorloge van verzilverd metaal in houten kast afkomstig van Gouverneur-Generaal Joan van Hoorn*, 1694. Metaal, zilver, hout, koper, diam. 13 cm. Inv.nr. AK-RAK-2017-24; aankoop dankzij een bijdrage uit het legaat B.J. Peiser

Mieras, Mirjam
geheim geheim. Onbekend, 2003. Vilt, magneet, aluminium, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-146-2

Mijling, Riki
The Gateless Gate. Onbekend, 2004. Messing, 6,9 x 5,4 x 0,9 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-147-1

Mijling, Riki
The Gateless Gate. Onbekend, 2004. Messing, 6,9 x 5,4 x 0,9 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-147-2

Nijland, Christien
Welkomstpenning. Onbekend, 1991. Roodkoper, 5,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-118-1

Nijland, Christien
Welkomstpenning. Onbekend, 1991. Roodkoper, 5,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-118-2

Ninaber van Eyben, Bruno
Andries Copier. Onbekend, 1994. Tin-loodlegering, glas, 8,7 x 8,7 x 0,28 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-122-1

Ninaber van Eyben, Bruno
Andries Copier. Onbekend, 1994. Tin-loodlegering, glas, 8,7 x 8,7 x 0,28 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-122-2

Noyons, Willem
Reispenning. Utrecht, 1992. Eerste gehalte zilver, 4,7 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-119-1

Noyons, Willem
Reispenning. Utrecht, 1992. Eerste gehalte zilver, 4,7 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-119-2

Olieslag, kunstgieterij De
A. Roland Holst. Brummen, 1977. Gietpenning, brons, cire perdue, 9,3 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-89

Onbekend
Penningdoosje voor de penning FIDEM XXVI, maan en muis (NG-C-2017-135-1). Onbekend, in of voor 1998. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-135-1-1

Pfaeltzer, Judith
Man is but a worm. Onbekend, 2008. Eerste gehalte zilver of ceramiek, glas, 4,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-157-1

Pfaeltzer, Judith
Man is but a worm. Onbekend, 2008. Eerste gehalte zilver of ceramiek, glas, 4,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-157-2

Pfaeltzer, Judith
Man is but a worm. Onbekend, 2008. Eerste gehalte zilver of ceramiek, glas, 4,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-157-3

Pfaeltzer, Judith
Man is but a worm. Onbekend, 2008. Eerste gehalte zilver of ceramiek, glas, 4,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-157-4

Prior, Patrick
Olympische Spelen Athene 2004. Kelmond, 2004. Brons, gegoten volgens de shell casting methode, 9,8 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-148-1

Prior, Patrick
Olympische Spelen Athene 2004. Kelmond, 2004. Brons, gegoten volgens de shell casting methode, 9,8 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-148-2

Protometals
Vera icon – Zelfportret 10. Zwijndrecht, 2010. Brons, 8,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-161-1

Protometals
Vera icon – Zelfportret 10. Zwijndrecht, 2010. Brons, 8,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-161-2

Protometals
Het verdriet van Callas. Zwijndrecht, 2011. Brons, gepatineerd, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-164-1

Protometals
Het verdriet van Callas. Zwijndrecht, 2011. Brons, gepatineerd, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-164-2

Rijnlandse Kunstgieterij
Bertolt Brecht. Leiden, 1978. Gietpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-91-1

Rijnlandse Kunstgieterij
Bertolt Brecht. Leiden, 1978. Gietpenning, brons, 6,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-91-2

Rijnlandse Kunstgieterij
200 jaar Teyler's Stichting. Leiden, 1979. Gietpenning, brons, 5,8 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-92-1

Rijnlandse Kunstgieterij
200 jaar Teyler's Stichting. Leiden, 1979. Gietpenning, brons, 5,8 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-92-2

Rijnlandse Kunstgieterij
Kiem. Leiden, 1982. Brons, gegoten, 5,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-98-1

Rijnlandse Kunstgieterij
Kiem. Leiden, 1982. Brons, gegoten, 5,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-98-2

Rijnlandse Kunstgieterij
De Bot / Günter Grass. Leiden, 1984. Brons, gegoten, 8,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-101-1

Rijnlandse Kunstgieterij
De Bot / Günter Grass. Leiden, 1984. Brons, gegoten, 8,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-101-2

Rijnlandse Kunstgieterij
Niels Holgersson. Leiden, 1985. Gietpenning, brons, 9,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-103-1

Rijnlandse Kunstgieterij
Niels Holgersson. Leiden, 1985. Gietpenning, brons, 9,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-103-2

Seeters, Erica van
Relatiepenning: Movement of the heart. Onbekend, 2014. Belgisch hardsteen, ijzervijlsel, magneten. kistje van eikenhout, rood fluweel, magneten, 3,7 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-172-1

Seeters, Erica van
Relatiepenning: Movement of the heart. Onbekend, 2014. Belgisch hardsteen, ijzervijlsel. Kistje van eikenhout, rood fluweel, magneten, 3,7 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-172-2

Sillen & Co BV
Le couple. Swalmen, 1974. Gietpenning, brons, 7,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-83-1

Sillen & Co BV
Le couple. Swalmen, 1974. Gietpenning, brons, 7,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-83-2

Steylaert
GO. Waardenburg, 2014. Brons, gepatineerd, 8,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-171-1

Steylaert
GO. Waardenburg, 2014. Brons, gepatineerd, 8,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-171-2

Steyn, Geer
Welkomstpenning. Onbekend, 1996. Terracotta, 3,3 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-128-1

Steyn, Geer
Welkomstpenning. Onbekend, 1996. Terracotta, 3,3 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-128-2

Steyn, Geer
Verenigingsgevoelpenning. Onbekend, 1996. Terracotta, 3,3 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-129-1

Steyn, Geer
Verenigingsgevoelpenning. Onbekend, 1996. Terracotta, 3,3 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-129-2

Steyn, Geer
Een muur afbreken is een uitzicht opbouwen. Onbekend, 1999. Opengewerkt ijzer, 8,8 x 9,6 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-136-1

Steyn, Geer
Een muur afbreken is een uitzicht opbouwen. Onbekend, 1999. Opengewerkt ijzer, 8,8 x 9,6 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-136-2

Stijlaart BV, Bronsgieterij
De koning en de vogel. Onbekend, 1993. Brons, gegoten, geëmailleerd, 8,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-121-1

Stijlaart BV, Bronsgieterij
De koning en de vogel. Onbekend, 1993. Brons, gegoten, geëmailleerd, 8,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-121-2

Stijlaart, Gerrit
Zestigste verjaardag van Koningin Beatrix. Zoelen, 1998. Brons, gegoten, 7,7 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-133-1

Stijlaart, Gerrit
Zestigste verjaardag van Koningin Beatrix. Zoelen, 1998. Brons, gegoten, 7,7 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-133-2

Teding van Berkhout, Lijsbeth
Welkomstpenning. Onbekend, 2000. Gezaagd en gefreesd acrylaat, 6,0 x 3,0 x 1,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-138-1

Teding van Berkhout, Lijsbeth
Welkomstpenning. Onbekend, 2000. Gezaagd en gefreesd acrylaat, 6,0 x 3,0 x 1,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-138-2

Veluw B.V, Zilverfabriek W. van
Een eeuw Concertgebouworkest. Zeist, 1988. Brons, geslagen, 7,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-112-1

Veluw B.V, Zilverfabriek W. van
Een eeuw Concertgebouworkest. Zeist, 1988. Brons, geslagen, 7,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-112-2

Volkers VOF, bronsgieterij
Anti-kernbom. Deil, 1983. Brons, gegoten, 7,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-99-1

Volkers VOF, bronsgieterij
Anti-kernbom. Deil, 1983. Brons, gegoten, 7,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-99-2

Volkers VOF, bronsgieterij
Hugo de Groot. Deil, 1983. Brons, gegoten, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-100-1

Volkers VOF, bronsgieterij
Hugo de Groot. Deil, 1983. Brons, gegoten, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-100-2

Volkers VOF, bronsgieterij
Piet Esser. Deil, 1986. Brons, gegoten, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-104-1

Volkers VOF, bronsgieterij
Piet Esser. Deil, 1986. Brons, gegoten, 6,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-104-2

Volkers VOF, bronsgieterij
Franz Liszt. Deil, 1986. Gietpenning, brons, 9,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-106-1

Volkers VOF, bronsgieterij
Franz Liszt. Deil, 1986. Gietpenning, brons, 9,5 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-106-2

Volkers VOF, bronsgieterij
Welkomstpenning. Deil, 1987. Gietpenning, brons, 3,6 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-107-1

Volkers VOF, bronsgieterij
Welkomstpenning. Deil, 1987. Gietpenning, brons, 3,6 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-107-2

Volkers VOF, bronsgieterij
Nescio. Geldermalsen, 2007. Brons, gegoten, 9,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-155-1

Volkers VOF, bronsgieterij
Nescio. Geldermalsen, 2007. Brons, gegoten, 9,0 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-155-2

Wetering, firma Van de
Getrapt blok. Boxtel, 1990. Geperst uit kneedbaar gemaakt messing, 9,0 x 6,9 x 2,2 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-116-1

Wetering, firma Van de
Getrapt blok. Boxtel, 1990. Geperst uit kneedbaar gemaakt messing, 9,0 x 6,9 x 2,2 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-116-2

Wit, Niko de
Swing. Onbekend, 2013. Brons, gepatineerd, 4,0 x 7,3 x 7,3 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst. NG-C-2017-169-1

Wit, Niko de
Swing. Onbekend, 2013. Brons, gepatineerd, 4,0 x 7,3 x 7,3 cm. Bruikleen van de Vereniging voor Penningkunst.
NG-C-2017-169-2

J. de Wilde-collectie

Adolphi, Christoffel
Vrede van Breda en vernietiging van de Engelse vloot bij Chatham (Mala Bestia-penning). Amsterdam, 1667. 7,2 cm. Bruikleen uit de J. de Wilde-collectie. NG-C-2017-180

Bylaer, Gerard van
Inname van Breda met behulp van het turfschip, penning geschonken aan de veroveraars van de stad. Dordrecht, 1590. 4 cm. Bruikleen uit de J. de Wilde-collectie. NG-C-2017-181

Dadler, Sebastian
Overlijden van stadhouder Willem II. Dresden, 1650. 7 cm. Bruikleen uit de J. de Wilde-collectie.
NG-C-2017-182

Devreese, Godefroid; Bosselt, Rudolf
Ernest Babelon en het Internationale Numismatische Congres in Brussel 1910. België, 1910. 6,5 cm. Bruikleen uit de J. de Wilde-collectie.
NG-C-2017-1-1

Devreese, Godefroid; Bosselt, Rudolf
Ernest Babelon en het Internationale Numismatische Congres in Brussel 1910. België, 1910. 6,5 cm. Bruikleen uit de J. de Wilde-collectie.
NG-C-2017-1-2

Holtzhey, Johan George
Erkenning van de onafhankelijkheid van de Verenigde Staten van Amerika door de Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden. Amsterdam, 1782. 4,5 cm. Bruikleen uit de J. de Wilde-collectie. NG-C-2017-2

Papier

Anoniem
Vul gerust in.. bij mij bent u veilig. 1967–1972. Zeefdruk. 30,3 x 40,1 cm. Aankoop met steun van Pon Holdings B.V. NG-2017-34

Boer, J. de
Iris de Leeuw met affiches aan de muur, Utrecht. Utrecht, 1967–1972. Albuminedruk, 16,5 x 24 cm. Aankoop met steun van Pon Holdings B.V. NG-2017-57

Briedé, Johan
Charkov. 16 februari 1943. Potlood en krijt op papier, 326 x 399 mm. NG-2017-67

Briedé, Johan
Zonder titel. 9 januari 1943. Potlood en krijt op papier, 305 x 368 mm. NG-2017-68

Briedé, Johan
Krakau. 20 januari 1945. Potlood, krijt en inkt op papier, 326 x 400 mm. NG-2017-69

Briedé, Johan
Sieges Allee. februari 1945. Krijt en inkt op papier, 324 x 425 mm. NG-2017-70

Briedé, Johan
De Russen a.d. Oder. 24 januari 1945. Potlood, krijt en inkt op papier, 324 x 390 mm.
NG-2017-71

Briedé, Johan
Kief. De ster van Bethlehem. 26 december 1943. Potlood, krijt en inkt op papier, 304 x 417 mm. NG-2017-72

Briedé, Johan
Het daghet in den Oosten. december 1942. Potlood en inkt op papier, 338 x 418 mm.
NG-2017-73

Fotopersbureau 't Sticht
Iris de Leeuw met affiches aan de muur, Utrecht. Utrecht, 1967–1972. Albuminedruk, 14,1 x 23 cm. Aankoop met steun van Pon Holdings B.V.
NG-2017-58

Graaf, Kees
Dichters rimram in de redoute. 1967–1972. Albuminedruk, 70 x 50 cm. Aankoop met steun van Pon Holdings B.V. NG-2017-59

Graaf, Kees
Universiteit in Limburg. 1969. Zeefdruk, 100 x 70 cm. Aankoop met steun van Pon Holdings B.V. NG-2017-60

Kraal, Bart
Iris de Leeuw en een onbekende vrouw met affiches aan de muur, Nijmegen. Nijmegen, 1967–1972. Albuminedruk, 12,5 x 17,4 cm. Aankoop met steun van Pon Holdings B.V. NG-2017-56

Leeuw, Iris de
45 affiches en andere objecten gerelateerd aan de protest- en studentenbeweging en jeugdcultuur. Nijmegen/Utrecht, 1967–1972. Zeefdrukken, diverse afmetingen. Aankoop met steun van Pon Holdings B.V. NG-2017-20 t/m NG-2017-65

Maison Couturier
Menukaart van het diner ter gelegenheid van de opening van het Rijksmuseum op 13 juli 1885, uit het bezit van minister-president J. Heemskerk Azn (titel op object: Diner du 13 Juillet 1885). Amsterdam, 13 juli 1885. Druk op karton, met op achterzijde opgeplakte foto, 153 x 134 mm. Schenking van mevrouw C.C.G. Heemskerk-De Vor, Oegstgeest. NG-2017-6

Sibiya, Simangaliso
Reflect Your Hopes. Amsterdam, maart 2017–april 2017. Linoleumsnede, 70 x 100 cm. NG-2017-9

Varekamp, Erik
Discriminatie. Amsterdam, 2003. Gouache met penseel, 283 x 162 mm. Schenking van mevrouw S. van Gelderen, Amsterdam. NG-2017-74

Vulkers, Robert; Gelderen, Susan van
Rookcoupé (serietitel: Openbaar Gevoel). Zwolle, 1995; 1998–1999. Zeefdruk, 500 x 700 mm. Schenking van mevrouw S. van Gelderen, Amsterdam. NG-2017-75

Schilderijen

Bisschop, Christoffel
Heemskerck en Barends, hun tweeden togt naar het Noorden beramende. Nederland, 1862. Olieverf op doek, 63,4 x 82,0 x 98,6 cm. Aankoop uit het Scato Gockinga Fonds/ Rijksmuseum Fonds. NG-2017-15

Tekeningen

Anoniem
Spaanse schepen bij een fort. Spanje, ca. 1770–1785. Penseel in kleuren, 390 x 590 mm. Schenking van Wouter Ritsema van Eck, Den Haag. NG-2017-5

Brandes, Jan
Khoikhoi en kolonisten op Kaapse vlakte. West-Kaap, 8 juni 1786. Penseel in kleuren over grafiet, 192 x 529 mm. NG-2017-14

Viktor IV
People looking to Rembrandt 300 years after his death. New York, 25 november 1969. Inkt en waterverf op papier, 345 x 440 mm. Schenking van jhr. en mevrouw Six van Hillegom, Amsterdam. NG-2018-300

Varia

Anoniem
Kast van het tafel- of rijtuighorloge van Gouverneur-Generaal Joan van Hoorn. 1694. 7,5 x 14,1 x 13,2 cm. Aankoop dankzij een bijdrage uit het legaat B.J. Peiser. AK-RAK-2017-24-2

Anoniem
Doos met het wapen van Joan van Hoorn. Japan, ca. 1700–1710. Hout, lakwerk, 7,5 x 13,1 x 13,1 cm. Aankoop met steun van het Joost Meijers Fonds en een gift uit een nalatenschap. BK-2017-65

Anoniem
Zweep, afkomstig uit Afrika. Afrika, 1800–1900. Leer, hout, 90 cm. Schenking van de heer D.S.J. Woudstra, Alkmaar. NG-2017-91

Onbekend
Zilveren spade door de Nederlandsch-Indische Spoorweg Maatschappij aan gouverneur-generaal P. Mijer geschonken ter herinnering aan het in de grond steken der eerste spade voor de Spoorweg van Batavia naar Buitenzorg, 25 October 1869. Nederland, 1869. Spade van zilver met houten steel en handvat, 100 x 15 cm. Schenking van mevrouw M.E. van Ruyven-Mees, 's Gravenhage. NG-2016-69

Onbekend
Houten juwelendoos met voorstellingen die betrekking hebben op de Gonini-expeditie (titel op object: BIJOUX). In of voor 1926. Hout, papier, fluweel, messing beslag en pootjes, 310 x 210 x 180 mm. NG-2017-4

Pol, Noel
Tafelhorloge afkomstig van Gouverneur-Generaal Joan van Hoorn. Batavia, 1694. 14 x 7,5 cm. Aankoop dankzij een bijdrage uit het legaat B.J. Peiser. AK-RAK-2017-24-1

Langdurige bruikleen
Leeuwenhoek, Anthony van
Enkelvoudige microscoop. Delft, 1673–1723, 5,5 x 1,6 x 2 cm. Bruikleen van Rijksmuseum Boerhaave. NG-C-2017-196

RIJKSPRENTENKABINET

Documenten en objecten / Autografen

Daniëls, René
Twee brieven van René Daniëls, waarvan één met gouache. Eindhoven, 24 augustus 1982. Pen in inkt. Schenking van Jan van Adrichem en Martijn van Nieuwenhuyzen, Amsterdam. RP-T-2017-190 en RP-T-2017-191

Rappard, Anthon Gerhard Alexander van
Negen brieven, waarvan enkele niet compleet, op 61 dicht beschreven pagina's. Brussel, 18 september 1876–3 februari 1891. Pen in inkt. Aankoop uit het Otto van Noppen Fonds/ Rijksmuseum Fonds. RP-D-2016-12

Veldhoen, Aat
Twee lithostenen van Aat Veldhoen. Amsterdam, ca. 1963. Steen. Schenking van een particulier. RP-D-2017-2602 t/m RP-D-2017-2603

Fotografie

Anoniem
Généalogie de la Noble Famille Tax. Brugge, 1882. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2016-41 [2016]

Anoniem
Revue D'Astronomie Populaire, de Météorologie et de Physique du Globe. 1882. Fotografisch geïllustreerd tijdschrift. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2016-42 [2016]

Anoniem
Drie prentbriefkaarten met Nederlandse en Duitse ontwerpen. Nederland en Duitsland, 1907. Cyanotypie. RP-F-2016-37 t/m RP-F-2016-39

Anoniem
Tréfilerie Bohin. Parijs, ca. 1935. Koperdiepdruk. RP-F-2016-140

Anoniem
L'Office d'Editions d'Art. Parijs, ca. 1930. Koperdiepdruk RP-F-2016-141

Anoniem
Galerie de Minéralogie op het Concours régional in Nîmes, 1863. Nîmes, ca. 1863. Albuminedruk. RP-F-2016-149

Anoniem
Lijk van Arthur Leroy, Raincy (France). Parijs, ca. 1902. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2016-150

Anoniem
Stilleven met wol en breinaalden. 1930–1940. Imbibitieprocédé. RP-F-2017-11

Anoniem
Portret van een vrouw op een bank. 1870–1910. Ferrotypie. RP-F-2017-13

Anoniem
Groep van vijf carte-de-visite-portretten van patiënten van een krankzinnigeninstelling, mogelijk Salpêtrière. Frankrijk, ca. 1860–1885. Albuminedruk. RP-F-2017-14-1 t/m RP-F-2017-14-5

Anoniem
Onbekende locatie in of bij Parijs. Parijs, ca. 1860–1880. Lichtdruk. RP-F-2017-15

Anoniem
Mairie. Frankrijk, ca. 1860–1880. Lichtdruk. RP-F-2017-16

Anoniem
Ovaal beeld van een kop van een neushoorn. ca. 1875–1900. Albuminedruk. RP-F-2017-18

Anoniem
Machine. ca. 1870–1900. Albuminedruk. RP-F-2017-20

Anoniem
Groepsportret op het dek van een schip, Londen 1 mei 1860. 1860. Albuminedruk. RP-F-2017-22

Anoniem
Portret van Charles Auguste Louis Joseph, duc de Morny. Frankrijk, 1860–1875. Albuminedruk. RP-F-2017-24

Anoniem
Reproductie van een tekening voorstellende de politicus Adolphe Thiers. Frankrijk, ca. 1870–1875. Albuminedruk. RP-F-2017-28

Anoniem
Portret van een vrouw met baby. Duitsland, 1903. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2017-29

Anoniem
Straatgezicht in New York. 1917. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2017-32

Anoniem
Politiefoto van een lijk. 1890–1910. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2017-33

Anoniem
Constructie van een vliegtuig. 1910–1915. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2017-34

Anoniem
Hoogspringer. 1960. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2017-38

Anoniem
Persfoto Hunter brothers. 1930. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2017-39

Anoniem
Groep van drie foto's met reconstructie van een tasjesroof. Verenigde Staten van Amerika, 1971. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2017-41 t/m RP-F-2017-43

Anoniem
Portret van een meisje met een dwars door de foto heen geschreven tekst. 1905. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2017-44

Anoniem
Groep van zes panoramafoto's van de Madeleine, het Louvre, de Tuilerieën en het Jardin du Luxembourg. Parijs, ca. 1900. Daglichtgelatinezilverdruk. RP-F-2017-45 t/m RP-F-2017-50

Anoniem
Groep van zes foto's gemaakt in Bagdad. Bagdad, 1950–1970. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2017-53 t/m RP-F-2017-58

Anoniem
Groep van zeven portretten van Franse militairen, gemonteerd op een tekening van een paard in een landschap. Frankrijk, 1891–1913. Albuminedruk. RP-F-2017-59 t/m RP-F-2017-65

Anoniem
Portret van een man, vrouw en kind. Nederland, ca. 1845–1855. Daguerreotypie. Schenking van mevrouw C.C.G. Heemskerk-de Vor, Oegstgeest. RP-F-2017-69

Anoniem
Kerstgroet met portret van Leonora Davison gemonteerd in een fotogram van bladeren, bloemen en een vlinder. Verenigde Staten van Amerika, ca. 1900–1910. Daglichtpapierafdruk. RP-F-2017-71

Anoniem
Washington Monument in onvoltooide staat. Ca. 1855–1865. Albuminedruk. RP-F-2017-73

Anoniem
Terrein waar op 6 augustus 1870 de Slag bei Wörth plaatsvond tijdens de Frans-Duitse oorlog (Schlachtfeld bei Wörth). Duitsland, ca. 1870–1875. Albuminedruk. RP-F-2017-74

Anoniem
Bemanning van de S.S. Wisconsin op het dek. Philadelphia, 1901. Daglichtgelatinezilverdruk (stereofoto). RP-F-2017-81

Anoniem
Man en twee kinderen op het dek van de S.S. Umbria. 3 augustus 1889. Albuminedruk. RP-F-2017-82

Anoniem
Portret van vier mannen (vissers?). Ca. 1860–1875. Albuminedruk. RP-F-2017-83

Anoniem
Test met atoombom (Apple II), 9 mei 1955, Nevada, USA. 1955. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2017-85

Anoniem (Amerikaans)
Groep van zes ferrotypieën waarvan een of meer personen zijn afgeknipt. Ca. 1880–1910. Ferrotypie. RP-F-2017-86-1 t/m RP-F-2017-86-6

Anoniem
Kogel treft ijsblokje. Verenigde Staten van Amerika, 1945. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2017-89

Anoniem
Souvenir de David Teniers. Antwerpen, 1865. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-98

Anoniem
Swedish sculptures: biography of professor Johan Peter Molin, sculptor, member of various Swedish and foreign Academies … with a description of two of his principal monumental works, The Fountain and Bälte Spännare, represented by eight accompanying photographs / compiled, translated and published by G.A.M. Liljencrantz. Chicago, ca. 1877. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-101

Anoniem
Kwartetspel met 60 kaarten met foto's met Afrikaanse ontwerpen. Frankrijk, ca. 1900–1920. Lichtdruk. RP-F-2017-151-1 t/m RP-F-2017-151-60

Anoniem
In memoriam van Dr. Allard Pierson. 1896. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-173

Anoniem
Houten ('Mauchline Ware') servetring met een (transfer)foto van de reddingsboot Albert Edward II, Clacton-on-Sea, UK. Verenigd Koninkrijk, 1885–1901. Albuminedruk opgeplakt op hout, gevernist. RP-F-2017-184

Anoniem
Portret van twee vrouwen. Duitsland, ca. 1920–1930. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van mevrouw M. van der Krogt, Drunen. RP-F-2017-190

Anoniem
Groep van acht autochromes, reproducties van schilderijen in het Louvre. 1907–1935. Autochrome. Schenking van de heer R.B.A. Lutgens, Saint Sylvain. RP-F-2017-208 t/m RP-F-2017-215

Anoniem
Portret van een militair. Frankrijk, 1860–1900. Zoutdruk. RP-F-2017-222

Anoniem
Gezicht vanuit een koets of omnibus op een span paarden. Verenigde Staten van Amerika, 25 augustus 1889. Daglichtgelatinezilverdruk (Kodak). RP-F-2017-223

Anoniem
Portret van twee kinderen (het meisje zittend op een stoel). Verenigde Staten van Amerika, 1880–1900. Ferrotypie. RP-F-2017-224

Anoniem
Groepsportret met vijf mensen, waarbij van één persoon het hoofd is uitgesneden. Verenigde Staten van Amerika, ca. 1920–1940. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2017-225

Anoniem (Amerikaans)
Groep van zeven foto's van de aanleg van spoorbruggen, Verenigde Staten. Verenigde Staten van Amerika, ca. 1900. Cyanotypie (1 t/m 5) en kallitypie (6 en 7). RP-F-2017-226-1 t/m RP-F-2017-226-7

Anoniem
Fotoalbum Curaçao The Island you will always remember. Ca. 1955. Album in ringband, inclusief een bijbehorende foto en prentbriefkaart. RP-F-2017-168 t/m RP-F-2017-168-2

Anoniem
Portret van Weduwe van Andel-van Schendel. Haarlem, ca. 1865. Ambrotypie. Schenking van mevrouw H.N. Haenen, Amsterdam. RP-F-2017-170

Anoniem
Portret van onbekende (Amerikaanse) vrouw. Philadelphia, ca. 1855–1860. Ambrotypie. Schenking van mevrouw H.N. Haenen, Amsterdam. RP-F-2017-171

Diverse vervaardigers
Groep (portret)foto's van o.a. Henri Pronk (toegeschreven aan), G. Hoogwinkel, J. Baer, Woodbury & Page; Jacob Merkelbach e.a., van vier generaties van de familie P.F. van den Berg-Van Kerckhoff, vervaardigd in Rotterdam, Amsterdam, Batavia, waaronder een anonieme ambrotypie voorstellende Karel Frederik Holle en een anonieme daguerreotypie voorstellend Mr. Norbertus Petrus van den Berg, later directeur van de Nederlandsche Bank; en fotoalbums van diens zoon en amateurfotograaf Mr. Hendrik Herman van den Berg, waaronder een bijzonder album Amsterdam ca. 1892, alsook een groep foto's van de familie Eugène van Delden en Belle Van Delden-Denninghof Stelling en fotoalbums van Caroline Onnen: portretten;

Detail van *Alaria esculenta* (zie p. 111)

Anselmus Boëtius de Boodt (mogelijk), *Vliegend hert, bloemen, fruit en andere insecten*, uit *Historia Naturalis* van keizer Rudolf II, vol. VII, pl. 30. Inv.nr. RP-T-BR-2017-1-7-30; bruikleen van een particulier

Nederlands-Indië; Amsterdamse stadsgezichten, silhouetfoto's. Ca. 1855–1928. Diverse technieken. Schenking van de heer Norbert van den Berg, Amsterdam. RP-F-2016-134 t/m 138

Ancienne Maison Quantin
Charles Lallemand, Jérusalem-Damas. Parijs en Algerije, 1894. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-183

Associated Press
Yanks take over war battered French town. Frankrijk, 1944. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2017-36

Associated Press
Persfoto 'Man's first look at earth from the moon'. 1966. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2017-40

Associated Press
Herdenkingsdienst voor Martin Luther King, Ebenezer Baptist Church, Atlanta, Georgia, met zijn weduwe (Coretta Scott) en broer, 9 april 1968. Atlanta (Georgia), 1968. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2017-84

Atelier Jonker
Portret van mevr. Stokhuyzen-De Jong. Leiden, ca. 1930. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Legaat van mevrouw J.B.E. Stokhuyzen, Amsterdam. RP-F-2016-22-1 [2016]

Atkins, Anna
Photographs of British Algae. Cyanotype Impressions. Verenigd Koninkrijk, 1843–1853. Cyanotypie. Aankoop met steun van de BankGiro Loterij, de Familie W. Cordia/ Rijksmuseum Fonds en het Paul Huf Fonds/ Rijksmuseum Fonds. RP-F-2016-133

Bickhoff, Johan
Portret van kardinaal Willem Marinus van Rossum (1854–1932). Amsterdam, ca. 1913. Autotypie. Schenking van mevrouw M. van der Krogt, Drunen. RP-F-2017-191

Black, James Wallace
Ruïnes in Boston na de Great Fire op 9 November 1872 (kruising van Summer, Federal en Purchase Street). Boston, 1872. Albuminedruk. RP-F-2017-90.

Blöte, J.F.; Fr. J. von Kolkow e.a.
Groep van 35 maskeradeportretten. Groningen, ca. 1890–1900. Daglichtcollodiumzilverdruk. Schenking van de heer C.G. Vertanessian, Buenos Aires. RP-F-2017-105 t/m RP-F-2017-139

Breukel, Koos
Portret van Peter van Straaten. Amsterdam, 2010. Inkjetdruk. Schenking van de heer K. Breukel, Amsterdam. RP-F-2017-153

Brouwer, A.J.
Bloem en vrucht Poezy en Proza. Delft, 1878. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-175

Brunner & Hauser
Erinnerungsmappe zum Schweizertrachtenfest des Lesezirkel Hottingen Zürich. Zürich, 1896. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-182

Burns, Robert
Poems, songs and letters, being the complete works of Robert Burns / edited from the best printed and manuscript authorities with glossarial index and a biographical memoir by Alexander Smith (serietitel: The Globe edition). 1875. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-91

Camus, D.
Portret van een jongen. Ca. 1860–1880. Albuminedruk. RP-F-2017-27

Casasola, Agustín
*Cafés*cène. Mexico, ca. 1900–1920. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2017-12

Chapman and Hall
Rambles of a Globe Trotter. Londen, 1879. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-178-1 en RP-F-2017-178-2

Coolidge, Miles
Everything. Verenigde Staten van Amerika, 2006. Chromogene druk. Schenking van mevrouw H. van der Meij-Tcheng. RP-F-2017-67

Corona, Davidson en Rotary
Groep van vier prentbriefkaarten met een voorstelling die vervormd is door verhitting van het negatief. Verenigd Koninkrijk, ca. 1910–1930. Daglichtgelatinezilverdruk. RP-F-2017-88-1 t/m RP-F-2017-88-4

Davies, Samuel J.
Dover. Londen, 1869. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-92

Disdéri, André-Adolphe-Eugène (toegeschreven aan)
Bezoek van koningin Victoria aan Parijs, augustus 1855. Parijs, 1855. Zoutdruk. RP-F-2017-68

Dooselaere, I. S. Van
Vreugd, moed en troost. Gent, 1866. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-180

Ducos du Hauron, Louis (toegeschreven aan)
Transformisme: Sic transit. Frankrijk, 1891. Cyanotypie. RP-F-2017-221

Duroyon & Ramette
Reclamekaart voor een chocoladefabrikant met voorstelling van kinderen die fotograafje spelen. Cambrai, ca. 1890–1910. Chromolithografie. RP-F-2017-26

Elkan, Hanna (toegeschreven aan) e.a.
Portretten van o.a. J.K. Rensdorp, Jean Louis Pisuisse en Raden Mas Ajòe Jodjana. Amsterdam, ca. 1928–1940. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van mevrouw B. Huf-Boon, Amsterdam. RP-F-2017-154-1 t/m RP-F-2017-154-34

Elsken, Ed van der
Kinderen op straat in Parijs. Parijs, ca. 1950. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van Jan en Trish de Bont via de King Baudouin Foundation, United States. RP-F-2017-192

Elsken, Ed van der
Mannen op La Canebière in Marseille. Marseille, 1949. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van Jan en Trish de Bont via de King Baudouin Foundation, United States. RP-F-2017-193

Elsken, Ed van der
Marseille 1949. Marseille, 1949. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van Jan en Trish de Bont via de King Baudouin Foundation, United States. RP-F-2017-194

Elsken, Ed van der
Kermis op het Amstelveld in Amsterdam bij avond. Amsterdam, ca. 1947. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van Jan en Trish de Bont via de King Baudouin Foundation, United States. RP-F-2017-195

Elsken, Ed van der
Vali Meyers voor de spiegel, Saint Germain des Pres (serietitel: Saint Germain des Prés). Parijs, ca. 1951. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van Jan en Trish de Bont via de King Baudouin Foundation, United States. RP-F-2017-196

Elsken, Ed van der
Voor le Mabillon in Saint German des Prés (serietitel: Saint Germain des Prés). Parijs, 1950. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van Jan en Trish de Bont via de King Baudouin Foundation, United States. RP-F-2017-201

Elsken, Ed van der
Stel op café-terras in Parijs (serietitel: Saint Germain des Prés). Parijs, ca. 1950. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van Jan en Trish de Bont via de King Baudouin Foundation, United States. RP-F-2017-203

Elsken, Ed van der
Jong stel op motorfiets in Amsterdam. Amsterdam, ca. 1958. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van Jan en Trish de Bont via de King Baudouin Foundation, United States. RP-F-2017-197

Elsken, Ed van der
Nozems op Nieuwendijk in Amsterdam. Amsterdam, 1955. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van Jan en Trish de Bont via de King Baudouin Foundation, United States. RP-F-2017-198

Elsken, Ed van der
Gangsters op straat in Osaka. Osaka, 1961. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van Jan en Trish de Bont via de King Baudouin Foundation, United States. RP-F-2017-199

Elsken, Ed van der
Osaka. Osaka, ca. 1960. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van Jan en Trish de Bont via de King Baudouin Foundation, United States. RP-F-2017-200

Elsken, Ed van der
Zelfportret voor een muur met foto's. Ca. 1955–1965. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van Jan en Trish de Bont via de King Baudouin Foundation, United States. RP-F-2017-202

Elsken, Ed van der
Vali Meyers en een vriendin maken zich op. Ca. 1951. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van Jan en Trish de Bont via de King Baudouin Foundation, United States. RP-F-2017-204

Elsken, Ed van der
Dansen in het Vondelpark in Amsterdam. Amsterdam, ca. 1980. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van Jan en Trish de Bont via de King Baudouin Foundation, United States. RP-F-2017-205

Elsken, Ed van der
Zomeravond in Kyongju. Seoul, 1988. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van mevrouw J. Janse-de Ronde Bresser, Amsterdam. RP-F-2017-206-1

Elsken, Ed van der
Zelfportret met Ata Kando. Parijs, 1952. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Aankoop met steun van Jan en Trish de Bont en het Paul Huf Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-F-2017-217

Ferrier, A.
Gezicht op Parijs vanaf Tour St. Jacques (Vue panoramique de Paris). Ca. 1865. Albuminedruk. RP-F-2017-10

Fieret, Gerard
Naakt. Nederland, 1965–1975. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van mevrouw J. Janse-de Ronde Bresser, Amsterdam. RP-F-2017-206-3

Fieret, Gerard
Duifje. Nederland, 1965–1975. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2017-206-8

Formosa, Gerald
Persfoto Pictorial Living. Vóór 1965. RP-F-2017-37

Friese & von Puttkamer
Prämiirte Thier-Rassen auf der Landwirthschaftlichen Landes-Austellung zu Bautzen. Dresden, 7 september 1887–13 september 1887. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-181

Green, F.
Fotoalbum met 135 foto's, gemaakt in Nederland, Noorwegen en Spitsbergen tijdens een reis met de S.Y. Sapphire, 22 juni–6 augustus 1901 (Holland, Norway and Spitsbergen in the S.Y. Sapphire. June 22nd to Aug:st 6th, 1901). 1901. Daglichtgelatinezilverdruk en daglichtcollodiumzilverdruk. RP-F-2017-185

Groeneveld, J.H.
Album van Arnhem en omstreken. Arnhem, ca. 1900. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-172

Hay, G.H.
Vier portretten van een man (cameo). Ca. 1870–1890. Albuminedruk. RP-F-2017-21

Hine, Thomas Chambers
Nottingham, its castle, a military fortress, a royal palace, a ducal mansion, a blackened ruin, a museum and gallery of art / with notes relating to the borough of Nottingham, by Thomas Chambers Hine, F.S.A. Londen en Nottingham, 1876. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-93

Hobart, J.O.
Fotoalbum met 86 ingekleurde foto's van potloden gefabriceerd door Eberhard Faber, New York City. Ca. 1915–1935. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2017-187

Holtzem, Louis-Alphonse Edmond
Une vie d'artiste: souvenirs de théâtre et de voyages. Lyon, 1885. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-95

Hoppé, Emil Otto
Brooklyn Bridge. New York, ca. 1920. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2017-206-5

Huber, J.B.
Groningsche Studenten-Almanak voor het jaar 1884. Groningen, 1884. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-176

Janzen, Gerlof
Chapeau(x) for the New Rijksmuseum!. Amsterdam, 16 maart 2011 (afdruk uit 2017). Inkjetdruk. Schenking van de heer G. Janzen, Amsterdam. RP-F-2017-104

Kaap, Gérald van der
010110 1505 (Rachel). 2001. Chromogene druk achter acrylglas. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-153-1

Kaap, Gérald van der
0101110 1302 (Boys). 2001. Chromogene druk achter acrylglas. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-153-2

Kaap, Gérald van der
0101110 1543 (Jeffrey). 2001. Chromogene druk achter acrylglas. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-153-3

Kaap, Gérald van der
050111 0713 (Caitlyn). 2005. Chromogene druk achter acrylglas. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-153-4

Kaap, Gérald van der
001118 0858 (Anneke). 2000. Chromogene druk achter acrylglas. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-153-5

Kaap, Gérald van der
070411 1520 (Renaldas). 2007. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-153-6

Kampen & zoon, P. N. van
Jaarboekje der Adelborsten aan het Koninklijk Instituut voor de Marine te Willemsoord. Amsterdam, 1888. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-177

Kertész, André
Gezicht vanuit Washington Square 1. New York, 1975. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2017-206-6

Keuken, Johan van der
Portret van Lucette Wezelaar. Amsterdam, 1955. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van mevrouw L. Bletz-Wezelaar, Amsterdam. RP-F-2016-142

Keystone
Champ d'aviation. 1908. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2017-35

Kleinmann & Co, H.
Album van 's Hertogenbosch. Den Bosch, ca. 1900. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-99

Krims, Les
'Porsche Rainbows', twaalf foto's in envelop. Verenigde Staten van Amerika, 1973. Chromogene drukken op kodakpapier in pergamijnen envelop. RP-F-2017-2-1 t/m RP-F-2017-2-12

Lacet, Ruben
Groepsfoto ICOM-CC Photographic Materials Working Group Interim Meeting. 22 september 2016. Impossible instant foto. Schenking van Polaroid Originals. RP-F-2016-151

Laurant, Auguste
Histoire des baromètres et manomètres anéroïdes: biographie de Lucien Vidie, inventeur du baromètre et du manomètre anéroïdes. Lyon en Parijs, 1867. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-96

Leeflang, J.W.
Vrije arbeid Geïllustreerd Studenten-tijdschrift. Utrecht, 1883. Fotografisch geïllustreerd tijdschrift. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-174

Lumière
Specimen/monster van citraatpapier van de fabrikant van fotografische materialen A. Lumière et ses Fils. Lyon, ca. 1890–1910. Daglichtpapier. RP-F-2017-17

Lundberg, Wilhelm
Teckning af Carl Olof Rosenii: lif och werksamhet: hans wänner tillegnad. Stockholm, ca. 1868. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-100

Martin, Ira W.
Morning Sunlight. New York, 1921. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2017-152

Mentzel, Vincent Samuel
Profielportret van koningin Beatrix. Nederland, 1980 (afdruk uit 2016). Inkjetdruk. Schenking van de heer V. Mentzel, Rotterdam. RP-F-2017-1

Murch, Jerom
The ecritoire and its historical pictures, presented by the Ladies and other inhabitants of Bath. 1870. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-94

Nadar
Defilé van het Franse leger op Place Vendôme in Parijs. Parijs, 14 augustus 1859. Albuminedruk. RP-F-2016-148

Noelle Gebrüder
Groep van twaalf cartes-de-visite en een kabinetfoto: portretten van militairen, gedeeltelijk ingekleurd. Göttingen, ca. 1890–1910. RP-F-2017-186-1 t/m RP-F-2017-186-13

Petit, Pierre
Portret van Blondeau. 1873. Albuminedruk. RP-F-2017-30

Petit, Pierre
Groepsportret leden jury Groupe IV op Exposition Universelle 1867 (Parijs). 1867. Albuminedruk. RP-F-2017-52

Photographie c'americaine
Twee portretten van een man. 1870–1900. Ferrotypie. RP-F-2017-23 en RP-F-2017-25

Porter, G.F. (samenstelling)
Twee getekende voorstellingen waarin een uitgeknipte foto van een hoofd is gemonteerd, 1899. Ontwikkelgelatinezilverdruk en penseel in kleuren. RP-F-2017-87-1 t/m RP-F-2017-87-2

Reusens, Edmond Henri Joseph
Album de l'Exposition de l'Art Ancien, Bruxelles: la Broderie. Luik en Parijs, 1887. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-97

Rosman, Adrien
Christuskop. Brussel, ca. 1868–1875. Albuminedruk. Schenking van mevrouw M. van der Krogt, Drunen. RP-F-2017-189

Sajchet, Arkadij Samojlovic
Het Russische leger in Pruisen. 1965–1975. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van mevrouw J. Janse-de Ronde Bresser, Amsterdam. RP-F-2017-206-4

Schoone, Gerard
Groep van vier foto's uit de serie 'Meeuwen op de Wallen'. Amsterdam, januari 2017. Inkjetdruk. Schenking van de heer G. Schoone, Amsterdam. RP-F-2017-102 t/m RP-F-2017-103, RP-F-2017-156 t/m RP-F-2017-157

Selle & Kuntze
Portret van een vrouw en vijf kinderen. Potsdam, ca. 1890–1910. Daglichtpapierafdruk (carte-de-visite). RP-F-2017-31

Shore, Stephen
Room 115, Holiday Inn, Belle Glade, Florida, November 14, 1977. Verenigde Staten van Amerika, 1977. Chromogene druk. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-152-1

Shore, Stephen
West Third Street, Parkerburg, West Virginia, May 16, 1974. Verenigde Staten van Amerika, 1974. Chromogene druk. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-152-2

Shore, Stephen
Sault Ste, Marie, Ontario, August 13, 1974. Verenigde Staten van Amerika, 1974. Chromogene druk. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-152-3

Shore, Stephen
Perrine, Florida, November 11, 1977. Verenigde Staten van Amerika, 1977. Chromogene druk. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-152-4

Shore, Stephen
El Paso Street, El Paso, Texas, July 5, 1975. Verenigde Staten van Amerika, 1975. Chromogene druk. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-152-5

Shore, Stephen
2nd Street and South Main Street, Kalispell, Montana, August 22, 1974. Verenigde Staten van Amerika, 1974. Chromogene druk. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-152-6

Shore, Stephen
Main Street, Gull Lake, Saskatchewan, August 17, 1974. Verenigde Staten van Amerika, 1974. Chromogene druk. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-152-7

Shore, Stephen
West 9th Avenue, Amarillo, Texas, October 2, 1974. Verenigde Staten van Amerika, 1974. Chromogene druk. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-152-8

Shore, Stephen
Church and Second Street, Easton, Pennsylvania, June 29, 1974. Verenigde Staten van Amerika, 1974. Chromogene druk. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-152-9

Shore, Stephen
Belle Glade, Florida, November 14, 1977. Verenigde Staten van Amerika, 1977. Chromogene druk. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-152-10

Shore, Stephen
Cumberland Street, Charleston, South Carolina, August 3, 1975. Verenigde Staten van Amerika, 1975. Chromogene druk. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-152-11

Shore, Stephen
Broad Street, Regina, Saskatchewan, August 17, 1974. Verenigde Staten van Amerika, 1974. Chromogene druk. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-152-12

Shore, Stephen
Kimball's Lane, Moody, Maine, July 17, 1974. Verenigde Staten van Amerika, 1974. Chromogene druk. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-152-13

Shore, Stephen
Foothill Rd., Beverley Hills, California, September 10, 1974. Verenigde Staten van Amerika, 1974. Chromogene druk. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-152-14

Shore, Stephen
Sunset Avenue, Palm Beach, Florida, October 28, 1973. Verenigde Staten van Amerika, 1973. Vintage print. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-152-15

Shore, Stephen
Brownsville, Tennessee, May 3, 1974. Verenigde Staten van Amerika, 1974. Vintage print. Bruikleen van de heer H. Nefkens, Barcelona. RP-F-2016-152-16

Stoddard, Seneca Ray
A Probable President (Zelfportret met kind in silhouette). 1878. Albuminedruk. RP-F-2017-72

Strand, Paul
Wall Street. New York, 1916. Ontwikkelgelatine-zilverdruk. Schenking van mevrouw J. Janse-de Ronde Bresser, Amsterdam. RP-F-2017-206-2

Strand, Paul
New York. New York, 1916. Heliogravure. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2017-206-7

Takanashi, Yutaka
Toshi-e / Towards the city. Japan, 1974. Fotoboek. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2017-188

Taunt & Co
A New Map of the River Thames Fifth Edition. Oxford, 1886. Fotografisch geïllustreerde publicatie. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2017-179

The Universal Postcard & Picture Co. Shanghai
Veertien prentbriefkaarten, in China en Japan gekocht door Jurriaan Bakker (1907–1986), matroos op de Hr. Ms. Sumatra, tijdens de eerste reis van dit schip in 1926–1927. Autotypie, lichtdruk en ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van mevrouw E.H. Broekhof-Bakker, Amsterdam. RP-F-2016-144-1 t/m RP-F-2016-144-14

Ullberg, Lloyd
Stilleven met drie flessen (negatiefdruk). Ca. 1935–1950. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2017-140

Vassogne, Louis-Eugene
Drie cartes-de-visite van een Duitse locomotief op de brug bij Le Theux, kapotgeschoten tijdens de Duits–Franse oorlog van 1870-71. Frankrijk, 1870. Albuminedruk. RP-F-2017-19-1 t/m RP-F-2017-19-3

Viguié
Röntgenfoto. 1951. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2017-51

Wakefields
Zes onversneden groepsportretten van (waarschijnlijk) medewerkers van een bedrijf of fabriek. Londen, ca. 1945–1950. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2017-75 t/m RP-F-2017-80

Wallowitch, Edward
Leaf and Shadow. Verenigde Staten van Amerika, ca. 1971. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2017-3

Wallowitch, Edward
Side Walk Dragon. Verenigde Staten van Amerika, ca. 1957. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2017-4

Wallowitch, Edward
Repent. Verenigde Staten van Amerika, ca. 1957. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2017-5

Wallowitch, Edward
Coral in the Sand. Verenigde Staten van Amerika, ca. 1969. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2017-6

Wallowitch, Edward
Flower on Asphalt. Verenigde Staten van Amerika, ca. 1957. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2017-7

Wallowitch, Edward
Plant Shadow. Verenigde Staten van Amerika, ca. 1959. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2017-8

Weckherlin, W. de
Fotoalbum 'Reproduction photographique des vases en grès (des XVIe et XVIIe siècles) qui composent la collection de Mr. W. de Weckherlin à La Haye'. Den Haag, 1860. Albuminedruk. RP-F-2017-66

Wesenhagen, Jacob Evert
Gezicht op Mäaboberg, Suriname. Paramaribo, ca. 1905–1910. Prentbriefkaart, lichtdruk. Schenking van mevrouw M.M. Boom, Leiden. RP-F-2016-145

Wohlbrück, Thomas Clemens
Compositie van foto's en tekst op stof met betrekking tot het Worcester Polytechnic Institute (geopend 1868). Ca. 1900–1910. Cyanotypie op textiel. RP-F-2017-70

Zee, James van der
Portret van een Afro-Amerikaanse man. New York, 1938. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2017-9 [2016]

Prenten

De met * gemerkte werken zijn verworven met steun van het F.G. Waller Fonds

Nederlanden, 15de eeuw
***Anoniem**
Blokboek bifolium met de Kindermoord te Bethlehem en de terugkeer van de Heilige familie uit Egypte. Zuidelijke Nederlanden, ca. 1460–1470. Handgekleurde houtsnede. RP-P-2017-1118-1

Nederlanden, 16de eeuw
***Anoniem, naar Joseph Heintz (il vecchio)**
Het toilet van Venus. Nederland of Duitsland, ca. 1590–1600. Gravure. RP-P-2017-6103

***Borcht, Pieter van der (I) (toegeschreven aan)**
Boerenkermis. Zuidelijke Nederlanden, 1549. Ets. RP-P-2017-6078

***Cort, Cornelis (en anderen)**
Album bevattende 53 prenten met voornamelijk christelijke iconografie. In of na 1573. Album met perkamenten band; ornamenten in goud-opdruk; tekening op de kaft; ingebonden gravures. RP-P-2017-6094

***Dolendo, Bartholomeus Willemsz.**
Christus verschijnt aan Maria Magdalena. Noordelijke Nederlanden, 1590–1600. Gravure. RP-P-2017-6098

***Galle, Philips (atelier van)**
Album met een titelprent en een serie van 50 prenten betreffende het leven en de passie van Christus naar ontwerp van Gerard van Groeningen (Christi Iesu vitae admirabiliumque actionum speculum a Philippo Gallaeo apparatum Bened. Ariae Montani singuloribus distichis instructum). Antwerpen, 1573. Moderne band met goudopdruk op de rug; ingebonden gravures. RP-P-2017-6080

***Horbeck, Egidius, naar Bartholomeus Spranger**
Doop van Christus. Noordelijke Nederlanden, 1582–1586, Gravure. RP-P-2017-1950

Nederlanden, 17de eeuw
***Anoniem**
Oversneden blad met speelkaarten. Ca. 1600–1699. Houtsnede. RP-P-2017-6163

Anoniem, naar Pieter Feddes van Harlingen
Annunciatie. Nederlanden, Amsterdam, ca. 1620–1630. Gravure. RP-P-2017-6101

***Diverse vervaardigers**
Collage van uitgeknipte prenten geplakt op albumblad. Ca. 1650–1700. Uitgeknipte fragmenten van prenten geplakt op blauw papier. RP-P-2017-6104

***Opstal, Caspar Jacob van (II) (toegeschreven aan)**
Triton en nimf. Ca. 1670–1680. Ets en gravure. RP-P-2017-2855-1

***Somer, Paul van (II)**
De Parnassus. Amsterdam, 1677. Ets; schets met penseel in grijs op verso. RP-P-2017-6005

***Teyler, Johan**
Kalkoen. Nederlanden, ca. 1688–1698. Gravure en ets. RP-P-2017-6102

Velde, Jan van de (II)
Weidelandschap met plassende man. 1639–1641. Ets. Schenking van mevrouw P.C. van der Veer-Biersma, Dwingeloo. RP-P-2017-4537

Nederland, 19de eeuw
***Hamburg, P.C. (mogelijk)**
Zonder titel (Symbolistische hallucinatoire scene). Ca. 1890–1910. Lithografie. RP-P-2017-6033

***Minne, George (mogelijk)**
Zonder titel. 1890. Lithografie. RP-P-2017-6039

Nederland, 20ste eeuw
Alma, Peter
Bauarbeiter. Amsterdam, december 1926, Linoleumsnede. Overdracht van beheer van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. RP-P-2016-28 [2016]

***Bakker, Sjoerd**
Zonder titel. 1968. Ets en aquatint; eigen druk. RP-P-2017-6093

***Begeer, Piet**
Zes prenten van Piet Begeer. 1917–1927. Houtsnede. RP-P-2017-2868-1 t/m RP-P-2017-2868-6

***Bekker, Jules**
Allen op een tak. 1968. Ets. RP-P-2017-10394

***Bieling, Herman**
Moderne Soiree. Grit Hegesa moderne danskunst. Jaap Kool Muziek. H.F. Bieling Beeldende Kunst. Rotterdam, 1918. Houtsnede. RP-P-2017-6030

***Bieling, Herman**
Zonder titel. Rotterdam, 1923. Linoleumsnede. RP-P-2017-5352

***Bors, Wim**
Dubbelportret. Ca. 1975. Zeefdruk. RP-P-2017-6089

***Bouwknecht, Evert Antonius**
Na den Arbeid. 1910–1930. Linoleumsnede. RP-P-2017-6035

***Brands, Eugène**
Blauwe mestkever. 1945. RP-P-2017-5401

***Brands, Eugène**
Leloe Dresne. 1946. RP-P-2017-5402

Clement, collectie Piet
Selectie van 785 prenten (RP-P-2010-222) uit de Collectie Piet Clement. Eigendoms-overdracht ter voldoening van erfbelasting.

Clement, collectie Piet
Selectie van 477 prenten (RP-P-2010-222) en een tekening (RP-T-2011-87-8) uit de Collectie Piet Clement. Schenking erven Piet Clement, Amsterdam

***Compier, Wim**
Een ziel weegt 36 gram. Amsterdam, 1946. Linoleumsnede. RP-P-2017-6046

***Constant**
De Stoel. Amsterdam, 1971. Ets. RP-P-2017-5418

***Constant**
Zonder titel. Amsterdam, ca. 1960–1970. Ets. RP-P-2017-5419

***Cozijnsen, Ton**
Afbraak. Den Haag, 1943. Lithografie. RP-P-2017-6047

***Daniëls, René**
Lland Stival. Eindhoven, 1985. Zeefdruk. RP-P-2017-6085

Daniëls, René
Hollandse Nieuwe ontdekt hoe Hollandse Nieuwe Smaakt. Eindhoven, 1982. Lithografie. Schenking van Jan van Adrichem en Martijn van Nieuwenhuyzen, Amsterdam. RP-P-2017-6110

Domela, César
Vijf prenten zonder titel. Parijs, 1939. Linoleumsnede. Overdracht van beheer van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. RP-P-2016-23 t/m RP-P-2016-27 [2016]

***Domela, César**
Composition. Parijs, 1943. Lithografie. RP-P-2017-6028

***Domela, César**
Zonder titel. Parijs, 1950–1980. Zeefdruk met collage. RP-P-2017-6031

***Doorn, Tinus van**
Zonder titel (Vrouw in landschap). 1936. Linoleumsnede. RP-P-2017-5421

Detail van *Vliegend hert, bloemen, fruit en andere insecten* (zie p. 142)

Jan Adam Kruseman, *Portret van Abrahamina Henriëtte Wurfbain (1808–1883), echtgenote van Jacob de Vos Jbzn*, 1837. Olieverf op doek, 90 x 78 cm. Inv.nr. SK-A-5044; schenking van Stichting Henriëtte Hofje

Detail van de *doopluur* (zie p. 122)

***Doorn, Tinus van**
Koe. 1915–1940. Linoleumsnede.
RP-P-2017-5422

Dumas, Marlene
Being held by others. 1989. Gemengde techniek. Schenking van Jan Maarten Boll ter herinnering aan Helena Andriesse Dumas en Marlene Dumas en de tentoonstelling *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600*.
RP-T-2017-1-1 t/m RP-T-2017-1-6

***Frederiks, Ton**
Zonder titel. 1975. Potlood en penseel in kleuren. RP-P-2017-6090

***Goede, Kees de**
Zonder titel. 2003. Pen in inkt.
RP-P-2018-803

***Huszár, Vilmos**
Abstracte compositie (ook wel: Figuur). 1917–1918. Linoleumsnede. RP-P-2017-5353

***Huszár, Vilmos**
Compositie VI. 1917–1918. Linoleumsnede.
RP-P-2017-6026

***Huszár, Vilmos**
Stillevencompositie (Hamer en Zaag). 1917–1918. Offsetdruk. RP-P-2017-6027

Janssen, Leon
Geen Wind. Maastricht, 1992. Kleurenhoutsnede. Schenking ING Collectie. RP-P-2017-6106

***Kooi, Kinke**
Blue Rivers in my Legs. 1993. Offset met potlood. RP-P-2017-6092

***Kruyder-Bouman, Jo**
Zonder titel. 1923–1930. Houtsnede.
RP-P-2017-6036

Lubbers, Adriaan
Gezicht in een nauw straatje met wolkenkrabbers in New York. 1929. Lithografie. Overdracht van beheer van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. RP-P-2016-29 [2016]

***Merk, E.P.**
Zonder titel. 1972. RP-P-2017-6091

Pannekoek, Frans
65 prenten van Frans Pannekoek. 1972. Drogenaald. Schenking van de heer P. Schatborn, Amsterdam.
RP-P-2017-1120-1 t/m RP-P-2017-1120-65

Postma, Grietje
Zonder titel (bomen). De Wouden, 1994. Kleurenhoutsnede. Schenking ING Collectie.
RP-P-2017-6107

Postma, Grietje
Pinksterbloemen. De Wouden, 1988. Kleurenhoutsnede. Schenking ING Collectie.
RP-P-2017-6108

***Visch, Henk**
Facts and Rumours. Eindhoven, 1991. Pen in inkt. RP-P-2018-802

***Wap, Hans**
Dental Golf. Rotterdam, ca. 1981.
RP-P-2017-6088

***Westbroek, Willem**
Negen prenten van Willem Westbroek. Rotterdam, 1947. Ets. RP-P-2017-3132-1 t/m RP-P-2017-3132-9

***Westbroek, Willem**
Vijf prenten afkomstig uit multomap van Willem Westbroek verzameld door de Rotterdamse collectioneur J.C. Gaertman. Ca. 1940–1998.
RP-P-2017-6087-1 t/m RP-P-2017-6087-5

België
***Rassenfosse, Armand**
De prentliefhebber (L'Amateur). Luik, 1924. Drogenaald. RP-P-2017-6004

Duitsland
***Anoniem, naar Georg Pencz**
Zeven prenten met de planeten en de invloed op hun kinderen. 1531. Houtsnede. RP-P-2017-1171-1 t/m RP-P-2017-1171-7

***Falbe, Joachim Martin**
Buste van een oude man, half naar rechts. Berlijn, 1750. Ets. RP-P-2018-607

***Falbe, Joachim Martin**
Portret van een man met pet en bontjas, vermoedelijk de schilder Johann Harper, leermeester van de etser. Berlijn, ca. 1750–1752. Ets. RP-P-2017-6009

***Frick, Johann Friedrich, naar Wolff**
Man met een kind voor een monument voor een omgekomen legerofficier. Berlijn, 1815. Ets en aquatint. RP-P-2018-606

Photographische Gesellschaft Berlin
Litho naar Axonometrie in kleur. Berlijn en Parijs, 1925. Kleurenlithografie. Overdracht van beheer van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. RP-P-2016-21 [2016]

***Ruprecht, Prinz**
Bedelaarsjongen. 1629–1682. Ets.
RP-P-2017-6081

Thon, Sixtus
Zelfportret voor de schildersezel. Weimar, ca. 1830–1900. Ets. Aankoop uit het E.H. en L.L. Ariëns Kappers Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-P-2018-571

Engeland
Howitt, Samuel
Exotische dieren uit de Koninklijke menagerie aan de Strand, Londen (Royal Menagerie Exeter Change, Strand London). 1813. Gravure. Schenking van de heer A.J. de Ruiter, Schoonhoven. RP-P-2017-4538

***Ricketts, Charles**
Zonder titel. 1894. Houtsnede.
RP-P-2017-6029

***Skippe, John B.**
Album met 26 ingeplakte prenten naar Italiaanse kunstenaars uit de zestiende eeuw (serietitel: Amicis suis necnon unicuique (...)). 1781–1809. Album met blauwe, kartonnen band; ingeplakte clair-obscur houtsneden. RP-P-2017-6083

Frankrijk
***Anoniem**
Twee albums met collages van uitgeknipte prenten. Parijs, ca. 1870. RP-P-2017-6095 en RP-P-2017-6096

***Anoniem, naar Arent van Bolten**
Twee cherubijnen. Parijs, ca. 1637–1638. Ets. RP-P-2017-889-2

***Bourlier, François (toegeschreven aan)**
Negen prenten van hermen met kinderhoofden. Ca. 1660. Ets.
RP-P-2017-1118-2 t/m RP-P-2017-1118-10

Charon, Louis Francois
Allegorie op de vrouw (Qui se ressemble s'assemble). Parijs, ca. 1815. Handgekleurde ets. Schenking van Laurentius Old Master Prints.
RP-P-2017-6099

Ducarme, Pierre François
Atelier met verschillende dieren die een leeuw naschilderen (L'atelier de Peinture (Inversea) No. 5). Parijs, 1826. Lithografie. Aankoop uit het E.H. en L.L. Ariëns Kappers Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-P-2017-6075

***Friquet de Vauroze, Jacques-Antoine, naar Guido Reni**
Vlucht naar Egypte. Ca. 1665–1675. Ets.
RP-P-2017-2855-2

***Gautier Dagoty, Jacques-Fabien, naar Gerard Dou of Pieter Cornelisz. Van Slingelandt**
Jonge vrouw, uien hakkend. In of voor 1741. Kleurenmezzotint. RP-P-2017-6109

***Godefroy, Jean, naar François Gérard**
Op de oever van de Lora tovert Ossian de geesten tevoorschijn met de klanken van zijn harp (Ossian). Parijs, ca. 1801. Ets en stippelgravure met roulette. RP-P-2017-6015

***Grobon, Jean-Michel**
Twee afdrukken van een gezicht op het eiland Barbe in de Saône rivier, met de Romaanse Onze-Lieve-Vrouwe kerk. Lyon, ca. 1790–1810. Ets en gravure. RP-P-2017-6016 en RP-P-2017-6017

Jacomin, Jean Marie
Groepsportret van acht kunstenaars uit Lyon. Parijs, 1821. Lithografie op chine collé. Aankoop uit het E.H. en L.L. Ariëns Kappers Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-P-2017-6074

***Jakob, Nicolas-Henri**
De personificatie van de Lithografie aangemoedigd door de Genius van de Schone Kunsten (Le Génie des Beaux-Arts encourageant la Lithographie). 1819. Lithografie.
RP-P-2017-6100

***Lepic, Ludovic Napoléon**
Hollands winterlandschap met molens en schaatsers (L'Hiver en Hollande). 1870–1880. Ets en monotype. RP-P-2017-6025

***Lurçat, Jean**
Zonder titel. 1956. Lithografie. RP-P-2017-6034

***Lurçat, Jean (mogelijk)**
Twee prenten, getiteld 'Bladeren'. 1956. Lithografie. RP-P-2017-6037 en RP-P-2017-6038

Rivalz, Antoine
De muze van de schilderkunst, werkend voor een schildersezel. Toulouse, 1695. Ets. Aankoop uit het E.H. en L.L. Ariëns Kappers Fonds/ Rijksmuseum Fonds. RP-P-2018-570

***Saint-Aubin, Gabriel Jacques de (school van)**
Voltaire aangekomen in de hel. Parijs, ca. 1770–1790. Ets. RP-P-2017-6021

***Tresca, Salvatore, naar Louis Lafitte**
Twaalf prenten met de maanden van de Franse Republikeinse kalender. Parijs, ca. 1792–1796. Stippelgravure, proefdruk voor de letter. RP-P-2017-6023-1 t/m RP-P-2017-6023-12

Italië
***Anoniem**
Jong liefdespaar. Venetië, ca. 1550–1580. Houtsnede. RP-P-2017-2855-3

***Anoniem**
Het Christusmonogram geflankeerd door twee engelen. Ca. 1570–1580. Gravure. RP-P-2018-600

***Anoniem**
Hieronymus' visioen van Christus aan het kruis. 1600–1650. Ets. RP-P-2017-1170

***Anoniem, naar Giuseppe Arcimboldo**
Twee prenten met de vier seizoenen, verbeeld door groteske koppen. Ca. 1565–1580. Ets. RP-P-2017-1116-1 t/m RP-P-2017-1116-2

***Aelst, Nicolaus van (uitgever)**
Portret van paus Gregorius XIV, zittend. Rome, 1590–1591. Gravure en ets. RP-P-2017-6076

***Bella, Stefano della**
Cosimo III de Medici tekent de vaas in de tuin van de Villa Medici na (Romae, in hortis Medicaeis, vas marmoreum exiumium). 1656. Ets. RP-P-2017-6077

***Bertelli, Cristofano**
De bedrieglijkheden van de wereld (Le Bararie del Mondo). Modena, ca. 1558–1562. Gravure. RP-P-2017-6003

Bertelli, Cristofano
Vrouwelijke levenstrap. Ca. 1560. Ets. Schenking van Hill-Stone Inc. RP-P-2017-6097

Cornacchia, Giovanni
Portret van de graveur Luigi Celli Cremonese. Parma, ca. 1827–1831. Ets en gravure. Schenking van Nicolaas Teeuwisse OHG. RP-P-2017-6006

***David, Giovanni**
Allegorie met personificaties van de Schilderkunst (Pittura) en de Verdienste (Merito). Ca. 1774–1776. Ets, gemonteerd op albumblad voorzien van geplakte randen en opschriften in pen. RP-P-2017-6086

***Desprez, Louis-Jean en Francesco Piranesi**
Gezicht op het paleis van de Villa d'Este vanaf de Fontana dell'Ovato. Rome, ca. 1783–1784. Lijnets, penseel in kleuren. RP-P-2017-6007

***Desprez, Louis-Jean en Francesco Piranesi**
De uitbarsting van de Vesuvius, op 8 augustus 1779, gezien van de Ponte della Maddalena. Ca. 1783. Lijnets, penseel in waterverf en gouache met kaderlijn in pen en inkt. RP-P-2017-6105

***Desprez, Louis-Jean**
Interieur van een zaal in het Palazzo Serra in Genua, met binnenvallend zonlicht. Vóór 1784. Ets en tegendruk. RP-P-2018-604 t/m RP-P-2018-605

***Diamantini, Giuseppe**
Allegorie met mythologische figuren. Venetië, ca. 1650–1705. Ets. RP-P-2017-6008

***Fontana, Domenico, naar Parmigianino**
Mozes met de tafelen der wet. Parma, 1644. Ets. RP-P-2017-6079

***Fontebasso, Francesco**
Venus en Vulcanus met nimfen en amors (serietitel: Varii Baccanali et Istorie inventate et incise in rame dal signor Franceso Fontebasso celebre pittore Veneto. MDCCXLIV). Venetië, 1744. Ets. RP-P-2017-6010

***Gandolfi, Gaetano**
Twee prenten van de aanbidding der herders. Bologna, ca. 1768–1769. Ets en aquatint; één gedrukt in rood. RP-P-2017-6012 en RP-P-2017-6013

***Giordano, Luca**
Christus en de overspelige vrouw. Napels, 1653. Ets. RP-P-2017-6014

***Lasinio, Carlo**
Als vrouw verklede man met rozenkrans, zittend. Florence, 1790. Ets, gekleurd à la poupée. RP-P-2017-6082

***Madrazo y Agudo, José de**
Portret van de schilder Johann Christian Reinhart. Rome, ca. 1811. Ets. RP-P-2017-6018

***Mitelli, Giuseppe Maria**
L'onorata vita del poltrone. Bologna, ca. 1683. Omslag van blauw papier met zes ingebonden etsen. RP-P-2017-6019

***Mörner, Carl Gustaf Hjalmar**
Serie van twintig prenten betreffende het Romeinse carnaval, met titelprent en inhoudsopgave (Il Carnevale di Roma). Rome, 1820. Ets met plaattoon, gebonden. RP-P-2017-6084

***Nardois, Jean Galiot**
Landschap met uitzicht op een rivier. Venetië, ca. 1648. Ets. RP-P-2018-601

***Re, Sebastiano di**
Deze wereld is als een kooi vol zotten (Questo Mondo è come una gabbia de matti). Rome, ca. 1565–1569. Gravure. RP-P-2017-6002

***Sanuto, Giulio**
Pieta. Venetië en Rome, 1540–1562. Gravure. RP-P-2017-2774

***Stefani, Benedetto, naar Marco Angelo del Moro**
Venus vindt de gestorven Adonis. Verona, ca. 1570–1580. Gravure. RP-P-2018-603

***Veneziano, Agostino**
Landschap met een oude herder en zijn hond. 1510–1515. Gravure. RP-P-2017-6162

Japan
Anoniem
Sumoworstelaar. Japan, ca. 1790–1810. Kleurenhoutsnede met metaalpigment. Aankoop uit het Goslings NieuwBeerta Fonds/ Rijksmuseum Fonds. RP-P-2017-6024

Kunisada (I), Utagawa
Kisegawa met lantaarn in de regen. Japan, 1825. Kleurenhoutsnede. Aankoop met steun van het Goslings NieuwBeerta Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-P-2017-6000

Kunisada (I), Utagawa
37 prenten van Utagawa Kunisada (I). Japan, 1814. Kleurenhoutsnede. Schenking door de heer H.J. Herwig en mevrouw A.H. Herwig-Kempers. RP-P-2017-6122 t/m RP-P-2017-6159

Masanobu, Kitao
Dichter in tuin met vrouw en kind. Japan, 1786–1787. Kleurenhoutsnede. Aankoop uit het Goslings NieuwBeerta Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-P-2017-6161

Shunsho, Katsukawa
Acteur in de rol van boosaardige keizerlijke boodschapper. Japan, ca. 1770–ca. 1780. Kleurenhoutsnede. Schenking van de heer H.J. Herwig en mevrouw A.H. Herwig-Kempers. RP-P-2017-2554-1 [2016]

Shunko, Katsukawa
Hoveling met strooien mat. Japan, ca. 1770–ca. 1790. Kleurenhoutsnede met blinddruk. Schenking van de heer H.J. Herwig en mevrouw A.H. Herwig-Kempers. RP-P-2017-2554-2 [2016]

Shunko, Katsukawa
Dansende acteur met bamboetak. Japan, 1787. Kleurenhoutsnede. Schenking van de heer H.J. Herwig en mevrouw A.H. Herwig-Kempers. RP-P-2017-2554-3 [2016]

Toyokuni (I), Utagawa
Twaalf prenten van Utagawa Toyokuni (I). Japan, 1804. Kleurenhoutsnede. Schenking van de heer H.J. Herwig en mevrouw A.H. Herwig-Kempers. RP-P-2017-6111 t/m RP-P-2017-6121

***Yoshikazu, Utagawa**
Washington in Amerika. Japan, 1861. Kleurenhoutsnede. RP-P-2017-1596

Yoshitoshi, Tsukioka
Acteur als boef. Japan, 9 mei 1862. Kleurenhoutsnede. Schenking van de heer H.J. Herwig en mevrouw A.H. Herwig-Kempers. RP-P-2017-2554-4 [2016]

Yoshitoshi, Tsukioka
Gevecht op het dak van het Hôryûkaku paviljoen (Hôryûkaku ryôyû tsutomu). Japan, 1 september 1887. Kleurenhoutsnede met blinddruk en mica. Schenking van de heer H.J. Herwig en mevrouw A.H. Herwig-Kempers. RP-P-2017-2554-5-A [2016]

Yoshitoshi, Tsukioka
Fight on the roof between the two rivals Genpachi en Shino on the Hóryûkaku (Hôryûkaku ryôyû tsutomu). Japan, 1885. Kleurenhoutsnede. Schenking van de heer H.J. Herwig en mevrouw A.H. Herwig-Kempers. RP-P-2017-2554-5-B [2016]

Yoshitoshi, Tsukioka
Onderwatergevecht tussen de Suikoden helden Riki en Chôjun (Rôrihakuchô Chôjun Kokusenpû Riki ôchude tatakau zu). Japan, 20 februari 1887. Kleurenhoutsnede. Schenking van de heer H.J. Herwig en mevrouw A.H. Herwig-Kempers. RP-P-2017-2554-6-A [2016]

Yoshitoshi, Tsukioka
Suikoden heroes Zhang Shun and Li Kui in an underwater struggle (Rôri Hakuchô Chôjun Kokusenpu riki). Japan, 1887. Kleurenhoutsnede. Schenking van de heer H.J. Herwig en mevrouw A.H. Herwig-Kempers. RP-P-2017-2554-6-B [2016]

Yoshitoshi, Tsukioka
Genta Yoshihira als geest in een bliksemstorm (serietitel: Sanjûrokkaisen shinkei). Japan, december 1889. Kleurenhoutsnede. Schenking van de heer H.J. Herwig en mevrouw A.H. Herwig-Kempers. RP-P-2017-2554-7 [2016]

Oostenrijk
***Gabet, Franz**
Herderspaar met kudde op een open plek in het bos. Wenen, ca. 1785–1847. Ets op okerkleurig papier. RP-P-2017-6011

Rechberger, Franz
Alpenlandschap. Wenen, 1807. Ets. Schenking van Nicolaas Teeuwisse OHG. RP-P-2017-6020

Zwitserland
Allianz-Verlag
Map met 10 lithografieën. Zürich, 1942. Lithografie. Overdracht van beheer van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. RP-P-2016-18 [2016]

***Meyer, Conrad**
Familie van Dietrich Meyer aan tafel bij het gebed (Tischzucht). Ca. 1645. Ets. RP-P-2017-6164

Meyer, Rudolph
De schilder met zijn model in de buitenlucht, en in zijn atelier. Zürich, 1615–1638. Ets. Aankoop uit het E.H. en L.L. Ariëns Kappers Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-P-2018-568 t/m RP-P-2018-569

***Schinz, Johann Georg**
Twaalf steendrukken in een omslag van blauw papier. Zürich, 1822. Lithografie. RP-P-2017-6022-1 t/m RP-P-2017-6022-12

Tekeningen

Nederlanden, 16de eeuw
Boodt, Anselmus Boëtius de
Twaalf albums met tekeningen van dieren, vogels en planten bekend rond 1600, gemaakt in opdracht van keizer Rudolf II. Praag, Delft en Brugge, 1596–1610. In leer gebonden albums; ingebonden tekeningen, penseel in waterverf. Bruikleen van een particulier. RP-T-BR-2017-1-1 t/m RP-T-BR-2017-1-12

Nederlanden, 17de eeuw
Lutma, Johannes (1584–1669)
Album met 28 tekeningen. Amsterdam, ca. 1635–1650 en ca. 1725–1728. Aankoop met steun van de heer H.B. van der Ven, Stichting Beau Lieu et Beaux Arts/Rijksmuseum Fonds, Stichting K.F. Hein Fonds en een gift uit een nalatenschap. RP-T-2017-69

Nederlanden, 18de eeuw
Mij, Hieronymus van der
Hoofd van een elegante herderin met hoed. Ca.1730–1735. Zwart krijt op perkament. RP-T-2017-34

Nederland, 19de eeuw
Breitner, George Hendrik
Studie voor portret van Theo Mann-Bouwmeester (Mevrouw Mann Bouwmeester). Amsterdam, ca. 1887. Houtskool en zwart krijt. Schenking van de heer W. Robinson en mevrouw K. Robinson ter ere van Peter Schatborn. RP-T-2017-28

Pieneman, Jan Willem
De Britse colonel Sir William Howe de Lancey wordt verzorgd na zijn verwonding. Amsterdam, 1823–1824. Pen in bruin over potlood. RP-T-2017-36

Witsen, Willem
Wachtende rijtuigen. Londen, ca. 1880–1900. Zwart krijt, penseel in grijs, aquarel en gouache. Aankoop uit het Otto van Noppen Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-37

Nederland, 20ste eeuw
Boon, Jan
Peren aan een tak. Ca. 1920–1960. Aquarel. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-39

Cornips, Thérèse
Zelfportret. 1955–1960. Houtskool. Legaat van mevrouw T. Cornips, Haarlem. RP-T-2018-12

Daniëls, René
Reis van de 80-er Jaren. Eindhoven, 1980. Potlood en pen in inkt. Schenking van Jan van Adrichem en Martijn van Nieuwenhuyzen, Amsterdam. RP-T-2017-189

Doeve, Eppo
Dame met kat (Roelie). Ca. 1930–1960. Gouache. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-7

Eekman, Nico
Zonder titel. 1929. Houtskool en krijt. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-47

Eerden, Paul van der
21 tekeningen uit de serie 'Good Company'. Rotterdam, 1996. Diverse materialen en technieken. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-218 t/m RP-T-2017-238

Genk, Willem van
Moskou. Den Haag, 1958. Pen. Overdracht van beheer van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. RP-T-2016-4 [2016]

Goubitz, Ali
Portret van Henriëtte Roland Holst. 1943. Penseel in kleuren over potlood. RP-T-2017-26

Haard, Pieter de
Zonder titel. Ca. 1945–1955. Pastelkrijt. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-41

Klerk, Michel de
Twee kunstenaarsportretten. Amsterdam, 1921. Potlood en pastelkrijt. Aankoop dankzij een gift uit een nalatenschap. RP-T-2017-32 en RP-T-2017-33

Kooi, Kinke
Butterfly. Arnhem, 1997. Acrylverf op foto. Schenking van mevrouw Kinke Kooi, Arnhem. RP-T-2017-193

Kooi, Kinke
Geurwaaier. Arnhem, 1997. Acrylverf op foto. Schenking van mevrouw Kinke Kooi, Arnhem. RP-T-2017-194

Kooi, Kinke
Naked Tree. Arnhem, 1991. Acrylverf en potlood. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-205

Kooi, Kinke
Dikke Reet, Vette worst (tweeluik). Arnhem, 1991. Balpen. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-206

Kooi, Kinke
Exercise to Surrender. Arnhem, 1993. Acrylverf en potlood. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-207

Kooi, Kinke
Man. Arnhem, 1999. Potlood. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-208

Kooi, Kinke
Flower Girl. Arnhem, 1999. Acrylverf. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-209

Oepts, Wim
Drie tekeningen van Wim Oepts. Amsterdam, 1931. Potlood. Aankoop dankzij een gift uit een nalatenschap. RP-T-2017-70 t/m RP-T-2017-72

Ouborg, Piet
Zonder titel. Den Haag, ca. 1845–1950. Houtskool en krijt waarop papier geplakt. Overdracht van beheer van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. RP-T-2017-29

Ouborg, Piet
Zonder titel. 1942. Potlood, pen en inkt. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-42

Pannekoek, Frans
Zeven tekeningen van Frans Pannekoek. Juli 1971. Schenking van de heer P. Schatborn, Amsterdam. RP-T-2017-8-1 t/m RP-T-2017-8-7

Rees, Otto van
Zonder titel (Fleury en Bière). Ca. 1904–1906. Krijt. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-43

Roosenburg-Goudriaan, Jopie
Maasdal. Ca. 1980. Legaat van mevrouw T. Cornips, Haarlem. RP-T-2018-13

Roosenburg-Goudriaan, Jopie
Portret van Thérèse Cornips. Ca. 1985. Gouache op triplex. Legaat van mevrouw T. Cornips, Haarlem. RP-T-2018-14

Roosenburg-Goudriaan, Jopie
Portret van Thérèse Cornips en Anneke Brassinga werkend aan een tafel. 1990. Legaat van mevrouw T. Cornips, Haarlem. RP-T-2018-15

Ruygrok, Marc
Zonder titel. 1989. Pastelkrijt. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-44

Schoonhoven, Jan
Dorpje in heuvellandschap. 1941. Pen en penseel in inkt. Aankoop met steun van Pon Holdings B.V. RP-T-2017-31

Snijders, Dick
Landschap rond Renoupré. 1966. Potlood. Legaat van mevrouw T. Cornips, Haarlem. RP-T-2018-16

Snijders, Dick
Landschap rond Renoupré. Ca. 1970. Potlood. Legaat van mevrouw T. Cornips, Haarlem. RP-T-2018-17

Snijders, Dick
Landschap rond Renoupré met het huis van Thérèse. Ca. 1970. Potlood. Legaat van mevrouw T. Cornips, Haarlem. RP-T-2018-18

Snijders, Dick
Duinlandschap (in atelier met twee handen tegelijk getekend). Ca. 1970. Potlood. Legaat van mevrouw T. Cornips, Haarlem. RP-T-2018-19

Snijders, Dick
Landschap met boerderij in het Hoge land. Ca. 1977. Zwart krijt. Legaat van mevrouw T. Cornips, Haarlem. RP-T-2018-20

Snijders, Dick
Vogels. 2001. Penseel. Legaat van mevrouw T. Cornips, Haarlem. RP-T-2018-21

Teixeira de Mattos, Joseph
Calla. 1913. Potlood, pastelkrijt en waterverf op board. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-45

Visser, Carel
Vier ontwerpen voor bedrukte stof. Amsterdam, 1957. Potlood en kleurpotlood. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-185 t/m RP-T-2017-188

Vos, Peter
Zweeds interieur. 1962. Pen en penseel in grijs. Legaat van mevrouw T. Cornips, Haarlem. RP-T-2018-22

Vos, Peter
Zeven mussen voor doorlopend geluk. December 1966. Legaat van mevrouw T. Cornips, Haarlem. RP-T-2018-23

Vos, Peter
Twee uilen (Athene Brama). 1983. Penseel. Legaat van mevrouw T. Cornips, Haarlem. RP-T-2018-24

Vos, Peter
Dolksteekduif. 1984. Penseel in aquarel. Legaat van mevrouw T. Cornips, Haarlem. RP-T-2018-25

***Westbroek, Willem**
167 tekeningen uit multomap van Willem Westbroek, verzameld door de Rotterdamse collectioneur J.C. Gaertman. Ca. 1940–1998. RP-T-2017-216-1 t/m RP-T-2017-216-167

Nederland, 21ste eeuw
Geurts, Joris
Twee tekeningen (zonder titel). Amsterdam, 2016. Acrylverf. Schenking van de heer J. Geurts, Amsterdam. RP-T-2017-13-1 en RP-T-2017-13-2

Kooi, Kinke
Oh Boy. Arnhem, 2003. Acrylverf op papier. Schenking van mevrouw Kinke Kooi, Arnhem. RP-T-2017-195

Kooi, Kinke
Female View. Arnhem, 2007. Acrylverf. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-210

Kooi, Kinke
Searching for Support. Arnhem, 2010. Acrylverf, gouache, kleurpotlood en fineliner. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-211

Kooi, Kinke
Nobody Told Me About Her. Arnhem, 2015. Acrylverf, gouache en kleurpotlood. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-212

Kooi, Kinke
The Principle of Motion. Arnhem, 2015. Acrylverf, gouache, inkt en kleurpotlood. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-213

Kooi, Kinke
Immanence. Arnhem, 2015. Acrylverf, kleurpotlood en collage. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-214

Kooi, Kinke
Hospitality. Arnhem, 2016. Acrylverf, gouache en kleurpotlood. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-215

Vos, Peter
Mussen. 2005. Pen en penseel in aquarel. Legaat van mevrouw T. Cornips, Haarlem. RP-T-2018-26

Weerd, Gerrit de
Populieren. Ca. 2000. Penseel in aquarel. Legaat van mevrouw T. Cornips, Haarlem. RP-T-2018-27

Weerd, Gerrit de
Dorpsgezicht Renoupré. 20 november 2002. Zwart krijt. Legaat van mevrouw T. Cornips, Haarlem. RP-T-2018-28

Weerd, Gerrit de
Dorpstraat. 2010. Legaat van mevrouw T. Cornips, Haarlem. RP-T-2018-29

Duitsland
Anoniem
Drie flessenbakken. Ca. 1810–1825. Pen in zwart en penseel in grijs. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-10

Anoniem
Afbeelding van een gedeeltelijk verguld zilveren dekselbeker met voorstellingen van dolfijnen op de voet, van winter en herfst op het deksel, en een figuur van Amor als bekroning. Ca. 1640–1660. Pen in bruin en penseel in grijs, geel en bruin over potlood. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-50

Anoniem
Ontwerp voor een tafel met een geprofileerd blad. Duitsland/Oostenrijk/Bohemen, ca. 1675–1700. Pen in bruin en penseel in sepia over potlood en rood krijt. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-57

Anoniem
Zes ontwerpen voor kelken en foedralen. Ca. 1550–1600. Pen in bruin en waterverf. Geschonken door I. Hellingman en L. Baljon, ter herinnering aan Lodewijk Houthakker. RP-T-2017-173 t/m RP-T-2017-178

Anoniem
Ontwerp voor een bureau met een vitrineopstand, versierd met marqueterie van landschappen. Ca. 1760–1770. Pen in zwart en waterverf over potlood. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-201

Hohenleitner, Joseph
Ontwerp voor wand met buste. Ca. 1780. Gouache. Schenking van de heer E.H. Ariëns Kappers, Amsterdam. RP-T-2017-27-1

Ruyscher, Jan (toegeschreven aan)
Twee landschapstekeningen. Ca. 1650. Pen en penseel in bruin en roodbruin op kasboekpapier. Schenking van een particulier. RP-T-2017-21-1 en RP-T-2017-21-2

Willink, Carel
Deux femmes nues dans l'escalier. Berlijn, 1922. Penseel in kleuren. Aankoop met steun van het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds en het Sylvia en Carel Willink Fonds. RP-T-2017-180

Frankrijk
Anoniem
Een hangende, gepatineerd bronzen lamp voor drie kaarsen, versierd met adelaarskoppen, ca. 1805–1820. Pen in zwart en penseel in grijs en blauw over potlood. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-202

Anoniem
Schoorsteen met vrouwelijke hermfiguren, ca. 1810–1830. Pen in zwart en penseel in grijs en geelbruin. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-203

Anoniem
Afbeelding van een rolwagen, vermoedelijk van koning Lodewijk XIV. Ca. 1680–1710. Pen en penseel in bruin. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds.
RP-T-2017-204 [2016]

Anoniem
Bovenaanzicht van het marmeren blad van een consoletafel. Ca. 1750. Pen in zwart en penseel in grijs over potlood. Schenking van Kunsthandel Galerie Terrades, Parijs. RP-T-2017-192

Anoniem
Vijf ontwerpen voor servies. Ca. 1750.
Potlood en pen in bruin. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds.
RP-T-2017-196 t/m RP-T-2017-200

Anoniem
Ontwerp voor een wandconsole. Ca. 1750–1800. Pen in zwart. Schenking van de heer E.H. Ariëns Kappers, Amsterdam. RP-T-2017-27-2

Anoniem
Ontwerp voor het voeteneinde van een ledikant. Ca. 1770–1780. Pen in zwart en penseel in grijs over potlood op blauw papier. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds.
RP-T-2017-49

Anoniem
Twee ontwerpen voor de beschildering van borden voor de manufactuur Vieillard te Bordeaux. Bordeaux, ca. 1875–1885. Pen in zwart en bruin, aquarel. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds.
RP-T-2017-240 en RP-T-2017-241

Anoniem
Bergmeubel met spiegelopstand in florale art nouveaustijl, staande tegen een wand die in dezelfde stijl is gedecoreerd. Mogelijk Parijs, 1895–1910. Potlood, zwart krijt, penseel in geelbruin, beige en paarsbruin, gehoogd in wit. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2018-804

Caranza, Amédée de (toegeschreven aan)
Ontwerp voor- en achterzijde van een veldfles van faience, voor de manufactuur van Vieillard te Bordeaux. Bordeaux, ca. 1878–1885. Pen in bruin en aquarel. Aankoop uit het Otto van Noppen Fonds/Rijksmuseum Fonds.
RP-T-2017-56

Dugourc, Jean Démosthène (toegeschreven aan)
Ontwerp voor schoorsteen in Egyptische stijl. Parijs, ca. 1790–ca. 1800. Penseel in kleuren en pen in zwart over potlood. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds.
RP-T-2017-12 [2016]

Percier, Charles (toegeschreven aan)
Ontwerp voor een bureau, met een variant in de decoratie van de deuren. Parijs, ca. 1800–1810. Pen in zwart en aquarel. Schenking van mevrouw A. Goldet, Londen.
RP-T-2017-40

Taraval, Guillaume Thomas Raphaël
Acht ontwerptekeningen voor buffet, wandklok, pendule en nis. Parijs of Stockholm ca. 1735–1750. Pen in zwart en penseel in grijs over potlood. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-58 t/m RP-T-2017-65

Italie
Anoniem
Ontwerp voor twee begrafeniskruizen of -staven. Noord-Italië of Zuidelijke Nederlanden, 1680–1700. Rood krijt. Schenking van mevrouw I. Hellingman, Amsterdam. RP-T-2017-38

Anoniem
Vier ontwerpen, o.a. voor spiegellijsten. Venetië, ca. 1710–1740. Pen in bruin over potlood, geplakt op wit papier. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds.
RP-T-2017-52 t/m RP-T-2017-55

Anoniem
Drie ontwerpen voor vazen. Bologna, ca. 1750. Pen in bruin en penseel in grijs over potlood. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2017-66 t/m RP-T-2017-68

Foggini, Giovanni Battista
Ontwerp voor een lijst met twee putti. Florence, ca. 1700. Potlood en pen in bruin. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds.
RP-T-2017-51

Giani, Felice
Tekenaars in de bossen rond Marescalchi nabij Bologna. Bologna, 1810. Pen en penseel in bruin. Aankoop met steun van het Echtpaar Van Hulsen-Ognibeni/Rijksmuseum Fonds.
RP-T-2017-35

Romano, Giulio (omgeving van)
Ontwerp voor een kan. Mantua, ca. 1530–1540. Pen en penseel in bruin. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds.
RP-T-2018-30

Unterberger, Christoph (toegeschreven aan)
Een van de twee bronzen tafels die Giuseppe Valadier in 1792 aan paus Pius VI heeft geleverd voor de bibliotheek van het Vaticaan. Rome, 1791–1792. Potlood, penseel in bruin, geelbruin en grijsgroen, gehoogd in wit. Schenking van mevrouw Alice Goldet, Londen. RP-T-2018-805

Rusland
May, Michael (toegeschreven aan)
Ontwerp voor een torchère. Kronstadt, 2 juni 1750–2 juni 1776. Pen in zwart. Geschonken door I. Hellingman en L. Baljon, ter herinnering aan Lodewijk Houthakker. RP-T-2017-179

BIBLIOTHEEK
Alle aanwinsten van de Rijksmuseum Research Library zijn digitaal te raadplegen:
https://theartofinformationblog.wordpress.com/category/aanwinsten-bibliotheek

Selectie bijzondere aanwinsten bibliotheek

Handbibliotheek Antiquariaat J.A. Vloemans, Den Haag. Ruim 2400 boeken met accenten op de avant-garde kunst en architectuur tijdens het interbellum. Aankoop uit de nalatenschap J. Mijnsbergen en de schenking Aarts.

Selectie uit de Bibliotheek van Hans van de Kamp, restaurator van klokken te Leeuwarden. Alle 350 boeken hebben klokken en uurwerken als onderwerp. Aankoop uit de schenking Aarts.

Le blason des couleurs en armes, liurees et deuises, tres vtille et subtil pour scauoir et congnoistre dune et chascune couleur la vertu et propriete. : Item pour apprendre la maniere de blasonner lesdictes couleurs en plusieurs choses. : Et pour faire liurees, deuises, et leur blazon / [Jacques d'Enghien (Sicille, dit le héraut)]. [Parijs?], [1527?]. Nouuellme[n]t imprime. 4 unnumbered pages, 47 leaves : ill. ; 14 cm. 2017/1963. Aankoop uit het Willy van der Mandele Fonds/Rijksmuseum Fonds

Diversi ornamenti capricciosi per depositi o altari utilisimi a virtuosi / nouamente inuentati da M. Giovanbatista Montani Milanese ; intagliatore di legniame Ecc.mo. ; dati in luce da Giouanbatista Soria Romano ... In Roma : Apresso al detto Soria, 1625. [4], 40 leafs of plates : illustrations, engraved title and portraits ; 38 cm. 2017/2734

Art's master-piece, or, A companion for the ingenious of either sex : in 2 pts. I. The art of limning and painting in oil ... II. The art of making glass of chrystal. London : Printed for G. Conyers at the Golden Ring, and J. Sprint at the Blue Bell, both in Little-Britain, [1702?]. 3rd ed., with additions / by C.K. 152 pages : frontispiece ; 15 cm. 2017/4458. Aankoop uit het Van der Vossen-Delbrück Fonds/Rijksmuseum Fonds

Traité de la peinture / par Leonard de Vinci ; revû et corrigé. A Paris : chez Pierre-François Giffart, 1716. Nouvelle édition. / Augmentée de la vie de l'autheur par Roland Fréart de Chambray (1606–1676). LIV, 324 pages : ill. ; 17 cm. 2017/3340

Two discourses : I. An essay on the whole art of criticism as it relates to painting. Shewing how to judge I. Of the goodness of a picture; II. Of the hand of the master; and III. Whether 'tis an original or a copy. : II. An argument in behalf of the science of a connoisseur, wherein is shewn the dignity, certainty, pleasure, and advantage of it / both by [Jonathan] Richardson (1665–1745). London : printed for W. Churchill, 1719. [14],153,174–220, 234, [2] pages ; 20 cm. 2017/1980

't Nieuw groot Hoorns lied-boekje, bestaande in veel stigtige en vermakelyke bruylofts liedekens. Te Hoorn : Gedrukt by Reinier Beukelman, [1713–1735]. 311, [9] pages ; 7 cm. 2017/2736. Geschenk van Arjan Hamburger

Descrizione di tutte le pubbliche pitture della città di Venezia e isole circonvicine : o sia rinnovazione delle Ricche minere di Marco Boschini, colla aggiunta di tutte le opere, che uscirono dal 1674. fino al presente 1733. Con un compendio delle vite, e maniere de' principali pittori / Marco Boschini (1613–1678); Anton Maria Zanetti (1706–1778). Venezia : Pietro Bassaglia, 1733. [6], 486 pages, l plate : 1 illustration ; 18 cm. 2017/4404

The Laboratory, or School of Arts: in which are faithfully exhibited, and fully explained, I. a variety of curious and valuable experiments ... / compiled from German and other foreign authors: illustrated with copper-plates by G. Smith. London : Printed for James Hodges ... and T. Astley, 1750. The 3rd edition, with

Anselmus Boëtius de Boodt (mogelijk), *Struisvogel (Struthio camelus)*, 1596–1610. Penseel in waterverf en dekverf in kleuren, gehoogd met witte dekverf, potlood, pen in bruin, 353 x 152 mm. Inv.nr. RP-T-BR-2017-1-3-38; bruikleen van een particulier

Anselmus Boëtius de Boodt naar Joris Hoefnagel, *Gewoon stekelvarken (Hystrix cristata)*, ca. 1596–1610. Penseel in waterverf en dekverf in kleuren, gehoogd met witte dekverf, handschrift in pen in bruin, 180 x 178 mm. Inv.nr. RP-T-BR-2017-1-2-32; bruikleen van een particulier

Detail van rechthoekig lakdoosje versierd met bloeiende planten op rotsen (zie p. 97)

additions of a great number of valuable receipts, particularly, a short, plain, and easy introduction to the art of drawing in perspective. [8], 352, [8] pages, illustrated with 14 plates in the first 7 sections, plus three full-page plates in the final section, two of which are folding. Frontispiece and numbered plates by James Hulett ; 21 cm. 2017/6606

Le dessinateur pour les fabriques d'étoffes d'or, d'argent et de soi / par M. Joubert de l'Hiberderie ; avec la traduction de six tables raisonnées, tirées de l'Abecedario pittorico, imprimé à Naples en 1733. Paris : chez Sébastien Jorry ..., 1765. xlviii, 218, [6] pages, 5 ill. ; 21 cm. 2017/0775

Dictionnaire portatif des beaux-arts, ou Abrégé de ce qui concerne l'architecture, la sculpture, la peinture, la gravure, la poésie et la musique : avec la définition de ces arts, l'explication des termes et des choses qui leur appartiennent ... / par M. L. [Jacques Lacombe] (1724–1811). Paris : chez la veuve Estienne et fils et Jean-Th. Hérissant, 1752. VIII, 707, [3] pages ; 18 cm (8–o). 2017/6747

Dictionnaire portatif de peinture, sculpture et gravure, avec un traité pratique des differentes manieres de peindre, dont la théorie est développée dans les articles qui en sont susceptibles... / par Antoine-Joseph Pernety (1716–1801). Paris : chez Bauche, 1757. CXXVIII, 565, [5] pages, 8 folding plates : ill. ; 17 cm. 2017/6746

Ragionameto sopra la prospettiva per agevolarne l'uso à professori = Raisonnement sur la perspective, pour en faciliter l'usage aux artistes / Ennemond Alexandre Petitot, 1727–1801; [edited by P.J. Gaultier]. Parma : Da' Fratelli Faure, 1758. [9], 20 pages, 9 leaves of plates : illustrations ; 36 cm. 2017/2661. Aankoop uit het Van der Vossen-Delbrück Fonds/Rijksmuseum Fonds

Die Erlernung der Zeichen Kunst durch die Geometrie und Perspectiv / von G.H.W. Vol. 1: Erfurt : [s.n.], [1763 i.e.1764]. [7] Bl., 160 S., [4] S, [20] Bl. : 22 Ill. ; 19 cm. Vol. 2: Erfurt : [s.n.], 1763. 108 pages, [2] leaves, XI folded leaves : illustrations, graphic plates ; 19 cm. 2017/0283a-2017/0283b

L'art de la draperie : principalement pour ce qui regarde les draps fins / par Duhamel du Monceau (1700–1782) ; prints by Hippolyte Louis Guerin and Louis-François Delatour. [Paris] : [De l'imprimerie de H.L. Guerin & L.F. Delatour], 1765. 150 pages, XV leaves plates : illustrations ; 41 cm. 2017/7674

Nützliche Anweisung zu der Zeichenkunst derer Blumen : oder, wie ein jeder auf eine sehr leichte Art nach geometrischen und perspectivischen Grundsätzen im Nachzeichnen derer Blumen verfahren soll / [G.H. Werner]. [Erfurt] : [s.n.], 1765. [6] leaves, 175, [4] pages, 11 unnumbered leaves with plates ; 19 cm. 2017/0283c

De historia SS. imaginum et picturarum, pro vero earum usu contra abusus, libri quatuor; / auctore Joanne Molano ... Ejusdem Oratio de Agnis Dei, et alia quaedam. ; Joannes Natalis Paquot recensuit, illustravit, supplevit. Lovanii, : typis Academicis, 1771. XXXI, [1], 676, [3] pages ; 26 cm. 2016/7294

Réflexions sur la peinture / par M. de Hagedorn ; trad. de l'allemand par Michel Huber (1727–1804). Leipzig : Chez Gaspar Fritsch, 1775. 4 parts in 2 volumes (xxviii, [4], 478 ; [3], 348, [32] pages) ; 21 cm. 2017/6799–2017/6800

Galerie des peintres hollandois, flamands et allemands / gravées sous la direction de M. LeBrun. [Paris : Basan & Poignant, 1777–90]. 12 parts in 1 volume : 144 plates ; 43 cm. 2017/3511. Aankoop met steun van het F.G. Waller-Fonds en het Van der Vossen-Delbrück Fonds/ Rijksmuseum Fonds

Redenvoering ter inwying van het teeken-collegie tot voortzetting van de schilder-, beelthouw- en bouwkunde, binnen de stad Middelburg, opgericht : By deszelfs eerste aanvangneeming op den 11. November MDCCLXXVIII. ... / uitgesproken door ... Leendert Bomme (1727–1788). Middelburg : J. van de Sande, Jacobus zoon, [1778]. 55 pages ; 8-o. 2017/6880

Catalogus van een pretieuse en zeer deftige inboel, bestaande in extra fraaye en groote snoeren paarlen , en kostbaar gemaakte juweleelen mitsgaders een extra groote en fraaye party gemaakt zilverwerk, galanterien en raritytenen ... lywaaten ... meubelen ... en mandewerk. Al het welke verkogt zal worden ... door de makelaars Abraham Isaac Keyzer, Abraham Lion Arons en Isaac van Minden. Te Amsterdam : By H.W. en C. Dronsberg, boekverkoopers, op den Dam, 1782. 28 pages ; 21 cm. 2017/2665. Geschenk van Arjan Hamburger.

Verzameling van berigten wegens een prentwerk, / volgens de nieuwe uitvinding van den Heere Cornelis Ploos van Amstel, Jacobs Cornelisz. zo als dezelve, van tyd tot tyd, geplaatst zyn in de Vaderlandsche Letteroefeningen. [Amsterdam : J. Yntema], [not before 1784]. 45, 7, 8 pages ; 8°. 2017/7059

Jeremias Friedrich Gülichs vollständige bewährte praktische Anweisung zur Färberey auf Schaafwolle, Camellhaar und Seyde / Jeremias Friedrich Gülich (1733–1803). Ulm : auf Kosten der Stettinischen Buchhandlung, 1786. [16], 677 pages ; 18 cm. 2017/5169

Interprétation des peintures dessinées sur un service de table travaillé d'après la bosse dans la Royale Fabrique de Porcellaine par ordre de Sa Majesté le Roi des Deux Siciles / Domenico Venuti (1745–1817). Naples : Royale Imprimerie, 1787. [179] leaves (1 folded) : illustrations ; 22 cm. 2017/3614. Aankoop uit de nalatenschap van Betty Smit

Studj di pittura già dissegnati da Giambatista Piazzetta. Se vend à Wienne : chez Joseph Eder, marchand d'estamps, [after 1789]. 1 unnumbered leaf, leaves 2–25, 10 unnumbered leaves : only illustrations ; 28 x 38 cm. 2017/2126. Aankoop uit het Receptuurboeken Fonds/Rijksmuseum Fonds

Principles of design / by Le Clerc [Sébastien Le Clerc the elder (1637–1714)]. London : Laurie & Whittle, 1794. 27 unnumbered leaves : all illustrations (engravings) ; 23 cm. 2017/4396

Della pittura veneziana : trattato in cui osservasi l'ordine del Busching, e si conserva la dottrina, e le definizioni del Zanetti / Coll'aggiunta dell descrizione de'musaici della Chiesa di S. Marco ... e delle pitture posteriori al tempo del Zanetti / Anton Maria Zanetti (1706–1778); Marco Boschini (1613–1678). Venezia : Presso Francesco Tosi, 1797. 2 volumes : illustrations ; 17 cm. 2017/4402–2017/4403

The Cabinet of the arts : being a new and universal drawing book, forming a complete system of drawing, painting in all its branches, etching, engraving, perspective projection & surveying, with all their various & appendant parts. Containing the whole theory and practice of the fine arts in general, from the first elements to the most finished principles. Displaying in the most familiar manner the whole rudiments of imitation, design, disposition, invention & deception. Illustrated with upwards of sixty elegant engravings. To which is added an appendix, containing several curious and useful miscellaneous articles / by Thomas Hodson and Iohn Dougall. London : T. Ostell, 1805. [7], 367 pages, 68 full-page engraved plates : illustrations ; 27 cm. 2017/4406

Microcosm: or, a picturesque delineation of the arts, agriculture, manufactures, &c. of Great Britain in a series of above a thousand groups of small figures for the embellishment of landscape : comprising the most interesting subjects in rural and domestic scenery, in external and internal navigation, in country sports and employments, in the arts of war and peace. The whole accurately drawn from nature, and etched, by William Henry Pyne (1769–1843); and aquatinted by John Hill (1770–1850). London : W.H. Pyne, no. 10, George Street, Hanover Square; and I.C. Nattes, no. 92, New Bond Street, 1803. (Two volumes in one : vol. 2; published by William Miller. 1808). Etched title page, printed title-page, contents leaf and 30 pages text, 60 etched plates; printed title-page, contents leaf and 36 pages text, 60 etched plates; 29 x 43 cm. 2017/4851. Aankoop uit de nalatenschap van Betty Smit

Traité élémentaire de la peinture / par Leonardo da Vinci (1452–1519); avec 58 figures d'après les dessins originaux de le Poussin, dont 34 en taille-douce. A Paris : chez Deterville, libraire, rue du Battoir, no. 16, An XI (1803). Nouvelle édition, revue, corrigée et augmentée de la Vie de l'auteur. [2], lix, 333 pages : ilustrations ; 22 cm. 2017/6858

Verzeichniss der vornehmsten Kunstwörter zum Nutzen der angehenden und mancher nicht angehenden Maler / aus verschiedenen Sprachen zusammengetragen von Johann Joseph Langenhöffel. Wien, auf Kosten und im Verlag bei J. B. Wallishausser, 1803. (2), 5–76 pages ; 22 cm. Completely annotated copy with 140 single sheets in contemporary handwriting attached to the pages. 2017/6303

Discours prononcé dans une réunion d'Artistes Belges, habitants de Paris, ... le 8 octobre 1807, en remettant une marque de satisfaction au nom de la Patrie Reconnoissante à trois jeunes compatriotes pour la manière honorable, dont ils se sont distingués au concours général de sculpture et de musique / par Ch. van Hulthem (1764–1832). [Paris] : P. Didot, [1807]. 46 pages ; 21 cm. 2017/6881

Gründliche Anweisung Zeichnen zu lernen : zum Privat- und Selbstunterricht : in einer Folge von 26 Lehrblättern mit erklärendem Text nach A.T. Oeser, ehemaligen Director der Mahlerakademie zu Leipzig / von A. Rossmaessler (1770–1821). Leipzig : Carl Cnobloch, 1812. 2 volumes (text volume iv, 72 pages with a number of line drawings within text; atlas with 24 plates numbered I-XXVI and XXVa, plates XX/XXI and XXII/XXIII

are double page taking two plate numbers, no plate XXIV) : 24, 28 cm.. 2017/6888–2017/6889. Aankoop uit het Van der Vossen-Delbrück Fonds

The circle of the mechanical arts : containing practical treatises on the various manual arts, trades, and manufacturers / by Thomas Martin. London : Printed for Richard Rees [et al.], 1813. (2), vi, (2), 616 pages : 39 illustrations, plans ; 28 cm. 2017/7450

Parnas-galm by de wederkoomst der oude kunst-tafereelen van Belgenland : geroofd uyt kerken, kloosters, abdyen en palyzen, door het Fransche schrik-bewind in het jaar 1793 / door Jan Arnold van der Borght (1772–1842). Antwerpen : Lepoittevin Delacroix, 1815. [12], 24 pages ; 21 cm. 2017/6882

Magazin für die Druck- Färbe- und Bleichkunst und den damit verwandten Hülfswissenschaften / Hrsg. von dr. Joh. Gottfried Dingler. Augsburg ; Leipzig : Jenisch und Stagesche buchhandlung, [1818–20]. 3 volumes in 1 : 10 folded plates, folded tab. ; 20 cm. Holdings: 1.–3. 2017/2125. Aankoop uit het Receptuurboeken Fonds/ Rijksmuseum Fonds

La civilité en estampes, ou, Recueil de gravures propres à former les enfans de deux sexes à la politesse et aux usages de la bonne compagnie : avec un texte explicatif pour chaque tableau. A Paris : Chez Lecerf, graveur, Place St. André des Arts, No. 11 : Chez Blanchard, libraire, Galerie Montesquieu, No. 1, au Premr., [1820]. 3e. éd. [22] pages, [11] leaves of plates : illustrations ; 12 x 17 cm. 2017/3211. Schenking van Sytske Wijnsma

Livre de recettes et descriptions de colorants, avec des échantillons de feutre teintés. [Book of recipes and descriptions of dyes, with dyed felt samples.] South-east of France, ca. 1820. [62] pp. including a few blanks in main text [35] p. 20 cm. 2017/1983. Aankoop uit het Willy van der Mandele Fonds/Rijksmuseum Fonds

Kunst-oefeningen, als: I. De beroemde menschenhoofden, naar Picart; en II. Het vermaarde boerenleven, zoo binnen- en buitenshuis, als in de herberg, en op het land, naar Van Ostade, Teniers, en andere meesters van dien tijd / [12 etchings after Bernard Picart (1673–1733)]. Amsterdam, : bij Willem van Vliet, 1820. 12 plates : only illustrations ; 25 cm. 2017/6855

Catalogus van een prachtige, welgeconserveerde en propere inboedel, bestaande in glansrijk gepolijst merendeels nieuwmodisch gefatsoeneerd zilverwerk … Fraai bewerkt plated, galanterien en rariteiten … en fijn blaauwe Oostindische en andere porseleinen, lak-, christal-, glas- en aardewerken mitsgaders eene collectie wel-geconditioneerde boeken, en meerdere goederen alles nagelaten bij wijlen vrouwe Johanna Maria Böninger, weduwe van den Wel Edelen Heer Jacob Sigrist. Amsterdam : B. Sligtenhorst van Rees, 1824. 83 pages ; 19 cm. VEIL/37583

L'art du menuisier en meubles et de l'ébéniste : contenant des notices sur les bois indigènes et exotiques, la description des meubles de toute espèce, la teinture de bois, la placage, la composition et l'applicatition des vernis, la marqueterie, etc. / par F.-N. Mellet. Paris : Librairie de Fortic, 1825. XXXII, 414 pages : 15 folded engraved plates ; 21 cm. 2017/6887

Gründlicher Unterricht in der Pastell-, Miniatur-, Email-, Wachs-, Fresco- und Glasmalerei : mit Berücksichtigung der darin gemachten neuesten Erfindungen / von Ernst Ludwig Rumbenius. Quedlinburg und Leipzig : G. Basse, 1826. VIII, 114 pages ; 17 cm. 2017/3856a

Hülfsbuch für Zeichner und Maler, und die es werden wollen : oder interessante Belehrungen über die Kunst des Zeichnens und Malens : nach den neuesten und besten Anweisungen des In- und Auslandes / hrsg. von Ernst Ludwig Rumbenius. Quedlinburg [u.a.] : G. Basse, 1826. XII, 188 pages : 17 cm. 2017/3856b

Voorlezing over de vrije beoefening der kunsten en wetenschappen, gedaan ter opening van de Algemeene vergadering der Hollandsche Maatschappij van Fraaije kunsten en wetenschappen, gehouden te Rotterdam, Op den 15den September 1827 / door Abraham Des Amorie van der Hoeven (1798–1855). [Place and publisher unknown], 1827. 26 pages ; 23 cm. 2017/6884

Kunst, alle Arten Firnisse und Lackfirnisse, als Weingeist-, Copal-, Terpentinöl-, Bernstein- und Leinölfirnisse, auf das Beste und nach den neuesten Zusammensetzungen zu bereiten und auf die verschiedenen Gegenstände, als: Holz, Metalle, Leder, Horn, Papier, Pappe, Zeuge, Gemälde, Kupferstiche, Glas etc auf das Zweckmäßigste aufzutragen. Ein nützliches Buch für jeden Künstler und Handwerker / aus dem Englischen übersetzt und mit Zusätzen bereichert, von Dr. August Schulze Serietitel: Praktische Anweisung zur Lackirkunst und zum Oelfarben-Anstrich. Quedlinburg, G. Basse, 1828. 2. edition, revised and enlarged. viii, 143 pages ; 19 cm. 2017/3858

Redevoering gehouden ter gelegenheid der jaarlijksche prijsuitdeeling en feestviering in het teekengenootschap "Hierdoor tot hooger" te Rotterdam, den 3den april 1830 / R.H. van Someren. [Place and publisher unknown], [1830]. 18 pages ; 22 cm. 2017/6883

Cours méthodique de dessin linéaire, applicable à tous les modes d'enseignement, ouvrage destiné aux collèges, aux pensions et aux écoles primaires / par M.L. Lamotte. Paris : L. Hachette, 1832. 2e éd. 170 pages + Atlas : illustrations ; 36 cm. 2017/4631. Schenking van Sytske Wijnsma

Die Kunst weisses Steingut mit durchsichtiger Glasur nach Art der Franzosen und Engländer anzufertigen : nebst einer Abhandlung über die im Musselfeure eingeschmolzenen Steingut-farben / aus dem Französischen des Bastenaire Daudenart, übertragen von Georg Frick. Ilmenau : B.F. Voigt, 1832. xiv, 415 pages, 4 folded leaves of plates : illustrations ; 18 cm. Series: Neuer Schauplatz der Künste und Handwerke ; 56. 2017/0025

Traité d'orfévrerie, bijouterie et joaillerie : contenant la description détaillée des caractères physiques et chimiques des métaux et des pierres précieuses qui constituent les matières premières de cette belle branche de l'industrie française / par Placide Boué. Paris : Chez Delaunay, 1832. 2 volumes: illustrations ; 21 cm. 2017/2902

Die Harzmalerei der Alten : ein Versuch zur Einführung einer, weit mehr Vortheile als Oel-, Wachs-, Fresco- und Temperawasser-Malerei gewährenden und sowohl zu Wand- als zu Staffelei-Gemälden von allen Grössen brauchbaren Malerei, nach dem Beispiele der Alten, sowie zur Verbesserung der Fundamente, und zur Ausbildung der Farbengebung nach Göthe's Farbenlehre ec. / von Friedrich Knirim. Leipzig : Friedrich Fleischer, 1839. XII, 232 pages : ill. ; 21 cm. 2017/3859

Etchings, representing the best examples of Grecian and Roman architectural ornament : drawn from the originals, and chiefly collected in Italy, before the late revolutions in that country / by Charles Heathcote Tatham, architect (1771–1842). London : J.B. Nichols and Son, 1843. 10 pages, 126 leaves of plates : illustrations ; 50 cm. 2017/4400

Neueste ungelehrte, aber practische und sichere Anleitung zur galvanischen Vergoldung, Versilberung, &c. : mittelst höchst einfachen Apparats, nebst kurzer und leichtfasslicher Anweisung zur Contactvergoldung ohne allen Apparat, nach eigenen vielfältigen Versuchen und Erfahrungen zu Nutz und Frommen seiner Gewerbsgenossen practisch dargestellt und durch Abbildungen erläutert / von Constantin Günther, Juwelierer und Goldarbeiter in Meissen. Grimma : Verlag des Verlags-Comptoirs, 1843. 57 pages : 1 folded plate ; 18 cm. 2017/3119

Notice historique sur la famille de De Geer / par deux de ses membres [Louis de Geer de Finspong, Louis de Geer de Jutphaas], à l'usage des autres. [S.l. : s.n.], 1843. 143 pages, [8] pages plates : ill. ; 39 cm. 2017/3331

Die Staffirmalerei und Vergoldungskunst : ein praktisches Handbuch für solche Künstler und Professionisten, die ihre Arbeiten und andere beliebige Gegenstände der Verschönerung und Erhaltung wegen mit Farben anstreichen, vergolden, versilbern, bronziren wollen / als Anhang zu Thon's vollständiger Lackirkunst und insbesondere für die Besitzer der fünften Auflage derselben herausgegeben von Christian Friedrich Gottlieb Thon. Series: Neuer Schauplatz der Künste und Handwerke ; 87. Band. Weimar : Druck und Verlag von Bernh. Friedr. Voigt, 1846. Zweite, von Christian Heinrich Schmidt neu bearbeitete und sehr vermehrte Auflage. xvi, 352 pages ; 18 cm. 2017/7672

The elements of art : a manual for the amateur, and basis of study for the professional artist / by J.G. Chapman. London : David Bogue, 1848. 112 pages : illustrations, diagram ; 30 cm. 2017/4408

Etching described and simplified, with progressive illustrations / by a practical engraver [Charles Castle]. London : W.S. Orr, 1849. 24 pages, [3] leaves of engraved plates [by the author] : 3 illustrations ; 17 cm. 2017/1977

Der kleine Anatome oder Handbuch des figürlichen Zeichnens zum Gebrauch der Vorbereitungsschulen und für Liebhaber dieser Kunst / herausgegeben von Carl Heideloff (1789–1865) und Philipp Walther (1798–1868). Nürnberg : Verlag von Riegel und Weissner, 1850. I–VIII, [9]–18 pages, XX plates : Illustrations ; 18 cm. 2017/6847

Der praktische Baumwollspinner : ein Hand- und Hilfsbuch für Spinnereibeslissene / unt. Mitw. einiger Spinnereibeamten hrsg. von J.D. Fischer ; mit einem Vorwort von Georg Bodemer. Leipzig : Hinrich, 1855. VIII, 294 pages : 52 woodcuts printed in the text, 11 plates with illustrations ; 21 cm. 2017/5172

A guide to oil painting / by John Samuelson Templeton. London : George Rowney & Co., [1855?]. Thirteenth edition, revised. 68 pages : illustrations; 18 cm. 2017/4380c

A guide to oil painting. Part II, Landscape from nature / by Alfred Clint (1807–1883). London : George Rowney & Co., [1856]. 64 pages ; 18 cm. 2017/4380b

Galvanoplastik für Künstler, Gewerbtreibende und Freunde der Numismatik : oder fassliche Anweisung, Münzen, Medaillen oder andere Gebilde der Kunst in metallischer Form zu reproduciren, Kupferplatten und Daguerreotypische Lichtbilder auf galvanischem Wege zu ätzen und zu vervielfältigen, und endlich ebenso auch die Metalle zu vergolden und zu versilbern / Charles Walker ; Deutsch bearbeitet von Christian Heinrich Schmidt. Series: Neuer Schauplatz der Künste und Handwerke ; hundertdreiundzwanzigster Band. Weimar : B.F. Voigt, 1856. Dritte, sehr vermehrte Auflage („nebst ergänzenden Zusätzen des Uebersetzers"). xx, 302 pages : 5 plates ; 19 cm. 2017/3120

Drawing from nature : a series of progressive instructions in sketching from elementary studies to finished views, with examples from Switzerland and the Pyrenees : to which are appended lectures on art delivered at Rugby School / by George Barnard. London : Longmans, Green, Reader, and Dyer, 1865. vi, 348 pages, 18 leaves of plates : illustrations ; 27 cm. 2017/4395

The art of marine painting in oil colours / by John Wilson Carmichael (1800–1868). London : Winsor and Newton, 1866. 3rd ed. 77 pages : illustrations ; 18 cm. 2017/4380a

A guide to pictorial perspective / by Benjamin Richard Green (1808–1876). London : George Rownye and Company, [1870?]. Fifth edition. 39 pages, 11 leaves of plates : illustrations ; 18 cm. 2017/4380e

Bemerkungen über die Technik der Aquarell-Malerei in ihrer Anwendung auf die Landschafts-Malerei / von Max Schmidt. Berlin : Im Selbstverlage : In Commission bei W.A. Lantz, [1870?]. 2. Auflage. 75 pages ; 16 cm. 2017/2659

Practical instructions for painting on china, earthenware, glass and enamel : with analysis of vitrifiable colours / translated from the French of "Des couleurs vitrifiables" of A. Lacroix ; with additions by Aural. London : Lechertier, Barbe & Co., [1873?]. 56 pages ; 18 cm. 2017/4380d

Nouveaux livre d'ornements, pour lutillitée des sculpteurs et orfèvres, inventé et gravez à la haye/ par Daniel Marot (1663–1752), architecte de Guillame III Roy d'Angleterre, fait avec Previllège des Etats Généraux des provinces Unie et des Etats d'Hollande et de West frise. Paris : Rapilly (1870–1880). 72 leaves of plates (1 missing): all illustrations ; 43 cm. 2017/4685

The theory of color in its relation to art and art-industry / by Wilhelm von Bezold ; translated from the German by S.R. Koehler ; with an introduction and notes by Edward C. Pickering. Boston : L. Prang, 1876. Authorized American ed. / rev. and enl. by the author. xxxiii, 274 pages, XI plates : illustrations ; 22 cm. 2017/3348

Ornements en bronze galvanique / Delaunay & Cie; Berthaud (frères). Paris : Delaunay & Cie, [1880–1890?] 99 leafs of plates : photo's ; 52 cm. 2017/5773

Das Gewerbe-Monogramm = Le monogramme industriel = Industrial monograms / hrsg. von Martin Gerlach. Wien : Gerlach (F. Schenk), 1881. 2., verm. und verb. Auflage, . [8] pages, 110 leaves of plates, X pages : illustrations ; 37 cm. 2017/4038

Keramik : eine Sammlung Originalentwürfe zur Ausführung in Glas, Fayence, Porzellan, Majolica, Terracotta, Thon, Steinzeug, Marmor, Metall etc zum praktischen Gebrauch für Fabrikanten, Modelleure, Decorateure, Musterzeichner, Fach- und Zeichenschulen / entworfen und herausgegeben von Wilhelm F. Toifel. Dresden : Gilbers'schen Königl. Hof-Verlagsbuchhandlung, 1885–1886. [9] pages, 50 leaves of plates : only illustrations ; 46 cm. 2017/2127. Aankoop uit het Receptuurboeken Fonds/Rijksmuseum Fonds

Anleitung zur Anfertigung von Weisswäsche aller Art : bearbeitet für Schule und Haus / von Lydia und Emma Bröm. Stuttgart : Schickhardt & Ebner, 1888 3., verb. Aufl. 120 pages, 46 leaves : illustrations, graphics ; 26 cm. 2017/5171

Engravers & engraving : being the inaugural address, delivered at the commencement of the session / by Francis Vacher. [Birkenhead, Eng.] : Birkenhead Literary & Scientific Society, [1888?]. 106 pages, [5] leaves of plates : illustrations ; 23 cm. 2017/4390

Der Zeugdruck : Bleicherei, Färberei, Druckerei und Appretur baumwollener Gewebe / von Antonio Sansone ; Deutsche Ausgabe von B. Pick. Berlin : Springer, 1890. VIII, 291 pages, XII plates. : illustrations (Text-Abbildungen, 23 Figuren-Tafeln und 12 Musterkarten. ; 23 cm. 2017/7673

Photographische Schmelzfarbenbilder auf Email, Porzellan und Glas : das Einstäube- und das Substitutions-Verfahren behandelnd. Düsseldorf : Liesegang, 1891. 2nd extended edition. 80 pages : graphics ; 21 cm. 2017/7343

Der Perspektograph : ein Zeichenapparat : Beschreibung und Anwendung des Apparates nebst einer Einführung in die Grundbegriffe der Perspektive für Malerei / von Martin Stühler. München : Knorr & Hirth, 1892. VIII, 146, XII pages : illustrations ; 17 cm. 2017/6885

Studien zur Geschichte der Oelfarbentechnik / von Franz Gerhard Cremer. Düsseldorf : Verlag von L. Voss & Cie., 1895. vii, 239 pages ; 23 cm. 2017/3118

Die Theerfarbstoffe der Farbwerke vorm. Meister Lucius et Bruening, Höchst a/M. A, Allgemeiner Theil : die Theerfarbstoffe, ihre Eigenschaften und Reaktionen und die Methoden ihrer Anwendung / Farbwerke Hoechst AG. Höchst a.M. : Farbwerke vorm. Meister Lucius & Brüning, 1896. [ca. 28] leafs, 70 pages ; [ca. 29] leaves : Illustrations ; 28 cm. 2017/5174

Colorants derivés du goudron fabriqués par Farbwerke vorm. Meister Lucius & Brüning, Höchst sur Mein. A, Partie générale : les matières colorantes derivées du goudron leurs propriétés et réactions et les méthodes de leur emploi / Farbwerke Hoechst AG. Hoechst a.M. : Farbwerke vorm. Meister Lucius & Brüning, 1896. 182 pages : illustrations, textile color samples ; 28 cm. 2017/5177

Les couleurs azoïques insolubles produites sur la fibre / Farbwerke Hoechst AG. Hoechst s/Mein : Farbwerke vorm. Meister Lucius & Brüning, 1898. 57 pages : illustrations, 60 textile color samples ; 28 cm. 2017/5170

Some principles of form-design in applied art / by Hugh Stannus. Series: Cantor lectures. London : Published by the author, 1898. 2nd ed. 45 pages : illustrations ; 25 cm. 2017/4392

Návod ku kreslení dle modelů / vydal Antonín Anděl (1844–1935). Ve Vídni : Nákladem R. z Waldheimů, 1898. Edition: Druhé rozmnožené vydáni. XIV, 56 pages, 76 plates : illustrations ; 31 cm. 2017/6950

The apartments of the house : their arrangement, furnishing and decoration / Joseph Crouch and Edmund Butler. London : At the Sign of the Unicorn, 1900. xii, 197 pages : illustrations ; 22 cm. 2017/4429

Moderní vyučování kreslení na obecných a měšťanských školách : průvodce k umělecké výchově mládeže / pro učitelstvo sepsal školní rada Antonin Anděl (1844–1935). Praze : nakladatelstvi Fr. Řivnáče, [1903–1906]. 4 volumes : illustrations ; 36 cm. 2017/6952–2017/6955

The training of a craftsman / written by Fred Miller ; illustrated by many workers in the art crafts. London : H. Virtue & Co., Limited, 1901. x, 249 pages : illustrations ; 21 cm. 2017/4424

Die Teerfarbstoffe der Farbwerke vorm. Meister Lucius & Brüning, Hoechst a. Main, auf dem Gebiet der Färberei von Baumwolle und anderen vegetabilischen Fasern / Farbwerke Hoechst AG. Hoechst a. Main : Farbwerke vorm. Meister Lucius & Brüning, 1906. 3 volumes. : illustrations, textile color samples ; 28 cm. 2017/5178–2017/5180

Studien über nationale Stickereien aus Böhmen, Mähren und der Ungar. Slovakei : eine Sammlung von Zeichnungen zum näheren Bekanntmachen mit dem Cechoslavischen Stickereiornament / zum Gebrauch in Zeichensälen und Arbeitszimmern gezeichnet von Prof Josef Šíma (1891–1971); herausgegeben mit Unterstützung des K.K. Ministeriums für Kultus u. Unterricht und des Landesausschusses der Markgrafschaft Mähren. Brünn : A. Pisa, 1909. 30 multicolor lithographic plates ; 50 cm + enclosed text supplement (12 pages) with 19 black and white illustrations. 2017/6947

The china at Woburn Abbey : in the possession of Herbrand, 11th Duke of Bedford, K.G. / Francis Bennett-Goldney (1865–1918). London : John Murray, 1910. vii, 263 pages ; 22 cm. Printed for private circulation. 2017/4405

The art of colour decoration : being an explanation of the purposes to be kept in view and the means of attaining them / John D. Crace London : Batsford, 1912. XIII, 89 pages : 16 figures ; 20 plates (some color) ; 32 cm. 2017/4418

Old English costumes : selected from the collection formed by Mr. Talbot Hughes : a sequence of fashions through the 18th and 19th centuries / [by Ph. Gibbs; with pref. by Cecil Harcourt Smith]. London, [1913]. 79 pages : illustrations ; 32 cm. 2017/4412

Vormcompositie en centraliteit / Jan Hessel de Groot. Amsterdam : J.H. de Groot, [1922]. 24 pages : illustrations ; 22 cm. 2017/2294

Methodische Einführung in das schmückende Zeichnen / von Gustav Keil. Prag : Schulwissenschaftlicher Verlag Haase, [1923]. 1 portfolio : illustrations ; 29 cm. 2017/6306

Die grosse Wiener Schule / Ernst Oldenbruch. Kritzendorf bei Wien : Oldenbruch u. Sohn, [1925–1930]. 1 cassette : 30 illustrations ; 34 cm. 2017/2284. Aankoop uit het Receptuurboeken Fonds/Rijksmuseum Fonds

Die Maltechnik : jetzt und künftig / von Wilhelm Ostwald (1853–1932). Leipzig : Akademische Verlagsgesellschaft, 1930. VII (1), 160 pages, 11 text-illustrations, 4 plates with altogether 140 mounted colour specimens, 1 loosely inserted 'Grauleiter' ; 22 cm. 2017/6304

Ontwerp zelf : vijf- en twintig moderne motieven in kleur voor de hoogste klassen der lagere school en voor het voortgezet- en nijverheids-onderwijs : een bijdrage voor het teekenonderwijs in nieuwe richting / door Th. van Altena. Meppel : Huisman, [1930–5]. [4] pages, [26] leafs of plates : illustrations ; 27 cm. 2017/2610

Ziekenhuis meubelen / Auping. Deventer : Auping, [1930?]. 63 pages : photographs ; 24 cm. 2017/7434

Teekenen op katholieke lagere scholen / door Joh. M. Rammers ; met een inleiding door Br. Pius. 's-Hertogenbosch : Malmberg, 1931. 286 pages : ill. ; 28 cm + appendix (XLIII p.) 2017/4454

Purpose in design : a survey of the new movement seen in studios and factories and at the Exposition internationale des arts et techniques appliques à la vie moderne, Paris 1937 / by Amelia Dorothy Defries. London : Methuen, 1938. xv, 238 pages, 64 leaves of plates : illustrations ; 25 cm. 2017/4430

Tekenmap annex Zelf doen / Zuster M. Hugolina [en] Joh. M. Rammers. Nijmegen : Uitgeverij De Koepel, c. 1947. 3 volumes : illustrations ; 21 cm. 2017/4456–2017/4457

Isolatie / [Ad Gerritsen]. Beuningen : Stichting Brummense uitgeverei van luxe werkjes, 1977. [60] pages : illustrations; 20 cm. Edition of 51. 2017/6886

No 5 Culture Chanel : une exposition imaginée par Jean-Louis Froment / concept et design du livre par Irma Boom. Paris : Editions de la Martinière ; Abrams, cop. 2013. [500] p. : ill. ; 27 cm. 2017/3392. Geschenk van Chanel Paris

The earth museum catalogue 1978–2015 / herman de vries. [Eschenau] : [herman de vries], [2016]. 2 volumes : illustrations ; 31, 33 cm. Numbered edition: 104 (out of 200). 2017/1958–2017/1960

Nicolaas Pieneman, *Portret van Jacob de Vos Jbzn (1803–1878). Kunstverzamelaar en eigenaar van de Historische Galerij De Vos te Amsterdam*, 1860. Olieverf op doek, 140 x 104,5 cm. Inv.nr. SK-A-5038; schenking van Stichting Henriëtte Hofje

Memento Mori-ring, Noordelijke Nederlanden, ca. 1620–1650. Goud, email, diam. 25 mm. Inv.nr. BK-2017-14; aankoop uit het Corrie Bleekemolen Juwelenfonds/Rijksmuseum Fonds

Blason sur les douze moys de la

May. Juing.

Verd Incarnat

Juillet Aoust

Septembre. Octobre.

Bleu Violette

Nouembre Decembre

Pourpre

Aucunes merueilles du mode singu-
laritez & proprietez touchãt les couleurs

Le blason des couleurs. Fo. xliiii.

POur mettre fin a nostre liure nous escri
rons aucunes merueilles du monde tou
chãt les couleurs: & plusieurs singularitez: trui-
phes & proprietes dicelles. Et premierement en
Hibernie croist vne riche pierre noire quon ap-
pelle gest dequoy len faict les riches escharpes
& patenostres. Item en vne cite en italie nom-
mee terridõne ya vne grãt merueille q̃ si aucun
bourgeois ou laboureur doit mourir celle an-
nee quãt il faict labourer sa terre en la raye du
gueret apperra cleremẽt grãt effusion de sãg &
signifie ce sãg la mort prochaine du possesseur de
lheritage ou cela est aduenu. Item au pays
de puece en certains riuages q̃ sont sur la mer
croissẽt certains petis arbres q̃z appellẽt qualz.
Et enuiron la racine de ces arbres/quãt viẽt au
moys de may il se cõcree & engẽdre de moult pe
tites bo/settes plaines dhumeur rouge cõe sang
& les gẽs du pays les seichẽt au soleil qui se-
ble de morceaux de cuyr rouge. Et en la fin
de leste en ces morceaux sengẽdrẽt petis vers
q̃ ont dedãs leurs corps vne humeur aussi rou
ge q̃ sang de laquelle est faicte le vermeillon
dont sont taincts draps de soye. Et les lettres
des liures faictes. Item en siric aucunes gẽs

Pi

Pagina's uit *Le blason des couleurs en armes* (zie p. 131)

Detail van *Portret van Abrahamina Henriëtte Wurfbain* (zie p. 151)

CONSERVEREN EN RESTAUREREN

CONSERVEREN EN RESTAUREREN

Ceramiek, glas en steen

Behandeling algemeen (onderhoud collectie, aanwinsten, bestandscatalogus, van kleinere tot uitgebreidere behandelingen, soms alleen onderzoek)

Anoniem *Deksel van dekselpot*, tinglazuur aardewerk, 18de eeuw. AK-RBK-17519-E-2
Anoniem *Kan,* Nederlands tinglazuur aardewerk, plateelbakkerij De Grieksche A, Delft, ca. 1700–1710. BK-NM-12400-335
Anoniem *Schotel*, Nederlands tinglazuur aardewerk, Delft, ca. 1650–1670. BK-NM-5613
Anoniem *Schotel*, Nederlands tinglazuur aardewerk, plateelbakkerij De Grieksche A, Delft, ca. 1700–1715. BK-NM-12400-273
Anoniem *Inktstel*, Nederlands tinglazuur aardewerk, Delft, ca. 1655–1675. BK-1976-13
Rizzo, Antonio *Tondo met Madonna met kind Jezus en engel*, reliëf van marmer, ca. 1465–1470. BK-2016-101
Verhulst, Rombout *Portret van Isaac Sweers*, buste van marmer, ca. 1673–1674. BK-2016-102-1

Extern

Anoniem *Poort van het Admiraliteitshof te Rotterdam*, zandsteen, 17de eeuw. BK-NM-8655
Anoniem *Pijlers van een hek afkomstig van buitenplaats Over Amstel*, hardsteen, 18de eeuw. BK-NM-9258
Onderhoud aan 19 tuinbeelden en bouwfragmenten opgesteld in de tuin van het Rijksmuseum

Tentoonstellingen en presentaties in het Rijksmuseum

Voor de presentatie *16de-eeuws gebrandschilderd glas uit de Nederlanden* werden 8 nieuw verworven/geschonken gebrandschilderde ruitjes behandeld.
Voor een presentatie in de Middeleeuwen/Renaissance werd behandeld:
Crabeth, Dirck *Geboorte van Mozes,* gebrandschilderd glas, ca. 1550, BK-2016-54-1

Bruiklenen, gastmusea en reizende tentoonstelling

Er zijn 72 objecten van ceramiek, glas en steen gereedgemaakt voor opstelling en bruikleen in binnen- en buitenland. Onder andere 12 objecten voor de nieuwe opstelling 'De Canon van Nederland' in het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem.

Onderzoek

Glasinstabiliteit Promotieonderzoek (2013–2017) van Guus Verhaar over glasinstabiliteit, of 'glasziekte', het verval van glas dat voortkomt uit een instabiele samenstelling. Het onderzoek richt zich op het inventariseren en ontwikkelen van analytische methodes om de vroege stadia hiervan te detecteren.
CAFFO: onderzoek naar delaminerende en fragiele verflagen van culturele objecten Het doel van dit project, gefinancierd door NICAS (Netherlands Institute for Conservation, Art and Science), is het onderzoeken van huidige consolidatiematerialen die gebruikt worden voor fragiele kunstobjecten (moderne matte olieverfschilderijen, gouaches en achterglasschildering) om zorgvuldig hun eigenschappen en verouderingskarakteristieken in kaart te brengen. Hiernaast zullen er nieuwe 'tailored' consolideermiddelen ontwikkeld worden.
Technisch onderzoek Delfts aardewerk Vanaf 2016 wordt er gewerkt aan een bestandscatalogus waarin de gehele collectie Delfts aardewerk ontsloten wordt. Naast een kunsthistorische component zijn technisch en natuurwetenschappelijk onderzoek belangrijke onderdelen van dit project. Vanaf 2016 heeft Neha Verma, een materiaaltechnisch onderzoekster (gefinancierd door het Fonds Delfts Aardewerk), gewerkt aan het opzetten van een protocol voor het elementair karakteriseren van het blauw-witte tinglazuur met röntgenfluorescentie spectrometrie (XRF). In 2017 lag het accent op het testen van deze niet-destructieve onderzoekmethode op een groep van ongeveer vijftig geselecteerde objecten uit de collectie Delfts aardewerk.
See-through museum: postdocproject in het kader van de Samenwerking China – Joint Scientific Thematic Research Programme (JSTP) Een samenwerking tussen meerdere instituten uit Nederland en China. In Nederland zijn het Centrum van Wiskunde en Informatica (CWI, Amsterdam), Naturalis (Leiden) en het Rijksmuseum betrokken. Ze werken samen met het Institute of High Energy Fysicus (IHEP) en het Palace Museum in Beijing, en het Natural History Museum in Shanghai. Doel van dit project is te onderzoeken hoe het gebruik van 3D-visualisatie, 3D-printen en 'augmented reality' het waarnemen en bestuderen van cultureel erfgoed kan verbeteren. In 2017 is onder andere de binnenstructuur van twee 18de-eeuwse ivoren ballen met opengewerkte patronen nader onderzocht met hoge resolutie computer tomografie bij het CWI. Gefinancierd door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO).
Onderzoek naar samenstelling en vervaardiging van de terracotta modellen van Johan Gregor van der Schardt: BK-2013-9-1 t/m 9 en BK-2016-44-1 t/m 9 Deze achttien zeldzame beeldhouwersmodellen komen uit het atelier van de beeldhouwer en zijn later, in de 16de eeuw, opgenomen in de belangrijkste kunstverzamelingen van de Neurenbergse zijdekoopman Paul Praun. De modellen zijn studies van losse ledematen en lichaamsdelen gemodelleerd naar beroemde beelden van Michelangelo uit de Medici-kapel in Florence. Het onderzoek richt zich op de vraag of alle stukken eigenhandige werken van Van der Schardt zijn, of dat hij ze op de vrije markt verwierf toen hij in Italië reisde.

Edele en onedele metalen

Behandelingen algemeen (onderhoud collectie, aanwinsten, bestandscatalogus, van kleinere tot uitgebreidere behandelingen, soms alleen onderzoek)

Circa 145 objecten waaronder zes buitenbeelden, een kroonluchter en een zilveren tafelstuk, 35 stuks miniatuurzilver en 42 juwelen, en:
Anoniem *Kroonluchter*, messing, Nederland, 1650. BK-1987-1
Eggers, Bartholomeus *Gaius Julius Caesar*, lood, Nederland, ca. 1763. BK-B-68-A
Eggers, Bartholomeus *Julius Caesar*, lood, Nederland, ca. 1763. BK-B-68-B
Eggers, Bartholomeus *Marcus Salvius Otho*, lood, Nederland, ca. 1763. BK-B-68-C
Eggers, Bartholomeus *Titus Flavius Domitianus*, lood, Nederland, ca. 1763. BK-B-68-D
Hesselink, Abraham *Titaan*, brons, Nederland, ca. 1910. BK-B-110
Hunt, Johan Samuel *Royal Loo Remembrance Cup*, zilver, Verenigd Koninkrijk, 1851. BK-1017-6
Leenhoff, Ferdinand *Mercurius*, brons, Nederland, 1898. BK-18758

Tentoonstellingen en presentaties in het Rijksmuseum

Voor de *Dubuffet*-beeldententoonstelling in de tuin en de tentoonstellingen *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600, Small Wonders* en *Johan Maelwael* werden conditierapporten voor meerdere bruiklenen opgesteld.

Bruiklenen

In 2016 zijn 48 objecten van edel en onedel metaal gereedgemaakt voor opstelling en bruikleen in binnen- en buitenland.

Onderzoek

Onderzoek aan zes objecten van het DIVA Museum Antwerpen Verkennende samenwerking tussen het DIVA Museum en de afdeling metaalrestauratie van het Rijksmuseum. Zes topstukken van het DIVA werden onderzocht. De technische opbouw van de stukken werd bestudeerd en de legering werd vastgesteld met XRF. Daarnaast werden de kleuren vastgelegd met de HIROX-microscoop.
Onderzoek beschermlaag zilver Onderzoek naar de ontwikkeling van een nieuw type beschermlaag voor zilver (Atomic Layer Deposition van aluminiumoxide lagen). In samenwerking met het Metropolitan Museum of Art. De afdeling metaalrestauratie van het Rijksmuseum levert testplaatjes in verschillende legeringen zilver, evaluaties en advies in het ontwikkelen van test- en conserveringsprotocollen. Publicaties en samenwerking zijn in voorbereiding. Project deels in samenwerking met het PolyMet-project (zie onder).
PolyMet. New Ways to Examine and Characterize Organic Polymers on Metal Substrates Nieuwe technologieën in gebruik bij de TU Delft hebben een aanzienlijk potentieel voor toepassingen binnen (technische) kunstgeschiedenis, conservering en restauratie. Doel van dit onderzoek was te bepalen of deze analytische technieken ons verder kunnen helpen met het identificeren van resten van organische polymeren of coatings; met een betere karakterisering van deze polymeren, hun substraat en de interface tussen beide; en met het beter begrijpen van de corrosieprocessen op de interface. Dit jaar werd dit onderzoek afgerond. Dit is een seed-money NICAS-project.
Onderzoek Nederlands zilver Dit jaar is een pilotonderzoek gestart met als doel zilveren kunstwerken op een gestandaardiseerde manier te benaderen. Zo kan beter inzicht verkregen worden in werkplaatspraktijken en kan beter bepaald worden wanneer, hoe of door wie de werken gemaakt zijn. Voor dit onderzoek zijn de alliages, vervaardigingtechnieken en zilvermerken van een groep objecten uitvoerig bestudeerd met verscheidene non-destructieve technieken, namelijk HIROX-microscopie, röntgenfluorescentie en röntgen. Daarbij hoorde tevens het opzetten van een database van met PyMCA verwerkte XRF-gegevens.
Neutronen imaging en diffractie vier Aziatische beelden Neutronentechnieken zijn gebruikt om constructie, vervaardigingsproces en conditie van vier Aziatische beelden te onderzoeken: *Avalokitesvara* (AK-RAK-2000-15), *Uma* (AK-MAK-188), *Staande Buddha* (AK-MAK-193) en *Chandrasekhara* (AK-MAK-1291). De beelden

zijn eerder met neutrontomographie en energyscans onderzocht in samenwerking met Francesco Grazzi (Istituto Sistemi Complessi, CNR-ISC, Florence) en Nikolay Kardjilov (Helmholtz Centrum voor Neutronenonderzoek, Berlijn). In dit jaar vond verwerking van onderzoeksresultaten plaats, gelijk met restauratiebehandeling van *Avalokitesvara* (AK-RAK-2000-15). Vervolg neutrondiffractie is ingepland (2018, ISIS Engin-X beamline, Oxford, UK), waarmee verdere informatie over samenstelling en vervaardigingtechnieken is verwacht. In de komende jaren volgen meerdere publicaties.
Australian Synchrotron Onderzoek: Hartogh Schotel XFM-analyse (x-ray fluorescence microscopy) van het oppervlak van de Hartogh Schotel. Dit onderzoek had twee doelen: een beter beeld krijgen van de degradatieprocessen binnen het object, en historische informatie te winnen (i.e. maakproces, restauratiegeschiedenis, decoratie) die niet zichtbaar is geworden met analytische methodes binnen Nederland. In samenwerking met de Australian Synchrotron, de Nederlandse ambassade in Australië, Queen Victoria Museum and Art Gallery, en meerdere prominente wetenschappers en restauratoren in Australië en Nederland.
MITEEMA. Multi-isotoop-analyse van vroegmoderne kunst: het verbinden van oorsprong, handel en productie van ruwe materialen met herkomstonderzoek
Aanleveren en selecteren geschikt monstermateriaal. Hiermee zal een multi-isotoopdatabase gevormd worden (focus op Nederland, 1500–1800). De PhD-student van de VU Paolo d'Imporzano is verantwoordelijk voor de multi-isotoop-analyse en rapportage van de resultaten van al het geselecteerde monstermateriaal. Gefinancierd door NICAS.
InCArt. In-situ Ageing and Conservation Studies on Metal-containing Works of Art
Dit project werd dit jaar afgerond. Met lab- en synchrotron röntgenmethodes werden zowel de verouderingsprocessen zelf als het effect van de reinigings- en conserveringsmethodes op de materialen onderzocht. Ontwikkeling van een 'lab-based' instrument (binnen een VIDI-project dat gefinancierd wordt door NWO) om lokaal structurele en elektrochemische eigenschappen van stoffen en metalen te bestuderen. Voor metaal kunnen zo betere conserverings- en restauratiemethodes ontwikkeld worden. Dit is een seed-money NICAS project.

Schilderijen

Voltooide restauraties
Bol, Ferdinand *Portretten van drie regentessen van het leprozenhuis te Amsterdam*, ca. 1668. SK-C-367
Bray, Jan de *Judith en Holofernes*, 1659. SK-A-2353
Breenbergh, Bartholomeus *Jacob worstelt met de Engel*, 1639. SK-A-1724
Goyen, Jan van *Gezicht op een dorp aan een rivier*, 1645. SK-A-120
Maris, Matthijs *Sprookje*, ca. 1877. SK-A-2705

Externe restauraties
Bray, Jan de *De overlieden van het Sint Lucasgilde te Haarlem, 1675*, 1675. SK-A-58
Cuyp, Albert *Een opperkoopman van de VOC*, ca. 1640–1660. SK-A-2350
Dumesnil, Louis-Michel *Ontvangst van Cornelis Hop (1685–1762) als gezant der Staten General aan het hof van Lodewijk XV, 24 juli 1719*, 1720–29. SK-C-512
Velde, Willem (I) van de *Episode uit de Vierdaagse Zeeslag, 14 juni 1666, in de tweede Engelse Zeeoorlog (1665-67)*, 1666–1672. SK-A-1392

Tentoonstellingen en presentaties in het Rijksmuseum
Voor de tentoonstelling *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600* werden twee schilderijen behandeld. Voor de tentoonstelling *Tocht naar Chatham* werden tien schilderijen behandeld. Voor de tentoonstelling *Johan Maelwael* werd één schilderij behandeld. Voor de tentoonstelling *Matthijs Maris* werden vier schilderijen behandeld.

Bruiklenen, gastmusea en reizende tentoonstelling
In 2017 werd 731 uur aan schilderijen en lijsten gewerkt ter voorbereiding voor bruikleen in binnen- en buitenland. In totaal zijn 278 schilderijen bekeken waarvan er 201 gereed zijn gemaakt voor bruikleen. Vierentwintig schilderijen kregen een nieuwe klimaat-/reislijst.

In 2017 zijn een condition survey en conserveringswerkzaamheden uitgevoerd aan 31 schilderijen in langdurige bruikleen aan het Rijksmuseum Muiderslot. Op basis van klimaatuitdraaien en in samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) is een verslag opgesteld en is advies uitgebracht over verbetering van het binnenklimaat. Alle schilderijen die nog geen klimaatlijst hebben, zullen er een krijgen.

VOILA
Condition Survey In het kader van het VOILA-project in verband met de verhuizing van de collectie in 2019 naar het CC NL, is in 2016 begonnen met een Condition Survey van alle schilderijen en bijbehorende lijsten in het depot in Lelystad. In 2017 zijn 1.379 schilderijen beoordeeld en gedocumenteerd aan de hand van conditierapporten die raadpleegbaar worden via Adlib. In 2017 is begonnen met de Condition Survey voor losse schilderijenlijsten. Er werden in 2017 89 schilderijenlijsten op hun conditie beoordeeld.
Schilderijen op rol project In samenwerking met Stichting Restauratieatelier Limburg (SRAL), werden in depot Lelystad zeventien schilderijen van groot formaat geconserveerd die lange tijd op rol waren bewaard, hieronder een plafondschilderij door Gerard de Lairesse (SK-A-4259). Veertien schilderijen werden afgerold, opgespannen en gestabiliseerd. Drie schilderijen zijn geconserveerd maar vanwege hun toestand niet opgespannen en terug op een rol geplaatst. Alle zeventien schilderijen werden reisklaar gemaakt en uitgebreid gedocumenteerd.

Onderzoek
Rembrandt, portretten van Marten Soolmans en Oopjen Coppit, 1634. SK-A-5033 en SK-C-1768
Het schilderijenatelier leidt een internationaal onderzoeksproject naar de twee in 2016 verworven schilderijen van Rembrandt. Het project wordt mogelijk gemaakt door het Irma Theodora Fonds/Rijksmuseum Fonds, Philips en het Cevat Fonds/Rijksmuseum Fonds. In 2017 zijn het materiaaltechnisch onderzoek en het archiefonderzoek naar de restauratiegeschiedenis voortgezet. Daarnaast werd in overleg met Het Louvre en het C2RMF eind juni besloten met de restauratie van de schilderijen te beginnen en het monsteronderzoek voort te zetten om de laagopbouw van de verf- en vernislagen te identificeren. Natuurwetenschappelijk onderzoek middels ATR-FTIR, OCT (AMC en TU Delft), XRPD (Universiteit van Antwerpen), SEM-EDX en chemiluminescent immunochemical imaging (Universiteit Bologna) wees uit dat onder de natuurharsvernissen die in de jaren vijftig tijdens de laatste restauratie waren aangebracht, restanten van een proteïnevernis en stijfsel aanwezig zijn. Daarnaast zijn moeilijk oplosbare degradatieproducten (o.a. loodsulfaten en calcium oxalaten) in deze lagen gevonden. Er werd uitgebreid getest hoe deze niet-originele lagen veilig afgedund kunnen worden. In samenwerking met de afdeling Beeld werd de uitgebreide documentatie van de restauratie middels hogeresolutiefotografie voortgezet.
ReVisualising late Rembrandt Developing and Applying New imaging Techniques (2012–2018). In dit door NWO en NSF gesponsorde Science4Arts-project, in samenwerking met universitaire en museale partners, worden nieuwe beeldtechnieken ontwikkeld en toegepast in het onderzoek naar schilderijen van (de late) Rembrandt. In 2017 is Rembrandts *De samenzwering van de Bataven onder Claudius Civilis* (1661–62, afmetingen 196 x 309 cm), gedurende een maand op zaal gescand met MA-XRF, waarbij het publiek kon meekijken (het schilderij was een langdurige bruikleen van de Royal Swedish Academy of Fine Arts, van 2014 tot 2017). Tevens is *De verloochening* (1661) in zijn geheel gescand met MA-XRF. Het MA-thesis deelproject waarbij onderzoek is verricht naar een wetenschappelijk onderbouwde digitale reconstructie van de verkleurde, smaltrijke achtergrond in *De Joodse Bruid*, is in 2017 afgerond. Het Rijksmuseum schafte zelf een hyperspectrale VNIR imaging camera aan, om het onderzoek met nieuwe beeldtechnieken voort te zetten na juni 2018, als het project is afgelopen. In 2017 kon ter ondersteuning een postdocpositie voor een onderzoeker aan het project worden toegevoegd.
Bestandscatalogus Italiaanse Schilderijen
Derde jaar van dit driejarige project gefinancierd door de Ogtrop Foundation. Het onderzoek richtte zich op non-destructieve onderzoekmethodes zoals hogeresolutiefotografie, röntgen, infraroodreflectografie (inclusief false-colour en doorvallend infrarood), strijklicht, UV en microscopisch onderzoek. Voor een selectie van bijzonder interessante schilderijen, zoals Carlo Crivelli's *Maria Magdalena* (SK-A-3889), werd het onderzoek uitgebreid met XRF (puntmetingen en MA-XRF-scanning), SEM, visible induced luminescence, UV reflected images, Raman en UV-VIS spectroscopy in samenwerking met de Universiteit van Tokio, en FORS in samenwerking met Inventech Benelux BV. In 2017 zijn 38 *technical notes* geschreven.
Bestandscatalogus Dutch paintings of the 17th century in the Rijksmuseum Amsterdam, Volume II – Artists born between 1601 and 1620 De redactie voor de *technical notes* bij de entry's is voortgezet.
Dendrochronologie Voor de Bestandscatalogi *Flemish Paintings*, *Early Netherlandish Paintings* en *Dutch Paintings of the 17th Century in the Rijksmuseum, volumes I, II* en *III* zijn de houten dragers van twintig schilderijen dendrochronologisch onderzocht en zijn vier houtanalyses gedaan. Daarnaast zijn er drie schilderijlijsten dendrochronologisch onderzocht.

Restauratiegeschiedenis schilderijen 2017 was het derde jaar van het driejarige onderzoeksproject naar de restauratiegeschiedenis van de schilderijen uit de collectie van het Rijksmuseum, gefinancierd door het Luca Fonds. Verschillende archieven zijn bestudeerd in binnen- en buitenland, evenals de restauratiedocumentatie van een aantal belangrijke casestudies. Er zijn meerdere artikelen gepubliceerd en lezingen gegeven. Het project is betrokken bij de restauratie van Rembrandts *Marten Soolmans* en *Oopjen Coppit*.
Climate4Wood Bartholomeus Breenberghs, *Jacob worstelt met de Engel*, 1639 (SK-A-1724) is onderdeel van een pilotstudie in het kader van dit door NWO gesponsorde Science4Arts-project. In samenwerking met het meubelenatelier werd met *Digital Image Correlation* de werking van het paneel tijdens het verwijderen van het parket gemonitord. Doel is meer inzicht te krijgen in de reactie van het paneel tijdens de structurele behandeling. Bij deze pilotstudie hoort ook langetermijncontrole van het paneel. Het project is in 2017 afgerond.
Van Leyden, Lucas Maria met Kind, ca. 1530. SK-A-3739 Het vergelijkende materiaaltechnisch onderzoek van het schilderij uit eigen collectie met eenzelfde versie van *Maria met Kind* uit het Chrysler Museum te Norfolk in de VS werd voortgezet. Tevens vindt samenwerking plaats met Museum De Lakenhal Leiden en het Suermondt-Ludwig-Museum Aken, waar men bezig is met een vergelijkbaar onderzoek.
Paint Sample Database In 2017 is tot en met maart het opnieuw fotograferen, scannen en invoeren van bestaande verfmonsters en bijhorende documentatie in de Paint Sample Database voortgezet. In totaal zijn er 698 verfdwarsdoorsnedes, van de in totaal 1.423 monsters (van 331 objecten), genomen door Arie Wallert, gefotografeerd, kleurgekalibreerd en ingevoerd. Daarnaast is de documentatie van alle verfdwarsdoorsnedes gescand en ingevoerd.
MITEEMA. Multi Isotopic Analysis of Early Modern Art: linking origin, trade and production of raw materials with provenance research In dit door NICAS gefinancierde project worden de loodisotopen uit loodhoudende verven bepaald van een serie 17de-eeuwse schilderijen uit de collectie. Doel is de herkomst van het lood te bepalen, voor meer inzicht in het verband tussen de herkomst van het schilderij en het pigmentgebruik. In 2017 is een methode ontwikkeld om uit minuscule ingebedde verfmonsters de loodhoudende verf te bemonsteren.
CAFFO. Research on Consolidating Adhesives for Flaking and Fragile Paint layers of Cultural objects In dit door NICAS gefinancierde project worden consolidanten ontwikkeld en getest voor gevoelige en fragiele verven. Het Rijksmuseum bracht een groep achterglasschilderijen als casestudie in. In 2017 zijn verfreconstructies op glas ontwikkeld die hechtingsproblemen vertonen. Op deze verfreconstructies worden de nieuwe consolidanten getest.
PREDAGIO. PREDicting AGIng of Oil networks In dit door NICAS gefinancierde project worden twee mathematische modellen ontwikkeld die het drogen en verouderen van een olieverf beschrijven en voorspellen. Het Rijksmuseum is nauw betrokken bij de ontwikkelingen en maakt de vertaalslag van en naar schilderijen.
InCArt In-situ Ageing and Conservation Studies on Metal-containing Works of Art In dit seed-money NICAS-project (2016–2017) wordt gebruikgemaakt van een unieke en nieuw ontwikkelde röntgenabsorptie spectrometer. Deze geeft informatie over de degradatieproducten van orpiment die gevormd zijn onder invloed van licht en vocht. In 2017 is gekeken naar verfreconstructies gepigmenteerd met het gele arseenhoudende pigment orpiment, die op verschillende manieren verouderd zijn.
SciRe Wetenschappelijke redenatie in kunst. In dit seed-money NICAS-project (2016–2017) wordt onderzocht hoe Bayesiaanse modellering kan helpen om complexe (kunst)historische onderzoeksvragen op te helderen waarbij de zwaarte van het bewijs moet worden vastgesteld. In 2017 waren er twee expertmeetings en een meeting voor een breder publiek.
NANORESTART (EU Horizon 2020-programma) In dit project worden nieuwe materialen voor conservering en restauratie ontwikkeld door verschillende projectpartners. Het Rijksmuseum werkt nauw samen met de UvA om de nieuw ontwikkelde conserveringsmaterialen te testen en te evalueren. In 2017 zijn op verschillende verfreconstructies nieuwe conserveringsmaterialen en technieken voor het schoonmaken van schilderijen en het stabiliseren van gedegradeerd schilderijdoek getest. Daarnaast werd in samenwerking met de University College London nabij-infraroodspectroscopie (NIR) toegepast om de conditie van doeken te bepalen.
Ontwikkeling van geavanceerde analytische methodes voor onderzoek naar metaalzepen Mogelijk gemaakt door de Bennink Foundation ontwikkelt een promovendus zeer geavanceerde analytische technieken. In 2017 is de stabiliteit en reactiviteit van zinkwit-pigmenten in oliebindmiddel onderzocht met fotoluminescentie microscopie en spectroscopie. Dit is gedaan in verfmonsters van schilderijen en reconstructies. Hierbij wordt samengewerkt met IPANEMA, Synchrotron Soleil (Frankrijk) en de HIMS-UvA.
Ultramarijnziekte In dit project, gesponsord door AkzoNobel, wordt in samenwerking met AkzoNobel, UvA en RCE onderzoek gedaan naar de degradatie van het blauwe pigment ultramarijn in verflagen. Een breed scala aan hightech analytische technieken gecombineerd met chemische experimenten en verfreconstructies wordt ingezet. In 2017 is aangetoond dat het ultramarijnpigment eigenschappen heeft die het organische bindmiddel in de loop der tijd versneld kunnen afbreken. Dit heeft te maken met de wijze waarop het pigment historisch geproduceerd is.
Dynamiek van korstvorming in en op schilderijen In 2017 maakte de Bennink Foundation het mogelijk om een postdoctorale onderzoeker aan te stellen die onderzoek doet naar onoplosbare korstvorming in en op schilderijen. Hierbij wordt gebruikgemaakt van de zeer geavanceerde 2D-infraroodtechniek, beschikbaar gesteld door, en in samenwerking met, HIMS-UvA.
IRES International Research Experience for Students Gesponsord door NSF in de VS. Een uitwisselingsproject waarbij studenten van verschillende Amerikaanse universiteiten stage lopen bij culturele instellingen in Nederland. Het Rijksmuseum had als een van de partners dit jaar twee studenten te gast (van het College of William & Mary en de Northwestern University). In 2017 werkten ze aan de ontwikkeling van een protocol voor SERS Raman ter bepaling van rode lakken in verflagen en het vaststellen van de samenstelling van orpiment- en realgarhoudende verven.
Matthijs Maris In 2016–2017 maakte de Stichting Victor Heiloo/Rijksmuseum Fonds het mogelijk een restaurator aan te stellen die onderzoek doet naar schildertechniek en studiopraktijk van Matthijs Maris. In 2017 werden zestien werken uit De Burrell Collectie, het Rijksmuseum en een privécollectie onderzocht. Er werd gebruikgemaakt van macro-XRF-scanning, röntgen, IRR, stereomicroscopie, UV, strijklicht, handheld XRF, en PLM, SEM-EDX en FTIR voor verfmonsteronderzoek. Met de bij de tentoonstelling *Matthijs Maris* (oktober 2017–januari 2018) behorende publicatie *Matthijs Maris at work,* een symposium en verschillende lezingen werd het project in het verslagjaar afgerond.
Frans Hals/Niet Frans Hals Voor dit NWO-project, in samenwerking met het Frans Hals Museum, werd op zaal de *Magere Compagnie* (1637, 209 x 429 cm, SK-C-374) middels MA-XRF gescand en werden de scans bewerkt. Dit schilderij is begonnen door Frans Hals en afgemaakt door Pieter Codde en speelt daarom een belangrijke rol in het vergelijkend onderzoek naar de schildertechniek van Frans Hals. De MA-XRF-scanner en IRR-camera werden uitgeleend aan het Frans Hals Museum voor het onderzoek naar de vijf andere schutterstukken van Frans Hals. In november was de eerste expertmeeting.
CuBISM. Computationally-based Imaging of Structure in Materials In dit Amerikaanse project, waarvan het NICAS inclusief het Rijksmuseum een van de drie Europese partners is, wordt een relatie gelegd tussen de visuele verschijning van schilderijen en het veranderde materiaal op microscopisch en moleculair niveau. CuBISM wordt gesponsord door de National Science Foundation (NSF) en maakt deel uit van het programma Partnerships for International Research and Education (PIRE).
Preventing degradation of historical oil paintings: a novel computational multi-physics strategy Dit Veni-project van E. Bosco, TU Eindhoven, gesubsidieerd door NWO, onderzoekt middels computermodellen de relatie tussen de mate van metaalzeepvorming en chemo-mechanische schade, zoals craquelures en delaminatie, in olieverfschilderijen. Het Rijksmuseum is partner en maakt de vertaalslag van en naar metaalzeephoudende schilderijen met de computermodellen.
Automatic Thread Counting Project Eind 2017 begonnen, gesponsord door het Kramer-Lems Fonds. Aan de hand van röntgenopnamen van schilderijen berekent de computer de dichtheid en oriëntatie van de draden. Met de gewonnen informatie zijn vergelijkende studies van doeken van verschillende schilderijen en kunstenaars mogelijk. De techniek kan onder meer worden toegepast op schilderijen van Delftse tijdgenoten van Vermeer.
Ontwikkeling en toepassing nieuwe beeldtechnieken/non-invasieve technieken De *Bruker M6 Jetstream* MA-XRF-scanner werd begin 2017 door de TU Delft in eigendom gegeven aan het Rijksmuseum. Ingezet voor onderzoek aan schilderijen uit eigen collectie en uit andere musea, in het kader van lopende restauraties of onderzoeksprojecten. In 2017 werden twee grote scanningprojecten op zaal in de Eregalerij uitgevoerd: de *Magere Compagnie* (SK-C-374) en *Claudius Civilis* (SK-C-1747). Via expertlezingen op zaal werd het publiek geïnformeerd over het onderzoek. Daarnaast werd in de Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Gemäldegalerie Alte Meister het schilderij *Brieflezende vrouw aan een geopend raam* (Johannes Vermeer, ca. 1657), middels MA-XRF-scanning onderzocht. In 2017 zijn 29 schilderijen op deze manier onderzocht. In 2017 konden bovendien een hyperspectral VNIR imaging

camera en een fibre optic reflectance spectroscopy (FORS-)instrument worden aangekocht.

Schilderijlijsten

Extern gemaakte nieuwe lijsten
Baltens, Peeter *Boerenkermis met een opvoering van de klucht 'Een cluyte van Plaeyerwater'.* SK-A-2554
Goltzius, Hendrick *Stervende Adonis*. SK-A-1284
Liotard, Jean-Étienne *Joachim Rendorp*. RP-T-2016-11-1
Liotard, Jean-Étienne *Wilhelmina Hillegonda Schuyt*. RP-T-2016-11-2

Tentoonstellingen en presentaties in het Rijksmuseum
Voor de vaste opstelling in het hoofdgebouw werden de inlijsting en beglazing verzorgd/aangepast voor zes schilderijen. Voor de tentoonstelling over de Tachtigjarige Oorlog (2018) is de aanvraag van een groot gebedenbord uit de Grote Kerk te Beverwijk voorbereid. Voor de tentoonstelling *Matthijs Maris* zijn de inlijstingen voor twee glas-in-loodramen verzorgd. Voor de tentoonstelling *Johan Maelwael* werd één lijst behandeld. Voor de tentoonstelling *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600*, voor Franse tekeningen in de 18e eeuw (zaalwissel RPK) en voor de nieuwe presentatie van de Liotards werden kleinere tot meer uitgebreide conserverende behandelingen uitgevoerd aan 23 lijsten.

Onderzoek
Lasercleaning In 2017 startte een onderzoek naar de mogelijke toepassing van lasertechnologie bij het verwijderen van bronsverf-overschilderingen op vergulde schilderijlijsten, in samenwerking met het IFAC (Institute for Applied Sciences) in Florence.
Promotieonderzoek 'Original Finishes on Netherlandish Picture Frames – Late Middle Ages to the Golden Age'. Beschilderde en vergulde afwerkingen zijn uitvoerig onderzocht op de oorspronkelijke inlijstingen van onder meer *Portret van Engelbert II, Graaf van Nassau* (ca. 1480–90, SK-A-3140), Meester van de Vorstenportretten en *Veelluik met de zeven werken van barmhartigheid* (1504, SK-A-2815), Meester van Alkmaar uit het Rijksmuseum en S-93, *Drieluik met kruisiging* (ca. 1515–17), Cornelis Engebrechtsz uit Museum De Lakenhal.

Papier en Foto's

Behandelingen prenten en tekeningen (onderhoud collectie, aanwinsten, bestandscatalogus, van kleinere tot uitgebreidere behandelingen, soms alleen onderzoek)
908 stuks, waaronder:
Daniëls, René *Zonder titel (Over een patroon van elkaar kruisende zwarte arceringen zijn op een regelmatige wijze, rode baksteenvormen verspreid),* 1977. RP-T-2016-107
Liotard, Jean-Étienne *Joachim Rendorp,* 1757. RP-T-2016-11-1
Liotard, Jean-Étienne *Wilhelmina Hillegonda Schuyt.* RP-T-2016-11-2

Behandelingen foto's, fotoalbums en daguerreotypieën (onderhoud collectie, aanwinsten, bestandscatalogus, van kleinere tot uitgebreidere behandelingen, soms alleen onderzoek)
394 stuks, waaronder:
Bauduin, **Antoon** *Samurai,* 1863. RP-F-2016-76-1
Bauduin, Antoon *Twee staande mannen,* 1863. RP-F-2016-76-2
Claudet, **Antoine François Jean** *Portret van een jonge vrouw,* 1841. RP-F-2015-31

In het kader van het project 'Prentenkabinet Online' werden 338 optica prenten, 2.206 prenten uit de verzameling van Piet Clement, 1.925 prenten uit de *Atlas Ottens*, 614 ornamentprenten, 395 Franse lithografieën, 627 kunstenaarsbrieven, 757 foto's, 204 glasnegatieven en 774 prenten en tekeningen uit diverse andere delen van de collectie behandeld en opgezet.

Ca. 400 stofomslagen werden ingeplakt.

Bruiklenen
In 2017 werden 12 affiches, 133 tekeningen, 15 schetsboeken, 389 prenten, 100 foto's, 1 prentenalbum, 13 boeken en 4 brieven gereedgemaakt voor opstelling en uitgeleend aan tentoonstellingen in binnen- en buitenland.

Tentoonstellingen en presentaties in het Rijksmuseum
Voor de tentoonstelling *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600* werden ruim 160 prenten, tekeningen, foto's en getekende panorama's in passe partouts gezet en ingelijst of in tableaus aan de wand gemonteerd, en werden twee tekeningen op perkament gerestaureerd. Voor de presentatie *Star-Vu* in de Fotogalerij werden 24 foto's opgezet en ingelijst. Voor de presentatie in de opstelling in de 18de eeuw werden alle 24 pastels van Jean-Étienne Liotard uit de collectie van het Rijksmuseum gereedgemaakt voor opstelling. Voor de tentoonstelling *New Realities* werden 290 foto's gemonteerd en ingelijst en 18 boeken en albums voor presentatie gereedgemaakt. Voor de tentoonstelling *Johan Maelwael* werden voor 11 manuscripten boekensteunen vervaardigd. Voor de tentoonstelling *Matthijs Maris* werden 16 tekeningen en prenten in passe partout gezet en ingelijst. Voor diverse presentaties in de prentenkabinetten, de 20ste eeuw, de Beuningkamer, de Special Collections en de Teekenschool waaronder *Chatham*, *70 jaar Nederlandse postzegels* en *Sieraden: ontwerpen in prent en tekening* werden ca. 300 werken geconserveerd, opgezet en ingelijst.

Onderzoek
Joseph Berres Onderzoek naar de gebruikte technieken van geëtste daguerreotypieën van Joseph Berres.
Fotoalbums van Eduard Asser Onderzoek en identificatie van de ca. 200 foto's en de daarop aangebrachte coatings in 4 albums van een van Nederlands vroegste fotografen: Eduard Asser.
Onderzoek pastels Onderzoek naar het effect van trillingen tijdens het transport van pastels binnen en buiten het museum en tijdens evenementen met geluidsinstallaties en het ontwikkelen van een voor musea bruikbare geluids/trillingsnorm ter voorkoming van schade aan de tentoongestelde voorwerpen.
Verbrande foto's Antoon Bauduin Een methode voor het stabiliseren van de deels verbrande foto's van Antoon Bauduin werd ontwikkeld en reeds toegepast op 10 van 21 aangetaste afdrukken.
Japans Kamerscherm Onderzoek naar de opbouw en samenstelling van een Japans Kamerscherm (AK-MAK-171) t.b.v. de conservering.
Kleurendruk Onderzoek samen met conservator Manon van der Mullen voor een lezing voor het congres *PRINTING COLOUR 1700–1830 Discoveries, Rediscoveries & Innovations in the Long 18th Century*. Determinatie met behulp van XRF-analyse van de verschillende pigmenten die gebruikt zijn voor de primaire kleuren bij de 18de-eeuwse mezzotinten van Le Blon, Lasinio en de familie Gautier-Dagoty.
Drawing out Rembrandt Onderzoek uitgevoerd door RCE, RMA, UvA, Universiteit Delft en UU in samenwerking met het British Museum, Statens Museum for Kunst, Teylers Museum en Museum Boijmans Van Beuningen. Dit onderzoek richt zich op de ontwikkeling van een model voor de reconstructie van het verleden, een analyse van het heden en een voorspelling van de toekomstige conditie van inkt tekeningen van Rembrandt.

Externe restauraties
72 boeken uit de collectie van de bibliotheek en het prentenkabinet werden gerestaureerd, waaronder:
Anoniem, 1 Kamerscherm
Anoniem, *Vermaak bij de kersenbloesems,* 1675–1725, AK-MAK-171
Atkins, **Anna** *Photographs of British Algae, Cyanotype Impressions*, 1843–1853, RP-F-2016-133

Meubelen

Behandelingen beeldhouwkunst
5 objecten, waaronder:
Anoniem *Sokkel bij buste Luitenant-admiraal Isaac Sweers*, eiken- en vurenhout, Den Haag (?), ca. 1698–1700. BK-2016-102-2
Anoniem *Schilderijlijst met figurale voorstellingen*, eikenhout, Antwerpen, ca. 1515–1520. BK-1966-6

Behandelingen meubelen
20 objecten, waaronder:
Anoniem *Beeldenkast,* eiken- en notenhout, belijmd met ebben-, noten- en padoekhout, Amsterdam (?), ca. 1630–1640. BK-1959-89
Hillebrand, Jan Adolf jr *Bureau*, eiken- en mahoniehout, belijmd met mahonie-, citroen- en wortelhout, Leeuwarden, ca. 1840–1845. BK-2014-15
Mendini, Alessandro en Lucio Giudici *Ladenkast Nigritella Nigra*, high pressure laminate, papier, vetkrijt, fineer, mozaïek, bladmetaal, Milaan, 1993. BK-2016-127

Behandelingen (scheeps-)modellen
15 objecten, waaronder:
Anoniem *Model van een oorlogskotter van 18 stukken*, hout, messing, ijzer, verf, touw en textiel, Nederland, ca. 1775–1805. NG-MC-950
Napier, R. & sons *Halfmodel van een ramtorenschip*, hout en verf, Glasgow, ca. 1865–1866. NG-MC-1215
Napier, R. & sons *Halfmodel van een monitor*, hout en verf, Glasgow, ca. 1865–1866. NG-MC-1217
Napier, R. & sons *Model van een ramtorenschip*, hout, messing, verf, touw en textiel, Glasgow, 1868. NG-MC-1235

Externe restauraties
Maggini, Giovanni Paolo *Viool*, sparren-, esdoorn-en ebbenhout, metaal en darm, Brescia, Italië, 1610. BK-2016-98-13

Tentoonstellingen en presentaties in het Rijksmuseum
Voor de tentoonstelling *Small Wonders* werden ca. 45 objecten gemonteerd op objectsteunen. Voor de tentoonstelling *Johan Maelwael* werd advies gegeven voor het transport en montagesysteem van de tien uiterst fragiele panelen van het Middelrijns altaar in bruikleen van Museum Catharijneconvent. Tevens werd een ivoren medaillon uit particulier bezit geconsolideerd.

Bruiklenen
In 2017 zijn 39 meubelen, scheepsmodellen en beeldhouwwerken gereedgemaakt voor opstelling en bruikleen in binnen- en buitenland.

Onderzoek
Climate4Wood Onderzoeksproject, gefinancierd door NWO-Science4Arts, van Rijksmuseum, TU Eindhoven, TU Delft en RCE, naar de invloed van wisselingen in museumklimaat op gedecoreerde houten panelen van meubelen en schilderijen. Stina Ekelund doet promotieonderzoek naar aan wisselingen in luchtvochtigheid gerelateerde schadepatronen in de Rijksmuseumcollecties van meubelen en paneelschilderijen. Rianne Luimes ontwikkelt binnen promotieonderzoek numerieke modellen die het gedrag van gedecoreerde houten panelen nabootsen. Cécilia Gauvin doet binnen een tweejarige aanstelling als postdoc experimenten en in-situ-metingen met houten panelen, onder andere aan kabinetten van Jan van Mekeren in het Rijksmuseum en Kasteel Amerongen.
Dierlijke lijm Onderzoeksproject met Technische Universiteit Delft naar technische eigenschappen van dierlijke lijmen en de invloed van veroudering daarop.
Dendrochronologie Datering van drie meubelen, drie beeldhouwwerken en twee scheepsmodellen door dr. M. Domínguez-Delmás, University of Santiago de Compostela.
Historische transparante afwerklagen Tripartite onderzoek (Rijksmuseum, RCE en UvA) met als doel meer inzicht in het oorspronkelijke uiterlijk van meubelen voor wat betreft de transparante afwerkingen. Met een onderzoeksprotocol wordt vastgesteld of meubelen nog een oorspronkelijke afwerking hebben en vervolgens wordt de samenstelling hiervan geanalyseerd met behulp van pyrolyse-Gas-Chromatografie-Massa-Spectrometrie.
Lakwerk Onderzoek werd uitgevoerd naar materialen en stratigrafie van Aziatisch en Europees lakwerk op een Chinese Coromandellakkist (BK-1957-50) en een Japans kistje (NG-KOG-F6-5A) in het kader van de RAdiCAL-workshop (*Recent Advances in the Characterization of Asian Lacquers*) in het Ateliergebouw van 15–19 mei, georganiseerd door het Getty Conservation Centre in samenwerking met Rijksmuseum en Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Tevens werd onderzoek gedaan naar 17de-eeuwse Nederlandse meubelen met imitatie lakwerk, dat gepresenteerd zal worden tijdens het ELinC-congres (European Lacquer in Context) in Brussel op 18 januari 2018. Hierin werd samengewerkt met het Museum voor Lakkunst in Münster, het Nederlands Openluchtmuseum en ELinC-onderzoekers.
17de-eeuwse marqueterie-meubelen Studie en materiaaltechnisch onderzoek van Nederlandse meubelen. Tevens vergelijkend onderzoek van meubelen toegeschreven aan André-Charles Boulle in de collectie van het Rijksmuseum en het J. Paul Getty Museum.
Italiaans bronsbeslag De legering van de bijna driehonderd vergulde bronsbeslagen van de in 2016 verworven vroeg-17de-eeuwse Romeinse tafel werd met A. Pappot van de afdeling Metaalrestauratie in kaart gebracht.
R. Napier & Sons Onderzoeksproject met de Universiteit Glasgow naar modellen van R. Napier & Sons, van door hen geleverde 19de-eeuwse schepen aan de Nederlandse marine.
Kwab Voor de tentoonstelling *KWAB. Dutch Design in de eeuw van Rembrandt* werden een Parijs' ebben kabinet van het Nationalmuseum Stockholm en trapleuningen van Museum Boijmans Van Beuningen en het Victoria & Albert Museum onderzocht.

Textielrestauratie

Behandelingen algemeen
In het kader van collectieregistratie werden ca. zeshonderd grote en middelgrote voorwerpen van textiel gefotografeerd (o.a. kant, zijdeweefsels, fragmenten, vaandels en Zuidoost-Aziatisch textiel). Twee aanwinsten, een doopluier en een doopdeken, beide van rond 1675, werden geconserveerd. Vijf fragmenten van de mantel van Hugo de Groot uit de collectie van Museum Het Prinsenhof te Delft werden geconserveerd.

Tentoonstellingen en presentaties in het Rijksmuseum
Een klein aantal voorwerpen werd geconserveerd ten behoeve van de presentaties *Kant* (Special Collections) en *Aanwinsten Zuidoost-Aziatisch textiel* (Aziatisch paviljoen). De twee aanwinsten 17de-eeuws textiel werden in de aanwinstenzaal getoond. Voor de tentoonstelling *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600* werden twee grote vlaggen geconserveerd; verder werd een kostuum van het Iziko-museum op een pop gezet en werd meegeholpen bij de installatie (en de-installatie) van alle bruiklenen met textiel. In totaal was hier ongeveer negentig uur mee gemoeid.

Bruiklenen, gastmusea en reizende tentoonstelling
In 2017 werd ca. 360 uur aan kostuums en accessoires gewerkt ter voorbereiding voor opstelling en bruikleen in binnen- en buitenland. Met de installatie van de voorwerpen op de diverse tentoonstellingen was totaal ca. 120 uur gemoeid.

Het schilderij *Gezicht op een dorp aan een rivier* (1645) door Jan van Goyen werd gerestaureerd voor de tentoonstelling *Masterpieces from the Rijksmuseum* in de Art Gallery of New South Wales in Sydney

Taco Dibbits en Ann Demeester, directeur van het Frans Hals Museum, voor *De magere compagnie* (1637) door Frans Hals. Beide musea werken samen aan het NWO-project 'Frans Hals/Niet Frans Hals' waarbij de zes schutterstukken van deze schilder worden gescand door middel van MA-XRF

PUBLICATIES

PUBLICATIES

Jaarverslag 2016 / Rijksmuseum Amsterdam
Pia van de Wiel (samenstelling en redactie)
Amsterdam: Rijksmuseum
183 p.: ill.; 30 cm

Jaarverslag 2016 / Rijksmuseum Fonds
Eva Kalis, Jorien Huisman en Carlijn van Spaendonck en Sarah Holthuis, Development/Rijksmuseum Fonds (eindredactie en samenstelling)
Amsterdam: Rijksmuseum
63 p.: ill.; 30 cm

The Rijksmuseum Bulletin
Vol. 65 (2017) Nr. 1
Vol. 65 (2017) Nr. 2
Vol. 65 (2017) Nr. 3
Vol. 65 (2017) Nr. 4
Amsterdam: Rijksmuseum
ISSN 1877-8127

BOEKEN

1800–1900
Jenny Reynaerts (eindredactie)
Amsterdam: Rijksmuseum, 2017
293 p.: ill.; 26 cm
ISBN 9789462083998 (NL)
€ 40

2+3D Photography: practice prophecies and beyond: 10, 11 , 12 May 2017, Rijksmuseum
Amsterdam: Rijksmuseum, 2017.
56 p.; 30 cm.

De Bacchant en andere late werken van Adriaen de Vries
Frits Scholten
Amsterdam: Rijksmuseum, 2017
63 p.: ill.; 23 cm
ISBN 9789491714849 (NL)
ISBN 9789491714856 (ENG)
€ 15

Document Nederland
Rixt A. Bosma
Amsterdam: Rijksmuseum, Manfred & Hanna Heiting Fonds, 2017
55 p.: ill.; 27 cm
Rijksmuseum Studies in Photography vol. 17
ISBN 9789491714658
€ 22,95

Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600
Martine Gosselink, Maria Holtrop, Robert Ross (red.)
Nijmegen: Van Tilt, 2017
Amsterdam: Rijksmuseum, 2017
376 p.: ill.; 26 cm
ISBN 9789460043123 (NL)
ISBN 9789460043130 (ENG)
€ 34,50

Hercules Segers: painter, etcher
Deel 2
Huigen Leeflang, Pieter Roelofs (red.)
Amsterdam: Rijksmuseum, 2017
360 p.: ill.; 31 cm
ISBN 9789462083424
€ 49

Jean Dubuffet in het | at the Rijksmuseum
Alfred Pacquement, Sophie Berrebi
Amsterdam: Rijksmuseum, 2017
77 p.: ill.; 23 cm
ISBN 9789492660008
€ 15

Jewellery matters
Marjan Unger, Suzanne van Leeuwen
Amsterdam: Rijksmuseum, 2017
Rotterdam: NAI010 publishers, 2017
645 p.: ill.; 20 cm
ISBN 9789462083752
€ 39,95

Johan Maelwael: Nijmegen – Parijs – Dijon: kunst rond 1400
Pieter Roelofs, Rob Dückers, Elisabeth Ravaud, Victor M. Schmidt, Frits Scholten, Dominique Thiébaut, Matthias Ubl
Amsterdam: Rijksmuseum, 2017
185 p.: ill.; 28 cm
ISBN 9789462083783 (NL)
ISBN 9789462083790 (ENG)
€ 35

Man Ray's portrait of Peggy Guggenheim
Frederique van Rey
Amsterdam: Rijksmuseum, Manfred & Hanna Heiting Fonds, 2017
55 p.: ill.; 27 cm
Rijksmuseum Studies in Photography vol. 16
ISBN 9789491714641
€ 22,95

Matthijs Maris
Richard Bionda
Amsterdam: Rijksmuseum, 2017
298 p.: ill.; 31 cm
ISBN 9789462083806 (NL)
ISBN 9789462083813 (ENG)
€ 40

Matthijs Maris at work
Erma Hermens, Laura Raven, Suzanne Veldink
Amsterdam: Rijksmuseum, 2017
106 p.: ill.; 31 cm
ISBN 9789462083820
€ 30

New Realities. Photography in the 19th Century
Mattie Boom, Hans Rooseboom; with contributions by Saskia Asser, Steven F. Joseph, Martin Jürgens
Amsterdam: Rijksmuseum, 2017
350 p.: ill.; 29 cm
ISBN 9789462083486
€ 39,95

Rondleiden is een vak: de rondleider in kunst- en historische musea
Mark Schep, Pauline Kintz (red.)
Amsterdam: Rijksmuseum; Stedelijk Museum; Van Gogh Museum, 2017
59 p., 3 uitvouwbl.: ill.; 21 cm
ISBN 9789050062008 (NL)
ISBN 9789050062018 (ENG)
€ 15

Star-Vu: 10 jaar foto-aanwinsten dankzij Baker McKenzie
Rijksmuseum
Amsterdam: Rijksmuseum, 2017
24 p.: ill.; 17 cm

De verzamelaarskast met miniatuurapotheek
Paul van Duin (red.)
Amsterdam: Rijksmuseum, 2017
113 p.: ill.; 43 cm
ISBN 9789491714610 (NL)
ISBN 9789491714726 (ENG)
€ 40

www.rijksmuseumshop.nl/nl/jewellery-matters-2654

www.rijksmuseumshop.nl/nl/verzamelaarskast-met-miniatuurapotheek

PUBLICATIES VAN MEDEWERKERS

● *peer reviewed*

Saskia Asser
- 'Early Days', in H. Rooseboom en M. Boom (red.), *New Realities. Photography in the 19th Century*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017
- 'Fotoboeken in de bibliotheek', in L. van Deinsen e.a. (red.), *De Boekenwereld* 33 (2017), nr. 3, 'Rijksmuseum Special', pp. 41–46
- 'Egyptomanie. Egypte in 19e-eeuwse foto's uit Nederlandse collecties', *Fotografisch geheugen* (2017), nr. 91, pp. 11–14
- 'Snel, sneller, snelst. De razende reporters en sportfotografen van World Press Photo', *Fotografisch geheugen* (2017), nr. 92, pp. 7–12

Reinier Baarsen
- 'Karel Alexander van Lotharingen en David Roentgen, een unieke relatie', *Gentse bijdragen tot de intereurgeschiedenis* 39 (2014–2016), pp. 23–35
- Bespreking van tent. *Pierre Gouthière: Virtuoso Gilder at the French Court*, New York (Frick Collection) 2016–2017, *The Burlington Magazine* 159 (2017), pp. 168–169
- 'An Amsterdam Rococo Interior: The "Beuning Room" in the Rijksmuseum', *The Rijksmuseum Bulletin* 65 (2017), pp. 2–11
- [met P. van Duijn] 'De verzamelaarskast voorgesteld', in P. van Duin (red.), *De verzamelaarskast met miniatuurapotheek*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, pp. 8–9,
- 'Een Amsterdams pronkmeubel?' in P. van Duin (red.), *De verzamelaarskast met miniatuurapotheek*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, pp. 14–15

Lambert Baij
- [met K. Keune, J.J. Hermans, P. Noble en P. Iedema] 'Time-resolved ATR-FTIR studies on the release of solvents from cleaning gels into model systems of oil paint binding media', in *Gels in the Conservation of Art*, London 2017, pp. 316–321

Joosje van Bennekom
- 'Conservation of the 16th-century Merkelsche Tafelaufsatz created by the German goldsmith Wenzel Jamnitzer', in *ICOM-CC 18th Triennial Conference 2017*, Kopenhagen 2017, art. 0807

Dirk Jan Biemond
- Entry's 25, 37, 39, 45, 51, 52, 55, 56, 57, in J. Reynaerts (red.), *1800–1900*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017
- Entry's 2, 25, 28, 29, in P. Roelofs (red.), *Johan Maelwael: Nijmegen – Parijs – Dijon. Kunst rond 1400*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2017
- 'Een gouden snuifdoos uit Hanau voor de Nederlandse markt', in *Stavelij Jaarboek 2017*, pp. 99–118
- 'In blijde verwachting', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/01/09/in-blijde-verwachting/
- 'Goud voor de Grootvorst', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/02/03/goud-voor-de-grootvorst/
- 'Engeltjes', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/02/13/engeltjes/
- 'Zilver voor Afrika', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/03/13/zilver-voor-afrika/
- 'Ode aan de parelaar', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/03/31/ode-aan-de-parelaar/
- 'Gedenk te Leven', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/04/14/gedenk-te-leven/
- 'Een Ideaal Museum', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/05/05/een-ideaal-museum/
- 'Kracht en Voorzichtigheid', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/05/18/kracht-en-voorzichtigheid/
- 'Sound the Trumpet', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/06/01/sound-the-trumpet/
- 'Chatham vereeuwigd in Goud', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/06/20/chatham-vereeuwigd-in-goud/
- 'Een medaillen-kabinet voor Louis XIV', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/06/27/een-medaillen-kabinet-voor-louis-xiv/
- 'Geschilderd Goud', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/07/26/geschilderd-goud/
- 'Juwelen Centraal', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/08/04/juwelen-centraal/
- 'Edelsmeedkunst als opdracht', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/08/25/edelsmeedkunst-als-opdracht/
- 'Een monument voor de liefdadigheid', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/09/15/een-monument-voor-de-liefdadigheid/
- 'Pork, pork, pork, taart eet je met...', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/09/28/pork-pork-pork-taart-eet-je-met/
- 'Schilderende Goudsmeden?', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/10/16/schilderende-goudsmeden/
- 'Betrouwbare Getuigen', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/10/25/betrouwbare-getuigen/
- 'Jewellery Matters', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/11/07/jewellery-matters/
- 'De Liefde en de Eeuwigheid', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/11/23/de-liefde-en-de-eeuwigheid/
- 'Een moment van hoop', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/12/06/een-moment-van-hoop/
- 'De kracht van de verzamelaar', https://dirkjanb.wordpress.com/2017/12/20/de-kracht-van-de-verzamelaar/

Jonathan Bikker
- Bespreking van tentoonstelling *Rembrandt Intime*, Musée Jacquemart-André, Parijs, 2016–17, *The Burlington Magazine* 159 (2017), pp. 151–152

Roby Boes
- [met D.-J. Biemond en L. van Halem], 'Acquisitions from the Interwar Years', *The Rijksmuseum Bulletin*, 65 (2017), pp. 194–207

Mattie Boom
- 'New Realities. Fotografie in de 19e eeuw', *Fotografisch Geheugen* (2017), nr. 91, pp. 18–19
- [red., met H. Rooseboom] *New Realities. Photography in the 19th Century*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017
- *Kodak in Amsterdam. De opkomst van de amateurfotografie 1880–1910*, dissertatie Erasmus Universiteit Rotterdam
- 'Hoe de mens een fotograferende mens werd', *Fotografisch geheugen* (2017), nr. 93, pp. 4–8

Tamar Bos
- [met F. van der Meulen] 'Ongeziene objecten, ongeziene mogelijkheden. Nieuwe museumschatten door digitalisering en inventarisatie', *Archievenblad* (2017), nr. 9, pp. 12–13

Iskander Breebaart
- [met P. van Duin] 'The construction of late-17th-century Netherlandish furniture. Typology, materials, authorship and durability', in *ICOM-CC 18th Triennial Conference Preprints, Copenhagen 4–8 september 2017*, Paris (International Council of Museums) 2017, art. 2105
- [met A. Krekeler, C. Gauvin, S. Beall, S. Ekelund, P. van Duin, J-C. Dupré, F. Hesser, P. Noble] 'Strain measurements during structural conservation treatment of a 17th-century Dutch panel painting', in *ICOM-CC 18th Triennial Conference Preprints, Copenhagen 4–8 September 2017*, Paris (International Council of Museums) 2017, poster

Judith van der Brugge-Mulder
- [met P. van Duin, R. Baarsen, A. I. Bierman, G. C. Cadée, R. van Gelder, D. van Gompel] 'Catalogus A De Miniatuurapotheek' en 'Catalogus B De Miniatuurapotheek', in *De verzamelaarskast met miniatuurapotheek*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017

Hermien de Bruijn
- 'De scheepsbijbel van Maerten Harpertsz Tromp', in L. van Deinsen e.a. (red.), *De Boekenwereld* 33 (2017), nr. 3, 'Rijksmuseum Special', p. 23

Duncan Bull
- [met A. Smith] 'Col. R.J. Gordon's observation of some cultural practices among the Khoekhoen in the late 18th century', *The Digging Stick* XXXIII (2016), nr.3, pp. 1–5
- [met D. Sleigh] 'Twee visies op Robert Jacob Gordon', in M. Gosselink, M. Holtrop en R. Ross (red.), *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600*, Amsterdam (Rijksmuseum) / Nijmegen 2017, pp. 155–179
- [met D. Sleigh] 'Two visions of Robert Jacob Gordon' , in M. Gosselink, M. Holtrop and R. Ross (red.), *Good Hope: South Africa and The Netherlands,* Amsterdam (Rijksmuseum) / Nijmegen 2017, pp 155–179
- [met assistentie van G. Badenhorst] *Robert Jacob Gordon: His verbal and visual descriptions of South Africa (1775–95)*, op www.robertjacobgordon.nl

Jan van Campen
- 'Wisseling in het Paviljoen: Kanton in woord en beeld', *Aziatische Kunst* 47 (2017) nr. 3, pp. 33–36
- 'Aziatische kunst en de bibliotheek van het Rijksmuseum', in L. van Deinsen e.a. (red.), *De Boekenwereld* 33 (2017), nr. 3, 'Rijksmuseum Special', pp. 48–55
- 'Vorstelijk pronken met porselein', in T. Weststeijn en M. Jonker (red.), *Barbaren en Wijsgeren; het beeld van China in de Gouden Eeuw*, tent.cat. Haarlem (Frans Hals Museum), Nijmegen, pp. 75–82
- 82 entries voor de website Aziatischekeramiek.nl www.aziatischekeramiek.nl/artikel/aziatische_keramiek_in_nederland

Dionysia Christoforou
- [met C.R. Johnson jr, W.A. Sethares, M. Holben Ellis, S. Haqqi, R. Snyder, E. Hinterding, I. van Leeuwen, A. Wallert, J. van der Lubbe, N.M. Orenstein, A. Campbell en G. Dietz], 'Chain Line Pattern Matching and Rembrandt's Prints', in *Rembrandt and His Circle, Insights and Discoveries*, Amsterdam 2017, pp. 319–334

Lieke van Deinsen
- *Literaire erflaters. Canonvorming in tijden van culturele crisis*, Hilversum 2017
- [met T. De Paepe] 'Visualising Literary Heritage: a viable approach?', *Digital Applications in Archaeology and Cultural Heritage* 1 (2017), nr. 1, pp. 49–58
- [met T. De Paepe] 'The Face of The Golden Compass. A Portrait of Christoffel Plantin attributed', *De Gulden Passer* 1 (2017), pp. 133–144
- [met A. van Strien] 'Gebabbel van een bevlogen lezer. Lambert Bidloos verkenning van vergeten schrijvers', *Vooys* 35 (2017), nr. 3, pp. 76–82
- 'Aen Kunst alleen verpand'. Herleving en beleving van het culturele verleden in de achttiende-eeuwse vergaderzaal van het genootschap Kunst Wordt Door Arbeid Verkregen', *Jaarboek voor Nederlandse Boekgeschiedenis* (2017), pp. 75–98.
- 'De reconstructie van verloren cultureel erfgoed. Interdisciplinair en objectgericht onderzoek in het Rijksmuseum', in L. van Deinsen e.a. (red.), *De Boekenwereld* 33 (2017), nr. 3, 'Rijksmuseum Special', pp. 66–70
- [met T. Kamerling] 'Dubbelzien, of de twee gezichten van Bernardus de Bosch', in L. van Deinsen e.a. (red.), *De Boekenwereld* 33 (2017), nr. 3, 'Rijksmuseum Special', p. 71
- 'Canon in crisistijd', *Vaktaal* 1 (2017), pp. 12–13
- 'Udelheid der ijdelheden', in H. Kienhorst & K. Veelenturf (red.), *Belangrijk boekenbezit: een bloemlezing uit de Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek Nijmegen*, Utrecht 2017, pp. 80–81
- Bespreking van Klaartje Groot, *Willem Haverkorn en de Amsterdamse Schouwburg*, in *Mededelingen van de stichting Jacob Campo Weyerman* 2 (2017), pp. 186–189

Sara van Dijk
- 'Renaissance fashionista's', *Kunstschrift* 61 (2017), nr. 4, pp. 28–33

Jan Dorscheid
- [met P. van Duin en H. van Keulen] 'Untersuchung und Analyse von historischen transparenten Oberflächen auf niederländischen Möbeln des 19. und 20. Jahrhunderts', in *Transparente Oberflächen auf Holz. Beiträge zur Fachtagung 2015 in Würzburg*, Bonn 2017, pp. 62–75

Birgit Anne van Driel
- [met S. Morsch, K.J. van den Berg en J. Dik] 'Investigating the Photocatalytic Degradation of Oil Paint using ATR-IR and AFM-IR', in *ACS Applied Materials & Interfaces* 9 (2017), nr 11, pp. 10169–10179
- [met A. Phenix, K.J. van den Berg en A. Soldano] 'The Might of White: formulations of titanium dioxide-based oil paints as evidenced in archives of two artists' colourmen mid-twentieh century', in *Preprints ICOM-CC 18th Triennial Conference (2017) Kopenhagen*
- [met T.A. Wezendonk, K.J. van den Berg, P.J. Kooyman, J. Gascon en J. Dik] 'Determination of early warning signs for photocatalytic degradation of titanium white oil paints by means of surface analysis', in *Spectrochimica Acta Part A: Molecular and Biomolecular Spectrocopy*, 172 (2017), pp. 100–108

Esther van Duijn
- 'Changing views, altering practices – a brief overview of two hundred years of paintings conservation-restoration at the Rijksmuseum in Amsterdam', in *ICOM-CC 18th Triennial Conference Preprints, Copenhagen 4–8 September 2017*, Paris (International Council of Museums) 2017
- [with S. Ekelund], 'Red, white or blue – an evacuation priority marking system on paintings in Dutch museums and its applicability in conservation today', in *ICOM-CC 18th Triennial Conference Preprints, Copenhagen 4–8 September 2017*, Paris (International Council of Museums) 2017
- 'Gold-Brocaded Velvets in paintings by Jan van Eyck. Observations on the painting technique', in *Postprints for the Colloquium Van Eyck Studies, Symposium XVIII for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, 19–21 september 2012 Brussels*, 2017, pp. 403–416

Paul van Duin
- [red. en inleiding] 'De verzamelaarskast met miniatuurapotheek', Amsterdam (Rijksmuseum) 2017 (Ned. en Eng. editie)
- 'The Conservation and Installation of the Beuning Room in the Rijksmuseum', *The Rijksmuseum Bulletin* 65 (2017), pp. 96–111
- [met S. Ekelund A. Jorissen, B. Ankersmit en R. Groves] 'A Method for Studying Climate-related Changes in the Condition of Decorated Wooden Panels', *Studies in Conservation*, online gepubliceerd mei 2017: http://dx.doi.org/10.1080/00393630.2017.1325553

- [met I. Breebaart] 'The construction of late-17th-century Netherlandish furniture. Typology, materials, authorship and durability', in *ICOM-CC 18th Triennial Conference Preprints, Copenhagen 4–8 September 2017*, Paris (International Council of Museums) 2017, art. 2105
- [met S. Ekelund, R. Luimes, C. Gauvin, A. Jorissen, B. Ankersmit, A. Suiker, R. Groves en H. Schellen] 'The development of a methodology to understand climate-induced damage in decorated oak wood panels', in *ICOM-CC 18th Triennial Conference Preprints, Copenhagen 4–8 September 2017*, Paris (International Council of Museums) 2017, art. 1507
- [met A. Krekeler, C. Gauvin, S. Beall, S. Ekelund, I. Breebaart, J-C. Dupré, F. Hesser en P. Noble] 'Strain measurements during structural conservation treatment of a 17th-century Dutch panel painting', in *ICOM-CC 18thTriennial Conference Preprints, Copenhagen 4–8 September 2017*, Paris (International Council of Museums) 2017, poster
- 'Verdeckte Holzkonstruktionen. Untersuchungen an marketierten Türen niederländischer Kabinettschränke aus dem 17. Jahrhundert', in *Die Kunst der Ebenisten. Quellenstudien, technologische Untersuchungen und innovative Verfahren in der Holzrestaurierung. Potsdamer Beiträge zur Konservierung und Restaurierung* 5, Potsdam 2017, pp. 18–33
- [met H. van Keulen en J. Dorscheid] 'Untersuchung und Analyse von historischen transparenten Oberflächen auf niederländischen Möbeln des 19. und 20. Jahrhunderts', in *Transparente Oberflächen auf Holz. Beiträge zur Fachtagung 2015 in Würzburg*, Bonn 2017, pp. 62–75

Jochem van Eijsden
- 'Een Nijmegenaar in Bourgondië', *COLLECT Kunst Antiek Design* (2017), nr. 7, pp. 34–37
- 'Achttien taferelen uit het leven van Christus, bekend als de Roermondse Passie', in P. Roelofs (red.), *Johan Maelwael: Nijmegen – Parijs – Dijon. Kunst rond 1400*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, pp. 166–167

Stina Ekelund
- [met P. van Duin, A. Jorissen, B. Ankersmit en R. Groves] 'A Method for Studying Climate-related Changes in the Condition of Decorated Wooden Panels', *Studies in Conservation*, online gepubliceerd, mei 2017: http://dx.doi.org/10.1080/00393630.2017.1325553
- [met R. Luimes, C. Gauvin, P. van Duin, A. Jorissen, B. Ankersmit, A. Suiker, R. Groves en H. Schellen] 'The development of a methodology to understand climate-induced damage in decorated oak wood panels', in *ICOM-CC 18th Triennial Conference Preprints, Copenhagen 4–8 September 2017*, Paris (International Council of Museums) 2017, art. 1507
- [met E. van Duijn] 'Red, white or blue – An evacuation priority marking system on paintings in Dutch museums and its applicability in conservation and research today', in *ICOM-CC 18th Triennial Conference Preprints, Copenhagen 4–8 September 2017*, Paris (International Council of Museums) 2017, art. 1903
- [met A. Krekeler, C. Gauvin, S. Beall, I. Breebaart, J-C. Dupré, F. Hesser, P. van Duin en P. Noble] 'Strain measurements during structural conservation treatment of a 17th-century Dutch panel painting', in *ICOM-CC 18th Triennial Conference Preprints, Copenhagen 4–8 September 2017*, Paris (International Council of Museums) 2017, poster

Menno Fitski
- [met N. Lee] 'Manufacture and Date of a Goryeo dynasty Sutra Box with Mother-of-pearl Inlaid Decoration at the Rijksmuseum, Amsterdam', in *Studies in Conservation* 63 (2018), nr. 3, pp. 163–170 (published online 26 april 2017)
- [met N. Lee] 'New Light on a Goryeo Dynasty Sutra Box in the Rijksmuseum, Amsterdam', *Orientations* 48 (2017), nr. 4, pp. 55–59
- 'Lichtvoetige lijnen. Japanse schilderingen uit de schenking Jan Piet Filedt Kok', *Aziatische Kunst* 47 (2017), nr. 1, pp. 2–28
- [met L. van Valen] 'De Restauratieateliers: Vermaak bij de kersenbloesems', *Aziatische Kunst* 47 (2017), nr. 1, pp. 46–53
- 'Wisseling in het Paviljoen: Koreaans kamerscherm', *Aziatische Kunst* 47 (2017), nr. 3, pp. 41–43
- 'Objects for use', in *Mono Japan: Japanese Craft and Design 2017*, pp. 6–7

Chiara Gamarra
- [met J. van Bennekom, S. Creange en G. Verhaar] 'Investigation into the effects of conservation treatments on early Limoges painted enamels', in *International symposium on glass degradation in atmospheric conditions C2MRF, Paris, 15–17 November*

Isabelle Garachon
- 'Fired Infills and Replacement parts to Ceramics in the Rijksmuseum', *The Rijksmuseum Bulletin* 65 (2017), pp. 372–385

Cecilia Gauvin
- [met S. Ekelund, R. Luimes, P. van Duin, A. Jorissen, B. Ankersmit, A. Suiker, R. Groves en H. Schellen] 'The development of a methodology to understand climate-induced damage in decorated oak wood panels', in *ICOM-CC 18th Triennial Conference Preprints, Copenhagen 4–8 September 2017*, Paris (International Council of Museums) 2017, art. 1507
- [met A. Krekeler, S. Beall, S. Ekelund, I. Breebaart, J-C. Dupré, F. Hesser, P. van Duin en P. Noble] 'Strain measurements during structural conservation treatment of a 17th-century Dutch panel painting', in *ICOM-CC 18th Triennial Conference Preprints, Copenhagen, 4–8 September 2017*, Paris (International Council of Museums) 2017, poster

Martine Gosselink
- [red. met M. Holtrop en R. Ross] *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600*, Amsterdam (Rijksmuseum) / Nijmegen 2017
- 'De Khoikhoi en de Nederlanders rond 1600', in M. Gosselink, M. Holtrop en R. Ross (red.), *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600*, Amsterdam (Rijksmuseum) / Nijmegen 2017
- 'Jan van Riebeeck, Stichter van een VOC-post', in M. Gosselink, M. Holtrop en R. Ross (red.), *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600*, Amsterdam (Rijksmuseum) / Nijmegen 2017

Ludo van Halem
- 'Editorial: Nota Bene De Stijl', *The Rijksmuseum Bulletin*, 65 (2017), pp. 122–127
- 'Til Brugman's De Stijl Rooms: A "Flat in The Hague" with Designs by Theo van Doesburg, Vilmos Huszár, Gerrit Rietveld, El Lissitzy and Kurt Schwitters, 1923–26', *The Rijksmuseum Bulletin*, 65 (2017), pp. 128–169
- [met D.-J. Biemond en R. Boes], 'Acquisitions from the Interwar Years', *The Rijksmuseum Bulletin*, 65 (2017), pp. 194–207
- 'Voorwoord' / 'Preface', in M. Teeuwen, *Marjan Teeuwen. Destroyed House*, Amsterdam 2017 (ongepagineerd)
- 'Daily, forever', http://www.thewhitehousegallery.be/en/artists/henri-jacobs, 2017 (oorspronkelijk gepubliceerd in *Journal Drawings Henri Jacobs*, Roma Publications: Amsterdam, 2013)

Gijs van der Ham
- *De geschiedenis van Nederland in 100 voorwerpen*, licht herziene paperbackeditie, Amsterdam (Rijksmuseum/De Bezige Bij), 2017
- 'De slag bij Waterloo', in J. Reynaerts (red.), *1800–1900*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017

Joen Hermans
- 'Metal soaps in oil paint: structure, mechanisms and dynamics', Amsterdam 2017, proefschrift Universiteit van Amsterdam
- 'De zepen waar veel olieverfschilderijen mee kampen', *NRC Handelsblad* en *nrc.next* (2017), 2 juni
- [met L. Baij, K. Keune, P. Noble en P. Iedema] 'Time-resolved ATR-FTIR studies on the release of solvents from cleaning gels into model systems of oil paint binding media', in *Gels in the conservation of art*, London, 2017, pp. 316–321

Erma Hermens
- [met L. Raven en S. Veldink] *Matthijs Maris at work*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017
- 'La cochinilla de la Nueva Espania en Holanda en los textos y en la práctica. Naturalezas muertas.', in *Rojo Mexicano: La grana cochinilla en el arte*, Mexico City 2017, pp. 226–242
- [met P. Liu, M. Hall-Aquitania en R.M. Groves] 'Mapping the opacity of paint layers in coloured grounds paintings using optical coherence tomography', in *Proc. SPIE 03A*, Munich 2017

Erik Hinterding
- [met D. Christoforou] 'Hercules Seger's print supports', in H. Leeflang en P. Roelofs (red), *Hercules Segers. Painter Etcher*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum), New York (Metropolitan Museum of Art) 2016, dl. 1, pp. 91–98, 331–334
- 'Rembrandts geëtste portret van Jan Six: een hoogtepunt in zijn oeuvre', in M. Jonker en M. Beukers (red.), *Rembrandt en Jan Six. De ets, de vriendschap*, Amsterdam 2017, pp. 28–36
- [met H. Leeflang, M. van der Mullen en M. Schapelhouman] 'Acquisitions Prints and Drawings c. 1800', *The Rijksmuseum Bulletin* 65 (2017), pp. 393–429
- [met C.R. Johnson e.a.] 'Chain Line Pattern Matching and Rembrandt's Prints', in S.S. Dickey (red), *Rembrandt and his circle. Insights and discoveries*, Amsterdam 2017, pp. 319–334

Maria Holtrop
- [red. met M. Gosselink en R. Ross] *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600*, Amsterdam (Rijksmuseum) / Nijmegen 2017
- '"Uit eenen stam": Nederland en de Boerenrepublieken In de negentiende eeuw', in M. Gosselink, M. Holtrop en R. Ross (red.), *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600*, Amsterdam (Rijksmuseum) / Nijmegen 2017
- 'Een fotostudio in een missiepost', in M. Gosselink, M. Holtrop en R. Ross (red.), *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600*, Amsterdam (Rijksmuseum) / Nijmegen 2017
- 'Grootse plannen: Transvaalse architectuur met Nederlandse invloeden', in M. Gosselink, M. Holtrop en R. Ross (red.), *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600*, Amsterdam (Rijksmuseum) / Nijmegen 2017
- 'Goudkoorts op de Rand en In Johannesburg', in M. Gosselink, M. Holtrop en R. Ross (red.), *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600*, Amsterdam (Rijksmuseum) / Nijmegen 2017
- '1994, Pieter Hugo', in M. Gosselink, M. Holtrop en R. Ross (red.), *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600*, Amsterdam (Rijksmuseum) / Nijmegen 2017
- 'Gatekeepers en shared authority in het Rijksmuseum', in T. Riswick & L. Zurhake (red.), *Criteria van Waarde in de geschiedbeoefening: Reflecties van Jonge Historici*, 2017

Jan de Hond
- 'A series of Sixteen Drawings of Non-Europeans Races after Andries Beeckman', *The Rijksmuseum Bulletin* 65 (2017), pp. 226–231
- 'Nineveh in de westerse kunst', in L. Petit en D. Morandi Bonacossi (red.), *Nineveh, hoofdstad van een wereldrijk*, Leiden 2017, pp. 31–36
- 'Nineveh in Western Art', in L. Petit en D. Morandi Bonacossi, *Nineveh, the Great City. Symbol of Beauty and Power*, Leiden 2017, pp. 44–49
- 'Serie borden met de zeventien provincies', in J. Reynaerts (red.), *1800–1900*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, pp. 48–49
- 'Militaire trofee ter herinnering aan de Belgische revolutie', in J. Reynaerts (red.), *1800–1900*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, pp. 52–54
- 'Jan van Speijk overlegt of hij de lont in het kruit zal steken, 5 februari 1831', in J. Reynaerts (red.), *1800–1900*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, pp. 138–139
- 'Vijf Javaanse hoffunctionarissen', in J. Reynaerts (red.), *1800–1900*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, pp. 180–183
- 'Schild van een Atjeher', in J. Reynaerts (red.), *1800–1900*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, pp. 184–185

Daniel Horst
- 'Dénoncer la tyrannie : l'image du cardinal de Granvelle dans les gravures de propagande de la révolte des Gueux', in L. Reibel en L. Mucciarelli (red.), *L'Eminence pourpre. Images d'un homme de pouvoir de la Renaissance*, Milan 2017, pp. 95–107
- 'Nederlandse sporen in de Zuid-Afrikaanse kunst', in M. Gosselink, M. Holtrop en R. Ross (red.), *Goede Hoop. Zuid-Afrika en Nederland vanaf 1600*, Amsterdam (Rijksmuseum) / Nijmegen 2017, pp. 317–333

Lotte Jaeger
- 'Kopiistenregisters', in L. van Deinsen e.a. (red.), *De Boekenwereld* 33 (2017), nr. 3, 'Rijksmuseum Special', p. 29.
- 'Net als de oude meesters', *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services* https://theartofinformationblog.wordpress.com/2017/08/22/out-of-the-infobox-net-als-de-oude-meesters/

Marije Jansen
- 'Sackineren op Deshima: Afbeeldingen van Nederlanders in Nagasaki en Yokohama', *Aziatische Kunst* 47 (2017), nr. 3, pp. 44–50
- 'New Year rituals in surimono', *Andon* (2017), nr. 104, pp. 49–54
- 'Super ukiyo-e: The Edo code', *Andon*, (2017), nr. 104, pp. 70–71

Martin Jürgens
- 'Metal and Ink', in H. Rooseboom en M. Boom (red.), *New Realities. Photography in the 19th Century*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017
- 'Fotopapier – Das tragende Element', in *Vintage*, Stuttgart 2017

Trineke Kamerling
- [met L. van Deinsen] 'Dubbelzien, of de twee gezichten van Bernardus de Bosch', in L. van Deinsen e.a. (red.), *De Boekenwereld* 33 (2017), nr. 3, 'Rijksmuseum Special', p. 71
- 'Een Veluwse Joffer', in J. Kapelle e.a., *Leren, weten en werken: Saskia de Bodt*, 2017 (eigen beheer), pp. 54–57
- [met C. Wittop Koning] 'What's in a name?', *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services* https://theartofinformationblog.wordpress.com/2017/12/22/out-of-the-infobox-whats-in-a-name/

- [met C. Wittop Koning] 'Knowledge needs to be shared', *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services* https://theartofinformationblog.wordpress.com/2018/01/12/knowledge-needs-to-be-shared/

Katrien Keune
- [met L. Baij, J. Hermans, P. Noble en P. Iedema] 'Time-resolved ATR-FTIR studies on the release of solvents from cleaning gels into model systems of oil paint binding media', in *Gels in the Conservation of Art*, London 2017, pp. 316–321

Marjolein Koek
- 'Over steun en silhouet. Costume mounting in een museale omgeving', in *Kostuum. Jaarboek Nederlandse Kostuumvereniging*, 2017, pp. 57–65

Geert-Jan Koot
- 'From Research Library to Research Services: Stories of change at the Rijksmuseum', *Art Libraries Journal* 43, (2018), nr. 1, pp. 2–8
- [met S. Scheltjens] 'Chronologie. Van Bibliotheek naar Research Services (1875–2017)', in L. van Deinsen e.a. (red.), *De Boekenwereld* 33 (2017), nr. 3, 'Rijksmuseum Special', pp. 3–8
- 'De bibliotheek van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap', in L. van Deinsen e.a. (red.), *De Boekenwereld* 33 (2017), nr. 3, 'Rijksmuseum Special', p. 16
- 'Johan Philip van der Kellen', in L. van Deinsen e.a. (red.), *De Boekenwereld* 33 (2017), nr. 3, 'Rijksmuseum Special', p. 16
- 'De Scholenbibliotheken', in L. van Deinsen e.a. (red.), *De Boekenwereld* 33 (2017), nr. 3, 'Rijksmuseum Special', p. 17
- 'De Bibliotheek Aziatische Kunst en Archeologie', in L. van Deinsen e.a. (red.), *De Boekenwereld* 33 (2017), nr. 3, 'Rijksmuseum Special', p. 55
- 'Acquisitions Rijksmuseum Research Library', *The Rijksmuseum Bulletin* 65 (2017), pp. 318–336
- 'Zeldzame naslagwerken voor het gebruik van synthetische keurstoffen in de textielindustrie', *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services,* https://theartofinformationblog.wordpress.com/2017/12/21/zeldzame-naslagwerken-voor-het-gebruik-van-synthetische-keurstoffen-in-de-textielindustrie
- 'Aanwinsten: Verrassende bijvangst op een boekenveiling', *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services* https://theartofinformationblog.wordpress.com/2017/11/19/aanwinsten-verrassende-bijvangst-op-een-boekenveiling
- 'Aanwinsten: De Engelse samenleving in een notendop, de microcosmos van William Pyne', *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services* https://theartofinformationblog.wordpress.com/2017/10/26/aanwinsten-de-engelse-samenleving-in-een-notendop-de-microcosmos-van-william-pyne

Anna Krekeler
- [met A. van Loon, P. Noble, G. van der Snickt, K. Janssens, Y. Abe, I. Nakai en J. Dik] 'Artificial orpiment, a new pigment in Rembrandt's palette', *Heritage Science* 126 (2017) 5:26, pp. 1–13

Davina Kuh Jakobi
- Ship Model Conservation Course: Understanding Techniques for Research and Conservation', *ICOM-CC Theory and History Newsletter* 21 (2017), August, pp. 5–10
- 'Keeping a weather eye on the *William Rex*: Understanding and managing the challenges associated with the open display of a large ship model in the Rijksmuseum', *Postprints 7th International Conservation Conference, Szreniawa, 12–14 October 2016*, Szreniawa 2017, pp. 165–177

Huigen Leeflang
- [met E. Hinterding, M. van der Mullen en M. Schapelhouman] 'Acquisitions. Prints and Drawings c. 1800', *The Rijksmuseum Bulletin* 65 (2017), pp. 393–429
- 'Parken. Een serie houtskooltekeningen van Rein Dool', in *Rein Dool. Parken*, Dordrecht 2017, z.p.

Idelette van Leeuwen
- [met C.R. Johnson, Jr, W.A. Sethares, M.H. Ellis, S. Haqqi, R. Snyder, E. Hinterding, D. Christoforou, A. Wallert, J. van der Lubbe, N.M. Orenstein, A. Campbell en G. Dietz], 'Chain Line Pattern Matching and Rembrandt's Prints', in *Rembrandt and His Circle, Insights and Discoveries*, Amsterdam 2017, pp. 319–334

Suzanne van Leeuwen
- [met M. Unger] *Jewellery matters*, Amsterdam (Rijksmuseum) / Rotterdam 2017

Annelies van Loon
- [met P. Noble, A. Krekeler, G. Van Der Snickt, K. Janssens, Y. Abe, I. Nakai en J. Dik] 'Artificial orpiment, a new pigment in Rembrandt's palette', *Heritage Science* 126 (2017) 5:26, pp. 1–13
- [met N. De Keyser, G. Van Der Snickt, S. Legrand, A. Wallert en K. Janssens] 'Jan Davidsz. de Heem (1606–1684): a technical examination of fruit and flower still lifes combining MA-XRF scanning, cross-section analysis and technical historical sources', *Heritage Science* 126 (2017) 5:38, pp. 1–13
- [met M. Spring, R. Billinge, L. Treves, N. von Aderkas, C. Higgitt en J. Dik] 'Goya's Portraits in the National Gallery: their technique, materials and development', *National Gallery Technical Bulletin* 37 (2017), pp. 78–104
- [met K. Langstraat, A. Knijnenberg, G. Edelman, L. van de Merwe, J. Dik en A. van Asten] 'Large area imaging of forensic evidence with MA-XRF', *Nature Scientific Reports* (2017) 7:15056, pp. 1–11

Rianne Luimes
- [met S. Ekelund, C. Gauvin, P. van Duin, A. Jorissen, B. Ankersmit, A. Suiker, R. Groves en H. Schellen] 'The development of a methodology to understand climate-induced damage in decorated oak wood panels', in *ICOM-CC 18th Triennial Conference Preprints, Copenhagen 4–8 September 2017*, Paris (International Council of Museums) 2017, art. 1507
- [met A. Suiker] 'Climate-induced damage in wooden art objects', *20th Engineering Mechanics Symposium, Papendal, Arnhem 24 oktober*, poster

Suzan Meijer
- [met B. du Mortier] 'Moving forward together', in *Refashioning and Redress, conserving and displaying dress*, Los Angeles 2016, pp. 237–250

Froukje van der Meulen
- [met T. Bos] 'Ongeziene objecten, ongeziene mogelijkheden. Nieuwe museumschatten door digitalisering en inventarisatie', in *Archievenblad* (2017), nr. 9, pp. 12–13

Bianca M. du Mortier
- 'In en uit de plooi', *Kunstschrift* 61 (2017), nr. 1, pp. 22–29
- 'Plooien à la *Watteau*', *Teylers Magazijn* (2017)
- 'Modetentoonstellingen, groot, groter, grootst', *Kunstschrift* 61 (2017), nr. 4, pp. 50–1
- 'Uitgelicht: mode & mensen op straat', in B. Gerlagh (red.), *Kijk Amsterdam 1700–1800, De mooiste stadsgezichten*, Amsterdam 2017, pp. 46–51
- [met S. Meijer] 'Moving forward together', in *Refashioning and Redress, conserving and displaying dress*, Los Angeles 2016, pp. 237–250

Manon van der Mullen
- [met E. Hinterding, H. Leeflang en M. Schapelhouman] 'Acquisitions Prints and Drawings c. 1800', *The Rijksmuseum Bulletin* 65 (2017), pp. 393–429

Bas Nederveen
- 'De inventaris van de collectie Van Brakell', in L. van Deinsen e.a. (red.), *De Boekenwereld* 33 (2017), nr. 3, 'Rijksmuseum Special', p. 65

Petria Noble
- [met A. van Loon, A. Krekeler, G. van der Snickt, K. Janssens, Y. Abe, I. Nakai en J. Dik] 'Artificial orpiment, a new pigment in Rembrandt's palette', *Heritage Science* 126 (2017), pp. 5–26
- [met M. Alfeld, M. Wahabzada, C. Bauckhage, K. Kersting, G. van der Snickt, K. Janssens, G. Wellenreuther en G. Falkenberg] 'Simplex Volume Maximization (SiVM): a matrix factorization algorithm with non-negative constrains and low computing demands for the interpretation of full spectral X-ray fluorescence imaging data', *Microchemical Journal*, vol. 132 (2017), pp. 179–184
- [met L. Baij, K. Keune, J. Hermans en P. Iedema] 'Time-resolved ATR-FTIR studies on the release of solvents from cleaning gels into model systems of oil paint binding media', in *Gels in the Conservation of Art*, Londen 2017, pp. 316–321
- [met I. Verslype], 'The Use of X- radiographs in the Study of Paintings', in *Counting Vermeer: using weave mops to study Vermeer's canvases*, RKD Monographs, Den Haag 2017

Alied Ottevanger
- 'Skulpturen mit Tulpen', *Art Aurea* (2017), Sommer, pp. 68–71
- 'Guido Geelen Tulip Vases', *Art Aurea* (2017), Sommer, pp. 75–77

Madeleine Pfundt
- 'Muziek te boek', in L. van Deinsen e.a. (red.), *De Boekenwereld* 33 (2017), nr. 3, 'Rijksmuseum Special', p. 65

Laura Raven
- [met E. Hermens en S. Veldink] *Matthijs Maris at work*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017

Jenny Reynaerts
- Hoofdredactie van R. Bionda, *Matthijs Maris*, Rijksmuseum/Nai010 Amsterdam/Rotterdam 2017 (verschenen in Nederlands en Engels)

- Hoofdredactie van E. Hermens, L. Raven en Suzanne Veldink, *Matthijs Maris at work*, Rijksmuseum/Nai010 Amsterdam/Rotterdam 2017
- [red.] *1800–1900*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017 (Engels- en Nederlandstalig)
- 'Kruispunt van wegen. Nederland in de 19de eeuw', in J. Reynaerts (red.), *1800–1900*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, pp. 6–37
- Entry's 7, 11, 12, 13, 14, 15, 22, 28, 29, 68, 78, 90, 98, 99 en 100, in J. Reynaerts (red.), *1800–1900*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017
- [met M. M'rani Alaoui] '1884 en 1889: George Hendrik Breitner. Flaneren en reageren', in *Nederlanders in Parijs 1789–1914*, tent.cat. Amsterdam (Van Gogh Museum) / Parijs (Petit Palais), Bussum 2017, pp. 74–97. Verschenen in het Nederlands, Frans en Engels
- 'Grenzeloos. Nederlandse romantische landschapsschilderkunst in Europese context', in *De Romantiek in het noorden. Van Friedrich tot Turner*, tent.cat. Groningen (Groninger Museum), Zwolle 2017, pp. 41–55. Verschenen in het Nederlands, Engels en Duits
- [met P. J. Margry en J. Vis] *Het verdwenen hofje. Het Henriëtte Hofje, zijn stichters en hun erfgoed*, Nijmegen 2017
- 'Voorbeeldige portretten', in P. J. Margry, J. Reynaerts en J. Vis, *Het verdwenen hofje. Het Henriëtte Hofje, zijn stichters en hun erfgoed*, Nijmegen 2017, pp. 101–138

Robert-Jan te Rijdt
- 'Speuren naar veilingcatalogi met annotaties in potlood of pen', in L. van Deinsen e.a. (red.), *De Boekenwereld* 33 (2017), nr. 3, 'Rijksmuseum Special', pp. 30–40
- 'Uniforme opzetvellen van Cornelis Ploos van Amstel voor zijn kleinere tekeningen', *Delineavit et Sculpsit. Journal for Dutch and Flemish Prints and Drawings* (2017), nr. 41, pp. 114–122
- [met J. Turner] 'Miscellania: V&A: 'The ones that got away', Part II [Nicolaas Verkolje]', *Delineavit et Sculpsit. Journal for Dutch and Flemish Prints and Drawings* (2017), nr. 42, pp. 103–105

Pieter Roelofs
- [red.] *Johan Maelwael: Nijmegen – Parijs – Dijon. Kunst rond 1400*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2017
- [red.] *Johan Maelwael: Nijmegen – Parijs – Dijon. Art around 1400*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2017
- 'Prelude', in P. Roelofs (red.), *Johan Maelwael: Nijmegen – Parijs – Dijon. Art around 1400*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, pp. 10–11
- 'Johan Maelwael: schilder aan het Bourgondische hof', in P. Roelofs (red.), *Johan Maelwael: Nijmegen – Parijs – Dijon. Kunst rond 1400*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, pp. 12–23
- 'Johan Maelwael: Painter at the Court of Burgundy', in P. Roelofs (red.), *Johan Maelwael: Nijmegen – Parijs – Dijon. Art around 1400*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, pp. 12–23
- 'Johan Maelwael en de hertogelijke schilderwerkplaats in Bourgondië', in P. Roelofs (red.), *Johan Maelwael: Nijmegen – Parijs – Dijon. Kunst rond 1400*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, pp. 24–33
- 'Johan Maelwael and the Ducal Painting Workshop in Burgundy', in P. Roelofs (red.), *Johan Maelwael: Nijmegen – Parijs – Dijon. Art around 1400*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, pp. 24–33
- Entry's 5, 21 en 37, in P. Roelofs (red.), *Johan Maelwael: Nijmegen – Parijs – Dijon. Kunst rond 1400*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, pp. 90–91, 122–123, 156–157
- Entry's 5, 21 en 37, in P. Roelofs (red.), *Johan Maelwael: Nijmegen – Parijs – Dijon. Art around 1400*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, pp. 90–91, 122–123, 156–157
- [met J. Koldeweij, red.] *Maelwael Van Lymborch Studies*, dl. 1, Turnhout 2017
- 'Prelude: Johan Maelwael and the Van Lymborch Brothers. Proposal for a Standardized Form of their Name', in J. Koldeweij en P. Roelofs (red.), *Maelwael Van Lymborch Studies*, dl. 1, Turnhout 2017, pp. 6–9

Hans Rooseboom
- 'Blue Realities', *Fotografisch geheugen* (2017), nr. 91, pp. 20–22
- [red., met M. Boom], *New Realities. Photography in the 19th Century*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017
- 'Het geheim van de fotograaf', in M. Scheeres, *Zaterdagochtend in Amsterdam / Saturday morning in Amsterdam*, Amsterdam 2017

Marijn Schapelhouman
- 'In plaats van een feestrede', in *HK 25 jaar 1992–2017, Jubileumuitgave Hein A.M. Klaver Kunsthandel*, Baarn 2017, pp. 7–11
- [met H. Leeflang, M. van der Mullen en E. Hinterding] 'Acquisitions Prints and Drawings c. 1800', *The Rijksmuseum Bulletin* 65 (2017), pp. 393–429

Saskia Scheltjens
- [met G.-J. Koot] 'Chronologie. Van Bibliotheek naar Research Services (1875–2017)', in L. van Deinsen e.a. (red.), *De Boekenwereld* 33 (2017), nr. 3, 'Rijksmuseum Special', pp. 3–8
- 'Editorial. From Research Library to Research Services', *The Rijksmuseum Bulletin* 65 (2017), p. 243
- 'Het Rijksmuseum als gereedschapskist. Nieuwe afdeling Research Services verantwoordelijk voor alle collectiedata', *E-Data & Research* 11 (2017), nr. 3, p. 1
- 'Inleiding', in L. van Deinsen e.a. (red.), *De Boekenwereld* 33 (2017), nr. 3, 'Rijksmuseum Special', pp. 3–8

Margot van Schinkel
- '"Potjeslatijn": miniatuur tinglazuuraardewerk uit de verzamelaarskast van het Rijksmuseum', *Vormen uit Vuur* (2017), nr. 235, pp. 12–29

Frits Scholten
- 'Rodins Denker. Beeld van het menselijk tekort', tekst voor het kunstproject *Broken Thinker* door A. Holleman en G. Kocken (zie: www.brokenthinker.nl/usedthinker/nl/editie_12/rodins_denker_beeld_van_het_menselijk_tekort)
- 'Reizende beeldsnijders', in M. Haveman en A. Overbeek (red.), *Het reizende detail in de kunst van 1400 tot 1500*, Amsterdam & Zutphen 2016, pp. 26–39
- 'Gotische randverschijnselen', in M. Haveman en A. Overbeek (red.), *Het reizende detail in de kunst van 1400 tot 1500*, Amsterdam & Zutphen 2016, pp. 66–71
- 'De hemel in een notendop', in M. Haveman en A. Overbeek (red.), *Het reizende detail in de kunst van 1400 tot 1500*, Amsterdam & Zutphen 2016, pp. 140–149
- 'In hout gekapt', in M. Haveman en A. Overbeek (red.), *Het reizende detail in de kunst van 1400 tot 1500*, Amsterdam & Zutphen 2016, pp. 182–187
- 'In de schaduw van Artus Quellinus. Opnieuw Gerrit Lambertsen van Cuilenborch', *Bulletin KNOB* 2017, nr. 1, pp. 35–42
- 'Speculeren op ruimte. De beeldenvertellers Auke en Adriaen de Vries', in E. van Proosdij e.a. , *Auke de Vries. Tussenlanding*, Zwolle 2017, pp. 47–51
- *The Bacchant and other late works by Adriaen de Vries*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017
- *De Bacchant en andere late werken van Adriaen de Vries*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017
- [red., met M. Kavaler en J. Woodall] *Netherlandish Sculpture of the 16th Century – Zestiende-eeuwse beeldhouwkunst uit de Nederlanden* (*Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek* 67), Leiden & Boston 2017
- [red., met E. Wetter] *Prayer nuts, private devotion, and early modern art collecting, Riggisberger Berichte* 22 (2017)
- 'Joost van Cranevelt's Description of the Riggisberg Magdalen Prayer Nut (1633)', in E. Wetter en F. Scholten (red.), *Prayer nuts, private devotion, and early modern art collecting, Riggisberger Berichte* 22 (2017), pp. 46–122
- '*Eine rechte Kunstschul in Schulptura*. Bildhauer aus dem Norden in Rom vom 16. bis 18. Jahrhundert', in *Wunder Roms im Blick des Nordens von der Antike bis zur Gegenwart*, tent.cat Paderborn (Erzbischöfliches Diozesanmuseum Paderborn) / Petersberg 2017, pp. 196–203
- Entry's 88, 89 en 93 in *Wunder Roms im Blick des Nordens von der Antike bis zur Gegenwart*, tent.cat. Paderborn (Erzbischöfliches Diozesanmuseum Paderborn) / Petersberg 2017
- 'The Amsterdam ivories of Francis van Bossuit. Reception and transformation in the eighteenth century', in C. van Eck (red.), *Idols and museum pieces. The nature of sculpture, its historiography and exhibition history, 1640–1880*, Berlin, Boston & Parijs 2017, pp. 35–47
- Entry's 9, 15, 16, 27, 30, 31, 32, 33 en 34, in P. Roelofs (red.), *Johan Maelwael: Nijmegen – Parijs – Dijon. Kunst rond 1400*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2017
- Entry's 9, 15, 16, 27, 30, 31, 32, 33 en 34 in P. Roelofs (red.), *Johan Maelwael: Nijmegen – Parijs – Dijon. Art around 1400*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2017
- 'Speelgoed voor de ziel', *Kunstschrift* 61 (2017), nr. 3, pp. 10–21
- 'Speelgoed voor de ziel', *Kunstschriftje* (miniatuureditie van *Kunstschrift* 61 (2017), nr. 3), pp. 10–21
- 'De maker zelf, bedrieglijk echt', *Kunstschrift* 2017, nr. 6, pp. 22–29
- [met R. Halbertsma] 'Two bronze Tritons from Nicolaes Witsen's collection', *The Rijksmuseum Bulletin* 65 (2017), pp. 340–353

Eveline Sint Nicolaas
- 'Figure of a Maha Modliaar', *The Rijksmuseum Bulletin* 65 (2017), p. 234
- 'Schets van het Plantaadjeleven, aan mijnen broeder Cornelis Sebille Roos', in L. van Deinsen e.a. (red.), *De Boekenwereld* 33 (2017), nr. 3, 'Rijksmuseum Special', p. 55

- ‘Mariënbosch Plantation, formerly Meerzorg’, *The Rijksmuseum Bulletin* 65 (2017), pp. 386–391
- ‘Diorama van de Waterkant van Paramaribo’, in J. Reynaerts (red.), *1800–1900*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, p. 177
- ‘Kop en schotel met antislavernij-afbeelding’, in J. Reynaerts (red.), *1800–1900*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, p. 179

Anna A. Ślączka
- ‘The Ratnanyāsa (Placing of Gems) ritual in the Devyāmata, an early Saiva pratisthatantra’, in I. Keul (red.), *Consecration Rituals in South Asia (Numen Book Series, vol. 155)*, Leiden / Boston 2017, pp. 85–112
- ‘An Amaravati-school pillar from the collections of the Rijksmuseum, Amsterdam and the Tokyo National Museum: style and attribution’, in A. Shimada en M. Willis (red.), *Amaravati: The Art of an Early Buddhist Monument in Context*, London 2017, pp. 89–96
- ‘An Amaravati-school pillar from the Rijksmuseum: style and attribution’, *Aziatische Kunst* 47 (2017) nr. 1, pp. 29–37
- [Met M. Czerniak-Drozdzowicz], ‘Cola bronzes in the context of the history and culture of Tamil Nadu’, *Art of the Orient* 5 (2016/17), pp. 109–146
- ‘Herbouwen of bewaren? Tempelrenovatie in de Kaveri-delta, het voorbeeld van Tukkacci’, *Nieuwsbrief van de Vereniging Vrienden van het Instituut Kern*, Universiteit Leiden 2017, nr. 26, p. 2
- ‘Mansions of Chettinad. Boekbespreking’, *Aziatische Kunst* 49 (2017) nr. 3, pp. 55–57
- ‘De Naltuṇaīśvara tempel in Punjai en de vroege voorstellingen van Naṭarāja’, *Nieuwsbrief van de Vereniging Vrienden van het Instituut Kern*, Universiteit Leiden 2017, nr. 27, pp. 2–3

William A. Southworth
- ‘Twelve Stone Sculptures from Java’, *The Rijksmuseum Bulletin* 65 (2017), pp. 244–275
- ‘Souteast Asian Textiles’, *Aziatische Kunst* 47 (2017), nr. 3, pp. 6–7

Giovanni Paolo Di Stefano
- [met T. Hestrin-Grader, P. van Duin en M. Orlando] ‘Reconciling past and present. The Rijksmuseum 1640 Ioannes Ruckers Muselaar Project’, in P. Vandervellen (red.), *Preservation of Wooden Musical Instruments. Ethics, Practice and Assessment. Proceedings of the 4th Annual COST FP1302 WoodMusICK*, Brussel 2017, pp. 55–59
- ‘Storia del pianoforte dalle origini ai nostri giorni’, in A. Botti Caselli (red.), *Il Pianoforte*, Torino 2017, pp. 1–74
- ‘Glossario’, in A. Botti Caselli (red.), Il Pianoforte, Torino 2017, pp. 413–429

Harm Stevens
- ‘“Geniaal zijn onze woordspelingen”. Naoorlogse tegencultuur in tijdschriften’, in L. van Deinsen e.a. (red.) *De Boekenwereld* 33 (2017), nr. 3, ‘Rijksmuseum Special’, pp. 56–65
- Entry in P. ter Keurs (red.) *Ancestors & Rituals*, Brussel 2017, p 124

Lucinda Timmermans
- ‘Verloren en blootgelegde schatten. Vijftiende-eeuwse secco’s in Sprang-Capelle’, *In Brabant. Tijdschrift voor Brabants erfgoed* 2 (2017), pp. 4–11
- ‘Voor aankoop wordt gewaarschuwd. Diefstal in de jaren ’80’, *De tinkoerier* 2 (2017), pp. 56–57
- ‘Carolus Theodorus de Ruijr: een Roermondse tinnegieter in het Rijksmuseum’, *De tinkoerier* 2 (2017), pp. 58–62

Jane Turner
- [met R.-J. te Rijdt] ‘Miscellania: V&A: “The ones that got away”, Part II [Nicolaas Verkolje]’, *Delineavit et Sculpsit. Journal for Dutch and Flemish Prints and Drawings* (2017), nr. 42, pp. 103–105
- ‘Looking at the World in the Seventeenth Century’, in J. Tonkovich (red.), *Drawn to Greatness: Master Drawings from the Thaw Collection*, tent.cat. New York (Morgan Library & Museum) / Williamstown, MA (Clark Art Institute) 2017–18, pp. 46–63

Matthias Ubl
- [met M. Faries] ‘A New Attribution to Jan van Scorel: The Portrait of Joost Aemsz van der Burch and the Artist’s Portrayals of “Great Lords of the Netherlands”’, *The Rijksmuseum Bulletin* 65 (2017), pp. 354–371
- ‘Recent Acquisitions: Eight Netherlandish stained glass panels from the 16th century (after Pieter Coecke van Aelst, Jan Swart van Groningen, Dirck Pietersz Crabeth, after a design by Lambert van Noort, Jacob de Gheyn I)’, *The Rijksmuseum Bulletin* 65 (2017), pp. 210–219
- ‘“Hij die goed schildert”. Herman, Willem en Johan Maelwael en de heraldische schilderkunst rond 1400”, in P. Roelofs (red.), *Johan Maelwael: Nijmegen – Parijs – Dijon. Kunst rond 1400*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, pp. 42–59
- ‘“He who paints well”. Herman, Willem, and Johan Maelwael and heraldic painting around 1400’, in P. Roelofs (red.), *Johan Maelwael: Nijmegen – Paris – Dijon. Art around 1400*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, pp. 42–59
- Entry’s 1, 6 en 11/12, in P. Roelofs (red.), *Johan Maelwael: Nijmegen – Parijs – Dijon. Kunst rond 1400*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, pp. 82–83, 92–93, 102–103
- Entry’s 1, 6 en 11/12, in P. Roelofs (red.), *Johan Maelwael: Nijmegen – Paris – Dijon. Art around 1400*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2017, pp. 82–83, 92–93, 102–103

Ige Verslype
- [met L. Vos, R. Harmanni en M. van Eikema Hommes] ‘Rooms without Houses, Paintings without Walls: Researching and Presenting Fragments of Late Seventeenth- and Eighteenth-Century Painted Rooms’, *The Rijksmuseum Bulletin* 65 (2017), pp. 78–95
- [met A. Heuft en M. van Eikema Hommes] ‘De oorspronkelijke gedaante van de geschilderde kamer in het Martenahuis te Franeker’, *Bulletin KNOB* 116 (2017), nr. 3, pp. 101–122
- [met P. Noble] ‘The Use of X- radiographs in the Study of Paintings’, in C. Johnson, Jr. en W. Sethares (red.), *Counting Vermeer: using weave mops to study Vermeer’s canvases*, RKD Monographs, Den Haag 2017
- [met M. van Eikema Hommes en L. Vos], ‘Kamers zonder huizen. Schilderijen zonder muren’, *Erfgoed magazine* 38 (2017), nr. 9, pp. 24–27

Linda Volkers
- ‘Image first: opening up the Rijksmuseum with Rijksstudio’, *Culture Academy’s conference – The Digital in Cultural Spaces, 7–8 December 2016, Singapore* (to be printed end December 2017/beginning Jan 2018)

Lisette Vos
- [met I. Verslype, R. Harmanni en M. van Eikema Hommes] ‘Rooms without houses, paintings without walls : researching and presenting fragments of late seventeenth- and eighteenth-century painted rooms’, *The Rijksmuseum Bulletin* 65 (2017), pp. 78–95
- [met M. van Eikema Hommes en I. Verslype] ‘Kamers zonder huizen. Schilderijen zonder muren’, *Erfgoed Magazine* (2017), nr. 9, pp. 24–27

Leon Vosters
- ‘Oog in oog met de hardhorende Alardus Amstelredamus (1491–1544)’, in L. van Deinsen e.a. (red.), *De Boekenwereld* 33 (2017), nr. 3, ‘Rijksmuseum Special’, p. 22.

Ching-Ling Wang
- ‘Rakan zu羅漢図’ [Painting of Arhat], *Kokka* 國華 1461 (2017), pl. 3, p. 36
- ‘Fengge wenti? Chongtan bolinben machang zhuozhen tu 風格問題？— 重探柏林本 《瑪瑺斫陣圖》’ [Problem of Style? — Reconsidering the Painting *Machang Lays Low the Enemy Ranks* (*Machang zhuozhen tu*) in the Berlin Collection], *Guoji hanxue* 國際漢學 [International Sinology] 10 (2017), pp. 164–170
- ‘Suilei yinghua, baibian guanyin: Helan amusitedan guojia bowuguan guanyin tezhan 隨類應化, 百變觀音: 荷蘭阿姆斯特丹國家博物館觀音特展,’ [Various Images of Guanyin: Special Display of Guanyin in the Rijksmuseum, Amsterdam], *Diancang gumeishu* 典藏古美術 [Art & Collection] 298 (2017), pp. 88–91
- ‘Wisseling in het Pavijoen: *Guanyin* – The Merciful God and Goddess’, *Aziatische Kunst* 47 (2017), nr. 2, pp. 51–54
- ‘Wisseling in het Pavijoen: A Coat of Colour – Monochrome Glazes on Chinese Ceramics’, *Aziatische Kunst* 47 (2017), nr. 3, pp. 37–40
- ‘Exkurs: Chinesische Alchemie’, in J. Völlnagel en D. Brafman (red.), *Alchemie. Die große Kunst*, Berlin 2017, pp. 33–36
- Entry’s 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 74 en 110, in J. Völlnagel en D. Brafman (red.), *Alchemie. Die groß Kunst*, Berlin 2017
- vertaling van Th. Weststeijn, ‘De Nederlandse ambassade naar het hof van keizer Kangxi in 1667’, in Th. Weststeijn, M. Jonker (red.), *Barbaren & Wijsgeren: Het beeld van China in de Gouden Eeuw*, Haarlem 2017, pp. 39–45
- ‘Chinoiserie in Reflection: European Objects and their Impact on Chinese Art in the Late Seventeenth and Eighteenth Centuries,’ in M. Weiß e.a., (red.), *Wechselblicke. Zwischen China und Europa 1669–1907*, pp. 42–55
- ‘Xiao zhong xian da yu Wang Hui 《小中現大》與王翬,’ [The Album *To See the Large within the Small* (*Xiao zhong xian da*) and Wang Hui], in Changshu Museum (red.), *Shanshui qinghui: Yushan huapai jingpin tezhan zuopin ji yantao wenji* 山水清晖: 虞山畫派精品特展作品暨研討文集 [Landscape in Clarity: Special Exhibition of the Masterworks of Yushan-school, Works & Essays], Beijing 2017, pp. 114–123
- Entry’s I.1.1, III.26, III.24.4, IV.7 en V.10, in F. Seyfried en M. Jung (red.), *China und Ägypten Wiegen der Welt*, München 2017

- Entry 62, in Shanghai Museum (red.), *Gudai aiji yu zaoqi zhongguo wenming* 古代埃及與早期中國文明 [Treasures of Ancient Egypt and Early China Collected in Berlin and Shanghai], tent.cat Shanghai (Shanghai Museum) 2017, p. 87
- 'Being neither Close nor Aloof: On Paul Beumer's Recent Works,' in *The Message of the Flower is the Flower*, Den Haag 2017, pp. 1–4
- *Praying for Myriad Virtues: On Ding Guanpeng's* The Buddha Preaching *in the Berlin Collection*, Dortmund 2017

Gregor J.M. Weber
- 'Rembrandt in Kassel: The Relativity of Eighteenth-Century Connoisseurship', in T. Nakamura (red.), *Appreciating the Traces of an Artist's Hand. Kyoto Studies in Art History volume 2*, Kyoto 2017, pp. 73–82
- 'Huiselijke taferelen', in *Emanuel de Witte 1616/17–1691/92. Meester van het licht*, tent.cat. Alkmaar (Stedelijk Museum), Zwolle 2017, pp. 87–99

Doris Wintgens
- *Peggy Guggenheim en Nelly van Doesburg. Voorvechters van De Stijl*, Rotterdam / Amsterdam (Rijksmuseum) / Leiden 2017
- *Peggy Guggenheim and Nelly van Doesburg. Advocates of De Stijl*, Rotterdam / Amsterdam (Rijksmuseum) / Leiden 2017

Caroline Wittop Koning
- 'Digitalisering inventarisboeken prentcollectie P.C. baron van Leyden (1717–1788)', in L. van Deinsen e.a. (red.), *De Boekenwereld* 33 (2017), nr. 3, 'Rijksmuseum Special', p. 29
- [met T. Kamerling] 'What's in a name?', *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, https://theartofinformationblog.wordpress.com/2017/12/22/out-of-the-infobox-whats-in-a-name/
- [met T. Kamerling] 'Knowledge needs to be shared', *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, https://theartofinformationblog.wordpress.com/2018/01/12/knowledge-needs-to-be-shared/
- 'Lang zal Rembrandt leven...', *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, https://theartofinformationblog.wordpress.com/2017/08/21/out-of-the-infobox/

Nienke Woltman
- [met S. Veldink] 'George Hendrik Breitner at work: new insights', *Postprints of BAPCR conference A Changing Art, London, 6 October 2016, The Wallace Collection*, London, pp. 76–98

FELLOWS

Publicaties in 2017 naar aanleiding van onderzoek in het kader van het Fellowship

Cynthia Osiecki
- 'Rethinking the "Floris-style". The sixteenth-century print album of Ulrich, Duke of Mecklenburg, and his inspirational source for sculptural commissions', in *Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek* 67 (2017), pp. 338–365

Brooks Rich
- 'The Burin, the Blade, and the Paper's Edge: Early Sixteenth-Century Engraved Scabbard Designs by Monogrammist AC', in D. Taylor Cashion, H. Luttikhuizen en A. West (red.), *The Primacy of the Image in Northern European Art, 1400–1700: Essays in Honor of Larry Silver*, Leiden 2017, pp. 347–361

Reizigers die aankomen op Amsterdam Airport Schiphol worden bij het ophalen van hun koffers getrakteerd op een rollende kunstgeschiedenisles. De 73 meter lange bagageband 16 in hal 3 is volledig versierd met 45 topstukken uit het Rijksmuseum

PLAY VIDEO

PLAY VIDEO

Tentoonstelling *Small Wonders*, 17 juni–17 september 2017. Voor het eerst was er zo veel Nederlands micro-snijwerk uit de late Middeleeuwen bij elkaar te zien: virtuoos gesneden beeldjes, miniatuuraltaartjes, doodskistjes, schedeltjes en gebedsnoten.
Small Wonders was een samenwerkingsverband met Art Gallery of Ontario (Toronto), The Metropolitan Museum of Art (New York) en het Rijksmuseum.
De tentoonstelling werd mede mogelijk gemaakt door de Pot Family Foundation/Rijksmuseum Fonds en Holland America Line

PRESENTATIES EN LEZINGEN DOOR MEDEWERKERS

Anne Akkerman
- [met H. Penning en W. Caris] Workshop 'Rembrandt selfies tekenen' en Rembrandt-lezing bij opening Bejaardentehuis Zorgwaard in Oud Beijerland, 26 oktober

Mieke Albers
- 'De tand des tijds. Textielrestauratie', *Modemuze*, Openbare Bibliotheek Amsterdam, 25 mei

Stephanie Archangel
- 'Oorlog en de Gouden Eeuw', 'De Gouden Sleutels', Pulitzer Amsterdam, 19 juni
- 'Het vroegste portret van een Afrikaanse man', *Vriendenavond*, Rijksmuseum, 16 november
- 'Materialising Power Structures', 'University of Amsterdam: Amsterdam School for Heritage, Memory and Material Culture', *Conference: Materialities of Postcolonial Memory*, Bijzondere Collecties, Amsterdam, 7 december

Saskia Asser
- Opening tentoonstelling *Collections Matter*, Oude UB, Universiteit Leiden, 26 april
- 'Egyptomanie: reizigers en fotografen, 1850–1900', Spui 25, Amsterdam, 8 mei
- Opening tentoonstelling *Ad van Denderen: Jerusalem Stone*, Huis Marseille, Museum voor Fotografie, Amsterdam, 9 december

Reinier Baarsen
- '*Hollands meisje aan het ontbijt* van Liotard – de achttiende eeuw in het Rijksmuseum', voor de Vereniging Rembrandt, Rijksmuseum, 5 februari
- 'Meubelen tekenen', Rijksmuseum, 6 februari

Lambert Baij
- [met K. Keune, J.J. Hermans, P.D. Iedema] 'Time-resolved ATR-FTIR as a tool to monitor chemical reactivity in oil paint model systems', *Technart 2017*, Bilbao, 2–6 mei
- 'Time-resolved ATR-FTIR studies on the release of solvents from cleaning gels into model systems of oil paint binding media', Gels in Conservation 2017, London, 19 oktober

Hubert Baija
- 'Original Finishes on Netherlandish Picture Frames – Late Gothic to Dutch Golden Age', *NICAS Colloquium*, Rijksmuseum, 23 februari
- 'Middeleeuwse schilderijlijsten in het Rijksmuseum', studiedag *Lijstenplatform-Nederland*, Rijksmuseum, 7 april
- 'De oorspronkelijke afwerking op de lijst om de Oude Schutterij van Zacharias Paulusz uit 1621', studiedag *Lijstenplatform-Nederland*, Stedelijk Museum Alkmaar, 16 oktober

Joosje van Bennekom
- 'Conservation of the 16th-century *Merkelsche Tafelaufsatz* created by the German goldsmith Wenzel Jamnitzer', *ICOM-CC 18th Triennial Conference*, Tivoli Congress Center, Kopenhagen, 4–8 september

Dirk Jan Biemond
- 'Reizen in stijl', schouw ter gelegenheid van de schenking van de collectie reiskistjes en necessaires van Jaap en Mies Kamp, Koninklijk Oudheidkundig Genootschap, 22 april
- 'De hensbeker van het hoogheemraadschap van de Zeeburg en de Diemerdijk 300 jaar', vlog, 23 mei
- 'Monuments in gold and silver', symposium *Tocht naar Chatham/The Raid of the Medway 450 jaar*, 19 juni
- 'Goud: de geschiedenis van de grote bijouterie in Nederland', Schouw Amsterdam Museum, 8 november

Mattie Boom
- 'Aankoop Baghdad foto's Geert van Kesteren', t.b.v Stefanie Georgina Alexa Nühn Fonds, Rijksmuseum, 20 maart
- 'Star Vu. 10 jaar fotoaanwinsten', Rijksmuseum, 30 maart
- Juni, juli, augustus presentaties rondom tentoonstelling *New Realities*
- Juni, juli, augustus presentaties rondom tentoonstelling *Sea Views*
- Interview over de tentoonstelling *New Realities*, *Nieuwsuur*, 18 juni
- Interview over de tentoonstelling *New Realities*, radioprogramma *Opium*, 20 juni
- Interview over tentoonstellingen *New Realities* en *Sea Views*, *Kunstuur*, 9 september
- Verdediging proefschrift *Kodak in Amsterdam. De opkomst van de amateurfotografie in Nederland 1880–1910*, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 6 oktober
- Paris Photo-tafelrede over de fotocollectie van het Rijksmuseum en verzamelen, *Paris Photo*, Parijs, 9 november
- Rondleiden International Circle, *Paris Photo*, Parijs, 10 november
- Rondleiden Patronen, *Paris Photo*, Parijs, 10 november
- Presentatie van de collectie voor The J. Paul Getty Museum, Rijksmuseum, 16 november
- 'French calotypes in the collection of the Rijksmuseum', Musée de l'Art Moderne, Parijs, 7 december
- 'Fotografie 1888–2018', Concertgebouw Amsterdam t.g.v,. 130 jaar Concertgebouw, 13 december
- Rondleiding op tentoonstelling *Staatloos*, groep Hogeschool Den Haag, 15 december

Tamar Bos
- [met F. van der Meulen] 'Ongeziene objecten, ongeziene mogelijkheden', *Historicidagen*, Utrecht, Depot Centraal Museum, 25 augustus

Helene Bothof
- Presentatie marketingcase Rijksmuseum, studenten communicatiewetenschap Universiteit van Amsterdam, 31 maart
- Presentatie marketingcase Rijksmuseum voor Venue Awards Parijs, Tiqets, Amsterdam, 16 november

Iskander Breebaart
- [met P. van Duin] 'The construction of late-17th-century Netherlandish furniture: Typology, materials, authorship and durability', *ICOM-CC 18th Triennial Conference*, Tivoli Congress Center, Kopenhagen, 7 september
- [met P. van Duin] 'Afwerklagen op meubelen', *Dag van de methodologie*, Rijksmuseum, 21 november

Annemies Broekgaarden
- Introductie 'Geschiedenisleraar van het Jaar 2017', Rijksmuseum, 4 februari
- Keynote: 'How new technology effects museum education in the 21st century', *International conference – Museum of the XXI Century and New Media Technologies: Limits of Freedom*, The State Hermitage Museum, Sint-Petersburg, 16–17 februari
- Paneldiscussies 'Museum efficiency – Investment to the future' en 'Look Who's Come! Museum Audience of the Future', *Intermuseum International Museum Fair – Museum of the Future*, Moscou, 25–29 mei
- Keynote: 'The Role of museum education in a rapidly changing world', conferentie *Sustainable Dialogues The Netherlands – Russia*, Sint-Petersburg, 6–9 september
- [met A. Spronk en B. ten Hoopen] Uitreiking Children in Museums Award, conferentie *Hands On!*, Praag, Pilsen en Pisek, 10–14 oktober
- *Museumguides Now!*, internationale conferentie over rondleiden i.s.m. Universiteit van Amsterdam, Van Gogh Museum en Stedelijk Museum Amsterdam, Rijksmuseum, 6–7 november
- Introductie Docentendagen, Rijksmuseum, 8–9 november
- [met B. ten Hoopen en T. Liu] 'Lifelong Learning, Museum Learning & Family Learning in Museums – New Developments and New Concepts', *Third edition of the Sino-Dutch Museum Management training*, Beijing, 26 november – 2 december

Wendela Brouwer
- [met C. van Weele] Lancering van de koeriers-training 'Toolkit', European Registrars Group, Milaan, 16 juni
- 'De Registrar', gastcollege Reinwardt Academie, Amsterdam, 14 december

Duncan Bull
- 'Liotards *Hollands meisje aan het ontbijt*', Rijksmuseum, 24 februari
- 'Robert Jacob Gordons visie op Zuid-Afrika', Rijksmuseum, 7 april

Jan van Campen
- 'Verborgen schatten in Nederlandse museale collectie', symposium *Show me China*, Gemeentemuseum Den Haag, 18 mei

Sara Creange
- 'Neutron tomography data fusion for visualization of South and Southeast Asian bronzes', *Neutron Imaging and Neutron Methods in Archaeology and Cultural Heritage (NINMACH) Symposium 2017*, Hungarian Academy of Sciences, Boedapest, 11–13 oktober
- 'When X-rays aren't enough: neutron tomography for visualization of South and Southeast Asian bronzes', *NICAS Colloquium*, Rijksmuseum, 26 oktober

Dionysia Christoforou
- [met R. Erdmann, E. Hinterding, H. Leeflang, I. van Leeuwen, A. Stijnman, A. Wallert] 'Hercules Segers' Printed Paintings, A Multi-disciplinary Research on His Technique and Materials', *From Generation to Generation – Sharing Knowledge, Connecting People, IADA International Symposium*, Oslo, 3–5 mei

Fyona Das
- Lezing Prachtnacht, congres *ICOM/MPR*, EYE Filmmuseum, Amsterdam, 4 oktober

Tamar Davidowitz
- 'The Hartog Plate: A Conservator's Perspective', Australian National Maritime Museum, Sydney, 4 mei
- '(Beyond Treatment) Visualizing the Hartog Plate: An Innovative Approach', *American Institute for Conservation 45th Annual Meeting,* Chicago, 31 mei

Cathelijne Denekamp
- 'How to start to make your museum more accessible?', *Cultural Forum St Petersburg*, Sint-Petersburg, 16 november

Lieke van Deinsen
- 'Portraying Poets & Intellectual Power. A Visual Approach to Cultural History in a Digital Age', *Elsevier Fellowship Lecture*, Amsterdam, 10 februari
- 'Van woord naar beeld: een interdisciplinaire lezing van het culturele verleden', *Overleg Kunsthistorische Bibliotheken Nederland (OKBN)*, Rotterdam, 13 februari
- 'In search of a lost sensation. Reconstructing literary heritage in a digital age: possibilities and challenges', *Digitizing Enlightenment*, Nijmegen, 15–16 juni
- 'Het onbekende gezicht van een oude bekende', *Oude bekenden. Afscheidssymposium voor Ton van Strien.* Amsterdam, 30 juni
- [met J. de Hond] '"Gedenk den ijslijken slach". Bloederige herinneringen aan Oldenbarnevelts onthoofding', *Vriendenavond*, Rijksmuseum, 16 november

Taco Dibbits
- Presentatie, *Conference on the export of works of art*, Florence, 27 maart
- Lezing, 'KunstKennis: Musea als kenniscentra' (lezingenreeks van KNAW), Tolhuistuin, Amsterdam, 16 mei
- Lezing over tekeningen van Louis Ducros, 'The Middle Ages in the journey of the four Dutchmen', Rome, 25 mei
- Presentatie, *Symposium Poetry of the Real: Archives – Values – Futures*, FHNW Academy of Art and Design, Basel, 14 juni
- 'De kunst van het observeren', *Art@Surgery Heelkunde èn Heelkunst*, Symposium Nederlandse Vereniging voor Heelkunde, Theater Amsterdam, Amsterdam, 24 november

Sara van Dijk
- 'Dressing Mona Lisa. Undressing Some Hypotheses', gastcollege Universiteit Leiden, 15 februari
- 'Vermeer and Fashion. Dress in High Life Genre Painting', Musée du Louvre, Parijs, 9 maart
- 'A woven banquet fit for a king by Passchier Lammertijn', CIETA conference *Power, Rank and Status Textiles and Representation*, Hermitage, Sint-Petersburg, 27 september
- 'Dressing Mona Lisa. Undressing Some Hypotheses', gastcollege Universiteit Leiden, 2 oktober

Jan Dorscheid
- [met A. Pappot] 'Count Lamberg's Roman Table in The Rijksmuseum', *45th Annual AIC Meeting American Institute for Conservation*, Art Institute of Chicago, 31 mei

Birgit Anne van Driel
- [met K.J. van den Berg, M. Smout, N. Dekker and J. Dik] 'Design of Experiments – Investigating the effect of paint formulation on degradation rates of TiO2-based oil paints', *Technart 2017*, Bilbao, 2 mei
- 'Investigating the effect of paint formulation on degradation rates of TiO2 based oil paints using the Design of Experiments approach', RCE snapshot meeting, Amsterdam, 22 mei
- 'Titanium white, Friend or Foe?', *NICAS Project day*, Rijksmuseum, 13 november

Esther van Duijn
- 'Canvas – unravelling the support', *Science for Curators*, Ateliergebouw Rijksmuseum, 6 juni
- 'Vandalism and the Rijksmuseum: three vandalized paintings restored by Luitsen Kuiper in the nineteen seventies', *Vandalism and Art Conference*, Bonnefanten Museum, Maastricht, 8 juni
- [met S. Ekelund] 'Red, white or blue – an evacuation priority marking system on paintings in Dutch museums and its applicability in conservation today', *ICOM-CC 18th Triennial Conference*, Tivoli Congress Center, Kopenhagen, 4–8 september
- 'Changing views, altering practices – a brief overview of two hundred years of paintings conservation-restoration at the Rijksmuseum in Amsterdam', *ICOM-CC 18th Triennial Conference*, Tivoli Congress Center, Kopenhagen, 4–8 september
- 'The 1950s Conservation History of Marten & Oopjen', Scientific Meeting Marten and Oopjen, C2RMF/Louvre, Parijs, 29 september
- 'Introduction to history of paintings conservation in the Netherlands', lezing voor masterstudenten Technical Art History (Universiteit van Amsterdam), Rijksmuseum, 6 oktober
- 'Introduction to history of paintings conservation in the Netherlands', lezing voor masterstudenten Conservation & Restoration (Universiteit van Amsterdam), Rijksmuseum, 9 oktober

Paul van Duin
- [met C. Gauvin] 'Climate4Wood. Monitoren van Van Mekeren kasten', Kasteel Amerongen, 12 januari
- 'Verzamelaarskast met miniatuurapotheek', *Kunsthistorische lunch*, Rijksmuseum, 16 februari
- [met H. Poulis] 'Mechanical Characterization of the Ageing of Animal Glues', *NICAS Match day*, Rijksmuseum, 4 april
- 'Famous lacquer objects in the Rijksmuseum', *RADICAL-workshop*, Rijksmuseum, 15 mei
- 'An orchestrion by D.N. Winkel, Amsterdam, ca. 1805–1810, Technical art-historical research and conservation', *VdR Tagung Im Wandel der Zeiten. Möbel um 1800*, Ballhaus, Kassel, 19 mei
- 'Toelichting op de Verzamelaarskast met miniatuurapotheek', boekpresentatie *De Verzamelaarskast met miniatuurapotheek*, Rijksmuseum, 23 juni
- [met S. Ekelund, R. Luimes, C. Gauvin, A. Jorissen, B. Ankersmit, A. Suiker, R. Groves, H. Schellen] 'The development of a methodology to understand climate-induced damage in decorated oak wood panels', *ICOM-CC 18th Triennial Conference*, Tivoli Congress Center, Kopenhagen, 5 september
- [met I. Breebaart] 'The construction of late-17th-century Netherlandish furniture: Typology, materials, authorship and durability', *ICOM-CC 18th Triennial Conference*, Tivoli Congress Center, Kopenhagen, 7 september
- 'The construction of late 17th-century Netherlandish furniture: typology, materials, authorship and durability', *NICAS colloquium*, Rijksmuseum, 9 november
- [met I. Breebaart] 'Afwerklagen op meubelen', *Dag van de methodologie*, Rijksmuseum, 21 november

Jochem van Eijsden
- 'Johan Maelwael. Nijmegen – Parijs – Dijon. Kunst rond 1400', PAN Podium, PAN Amsterdam, 25 november

Stina Ekelund
- 'Vad kan träföremål lära oss om museumsklimat? (What can wooden objects tell us about museum climate?)', *Public lecture organized by the Norwegian section of the Nordic Conservator Association (regional group of IIC)*, The Museum of Archaeology, University of Stavanger, Stavanger, 15 juni
- [met R. Luimes, C. Gauvin, P. van Duin, A. Jorissen, B. Ankersmit, A. Suiker, R. Groves, H. Schellen] 'The development of a methodology to understand climate-induced damage in decorated oak wood panels', *ICOM-CC 18th Triennial Conference*, Tivoli Congress Center, Kopenhagen, 5 september
- [met E. van Duijn] 'Red, white or blue – An evacuation priority marking system on paintings in Dutch museums and its applicability in conservation and research today', *ICOM-CC 18th Triennial Conference*, Tivoli Congress Center, Kopenhagen, 7 september

Merel van Erp
- 'Textiles in the collection of Fritz Mannheimer – Two case studies on provenance research', congres *Textile Erwerbungen und Sammlungsstrategien europäischer Museen in der NS-Zeit*, Deutsches Textilmuseum Krefeld, 8 september
- 'Dr Fritz Mannheimer and his jewellery collection' [Pecha Kucha], symposium *Jewellery Matters. Context and Material Research*, Rijksmuseum, 16 november
- 'Herkomstonderzoek en uitdagingen voor de toekomst', ledenvergadering VKCR, *De nieuwe uitvoering van het restitutiebeleid: herkomstonderzoek en reikwijdte*, Beurs van Berlage, Amsterdam, 1 december

Menno Fitski
- 'Japanese porcelain in European collections', School of Oriental and African Studies, University of London, 16 februari
- 'Japanese ceramics for the tea ceremony', Universiteit Leiden, 1 maart
- 'Inleiding op Japans lakwerk', Japanmuseum SieboldHuis, Leiden, 8 oktober
- 'The Amsterdam Chest or the Batavia Chest?', *Topics in Japanese Lacquer Art*, Museum Volkenkunde, Leiden, 25 november

Alessa Gambardella
- [met. K. Schnetz, R. van Elsas, P. Iedema, K. Keune] 'Analytical Challenges in Studying Degradation Processes in Paintings: Ultramarine Disease,' *Technart 2017*, Bilbao, 2–6 mei
- [met. K. Schnetz, R. van Elsas, M. Cotte, W. de Wolf, P. Iedema, K. Keune] 'Ultramarine Disease: Toward Understanding the Mechanism and Identifying Markers,'

6th ALMA Conference focused on Research, Technology, History, and Conservation/ Restoration of the Fine Art, Brno, 31 mei–2 juni
- [met. K. Schnetz, R. van Elsas, P. Iedema, K. Keune] 'Ultramarine Disease as Influenced by Pigment Preparation,' posterpresentatie, *ICOM-CC 18th Triennial Conference*, Tivoli Congress Center, Kopenhagen, 4–8 september

Isabelle Garachon
- [met M. Slager] 'Conservation of Ceramic Glazes and Metamerism', *Delft glaze Project Symposium, NICAS*, Prinsenhof, Delft, 13 januari
- 'History of ceramic repair', gastcollege opleiding Conservering en Restauratie van Cultureel Erfgoed, Universiteit van Amsterdam, specialisatie keramiek, glas, steen, Amsterdam, 24 januari
- 'Conservation, Art History, and Science Working Together Examples from the Ceramics, Glass and Stone Conservation Department, Rijksmuseum', *Science for Cultural Heritage*, New York University Abu Dhabi, Abu Dhabi, 27 februari
- 'Stucs Italiens de la Renaissance au Rijksmuseum d'Amsterdam', *Journées de travail du projet ENCORE*, C2RMF, Parijs, 17 mei
- 'Conservation, Art History, and Science Working Together: Examples from the Ceramics Conservation Department, Rijksmuseum', gastcollege bij de cursus 'Silk Roads, Sea Routes & Shared Heritage', New York University Abu Dhabi, Abu Dhabi, 2 november
- 'Identification of ceramics', workshop bij de cursus 'Silk Roads, Sea Routes & Shared Heritage', New York University Abu Dhabi, 9 november

Cecilia Gauvin
- [met P. van Duin] 'Climate4Wood. Monitoren van Van Mekeren kasten', Kasteel Amerongen, 12 januari
- [met A. Krekeler, S. Beall, I. Breebaart, S. Ekelund, J.-C. Dupré, F. Hesser] 'Strain measurements during structural conservation treatment of a 17th-century Dutch panel painting. A pilot study', *RCE Picture Meeting*, Amersfoort, 27 januari
- 'The Van Mekeren cabinets, a comparative study of indoor-climate induced deformation', *NICAS Colloquium*, Rijksmuseum, 9 februari
- 'Métiers en Sciences de Conservation du bois', *Journée CAIRN*, Aubervilliers, 17 maart
- 'Klimaatschade aan een collectie', *Symposium Erfgoedklimaat*, Eindhoven, 10 april
- [met S. Ekelund, R. Luimes, P. van Duin, A. Jorissen, B. Ankersmit, A. Suiker, R. Groves, H. Schellen] 'The development of a methodology to understand climate-induced damage in decorated oak wood panels', *ICOM-CC 18th Triennial Conference*, Tivoli Congress Center, Kopenhagen, 5 september

Peter Gorgels
- Presentatie Rijksstudio en E-strategy, *Museumkennisdag*, Den Haag, 15 mei
- Presentatie Rijksstudio en E-strategy, *Digital cultures Conference*, Warschau, 23 september
- Presentatie Rijksstudio en E-strategy, *Museumnext Tech conference*, Berlijn, 30 oktober

Martine Gosselink
- Multimediatour *Goede Hoop*, ingesproken i.s.m. Adriaan van Dis, januari
- Opname over *Goede Hoop*, *Museum TV*, januari
- Interview over *Goede Hoop*, Radio 3FM, 11 februari
- Interview over *Goede Hoop*, Radio 1, 14 februari
- Debat o.l.v. Adriaan van Dis, Patronenavond, Rijksmuseum, 15 februari
- Interview over *Goede Hoop*, *De ochtend van 4*, Radio 4, 17 februari
- Interview over *Goede Hoop* i.s.m. Martin Bossenbroek, *OVT*, Radio 1, 20 februari
- Lezing 'Goede Hoop' voor CPNB, Rijksmuseum, 22 februari
- Boekontvangst *Het Suikervogeltje* van Pauline Vijverberg, Zuid-Afrika Huis, 22 februari
- Interview voor *Prontuit*, nationale tv Zuid-Afrika, 27 februari
- *Koffietijd*, RTL, 2 maart
- Interview over Geschiedenisleraar van het jaar, *OVT*, Radio 1, 5 maart
- Interview in het Historisch Café, Prinsengracht Amsterdam, 8 maart
- Lezing 'Goede Hoop', aftrap Nationale Boekenweek, Winkel van Sinckel, Utrecht, Bol.com, 17 maart
- *Rijkslezing*, Rijksmuseum, 26 maart
- Welkomstwoord ontvangst Zuid-Afrika Huis, Rijksmuseum, 31 maart
- Deelname documentaireserie *Goede Hoop*, NTR, voorjaar
- Welkomstwoord Symposium *Good Hope for a new generation*, VU en Rijksmuseum, Rijksmuseum, 5 april
- Serie over 'Zwarte bladzijde in de Nederlandse geschiedenis', *De Ochtenden*, Radio 1, 14 april
- Opname voor documentaire *The Road to White Gold*, over Chinees porselein, 11 mei
- Inleiding bij de film *Bram Fisher*, De Uitkijk, Amsterdam, 11 mei
- Paneldiscussie 'Schuivende beelden van de kolonie', o.l.v. Ramco Raben, *Tong Tong Fair*, 29 mei
- College geschiedenis aan de Universiteit Utrecht, 30 mei
- 'Dutch settlers in New Amsterdam', Master Talk Festival 'Crafts in Focus', New York, 2 juni
- Openingswoord tentoonstelling *Rijks aan de IJssel*, in Stedelijk Museum Kampen, 10 juni
- Welkomstwoord voor lezing door historicus Peter Carey, Rijksmuseum, 13 juni
- Interview 'International Documentary Series on Eight of the Most Important Museums in the World', ARTE, 19 juni
- Interview voor documentaire over de scheepsramp van de *Batavia*, Broadcasters SBS Australia and UKTV, 28 juni
- Paneldiscussie 'Goede Hoop, history in the eye of which beholder?', *National Arts Festival*, Grahamstown (Zuid-Afrika), 2 juli
- College aan de Universiteit van Pretoria, Pretoria (Zuid-Afrika), 3 juli
- Interview 'Sporen koloniaal verleden', *BNR Spitsuur*, 2 augustus
- 'Tentoonstellingsbeleid: Spoorwegmuseum en Rijksmuseum', KNHG Historicidagen, Universiteit Utrecht, 25 augustus
- Ontvangst Trustees New York Historical Society, 15 september
- Bijdrage over Kartini i.h.k.v. *1001 vrouwen van Els Kloek*, Rode Hoed, 19 september
- Opening Canon van Nederland, Omroep Gelderland, 21 september
- Interview over herkomstonderzoek naar koloniale collecties, *Radio 1 Journaal*, 23 september
- Deelname tv-serie *Het Geheim van de Meester*, over Rembrandts *Jeremia*, AVROTROS, 25 september
- Panelgesprek n.a.v. start van het Canonnetwerk, Museum Prinsenhof, Delft, 24 oktober
- Uitreiking als juryvoorzitter Geschiedenisleraar van het jaar 2017, 28 oktober
- Moderator sessie over de Canon van de Geschiedenis in het NOM, *Nacht van de Geschiedenis*, 28 oktober
- Interview met Koen Peeters, *Nacht van de Geschiedenis*, 28 oktober
- Uitspreken laudatio voor genomineerde Libris-geschiedenisprijs, *OVT*, Radio 1, Rode Hoed, 29 oktober
- Deelname debat 'Is het tijd voor een nieuwe Beeldenstorm?', Rode Hoed, 6 november
- Panelsessie 'Gedeelde Geschiedenis', Tropenmuseum, 23 november
- Voorzitter *VOC-congres*, Nationaal Archief, Den Haag, 24 november
- Voordracht als voorzitter van de sectie Geschiedenis van de Museumverenging, Museum Catharijneconvent, 27 november
- Deelname tv-serie *Gemixt en gemengd*, tweedelige documentaire, NTR, december
- Panel KNAW-congres Wetenschapskalender *Maatschappij & Wetenschap*, 7 december

Marie-Noëlle Grison
- 'Watteau, Boucher & Fragonard, three generations of genius draughtsmen', *Vriendenavond*, Rijksmuseum, 16 november

Selwin Hageraats
- 'Combining synchrotron photoluminescence imaging and microspectroscopy to study zinc white degradation in oil paint', *Technart 2017*, Bilbao, 2 mei
- 'Application of novel synchrotron-based analysis techniques to study zinc white degradation in oil paint', *NICAS Project day*, Rijksmuseum, 13 november

Ludo van Halem
- 'Rietveld in het Rijksmuseum', *Rijks ½ uurtje*, Rijksmuseum, 17 februari
- '"De stoel van Til". De Stijl-kamers van Til Brugman', lezing Villa Mondriaan, Winterswijk, 20 april
- Rondleidingen La Biennale di Venezia, International Circle Rijksmuseum, Venetië, 7 en 8 september
- 'Dubuffet in de Rijksmuseumtuinen', lezing *Art Talk. De zomer van Jean Dubuffet*, Outsider Art Museum, Amsterdam, 10 september
- [met D. Wintgens] Organisatie symposium *Vrouwen in De Stijl*, Rijksmuseum, 10 november
- 'De Stijl-kamers van Til Brugman 1923–1926', lezing symposium *Vrouwen in De Stijl*, Rijksmuseum, 10 november
- 'Tentoonstellingsreconstructies van Rietveldinterieurs', lezing Architectuurcafé Fasade *Do's, don'ts en dilemma's van restauratie, renovatie en remake*, Rietveldpaviljoen De Zonnehof, Amersfoort, 15 november
- 'Constant New Babylon 1956–1974', lezing eindejaarsbijeenkomst Ruimtewerk, Rijkswaterstaat, ministerie van Infrastructuur en Milieu, Utrecht, 19 december

Gijs van der Ham
- Interview over de tentoonstelling *80 jaar oorlog* en over geschiedenis in het Rijksmuseum, Onderzoeksmaster 'Historische debatten', vakgroep Geschiedenis, Universiteit van Amsterdam, 6 maart
- Introductie op de collectie penningen en munten, Numismatische Tafel van het Genootschap Amsterdam Museum, 9 maart
- Inleiding op de geschiedenis van het Rijksmuseum voor New York University Library Club Members, 8 mei
- Lezing over de plannen voor de tentoonstelling *80 jaar oorlog* voor deelnemers *Rijksmuseum & RKD Summer School*, 14 augustus
- Lezing over de totstandkoming van de *Portrait Gallery of the Golden Age* voor de *Rijksmuseum & RKD Summer School*, Hermitage Amsterdam, 15 augustus
- Lezing en deelname aan debat over 'De disneyficatie van geschiedenis in musea', *Historicidagen 2017*, Utrecht, 25 augustus
- Interview over de Beeldenstorm en kunst, programma *Achter de dijken*, KRO-NCRV, NPO 2, 29 september
- Lezing over de plannen voor de tentoonstelling *80 jaar oorlog* tijdens een bijeenkomst over het herdenkingsjaar 2018 van de onthoofding van de graven van Egmont en Horne, Stadhuis Weert, 13 oktober
- Lezing over de numismatische collecties van het Rijksmuseum en het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap, Numismatische Kring Amsterdam, Amstelveen, 13 november

Cecile van der Harten
- 'Digitizing the Rijksmuseum Collection', *DIGIPALOOZA*, *Cultural Heritage Imaging Professionals Conference 2017*, Stanford University, San Francisco, 10 juli
- 'From storage to Spotlight', *NOB Netwerkdag Digtaal? #Hoedan?*, THT, Amsterdam, 16 november

Erma Hermens
- 'Technical Art History: Deconstructing and Reconstructing the Act of Making', Research Seminar series, University College London, 9 februari
- 'Re-enacting artistic practice: the Artist's voice interpreted', *Summer Institute for Technical Studies in Art (SITSA)*, Harvard Art Museums, Cambridge (VS), 8–9 juni
- [met S. Veldink] 'Matthijs Maris in de Studio', *Vriendenlezing*, Rijksmuseum, 5 november
- [met M. MacDonald] 'James McNeill Whistler and Mathhijs Maris: artistic connections', *Matthijs Maris Symposium*, 14 december

Rosina Herrera Garrido
- 'Photographic Collections at Risk: Prevention and Disaster Recovery Guidelines', National Taiwan Museum of Fine Arts (NFMoFA), Taichung, 25 augustus
- 'A Closer Look: Coated Photographs in Eduard Isaac Asser's Family Albums (1845–1856)', *Salted Paper Prints: Process and Purpose Symposium,* Harvard University Library, Harvard, 15 september

Erik Hinterding
- 'De prentkunst van Gerard de Lairesse: theorie en praktijk', *Congres Gerard de Lairesse: heden en toekomst*, Den Haag, Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis (RKD), 17 januari
- Rondleiding langs Rembrandts schilderijen en andere 17de-eeuwse meesters voor prof. dr. Stuart Franklin en Caroline Smith, Rijksmuseum, 3 februari
- Presentatie over Rembrandts etsen en tekeningen voor studenten uit Nieuw-Zeeland, Rijksmuseum, 8 februari
- 'Oude prentkunst en de verschillende ingangen en mogelijkheden voor onderzoek daarnaar', gastcollege voor masterstudenten van de Universiteit van Amsterdam, Rijksmuseum, 15 februari
- 'An introduction to the Rijksprentenkabinet and to Rembrandt's etchings', presentatie voor Groep patronen van het St. Louis Art Museum (VS), Rijksmuseum, 6 maart
- [met H. Leeflang] Presentatie nieuwe aanwinsten voor bestuur F.G. Waller-Fonds, Rijksmuseum, 8 juni
- 'Rembrandts geëtste portret van Jan Six: een hoogtepunt in zijn oeuvre', Museum Het Rembrandthuis, Amsterdam, 9 juli
- 'An introduction to the Rijksprentenkabinet, its prints and their techniques', *Rijksmuseum & RKD Summer School*, 22 augustus
- Gastoptreden in *Het Geheim van de Meester: Frans Hals, het portret van Jacob Hendriksz. Zaffius*, uitzending 12 september
- 'Rembrandt als etser: ongewoon, experimenteel en vernieuwend', Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam, 1 oktober
- 'Paarden in de prent- en tekenkunst', presentatie voor leden van het Springpaardenfonds, Rijksmuseum, 9 oktober
- 'Wat maakt Rembrandt nou zo goed (en anders dan tijdgenoten)?', Stedelijk Museum Vianen, 13 oktober
- 'Rembrandt's paper: state of research and where we go from here', keynote-lezing op het symposium *Learning and Teaching with Rembrandt: Cross-Disciplinary Approaches to the Master Etcher*, Cornell University, Johnson Museum of Art, Ithaca (NY), 28 oktober
- Twee tutorials over 17de-eeuwse nieuwsprenten, voor UvA-studente I. Louwersheimer, Rijksmuseum, 25 april en 16 mei

Wim Hoeben
- 'Collectiecentrum Nederland', *Museumkennisdag Museumvereniging*, Louwman Museum Wassenaar, 15 mei

Annelies van Hoesel
- [met N. Verma] 'Technical studies of Dutch tin-glazed earthenware (Delftware) by means of X-ray Fluorescence (XRF) Spectrometry', *Dutch Ceramic and Glass Research Network (DCG) Research Meeting*, Van Steenis Gebouw, Leiden, 17 februari

Maria Holtrop
- 'Goede Hoop', ministerie van OCW (portefeuillehouders Internationaal), Rijksmuseum, 29 juni

Carola Holz
- 'Better safe than sorry', *9. Kolloquim der Ehemaligen*, Abegg-Stiftung, Riggisberg, 4 november

Jan de Hond
- 'Deshima', lezing Rijksmuseum, 19 mei
- 'Het vreemde is altijd hetzelfde: een blauwdruk voor het maken van monsters en duivels', lezing Rijksmuseum, 11 juli
- Bijdrage aan *Heterotopics 3*, Rijksmuseum, 9 oktober
- 'Nineveh verbeeld', lezing bij opening Nineveh-tentoonstelling Rijksmuseum van Oudheden, 19 oktober
- [met L. van Deinsen] '"Gedenk den ijslijken slach". Bloederige herinneringen aan Oldenbarnevelts onthoofding', *Vriendenavond*, Rijksmuseum, 16 november
- 'Een raadselachtige ei: over de symbolische betekenissen van struisvogeleieren', lezing op symposium *Oology*, Artisbibliotheek, 20 december

Wobke Hooites
- 'Update verzekeren', Netwerk- en Studiedag Nederlandse Registrars Group, 's Hertogenbosch, 13 oktober

Daniel Horst
- 'Gezelschapsspellen uit de Atlas Zeden en Gewoonten', lezing met aansluitende schouw voor de leden van het KOG, Rijksmuseum, 18 november
- 'De geschiedenis van Zuid-Afrika en Nederland. Een introductie', Regionaal hoofdkwartier Carglass Breda, 15 oktober

Henrike Hövelmann
- [met F. van der Meulen] 'From storage to spotlight: Digitizing the whole Rijksmuseum collection', *2+3D Photography – Practice and Prophecies – 2017*, Rijksmuseum, 10–11 mei

Cathy Jager
- 'Rijksmuseum. A museum without walls', keynote lecture & panel, *Advanced Training Class for Museum Management*, Beijing en Xi An, 19–26 september
- 'Panel Lending & Borrowing Experiences', *MA Conference*, Manchester (VK), 16 november

Marije Jansen
- 'The Rijksmuseum's collection of Japanese prints', Embassy of the Kingdom of the Netherlands, Tokio, 3 februari
- 'Rethinking ukiyo-e publishing practices', *Zureta International Contemporary Printed Art Symposium*, Geidai University of the Arts, Tokio, 27 mei
- 'Depicting the Dutch in Japan. Nagasaki and Yokohama prints from the Rijksmuseum's collection of Japanese prints', Embassy of the Kingdom of the Netherlands, Tokio, 17 oktober
- [met E. Wessels] 'Japan Modern', International House of Japan, Tokio, 22 november

Raymond de Jong
- Lezingen over museale veiligheid aan diverse instellingen: Reinwardtacademie; Cultuurbeschermingsoverleg; Vereniging Beveiligingsprofessionals Nederland; Stedelijk Museum Alkmaar; Nationale Politie: Regionale Recherche Amsterdam; Tate Galleries; BAR-organisatie
- Lezing 'veranderleiderschap' aan de Open Universiteit Nederland

Martin Jürgens
- 'What is – and what isn't – a photograph today?', *Estonian Photographic Art Fair*, Tallinn, 30 september
- 'The preservation of photographs using local resources in Luang Prabang, Laos', *Preservation of Cultural Heritage in a Changing World*, National Museum of Ethnology, Osaka, 8 oktober

Anoek Steketee, *Tima, 5 weken, staatloos, Amsterdam*, 2017

Tentoonstelling *Staatloos. Anoek Steketee. Document Nederland*, 6 oktober 2017–7 januari 2018. In opdracht van het Rijksmuseum bracht Anoek Steketee voor de fototentoonstelling *Document Nederland* het thema 'Staatloos' in beeld. Zij portretteerde twaalf staatlozen, van jong tot oud.
De tentoonstelling werd mede mogelijk gemaakt door de VN-Vluchtelingenorganisatie UNHCR

- ‘Examine, then exhibit: Studying and displaying paper negatives at the Rijksmuseum’, *Calotype – Les negatives papier francais: production, caracterisation, conservation*, Musée de l’Homme, Parijs, 8 december

Trineke Kamerling
- ‘Datamanagement van collectieinformatie en -documentatie’, gastcollege, minor *Collectiemanagement*, Reinwardt Academie Amsterdam, 18 april

Elles Kamphuis
- Perspresentatie Rijksmuseum voor de Franse pers, Parijs, november

Katrien Keune
- ‘The degradation of ultramarine paints’, TI-COAST-programma, RCE Amsterdam, 31 januari
- ‘Schilderij als chemische fabriek – onderzoek aan verouderings- en degradatieprocessen in schilderijen’, Vossius Gymnasium, Amsterdam, 16 februari
- ‘Paintings Conservation Rijksmuseum: from macro to micro’, bijeenkomst onderzoekers Naturalis, Rijksmuseum, 21 februari
- ‘Verkleuring van schilderijen: chemische en optische aspecten belicht (1 en 2)’, Onderzoeksschool kunstgeschiedenis, Sectiedag Atelierpraktijken en geschiedenis van de kunstproductie, Amsterdam, 10 maart
- [met S. Johansson en L. Baij] ‘NANORESTART – cleaning of oil paintings’, CMOP meeting, Amsterdam, 10 april
- ‘Photodegradation and migration of AsS-pigments’, InArt-NICAS meeting, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, 18 april
- ‘Natuurwetenschappelijk onderzoek aan schilderijen’, University College Utrecht, Rijksmuseum, 11 april
- [met P. D’Imporzano, E. Hermens, P. Noble, G.R. Davies] ‘How well constrained are Pb white provenance studies of paintings?’, posterpresentatie, *Technart 2017*, Bilbao, 2–6 mei
- [met A. Gambardella, K. Schnetz, R. van Elsas, P.D. Iedema] ‘Analytical challenges in studying degradation processes in paintings: ultramarine disease’, *Technart 2017*, Bilbao, 2–6 mei
- [met S. Hageraats, A. van Loon, B. Berrie, M. Thoury] ‘Combining synchrotron photoluminescence imaging and microspectroscopy to study zinc white degradation products in oil paint’, *Technart 2017*, Bilbao, 2–6 mei
- [met L. Baij, J.J. Hermans, P.D. Iedema] ‘Time-resolved ATR-FTIR as a tool to monitor chemical reactivity in oil paint model systems’, *Technart 2017*, Bilbao, 2–6 mei
- ‘Zinc soap degradation phenomena in oil paintings: formation and structure’, *6th ALMA Conference focused on Research, Technology, History, and Conservation/Restoration of the Fine Art*, Brno, 31 mei–3 juni
- ‘Scanning electron microscopy and Energy Dispersive X-ray analyses’, *Science for Curators*, Rijksmuseum, 7 juni
- ‘GC/MS en FTIR analysen’, *Science for Curators*, Rijksmuseum, 9 juni
- [met S. Johansson en L. Baij], ‘Cleaning tests and development of model oil paint systems’, Intern meeting NANORESTART, UCL, London, 12–13 juni
- ‘Conservering, Restauratie en Onderzoek’, Masterclass profielwerkstuk schrijven, Rijksmuseum, 20 juni
- [met Z. Huijbregts, R.P. Kramer, J.J. Hermans, S. Hageraats, H.L. Schellen, M.H. van Eikema Hommes] ‘Indoor climate induced degradation differences of mature oil paintings’, poster-presentatie, ICOM-CC 18th Triennial Conference, Tivoli Congress Center, Kopenhagen, 4–8 september
- [met A. Gamberdella, K. Schnetz, R. van Elsas, P.D. Iedema] ‘Ultramarine as Influenced by Pigment Preparation’, posterpresentatie, *ICOM-CC 18th Triennial Conference*, Tivoli Congress Center, Kopenhagen, 4–8 september
- [met P. Noble], ‘Alternative methods to identify Rembrandt’s paint medium’, bijeenkomst onderzoekers Vrije Universiteit Amsterdam, Rijksmuseum, 19 september
- [met P. Noble, G. Tauber, S. Smelt] ‘Microsample analyses of scrapings, swabs and cross-sections for residual varnish and proteinaceous layers’, Scientific research meeting Marten & Oopjen, C2RMF, Parijs, 29 september
- [met P. Noble, G. Tauber, S. Smelt, E. Van Dijn, M. Menu, E. Ravaud, G. Bastian, W. Nowik, S. Prati, G. Sciutto, R. Mazzeo, A. Roda, M. Almasian, L. Wilk, M. Aalders, H. van Keulen] ‘A 3D understanding of the varnish layers in Rembrandt’s Marten and Oopjen’, *3D Imaging in Cultural Heritage Conference*, British Museum, London, 9–10 november
- ‘Verfonderzoek aan scheepsmodellen’, symposium *Licht op het oudste scheepsmodel*, Scheepvaartmuseum, Amsterdam, 15 december
- ‘De chemie van schilderijen’, Haarlems Lyceum, 20 december

Pauline Kintz
- ‘Hallo! Vemittlung!?’, Deichtorhallen und Körber-Stiftung, Hamburg, 3–4 april
- [met N. Bijvoets] ‘Professionalized museum guides’, *Museum Guides now!*, 6–7 november

Marieke de Klein
- Presentatie marketingcase aan studenten NHTV Breda University of Applied Sciences, Breda, 13 september
- Presentatie marketingcase Rijksmuseum, congres *Mixed Emotions Live*, Apeldoorn, 9 november

Rik Klein Gotink
- [met R. Erdmann, C. van Wijk, H. van Beek, S. Smelt, N. de Keyser] ‘Magnifying color calibration. A scientific system for microscope color calibration at the Rijksmuseum – a team effort’, *2+3D Photography – Practice and Prophecies – 2017*, Rijksmuseum, 11 mei
- Workshop: ‘Quick and accurate tiling using an easy-to-assemble portable camera positioning system (for large, flat objects)’, *2+3D Photography – Practice and Prophecies – 2017*, Rijksmuseum, 12 mei
- [met C. Gauvin, S. Beall, S. Ekelund, I. Breebaart, A. Krekeler, J. Dupré, F. Hesser, P. van Duin en P. Noble] ‘Strain measurements during structural conservation treatment of a 17th-century Dutch panel painting’, poster presentation, *ICOM-CC 18th Triennial Conference*, Tivoli Congress Center, Kopenhagen, 4–8 september

Marjolein Koek
- ‘Costume mounting’, *Modemuze Meet Up: de tand des tijds*, OBA Amsterdam, 25 mei
- [met S. Meijer] ‘Learning from a treatment that did not go as planned. The use of an adhesive support technique on a 1860s gown’, *American Institute for Conservation. 45th Annual Meeting*, Chicago, 28 mei–2 juni
- ‘The imitation game: conservation of gelatin-coated glass on a hip corsage’, symposium *Jewellery Matters. Context and Material Research*, Rijksmuseum, 15–17 november

Geert-Jan Koot
- ‘Art Discovery Group Catalogue: Research Gateway to Art Literature’, *OKBN Themamiddag over het gebruik van research tools in kunstbibliotheken en bij kunstopleidingen*, Willem de Kooning Academie Rotterdam, 13 februari
- ‘Facts about the Art Discovery Group Catalogue, Discovering Art and Architecture: Open Access Tools for Art History Research’, *IFLA World Congress Off-site Event, Sponsored by the IFLA Art Libraries Section and the Art Discovery Group Catalogue*, Museum of Architecture in Wrocław, Polen, 22 augustus
- ‘Highlights and Challenges of the Rijksmuseum Research Library’, *Consortium European Research Libraries (CERL) Seminar,* Rijksmuseum, 25 oktober

Anna Krekeler
- [met C. Gauvin] ‘Strain measurements during structural conservation treatment of a 17th-century Dutch panel painting’, *RCE – Picture Meeting*, Amersfoort, 27 januari
- ‘Investigating a paintings surface’, *Science for Curators*, Rijksmuseum, 7 juni
- ‘Condition Checking of Paintings’, *Rijksmuseum & RKD Summer School*, Rijksmuseum, 21 augustus
- [met C. Gauvin, S. Beall, S. Ekelund, I. Breebaart, R. Klein Gotink, J. Dupré, F. Hesser, P. van Duin en P. Noble] ‘Strain measurements during structural conservation treatment of a 17th-century Dutch panel painting’, poster presentation, *ICOM-CC 18th Triennial Conference*, Tivoli Congress Center, Kopenhagen, 4–8 september

Erwin Kriger
- [met R. Zwart] ‘Omgaan met objecten, verpakken en transporteren’, Fries Museum, Leeuwarden, 27 maart en 3 april en Drents Museum, Assen, 9 oktober en 16 oktober

Davina Kuh Jakobi
- ‘Attributing Dutch half models to naval dock-yards using non-intrusive dendrochronology’, *NICAS Match Day*, Rijksmuseum, 4 april
- ‘How important is knowing the ropes? Thoughts on the ethics and practice of conserving ship model rigging’, *45th Annual AIC Meeting American Institute for Conservation*, Art Institute of Chicago, 31 mei
- ‘What is there left to say? New routes in object-based and technical research of ship models’, *Worlds in Miniature 4*, National Maritime Museum, Greenwich, 12 juni
- ‘New routes in research and professional educational outreach programmes using ship models’, *ICMM 2017 Congress*, Chilean National Museum, Valparaiso, 13–20 oktober
- ‘Beyond the material: the implications of cultural value and superstition of jade’, symposium *Jewellery Matters. Context and Material Research*, Rijksmuseum, 17 november
- ‘Can we remove the layers? Future directions for the William Rex’, *Dag van de Methodologie*, Rijksmuseum, 21 november

Iris Labeur
- Poster: 'The Rijksmuseum DAM, how we got there and where we're going', *2+3D Photography – Practice and Prophecies – 2017*, Rijksmuseum, 10–11 mei

Robert van Langh
- 'Conservation of museum objects', Fondation Nationale des Musées, Rabat, 16 januari
- 'Science, conservation and scholarship in cultural heritage, the need for a global strategy', *3rd International SEAHA Conference,* Brighton, 19–20 juni
- 'The complexity of organic patina's on bronze sculpture', Organic Coatings & Patinas on Bronzes Study Day, The Frick Collection, New York, 30 oktober

Gaby Laudy
- 'Kunst van het Verleiden', InBrain, Utrecht, 2 november
- '10 Miljoenste Bezoeker', BEA World, Porto, 17 november

Huigen Leeflang
- 'Hercules Segers: Experimental Printmaker', organisatie, lezing en bezoek tentoonstelling studiedag, *Ars Graphica*, Rijksmuseum, 8 januari
- Preview tentoonstelling *The Mysterious Landscapes of Hercules Segers*, International Circle Rijksmuseum, Metropolitan Museum of Art, New York, 6 februari
- Bijdrage studiedag 'Niederländische Kunst auf Papier: Aktuelle Herausforderungen im internationalen Dialog', *Deutscher Kunsthistorikertag*, Technischer Universität, Dresden, 8 maart
- [met N. Orenstein en C. Zamiello] 'The Mysterious Prints of Hercules Segers', *Hercules Segers Public Program*, The Metropolitan Museum of Art, 19 mei
- [met E. Hinterding] Presentatie nieuwe aanwinsten voor bestuur F.G. Waller-Fonds, Rijksmuseum, 8 juni
- 'Hercules Segers de etser', presentatie cursisten MK24, Rijksmuseum, 5 juli
- 'New Tools for Research of Intaglio Plates. Examples from the Rijksmuseum', conferentie *Blocks, Plates, Stones. Print Matrices/Printing Surfaces in Collections & Research*, The Courtauld Institute of Art, Londen, 22 september
- 'Nieuw onderzoek naar platen voor diepdruk', *10 jaar PK-online*, Rijksmuseum, 19 oktober
- 'New Tools for Research of Intaglio Plates. Examples from the Rijksmuseum', college Technical Art History, Universiteit van Amsterdam, Rijksmuseum, 24 november
- 'Hercules Segers (1589/90–1633/40) en het Italië van de geest', *Italië en de Nederlanden. Artistieke wisselwerkingen op papier. Jaarlijks symposium NIKI*, Catherijne Convent Utrecht, 11 december

Idelette van Leeuwen
- 'Evenementen en Collecties', *Collectiebeheer en Events*, seminar georganiseerd door het Platform Museum Locaties in samenwerking met de NMV, Mauritshuis Den Haag, 16 november

Annelies van Loon
- 'A new pigment in Rembrandt's palette', *RCE Picture Meeting*, Amersfoort, 27 januari
- 'Verhaal op zaal: expertlezing over het onderzoek aan *De Magere Compagnie*', Rijksmuseum, 29 januari en 5 februari
- 'Verhaal op zaal: expertlezing over het onderzoek aan *Claudius Civilis*', Rijksmuseum, 5 maart
- 'Verkleuring van smalt bij Rembrandt', *Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis: Sectiedag Atelierpraktijken en geschiedenis van de kunstproductie*, Rijksmuseum, 10 maart
- 'The use of smalt in Rembrandt's *Homer* 1663: new research combining MA-XRF, micro-analysis, paint reconstructions and OCT', *Technart 2017*, Bilbao, 5 mei
- 'MA-XRF scanning in the museum', *Science for Curators*, Rijksmuseum, 8 juni
- 'MA-XRF scanning in the museum: practical and safety issues', *IAEA Technical Meeting on developing strategies for safe analysis of paintings and paint materials*, Van Gogh Museum, Amsterdam, 29 juni
- 'MA-XRF scanning van de *Magere Compagnie*', *Hals/Niet-Hals Expert meeting*, Frans Hals Museum, Haarlem, 2 november
- 'Hals of Codde? *De Magere Compagnie* ontrafeld met de röntgenfluorescentie-scanner', *Vriendenavond*, Rijksmuseum, 16 november

Rianne Luimes
- [met S. Ekelund, C. Gauvin, P. van Duin, A. Jorissen, B. Ankersmit, A. Suiker, R. Groves, H. Schellen] 'The development of a methodology to understand climate-induced damage in decorated oak wood panels', *ICOM-CC 18th Triennial Conference*, Tivoli Congress Center, Kopenhagen, 5 september
- [met A. Suiker] 'Climate-induced cracks in wooden art objects', *20th Engineering Mechanics Symposium*, Papendal, Arnhem 25 oktober

Suzan Meijer
- [met M. Koek] 'Learning from a treatment that did not go as planned. The use of an adhesive support technique on a 1860s gown', *American Institute for Conservation. 45th Annual Meeting*, Chicago, 28 mei–2 juni
- 'Onderzoek en conservering van textiel', symposium *Licht op het oudste scheepsmodel*, Scheepvaartmuseum, Amsterdam, 15 december

Froukje van der Meulen
- [met H. Hövelmann] 'From storage to spotlight: Digitizing the whole Rijksmuseum collection', *2+3D Photography – Practice and Prophecies – 2017*, Rijksmuseum, 10–11 mei
- [met T. Bos] 'Ongeziene objecten, ongeziene mogelijkheden', *Historicidagen*, Utrecht, Depot Centraal Museum, 25 augustus

Tirza Mol
- 'Nigritella Nigra: the conservation of a contemporary chest of drawers', *Furniture & Wooden Objects Group's Symposium*, Linnean Society, London, 12 mei
- [met S. Stigter, P. van Duin, L. van Halem, V. Cattersel, K. de Vis] 'Investigating the colourful world of Alessandro Mendini: Conserving Nigritella Nigra, a unique chest of drawers', *Future talks 017 – The silver edition – Visions. Innovation in Technology and Conservation of the Modern*, Pinakothek of Modern, München, 11 oktober

Bianca M. du Mortier
- 'Wat kleren ons vertellen...', Modemuze-Academy masterclass, Openbare Bibliotheek Amsterdam, 23 maart
- 'Costume & Fashion in Museums: research – inspiration – reflection', IFFTI-AMFI 2017 Conference *Breaking the Fashion Rules*, Rijksmuseum, 28 maart
- 'Say yes to the Dress, Trouwen & tradities vanaf de zeventiende eeuw', studiedag *Trouwen van toen naar tegenwoordig en de toekomst*, Vereniging Achterhoeks Babsen Contact, Gemeentehuis Doesburg, 7 november
- 'Button & Buckle up...', symposium *Jewellery Matters. Context and Material Research*, Rijksmuseum, 16 november

Petria Noble
- 'Marten en Oopjen', *Kunsthistorische Lunch*, Rijksmuseum, 19 januari
- [met S. Smelt] 'Marten en Oopjen', *Jaarlijkse Fondsendag*, Rijksmuseum, 14 februari
- [met G. Tauber, S. Smelt, K. Keune], 'Preliminary Research', Marten & Oopjen Advisory Commission Meeting II, Rijksmuseum, 30 maart
- [met A. van Loon, K. Janssens, J. Delaney, Y. Abe I. Nakai, J. Dik] 'A comparison of non-invasive imaging and portable techniques for the study of Old Master paintings: Rembrandt's *The Jewish Bride* c. 1665', *Technart 2017*, Bilbao, 2–6 mei
- [met A. van Loon, D. de Man, G. Van der Snickt, K. Janssens, M. Alfeld, T. Callewaert en J. Dik] 'The use of smalt in Rembrandt's *Homer* – new research combining MA-XRF, quantitative microanalysis, paint reconstructions and OCT', *Technart 2017*, Bilbao, 2–6 mei
- [met I. Nakai, A. Hirayama, S. Akagi, Y. Abe, K. Tantrakarn, K. Taniguchi, A. van Loon, G.S. de Vivo and K. Janssens] 'On-site analysis of paintings by means of portable XRD', *Technart 2017*, Bilbao, 2–6 mei
- [met F. Vanmeert, S. De Meyer, S. Legrand, G. Van der Snickt, K. Janssens, L. Klaasen, N. De Keyser, A. Van Loon and J. Dik] 'Macroscopic X-ray powder diffraction imaging: highly specific pigment mapping using mobile equipment', *Technart 2017*, Bilbao, 2–6 mei
- [met P. D'Imporzano, K. Keune, E. Hermens en G.R. Davies] 'How well constrained are Pb white provenance studies of paintings?', posterpresentatie, *Technart 2017*, Bilbao, 2–6 mei
- 'Relevance of science in conservation of paintings', *Science for Curators*, Rijksmuseum, 6 juni
- 'Sample taking for analyses', *Science for Curators*, Rijksmuseum, 7 juni
- [met D. de Witt] 'Het kleurgebruik van Rembrandt', *DE KLEUREN VAN* symposium, Pakhuis de Zwijger, Amsterdam, 14 juni
- [met A. Krekeler, C. Gauvin, S. Beall, S. Ekelund, I. Breebaart, J.C. Dupré, F. Hesser, P. van Duin] 'Strain measurements during structural conservation treatment of a 17th-century Dutch panel painting', posterpresentatie, *ICOM-CC 18th Triennial Conference*, Tivoli Congress Center, Kopenhagen, 4–8 september
- [met K. Keune] 'Alternative methods to identify Rembrandt's paint medium', bijeenkomst onderzoekers VU University Medical Center (VUmc), Rijksmuseum, 19 september
- [met K. Keune, G. Tauber, S. Smelt] 'Microsample analyses of scrapings, swabs and cross-sections for residual varnish and proteinaceous layers', Marten en Oopjen:

Scientific Meeting, Centre de Recherche et de Restauration des Musées de France (C2RMF), Parijs, 29 september
- [met K. Keune, G. Tauber, S. Smelt, E. van Dijn, M. Menu, E. Ravaud, G. Bastian, W. Nowik, S. Prati, G. Sciutto, R. Mazzeo, A. Roda, M. Almasian, L. Wilk, M. Aalders en H. van Keulen] 'A 3D understanding of the varnish layers in Rembrandt's *Marten* and *Oopjen*', *3D Imaging in Cultural Heritage*, The British Museum, Londen, 10 november

Alied Ottevanger
- Openingspraatje over Schenker/verzamelaar Piet Cleveringa, bij Galerie Parts Project, Den Haag, 14 mei
- Openingspraatje Tekeningen Robbie Cormelissen, bij Galerie Maurits van de Laar, Den Haag, 18 juni
- 'Shedding Light on Modern Drawings and Prints at the Rijksmuseum' (Keynote speaker), *ICOM COMCOL/CIDOC Joint Seminar – Building Collections for the Future*, Rio de Janeiro, 17–18 oktober
- [met A. Kok] Trainer/Professor Workshop 'Working with New Strategies for Collection's Outreach in Museums', ICOM COMCOL/CIDOC Joint Seminar – Building Collections for the Future, Rio de Janeiro, 19 oktober

Frans Pegt
- [met A. Fortune] Workshop 'Photographic lighting techniques for transparent glass objects', *2+3D Photography – Practice and Prophecies – 2017*, Rijksmuseum, 12 mei

Laura Raven
- [met S. Veldink] 'Matthijs Maris at work', *Vriendenlezing*, Rijksmuseum, 30 november
- 'Trying and trying again. Project Matthijs Maris at work', *Matthijs Maris Symposium*, Rijksmuseum, 14 december

Staeske Rebers
- [met F.P. Bär] Workshop 'Serial Digitization of musical instruments and the MIMO digitization standard', *2+3D Photography – Practice and Prophecies – 2017*, Rijksmuseum, 12 mei

Jenny Reynaerts
- 'Wat doen we met Alma Tadema met de Kerst?', symposium *Laurens Alma Tadema*, Fries Museum Leeuwarden, 20 januari
- 'Waarheid en Eenvoud. Stijl als indelingscategorie van de 19de-eeuwse Nederlandse schilderkunst', ESNA Winter Seminar 2017: *(G) eenstijl.nl. Over nut en nadeel van stilistiek voor de negentiende-eeuwse Kunstgeschiedenis*, RKD Den Haag, 27 januari
- 'Jurriaan Andriessen in de Beuningkamer', openingspresentatie, Rijksmuseum, 8 maart
- 'Reimagining Gothic Nationalisms and Avant-Gardes', sectievoorzitter, symposium *Gothic Modernisms*, Rijksmuseum, 29–30 juni
- 'Matthijs Maris', partnerbijeenkomst, Rijksmuseum, 12 oktober
- 'Matthijs Maris', PAN, 25 november
- 'The many faces of Matthijs Maris', symposium *Matthijs Maris at Work*, Rijksmuseum, 14 december
- '*The Shepherdess*. A loan never to be shown?', symposium *Matthijs Maris at Work*, Rijksmuseum, 14 december
- 'De koning, de schilder en de leeuw', congres *Mens en dier 1780–1940*, Interdisciplinaire Werkgroep De Moderne Tijd, Universiteitsbibliotheek Amsterdam, 15 december

Pieter Roelofs
- 'Johan Maelwael. Een uitzonderlijke tentoonstelling over een uitzonderlijk schilder', Stedelijk Netwerk Nijmegen, 13 april
- 'Kunst verbindt!', openingstoespraak, Stedelijke Musea, Zutphen, 12 mei
- [met M. de Kroon], 'Mysterious Masterpiece', publieksgesprek, Filmhuis LUX, Nijmegen, 4 juni
- [met Y. Bruijnen, W. Liedtke, N. Noordervliet, A. Wallert, e.a.] 'Mysterious Masterpiece: Cold Case Torrentius', Documentary, Maarten de Kroon (director), 7 juni
- 'Rijksmuseum. Home of the Dutch Masters', pré-programma traumachirurgen, *52nd Congress of the European Society for Surgical Research*, Rijksmuseum, 14 juni
- 'Zwierig van sprong', IMPALA festival, Nijmegen Cultuurstad, ZaadeL Makerij, Nijmegen, 18 juli
- Moderator ochtendsessie, *Rijksmuseum & RKD Summer School*, Rijksmuseum, 14 augustus
- 'Exploring the Rijksmuseum depots', *Rijksmuseum & RKD Summer School*, Rijksmuseum, 21 augustus
- 'The Marvel of the Dutch Golden Age', *Schiphol TV*, 7 september
- 'Johan Maelwael', *Geschiedeniscafé*, Kolpinghuis, Nijmegen, 15 september
- [met D. Thompson, S. Dickey, M. Westermann en S. Kasper] 'Why Rembrandt's *Nightwatch* is so famous', *The Artsy Podcast, no. 50*, 28 september
- 'Johan Maelwael. De eerste Nederlandse schilder', *Patronenlezing*, Rijksmuseum, 3 oktober
- 'Johan Maelwael', *Gelderse Middag*, Rijksmuseum, 6 oktober
- 'Johan Maelwael', *Relatieavond*, Rijksmuseum, 12 oktober
- 'Rembrandt, The Conspiracy of the Batavians under Claudius Civilis', Royal Swedish Academy of Fine Arts, Stockholm, 17 oktober
- 'Het Rijksmuseum. Het museum van Nederland', werkcollege studenten Rijksuniversiteit Groningen, Rijksmuseum, 19 oktober
- 'Het Wapenboek Gelre', *Ridders van Gelre*, Omroep Gelderland, 30 oktober
- 'Rembrandt, Vermeer and the Dutch Masters', gallery talk, Art Gallery of New South Wales, Sydney, 10 november
- 'Curator talk: Rembrandt and the Dutch Golden Age', Art Gallery of New South Wales, Sydney, 11 november
- 'Rembrandt and the Golden Age at the AGNSW', *SBS Dutch Austrialia*, 12 november
- 'Kunst en lijden', plenaire afsluiting, *Kunst & Kunde*, 36ste oncologiedagen voor verpleegkundigen en verpleegkundig specialisten, Congrescentrum ReeHorst, Ede, 21 november
- [met P. Berkhof, R. van Luijk, W. Satter, H. Jeekel en A. Heuvelman] 'Visual Distraction', *The Ambient Experience Dutch Masters theme: Using the Power of Art and Music to Improve MRI Experiences*, Rijksmuseum, 26 november
- 'Johan Maelwael', *Rijkslezing,* Rijksmuseum, 26 november
- 'Johan Maelwael. Nijmegen-Parijs-Dijon. Kunst rond 1400', Contactgroep Vroege Nederlandse Schilderkunst, Rijksmuseum, 30 november

Hans Rooseboom
- Presentatie *Keep An Eye Fotovakschool Award*, Pakhuis de Zwijger, Amsterdam, 17 november

Saskia Scheltjens
- 'Consolidating Openness. Developing Rijksmuseum Research Library', *Sharing is Caring Conference*, Brussel, 20 juni
- 'Introductie Rijksmuseum Research Services', Kennisuitwisseling met de Universiteitsbibliotheek Vrije Universiteit Amsterdam – afdeling Academic Support, Rijksmuseum, 19 september
- 'Uncharted Territory. Digital strategies for cultural heritage institutions. The case of the Rijksmuseum', *Europeana and ARTS+ event, Frankfurt Book Fair*, 11 oktober
- 'Challenges of the Rijksmuseum Research Library', *Consortium European Research Libraries (CERL) Seminar*, Rijksmuseum, 25 oktober
- 'Open Rijksmuseum Data. Challenges & Opportunities', *INSIGHT launch event*, MIM, Brussel, 9 november

Jacobien Schneider
- Perspresentatie Rijksmuseum voor de Engelse pers, Londen, maart

Frits Scholten
- 'De Nederlandse beeldhouwkunst 1400–1800', Tutorial Research Master (8 colleges, 2 excursies), Universiteit van Amsterdam, april–juni
- 'Netherlandish Sculpture in European context 1500–1800', Seminar Research Master (9 werkcolleges, 2 excursies), Universiteit van Amsterdam, september–december
- 'Sculptuur in Rijksmuseum', College Masteropleiding Kunst, Markt en Connaisseurschap, Vrije Universiteit, 17 februari
- 'Small Wonders', lezing voor patronen, Rijksmuseum, 16 juni
- 'Small Wonders', lezing voor schenkers, Rijksmuseum, 22 juni
- Introductie en rondleiding tentoonstelling *Small Wonders* voor de Summer Course for the Study of the Arts in Flanders, *Medieval and Renaissance Sculpture in the Low Countries* (Katholieke Universiteit Leuven), Rijksmuseum, 23 juni
- 'Small Wonders', lezing voor *Kunstschrift*-lezers, Rijksmuseum, 28 juni
- 'Virtuoso Micro-Carvings from the Low Countries 1500–1550', *Technical Art History Colloquium XIII: Boxwood Micro-Carvings*, Rijksmuseum & Universiteit van Amsterdam, 29 juni
- 'Kleine Wonderen', lezing voor de Academische Club, Universiteit van Amsterdam, 6 september
- 'The Netherlandish Renaissance-style, an expression of Protestantism?', *Adlige Bestattungskultur im Deutsch-Niederländischen Küstenraum*, Jever, Schloss Museum Jever, 14–15 september
- 'Small Wonders', *Rijkslezing*, Rijksmuseum, 17 september
- 'The legacy of Johan Gregor van der Schardt', symposium *Masters of Mobility*, Rijksmuseum & RKD, 8 oktober

Eveline Sint Nicolaas
- 'Het slavernijverleden in het Rijksmuseum', 'Een Gedeelde Geschiedenis – Gesprekken over het Slavernijverleden', Tropenmuseum Amsterdam, 9 februari
- Deelname uitzending Radio Swammerdam over koloniale geschiedenis in het Rijksmuseum, 25 februari

- ‘Koloniaal verleden in het Rijksmuseum’, workshop voor traineeship Junior Fellowship Rijksmuseum, 10 maart
- ‘Geschiedenis uit meerdere perspectieven’, interview voor website *Science Guide*, 3 mei
- Deelname aan panel Imagine IC naar aanleiding van herdenking 25 jaar Bijlmerramp, 1 oktober
- ‘Analyse van schilderij van een koopman met slaafgemaakten’, bijeenkomst visuele bronnen slavernij Azië, Rijksmuseum, 12 oktober
- ‘Searching for stories. The preparations of the exhibition on Slavery in 2020’, Afro-Atlantic Histories Seminar MASP, Sao Paulo, 20 oktober
- ‘Topstukken van Geluk!’, *Nacht van de Geschiedenis*, Rijksmuseum, 28 oktober
- ‘De stand van zaken van het Terminologie-project’, presentatie voor medewerkers veiligheidszaken Rijksmuseum, Rijksmuseum, 14 november
- ‘Een onbekende jongen en 28 schutters. Wat zien we en wat zien we niet?’, *Vriendenavond*, Rijksmuseum, 16 november

Anna A. Ślączka
- ‘*Ratnanyāsa* in Gokul? Possible connections between the consecration deposit excavated in Gokul, Bangladesh, and the prescriptions in the nothern Indian texts on architecture and ritual’, *12th International Congress of Bengal Art*, Asia Society/University of Calcutta, Kolkata, 7–10 februari
- ‘Theory and practice of bronze casting in South India’, *International Seminar on Indian Sculptural Art: Intra/Inter Asian Linkages*, University of Calcutta, Kolkata, 11 februari

Susan Smelt
- [met P. Noble] ‘Marten en Oopjen’, *Jaarlijkse Fondsendag*, Rijksmuseum, 14 februari
- ‘Photography of x-section and the Paint Sample Database. Documentation and protocols’, *Workshop x-sections*, Rijksmuseum, 23 maart
- [met R. Erdmann] ‘A system for scientific microscope color calibration at the Rijksmuseum for the Paint Sample Database’, *Technart 2017*, Bilbao, 2–6 mei
- [met R. Erdmann, C. van Wijk, H. van Beek, R. Klein Gotink, N. de Keyser] ‘Magnifying color calibration. A scientific system for microscope color calibration at the Rijksmuseum – a team effort’, *2+3D Photography – Practice and Prophecies – 2017*, Rijksmuseum, 11 mei
- [met R. Erdmann] ‘A scientific system for color calibration of microscopic images at the Rijksmuseum in Amsterdam The Netherlands’, International Seminar *Art of Restoration*, Hermitage, Sint-Petersburg, 30 mei
- [met P. Noble] ‘Practicum II: Investigating a paintings surface’, [met J. Mass en K. Keune] ‘Practicum III: Investigation of paint cross-sections with light microscopy and SEM/EDX’, *Science for Curators*, Rijksmuseum, 7 juni
- ‘Marten en Oopjen’, *Rijksmuseum & RKD Summer School*, Rijksmuseum, 21 augustus
- [met P. Noble, G. Tauber] ‘Marten en Oopjen’, ongeveer 40 presentaties aan sponsoren en begunstigers, Rijksmuseum

William A. Southworth
- ‘Southeast Asian Textiles’, Conservatoren-lezing voor de Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst, Rijksmuseum, 28 oktober

Giovanni Paolo Di Stefano
- ‘The Sound of Silence. Musical Marvels at the Rijksmuseum’, *Rijksmuseum Vrienden Nacht*, Rijksmuseum, 12 januari
- ‘La collezione strumentale del Rijksmuseum di Amsterdam con un focus sulle tastiere storiche’, *Le collezioni europee di strumenti musicali si presentano*, Museo di San Colombano, Bologna, 1 april
- ‘Musical instruments and visual art museums: the Rijksmuseum collection in Amsterdam’, *Jornadas sobre instrumentos musicales y registros sonoros: collecciones, preservation*, Instituto del Patrimonio Cultural de España (IPCE), Madrid, 21 april
- ‘Shooting the sound. A report on the Rijksmuseum musical instrument collection photo campaign’, *2+3D Photography – Practice and Prophecies – 2017*, Rijksmuseum, 10 mei
- ‘Re-Enactment Replication Reconstrunction of Musical Instruments’, *Re-Enactment Replication Reconstruction. Interdisciplinary Workshop on Performative Methodologies*, Lorentz Center, Leiden, 12 juni
- ‘Instruments without sound?’, *Festival Oude Muziek Utrecht 2017*, Tivoli Vredenburg, Utrecht, 1 september
- ‘What can the Rijksmuseum Erard tell us about Beethoven’s piano?’, *Rund um Beethoven Interpretationsforschung heute. Symposium mit Konzerten*, University of Arts, Bern, 15 september
- [met T. Hestrin-Grader, P. van Duin, M. Orlando] ‘Reconciling past and present. The Rijksmuseum 1640 Ioannes Ruckers Muselaar Project’, *Preservation of Wooden Musical Instruments. Ethics, Practice and Assessment. 4th Annual COST FP1302 WoodMusICK*, Museum of Musical Instruments, Brussel, 5 oktober
- ‘“Does it sound right?” Re-use and restoration of early musical instruments at the Rijksmuseum’, *Functioneel Erfgoed. Hoe geven we klinkend erfgoed door?*, Museum Speelklok, Utrecht, 13 oktober
- ‘Alessandro Kraus e la meccanica di pianoforte “Cristofori” del Conservatorio di Firenze’, *Convegno internazionale di organologia. Il cembalo a martelli da Bartolomeo Cristofori a Giovanni Ferrini*, Museo di San Colombano, Bologna, 21 oktober
- ‘Gli antichi strumenti musicali del Conservatorio di Palermo. Traversie di una collezione’, *Il Conservatorio di Palermo, 400 anni di storia*, Conservatorio di Palermo, 27 oktober
- ‘Una panoramica delle collezioni di pianoforti storici in Italia e in Europa (1880 ca.–2017)’, *Il pianoforte allo specchio*, Accademia di Alto Perfezionamento Musicale, Saluzzo, 11 november

Harm Stevens
- ‘Thanking you for keeping the pusaka on behalf of the people of Indonesia’, symposium *Objects, Museums, Histories: The Case of Diponegoro*, Rijksmuseum, 13 juni
- ‘Magisch Centrum Amsterdam: berichten uit de jaren zestig-tegencultuur’, *Patronenlezing*, Rijksmuseum, 20 september
- ‘Where is Tjipto?’, lezing bij de presentatie van *Yang Silam Yang Pedas* (Indonesische vertaling van Harm Stevens, *Gepeperd verleden. Indonesië en Nederland vanaf 1600*), Museum Kebangkitan Nasional, Jakarta, 11 december

Gwen Tauber
- ‘Practicum X-Radiography’, *Science for Curators*, Ateliergebouw Rijksmuseum, 8 juni

Lucinda Timmermans
- ‘Het object als schildersmodel: gebruiksvoor-werpen in de late Middeleeuwen’, *Wonen in de Middeleeuwen*, Muiderslot, 8 februari
- ‘Een vijftiende-eeuwse Man van Smarten in de kerk van Sprang-Capelle’, *De anderen in de 15e eeuw* (Seminar Aventure), Waalse Kerk, Amsterdam, 5 april
- ‘De vijftiende-eeuwse muurschilderingen in de kerk van Sprang’, Heemkundevereniging Sprang-Capelle, Zidewinde, Sprang-Capelle, 26 oktober
- ‘De kunst van de feestmaaltijd: Conversation Pieces en tafelspelen tijdens het vroeg-moderne Nederlandse diner’, *Festiviteiten in de vroegmoderne Nederlanden* (Lustrumcongres Vlaams-Nederlandse Vereniging voor Nieuwe Geschiedenis), Universiteit Groningen, 27 oktober
- ‘Tin in het Rijksmuseum’, Najaarsbijeenkomst Nederlandse Tinvereniging, Museum Boijmans Van Beuningen, 28 oktober
- ‘Aquamaniles: leeuwen om je handen mee te wassen’, *Vriendenavond*, Rijksmuseum, 16 november

Jane Turner
- ‘Inscriptions and Collectors’ Marks on Dutch’, *Dutch Drawings with a Purpose: A Day of Talks in Honor of George S. Abrams*, Harvard Art Museums, Cambridge, MA, 3 november
- ‘Bakers’ Dozen: Natural Delights by Johannes Bronckhorst and the Henstenburghs’, *Dutch Drawings with a Purpose: A Day of Talks in Honor of George S. Abrams*, Harvard Art Museums, Cambridge, MA, 4 november

Matthias Ubl
- ‘Johan Maelwael. Nijmegen – Parijs – Dijon. Kunst rond 1400’, lezing voor KOG, Rijksmuseum, 10 oktober
- ‘Heraldische schilderkunst rond 1400 – Herman, Willem en Johan Maelwael en de etymologie van de woorden “schilderen” en “malen”’, lezing voor Contactgroep Vroege Nederlandse Schilderkunst (CNVK), Rijksmuseum, 10 november

Ige Verslype
- [met H. Sigmond, R. Harmanni, K. Keune, M. van Eikema Hommes] ‘The Original Appearance of the “Painted Chamber” in Huis de Dieu, Alkmaar (1742–1744): The Discovery of a Remarkable Finish’, *Powers of Ten, 6th International Architectural Paint Research Conference*, New York, 15–17 maart
- ‘The restoration of Vermeer’s *Woman in Blue reading a Letter*’, Gemäldegalerie Alte Meister, Staatliche Kunstsammlungen Dresden, 28 maart
- ‘Technisch onderzoek naar de geschilderde kamer van Jurriaan Andriessen in de tuinzaal van Herengracht 524 te Amsterdam’, studie-dag *Tot op de draad… wandbespanningen door de eeuwen heen vanuit verschillende invals-hoeken belicht*’, Kasteel Amerongen Amerongen (RN/ SHNI), 15 mei
- [met A. van Loon en A. Krekeler] ‘MA-XRF scanning of Johannes Vermeer, *Girl Reading a Letter at an Open Window*’, Gemäldegalerie Alte Meister, Staatliche Kunstsammlungen Dresden, 2 november

Giulia Sara de Vivo
- [met I. Nakai, A.Hirayama, S. Akagi, Y. Abe, K. Tantrakarn, K. Taniguchi, A. van Loon, P. Noble, K. Janssens] 'On-site analysis of paintings by means of portable XRD', *Technart 2017*, Bilbao, 5 mei
- [met G. Tauber] 'Practicum IV: demonstration of imaging techniques: acquisition and interpretation', *Science for Curators*, Rijksmuseum, 8 juni
- [met A. Pappot, G. Tauber, J. Mass] 'Practicum V: Hand held XRF and X-radiography', *Science for Curators*, Rijksmuseum, 8 juni
- [met A. Krekeler] 'Workshop on material-technical research and imaging analysis, *Rijksmuseum & RKD Summer School*, Rijksmuseum, 21 augustus
- 'Xray-radiography and Infrared imaging, theory and practice', lezing voor studenten Paintings Conservation, Universiteit van Amsterdam, 21 september

Linda Volkers
- 'Digital innovations & marketing', Tsingua Art Museum, Beijing, 23 januari
- 'Digital innovations & marketing', Digital Transformation Conference, Ufficio Comunicazione Opera di Santa Maria del Fiore, Florence, 25 maart
- [met T. Zeedijk] Masterclass Digitale marketing na heropening Rijksmuseum, Università Cattolica del Sacro Cuore (Milano), Rijksmuseum, 5 mei
- [met P. Gorgels] 'Rijksstudio en Rijksstudio Award', Keynote Museum Kennisdag, Nederlandse Museumvereniging, Louman Museum, Den Haag, 15 mei
- Kennissessie digitale innovatie en participatie Rijksstudio Award, SHV, Utrecht, 17 mei
- [met B. ten Hoopen] Presentatie Digitale Marketing en Educatie, Cultuurdelegatie Malmö, Rijksmuseum, 8 juni
- Presentatie Digitale Marketing, Asian Institute of Art and Finance, Rijksmuseum, 8 september
- Presentatie Digitale Marketing Palace Museum, Beijing, Rijksmuseum, 8 september
- [met M. Zekveld] Presentatie Digitale innovatie met Rijksstudio Award en SnapGuide, Vinnova, Swedish Governmental Agency for Innovation Systems, Rijksmuseum, 26 september
- [met M. Zekveld] 'Digitale innovatie met Rijksstudio Award en SnapGuide', keynote ICOM Congres, Amsterdam, 2 oktober
- Keynote Rijksstudio Award en jurering International Game Camp, IED Instituto Europeo di Design, Milaan, 13–15 oktober
- Keynote 'Digitale Marketing, Customer Talk', Spant, Bussum, 23 november

Ching-Ling Wang
- 'Shuangchengji: bolin han amusitedan de yazhou yishu shoucang 雙城記：柏林和阿姆斯特丹的亞洲藝術收藏', [Tales of Two Cities: Asian Art Collections in Berlin and Amsterdam], Graduate Insitute of Art History, National Taiwan Normal University, Taipei, 14 april
- 'Amusitedan de yazhou yishu shoucang 阿姆斯特丹的亞洲藝術收藏', Department of Art, Tunghai University, Taichung (Taiwan), 18 april
- 'Amusitedan de yazhou yishu shoucang 阿姆斯特丹的亞洲藝術收藏', Southern Branch of the National Palace Museum, Chiayi (Taiwan), 19 april
- 'Bosi ximihua zhong de zhongguo tuxiang: yi *Diez Album* weili 波斯細密畫中的中國圖像：以 Diez Album為例', [Chinese Images in Persian Album: On *Diez Album*], Graduate Institute of Art History, National Taiwan University, Taipei, 20 april
- 'Suzhou banhua zhong de Ouzhou tuxiang: yi Han Huide *Mulin teli tu* weili 蘇州版畫中的中國圖像：以韓懷德《牧林特立圖》為例', [European Image in Chinese Woodblock Print: On Han Huide's *Herding the Ox in Forest* (*Mulin teli tu*)], Department of Art, National Changhua University of Education, Changhua (Taiwan), 24 april
- 'Wo zai amusitedan guojia bowuguan de gongzhou 我在阿姆斯特丹國家博物館的工作 [My Work in the Rijksmuseum]', Zhengde Junior High School, Taipei, 25 april
- 'From Local to Court: On a Newly Discovered Sea Fish Album (Haiyu tu, 1739) and the Formation of Knowledge in 18th Century China', *6. Forum Ostasiatische Kunstgeschichte*, Museum für Asiatische Kunst, Berlin, 16–17 juni
- 'State of the Field: Aktuelle Debatten und Perspektiven an Instituten und Museen', *6. Forum Ostasiatische Kunstgeschichte*, Museum für Asiatische Kunst, Berlin, 16–17 juni
- 'Secrets under the Pillow: The Album *To See the Large within the Small* (*Xiao zhong xian da*) and the Orthodox Painters', *The Second Conference of the European Association for Asian Art and Archaeology*, University of Zurich, Zurich, 24–27 augustus
- 'Xiao zhong xian da yu Wang Hui 《小中現大》與王翬', [The Album To See the Large within the Small (Xiao zhong xian da) and Wang Hui], *Jinian Wang Hui shishi sanbai zhounian yushan huapai yishuxueshu yantaohui*纪念王翚逝世三百周年虞山画派艺术学术研讨会 [Symposium of the Art of Yushan School, in Memory of Wang Hui after 300 Years], Chanshu Museum, Changshu, 28 september
- 'On a Newly Discovered *Sea Fish Album* (*Haiyu tu*, 1736) and the Formation of Knowledge in the 18th Century China', *China Seminar*, Leiden University, Leiden, 1 november
- 'The First Engraving Series in China: On Matteo Ripa's Thirty-six Views of Summer Palaces in Chengde', *Kunst zwischen China und Europa*, Kulturforum, Staatliche Museen zu Berlin, Berlin, 19 november
- 'On Matteo Ripa's *Thirty-Six Viewes of Summer Palaces in Chengde*', *2017 Zhongyang yanjiuyuan Ming Qing yanjiu guoji xueshu yantaohui* 2017 中央研究院明清研究國際學術研討會 [International Symposium of Ming-Qing studies, Academia Sinicca 2017], Academia Sinicaa, Taipei, 18–20 december
- 'Conclusive Discussion', *Weizuo yu wenhua meijie: Ming Qing Suzhou shangye huihua gongzuofang*「偽作與文化媒介：明清蘇州商業繪畫」工作坊 [Forgeries and Cultural Mediation: New Perspectives on Suzhou Commercial Painting], Institute of Modern History, Academia Sinicaa, Taipei, 21–22 december

Gregor J.M. Weber
- 'De kroon op het werk: de invloed van een tentoonstelling op de reputatie van kunstenaars', congres *Gerard de Lairesse. Heden en toekomst*, Rijksmuseum Twenthe, 16 januari
- 'De schilderijen in Vermeers interieurs', Vermeer Centrum Delft, 7 september
- 'Kunst en eenzaamheid', *Nationaal Eenzaamheid Congres*, Rijksmuseum, 21 september
- 'Welcome and Introduction', symposium *Masters of Mobility. Cultural Exchange between the Netherlands and Germany in the Long 17th Century*, Rijksmuseum, RKD Den Haag, 8–9 oktober

Cindy van Weele
- 'Koerierscursus', werkcollege Masteropleiding Conservatoren Universiteit van Amsterdam en Vrije Universiteit, Rijksmuseum, 17 maart
- [met W. Brouwer] Lancering van de koeriers-training 'Toolkit', European Registrars Group, Milaan, 16 juni
- [met F. van Paasen] 'Koerierstraining', Netwerk- en Studiedag Nederlandse Registrars Groep, 's Hertogenbosch, 13 oktober
- 'Koerieren', minor Collectie Management, Reinwardt Academie, Amsterdam, 13 april

Carola van Wijk
- 'Painted Room: Challenges in every Corner', *2+3D Photography – Practice and Prophecies – 2017*, Rijksmuseum, 10 mei
- Workshop: '360 Degrees of quality: photography in the round at the Rijksmuseum', *2+3D Photography – Practice and Prophecies – 2017*, Rijksmuseum, 12 mei

Doris Wintgens
- 'Peggy Guggenheim en Nelly van Doesburg. Voorvechters van De Stijl', Studium Generale Universiteit Leiden, 10 mei
- 'Peggy & Nelly. Voorvechters van De Stijl', RKD, Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis, Den Haag, 22 juni
- 'Peggy & Nelly. Voorvechters van De Stijl', Kunsthistorische Kring Nijmegen, 10 oktober
- 'Peggy & Nelly. Voorvechters van De Stijl', The Allied Circle, Amsterdam, 17 oktober
- [met L. van Halem] Organisatie symposium *Vrouwen in De Stijl*, Rijksmuseum, 10 november
- 'Peggy & Nelly. Voorvechters van De Stijl', symposium *Vrouwen in De Stijl*, Rijksmuseum, 10 november
- 'Peggy & Nelly. Voorvechters van De Stijl', Het witte kerkje, Baarn, 15 november
- 'Conservator Doris Wintgens zet Vrouwen in De Stijl in de schijnwerpers', radio-interview Sleutelstad *Cultuur071*, 18 november
- Gast aan tafel bij *Opium op Vier*, AVROTROS NPO Radio 4, 30 november
- Interview over Peggy en Nelly, documentaire *De waarheid van een koe. Theo van Doesburg en De Stijl*

Nienke Woltman
- 'The Conservation Department of the Rijksmuseum and its Methodology', symposium *Conserving Active Matter*, Bard Graduate Center, New York, 28 november

Tim Zeedijk
- 'Looking Back and Looking Ahead: the renovation of the Rijksmuseum and its future challenges', *Hong Kong Museum Summit*, Hong Kong, 26 juni
- 'The renovation of the Rijksmuseum and its future challenges', *SULA conference Helsinki – Sustainability and love for the arts*, Helsinki, 12 oktober

Marieke Zekveld
- [met W. Hoeben] 'Rijksmuseum & Rembrandt', Zwarte Cross Festival, Lichtenvoorde, 16 juli

- [met L. Volkers] Presentatie Digitale innovatie met Rijksstudio Award en SnapGuide, Vinnova, Swedish Governmental Agency for Innovation Systems, Amsterdam, 26 september
- [met L. Volkers] 'Digitale innovatie met Rijksstudio Award en SnapGuide', keynote ICOM Congres, Amsterdam, 2 oktober

Rick Zwart
- [met E. Kriger] 'Omgaan met objecten, verpakken en transporteren', Fries Museum, Leeuwarden, 27 maart en 3 april en Drents Museum, Assen, 9 oktober en 16 oktober

Medewerkers Vrienden
- 'Vrienden van het Rijksmuseum, een introductie', presentatie aan Nederland Filantropieland, 12 oktober
- 'Vrienden van het Rijksmuseum, een introductie', presentatie voor de Kleine Consultant, 29 november

FELLOWS

Lezingen in 2017 naar aanleiding van onderzoek in het kader van het Fellowship

Alexander Dencher
Johan Huizinga Fellowship
- 'Gerard de Lairesse en Stadhouder Willem III, 1672–1689', *Gerard de Lairesse: heden en toekomst*, RKD, Den Haag, 17 januari
- 'Penningen voor de Stadhouder-Koning Willem III, 1689–1691', *Numismatische Schouw*, Rijksmuseum, 9 maart
- 'Slaapkamergeheimen: Het hemelbed van Kasteel Eerde', *Rijks ½ uurtje*, Rijksmuseum, 12 mei

Laura Fahnenbruck
Johan Huizinga Fellowship
- 'The Private Gaze in the Public Sphere. German Photographs from the Occupation of the Netherlands', *Lunchlezing Fellows*, Rijksmuseum, 22 september

Katelyn Hobbs
Dr. Anton C.R. Dreesmann Fellowship
- 'Presentation of Research Topic: Jan Jansz Mostaert, a North Netherlandish Master Revisited,' *Lunchlezing Fellows*, Rijksmuseum, 22 september
- 'Cozy with the Christ Child', *Vriendenavond*, Rijksmuseum, 16 november

Rozemarijn Landsman
Andrew W. Mellon Fellowship
- 'Art, Technology, and the City: the Work of Jan van der Heyden', *Lunchlezing Fellows*, Rijksmuseum, 22 september
- 'Tekening of schilderij? Van de Velde's *Zeeslag bij Terheide*', *Vriendenavond*, Rijksmuseum, 16 november

Cynthia Osiecki
- 'Attributing Art to Wandering Sculptors: The Case of Robert Coppens in Schleswig-Holstein', *Colloquium Adlige Bestattungskultur im deutsch-niederländischen Kustenraum*, Schloss Jever, 14 september

Roberto Padoan
Migelien Gerritzen Fellowship
- 'Quantitative monitoring of works of art on paper with imaging spectroscopy', *Lunchlezing Fellows*, Rijksmuseum, 25 januari
- 'The interaction of light with works of art on paper', *Rijks ½ uurtje*, Rijksmuseum, 21 april
- [met M. E. Klein, R. Erdmann, M. Strlič] 'Quantitative monitoring of works of art on paper with spectral imaging ', *Technart 2017*, Bilbao, 2–6 mei
- [met M.E. Klein, L. Stefani, I. Shevchuk, H. Mahgoub, R.G. Erdmann] 'Quantitative monitoring of works of art on paper with imaging spectroscopy', *2+3D Photography – Practice and Prophecies – 2017*, Rijksmuseum, 10–12 mei

Monique Rakhorst
Andrew W. Mellon Fellowship
- 'William II, Prince of Orange, and his Bride, Mary Stuart, Anthony van Dyck, 1641', *Rijksmuseum & RKD Summer School*, Rijksmuseum, 22 augustus
- 'Bow jewels from the Golden Age', symposium *Jewellery Matters. Context and Material Research*, Rijksmuseum, 16 november

Brooks Rich
- 'The Mystery of the AC Monogram at the Margins of Early Printmaking', *History of Art Department Colloquium*, University of Pennsylvania, Philadelphia, 28 april

Claartje Wesselink
Manfred & Hanna Heiting Fellowship
- 'Nicht vergessen werden. Het familiearchief van Isabel Wachenheimer', *Open Joodse Huizen 2017*, Rijksmuseum, 4 mei
- 'Het verhaal achter de foto. Isabel Wachenheimer en haar familiearchief', *Uit de vergetelheid. De herontdekte fotografie van Annemie en Helmuth Wolff*, Nationaal Holocaust Museum, Amsterdam, 25 juni

Rachel Wise
Dr. Anton C.R. Dreesmann Fellowship
- '80 Years' War Rekenpenningen', *Lunchlezing Fellows*, Rijksmuseum, 2 februari
- 'Heroine and Harridan: The Visual Evolution of Kenau Simonsdochter Hasselaer', *Women's Day Lecture*, Rijksmuseum, 8 maart
- 'Rekenpenningen of the Old Testament', *Programma Schouw*, Rijksmuseum, 9 maart
- 'Dirck van Delen's *Iconoclasts in a Church*', *Rijks ½ uurtje*, Rijksmuseum, 26 mei
- 'Reckoning the Revolt: Old Testament Typology and the Rekenpenningen of the 80 Years' War', *Jubileumcongres KNGMP*, Academiegebouw Utrecht, 16 juni
- 'Summary of Research Accomplished as the Dr. Anton C.R. Dreesmann Fellow', *Lunchlezing Fellows,* Rijksmuseum, 21 augustus
- 'Reckoning the Revolt: Old Testament Typology and the Rekenpenningen of the 80 Years' War', *Primacy of the Image: A Career Celebration for Larry Silver*, Kislak Center, University of Pennsylvania, 20 oktober
- 'Art in Revolt: Scripture, Allegory, and the 80 Years' War', *University of Pennsylvania, History of Art Colloquium,* Jaffe History of Art Building, University of Pennsylvania, 3 november

Joyce Zelen
- 'Verknipt! Hadriaan Beverland en zijn Manuscripten met Prenten', *Lunchlezing Fellows*, Rijksmuseum, 2 februari

PLAY VIDEO

Tentoonstelling *Matthijs Maris*, 6 oktober 2017–7 januari 2018. Het Rijksmuseum presenteerde de eerste grote overzichtstentoonstelling sinds ruim veertig jaar van deze romantische kunstenaar (1839–1917), wiens werk wordt gekenmerkt door sprookjesachtige figuren, wonderlijke landschappen en mysterieuze scènes. De tentoonstelling werd mede mogelijk gemaakt door Stichting Victor Heiloo/Rijksmuseum Fonds, Fonds 21, J.A.J. en M.A. Risseeuw Fonds/Rijksmuseum Fonds, Stichting Gifted Art en een gift uit een nalatenschap

EXTERNE ACTIVITEITEN VAN MEDEWERKERS

EXTERNE ACTIVITEITEN VAN MEDEWERKERS

Mieke Albers
- Lid jury masterproef conservatie-restauratie Wies Stortelder, 19 juni

Stephanie Archangel
- Adviseur Mondriaan Fonds

Saskia Asser
- Conservator Huis Marseille, Museum voor Fotografie
- Lid bestuur Stichting Dommering Fonds
- Lid redactieraad *Depth of Field*
- Secretaris Stichting Familie Asser
- Lid jury Dutch Photographic Portrait Prize 2016

Reinier Baarsen
- Buitengewoon hoogleraar Kunstnijverheid en Decoratieve Kunsten tot 1800, Universiteit Leiden
- Lid redactie *Tijdschrift voor Interieurgeschiedenis en Design*
- Lid bestuur Stichting Instandhouding Landgoed Prattenburg
- Lid bestuur Stichting Hollands Porselein
- Lid bestuur Daniel Marot Fonds
- Lid Raad van Advies Stichting het Nederlandse Interieur
- Lid commissie architectuur- en ontwerptekeningen, Koninklijk Oudheidkundig Genootschap

Huub Baija
- Gastdocent 'Historische technologie, restauratiekunde en stijlgeschiedenis van schilderijlijsten', Universiteit van Amsterdam, 19–20 januari
- Gastdocent 'Historische technologie, restauratiekunde en stijlgeschiedenis van schilderijlijsten', Metropolia University, Helsinki, Finland, 2–3 februari
- Promovendus, *Original Finishes on Netherlandish Picture Frames – Late Middle Ages to the Golden Age*, Universiteit van Amsterdam
- Organisatie studiedag over middeleeuwse schilderijlijsten, in het kader van het *Lijstenplatform Nederland*, Rijksmuseum, 7 april
- Adviseur restauratiecommissie *Drieluik met Bewening Christi*, Cornelis Engebrechtsz, Museum De Lakenhal

Joosje van Bennekom
- Lid bestuurscommissie Witsenhuis

Dirk Jan Biemond
- Woordvoerder keuringscommissie Zilver PAN, Amsterdam
- Woordvoerder keuringscommissie Zilver TEFAF, Maastricht
- Lid Commissie Voorwerpen van Geschiedenis en Kunst, Koninklijk Oudheidkundig Genootschap
- Lid Academie voor de Geschiedenis van de Edelsmeedkunst in België
- Lid adviesraad Edelsmeedkunst tot 1958, Museum DIVA, Museum voor Edelsmeedkunst, Juwelen en Diamant, Antwerpen

Julia van den Biesen-Rickmeijer
- Lid Arbeitskreis Provenienzforschung

Jonathan Bikker
- Lid redactie *Simiolus. Netherlands Quarterly for the History of Art*

Mattie Boom
- Lid Vetting committee Fotografie TEFAF, Maastricht
- Lid Adviescommissie Nederlands Fotomuseum Rotterdam

Ellen van Bork
- Docent en programmacoördinator Master Conservering en Restauratie van Cultureel Erfgoed, specialisatie Metaal, Universiteit van Amsterdam

Helene Bothof
- NBTC Travel Trade partnership
- Amsterdam Luxury, samenwerkingsverband van Amsterdam Marketing met 5-sterrenhotels en culturele instellingen

Annemies Broekgaarden
- Lid jury Rijksmuseum Junior Fellowship
- Lid Raad van Toezicht CJP
- Lid Adviesraad NTR
- Lid Raad van Toezicht Operamakers
- Lid Braintrust TEDx educatie Amsterdam
- Adviseur EMA (European Museum Academy)
- Directeur CMA/Children in Museums Award i.s.m. EMA
- International member of the public education experts committee of NAMOC/ National Art Museum of China

Wendela Brouwer
- Voorzitter Bestuur Nederlandse Registrars Groep

Nel ten Brug
- Lid National Resource Description and Access (RDA) Standards Commissie

Duncan Bull
- Lid wetenschappelijke adviesraad Nederlands Kunsthistorische Instituut te Florence
- Medeorganisator Tintoretto studiedagen, National Gallery, London, 10–12 april

Jan van Campen
- Lid keuringscommissie Aziatische exportkunst TEFAF
- Lid keuringscommissie Aziatische kunst PAN
- Lid redactie *Aziatische Kunst*

Dionysia Christoforou
- Lid CliP-project (Chain Line Pattern) van Rick Johnson over papier-identificatie
- Lid redactie *IADA Journal*, Materials & Equipment section
- Externe stagebegeleider voor restaurator-in-opleiding Universiteit van Amsterdam

Hendrikje Crebolder
- Lid Raad van Toezicht (International Supervisory Board) Stichting Manifesta & Local Board Member Association Manifesta 13 Marseille

Tamar Davidowitz
- Docent opleiding Conservering en Restauratie van Cultureel Erfgoed, specialisatie Metaal, Universiteit van Amsterdam

Lieke van Deinsen
- Lid bestuur Werkgroep Achttiende Eeuw
- Penningmeester Stichting Vrouwengeschiedenis van de Vroegmoderne Tijd (SVVT)
- Lid redactie *Journal of Dutch Book History*
- Hoofdredacteur www.schrijverskabinet.nl
- Gastredacteur *De Boekenwereld* ('Rijksmuseum Special')
- Organisator Werkgroep Achttiende Eeuw-lezing, Antwerpen 5 mei 2017

Nicole Delissen
- Lid bestuur, secretaris Stichting Behoud Moderne Kunst
- Lid Raad van Toezicht Het Noordbrabants Museum
- Voorzitter Stichting Uhambo Nederland

Taco Dibbits
- Voorzitter Raad van Toezicht Stichting Amstel 218 (Collectie Six)
- Lid bestuur De Pont, museum voor hedendaagse kunst (vanaf juli 2018 voorzitter)
- Lid bestuur Stichting Beau Lieu et Beaux Arts
- Lid bestuur Stichting Duivenvoorde
- Lid bestuur Vereniging Rembrandt
- Lid Raad van Advies Koninklijk Oudheidkundig Genootschap
- Lid Comité van Aanbeveling Young in Prison
- Lid Comité van Aanbeveling Stichting Brederode 2018
- Friend Foundation for Jewish Heritage
- Lid Honorary Committee Biennale des Antiquaires
- Lid State Hermitage Museum International Advisory Board
- Lid Honorary Commission Exhibition Charles I, King and Collector in The Royal Academy of Arts, Londen

Sara van Dijk
- Medeorganisator derde Dressing The Early Modern Network Conference *'All That Glitters...': Visual Representations of Dress in the Early Modern and the Boundaries of Reliability*, Kunstgewerbemuseum, Berlijn, 14–15 september
- Lid redactieraad *Tijdschrift voor Interieurgeschiedenis en Design*
- Lid bestuur Stichting Textile Research Centre, Leiden
- Lid klankbordgroep MA en PI Conservering en Restauratie van Cultureel Erfgoed, specialisatie Textiel, Universiteit van Amsterdam
- Lid wetenschappelijke adviesraad, Nederlands Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut, Florence

Jan Dorscheid
- Assistant-coördinator ICOM-CC Wood, Furniture and Lacquer working group

Esther van Duijn
- Lid begeleidingscommissie restauratie *Triptiek met de Kruisiging van Christus* van Cornelis Engebrechtsz, Museum de Lakenhal, Leiden
- Gastredacteur serie 'The Art of Conservation', *The Burlington Magazine*
- Gastdocent Universiteit van Amsterdam Master Conservation and Restoration
- Gastdocent Universiteit van Amsterdam Master Technical Art History
- Assistent-coördinator ICOM-CC Working Group Theory and History of Conservation
- Iperion Ch grant ARCHLAB: EU financiering voor bezoek (10–12 april), archief National Gallery, Londen

Paul van Duin
- Organisator boekpresentatie *De Verzamelaarskast met miniatuurapotheek*, Rijksmuseum, 23 juni
- Organisator expertmeeting Amsterdamse Lakkist en Lakkabinetten Huis ten Bosch, Rijksmuseum, 11–14 september
- Coördinator COST-project WoodMusICK
- Lid begeleidingscommissie PHYSICAL, KIK-IRPA, Brussel
- Penningmeester ICOM–CC Fund
- Lid keuringscommissie meubelen, TEFAF, Maastricht
- Lid adviescommissie restauratie spiegels Marotzaal, Kasteel Duivenvoorde

Jochem van Eijsden
- Curator (freelance) 'Gelderland grensland' CODA Apeldoorn
- Student-assistent Universiteit Utrecht

Merel van Erp
- Lid Arbeitskreis Provenienzforschung

Menno Fitski
- Lid bestuur Hulsewé-Wazniewski Stichting
- Lid redactie *Aziatische Kunst*
- Lid bestuur Stichting Tikotin
- Lid bestuur Stichting für Elise
- Lid bestuur Stedenband Leiden-Oxford
- Lid Academic Committee, International Institute for Asian Studies, Universiteit Leiden

Isabelle Garachon
- Lid klankbordcommissie, opleiding Conservering en Restauratie van Cultureel Erfgoed, sectie Keramiek, Glas, Steen, Universiteit van Amsterdam
- Lid examencommissie tweede jaar van de post-initiële fase opleiding Conservering en Restauratie van Cultureel Erfgoed, specialisatie Keramiek, Glas, Steen, Universiteit van Amsterdam
- Medeorganisator Symposium *Science for Cultural Heritage*, New York University Abu Dhabi, 17 februari–1 maart
- Gastdocent cursus 'Silk Roads, Sea Routes & Shared Heritage', New York University Abu Dhabi, november
- Gastdocent opleiding Conservering en Restauratie van Cultureel Erfgoed, specialisatie Keramiek, Glas, Steen, Universiteit Van Amsterdam

Erik van Ginkel
- Vicevoorzitter bestuur Museumvereniging en Stichting Museumkaart
- Vicevoorzitter Fundación Han Nefkens, Barcelona
- Vicevoorzitter Raad van Toezicht Amsterdams Fonds voor de Kunst
- Lid bestuur Codart
- Lid Raad van Toezicht Stichting Nieuw Rosa Spier Huis
- Lid bestuur Nederlandse Dansdagen
- Lid adviesraad Jacqueline van Tongeren Fonds, Rijksacademie Amsterdam
- Lid adviesraad Stichting Amsterdam Marketing

Martine Gosselink
- Lid bestuur Koninklijk Nederlands Historisch Genootschap
- Voorzitter jury Geschiedenisleraar van het Jaar, Rijksmuseum, NTR en Nationaal Archief
- Voorzitter Sectie Geschiedenis van de Nederlandse Museumvereniging
- Lid Nederlandse UNESCO Commissie Erfgoed en Inclusiviteit
- Lid Commission pour le nouveau MAH, Musée d'Art et d'Histoire, Genève
- Lid jury Libris Geschiedenis prijs
- Lid programmaraad DutchCulture Gedeeld Cultureel Erfgoed OCW/BuZa
- Lid projectgroep Atlas of Mutual Heritage
- Lid bestuur Stichting VOC-schip Amsterdam
- Lid Comité van Aanbeveling New Netherlands Museum
- Lid Comité van Aanbeveling Imagine IC, Bijlmermeer
- Lid Comité van Aanbeveling Kansarmen in Sri Lanka
- Lid Comité van Aanbeveling de Nederlandse Portretprijs
- Related expert Mondriaan Fonds (incidenteel)
- Deelnemer beleidsbijeenkomsten Gedeeld Cultureel Erfgoed (GCE) BuZa/OCW
- Lid diverse adviescommissies voor de gemeente Amsterdam m.b.t. Migratiemuseum Amsterdam, Diversiteitsbeleid Culturele Sector Amsterdam en Slavernijmuseum Amsterdam

Marie-Noëlle Grison
- Co-curator tentoonstelling *Art sur papier. Acquisitions récentes de la Fondation Custodia*, Paris, Fondation Custodia – Collection Frits Lugt, 27 januari–29 april 2018

Ludo van Halem
- Lid jury Rijksmuseum Junior Fellowship
- Lid adviescommissie Beeldende Kunst, Prins Bernhard Cultuurfonds
- Adviseur Flying Dutchman Foundation
- Adviseur (incidenteel) Fondation Constant / catalogue raisonnée Constant Nieuwenhuys
- Adviseur (incidenteel) Vereniging Rembrandt

Theatervoorstelling *JJ & de Gouden Eeuw*: in dit programma krijgen zowel de volwassenen als de kinderen een historische ervaring om nooit te vergeten. De onderwijsversie heeft de NOT Innovatie Award én de NOT-publieksprijs gewonnen

- Adviseur (incidenteel) ING Collectie
- Adviseur (incidenteel) Museum Jan van der Togt, Amstelveen

Gijs van der Ham
- Secretaris/penningmeester Stichting Onvergetelijk
- Lid bestuur Stichting Geschiedenis Prijs
- Lid Commissie voor het Munt- en Penningkabinet, Koninklijk Oudheidkundig Genootschap
- Lid inhoudelijke projectgroep Portrait Gallery of the Golden Age in de Hermitage Amsterdam, namens Rijksmuseum
- Lid Tafel Numismatiek van de Stichting Genootschap Amsterdam Museum
- Adviseur nieuwe presentatie Museum Boerhaave, Leiden
- Adviseur programmeringsbeleid Stichting Oude Kerk Amsterdam
- Lid Raad van Advies NTR-serie *80 jaar oorlog*

Cecile van der Harten
- Organisatie en lid programmacommissie *2and3D Photography 2017*, Rijksmuseum
- Lid planning committee *DigitalHeritage 2018*, 3rd International Congress San Francisco
- Gastdocent 'Fotocollectie beheren en toegankelijk maken', GO Opleidingen
- Gastdocent 'Digitalisering/Digitale Duurzaamheid', Universiteit Antwerpen

Erma Hermens
- Lid NICAS Scientific Working Group (Netherlands Institute for Conservation, Art and Science)
- Hoofd Technische Kunstgeschiedenis binnen NICAS, samen met prof. dr. Sven Dupré
- Lid adviescomité Technique in the Arts: Concepts, Practices, Expertise, 1500–1950, Universiteit Utrecht, European Research Council (ERC)
- Lid adviescomité US National Science Foundation project 'Craft and Science: Objects and Their Making in the Early Modern World', Columbia University
- Medeorganisator symposium *Material Futures: Matter, Memory and Loss in Contemporary Art Production and Preservation*, onderdeel van New Approaches in Contemporary Conservation of Art, Centre for Contemporary Arts, Glasgow, 15–16 juni
- Medeorganisator Eikelenberg-werkgroep (NICAS)

Rosina Herrera Garrido
- Workshopdocent 'Identificación y Conservación ce Copias Digitales', LEMFC (Laboratorio de Estudios de Materiales Fotográficos Contemporáneos), Universitat Politécnica de Valencia, 18–20 januari
- Gastdocent master in Conservering van Cultureel Erfgoed, Universidad Politécnica de Valencia, 25 april–5 mei
- Workshopdocent 'Noodherstel van fotografish collecties na een overstroming', National Taiwan Museum of Fine Arts, Taichung, 26 augustus

Erik Hinterding
- Lid redactie *Kroniek van het Rembrandthuis*
- Lid organiserend comité van de Summer School (in samenwerking met RKD-Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis)
- Projectleider van het NICAS-(promotie) onderzoek 'Drawing Out Rembrandt (DoRé): A model for reconstructing the past, analyzing the present and predicting the future condition of Rembrandt's ink drawings', met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, TU Delft, Universiteit Utrecht en Rijksmuseum
- Organisator kick-off meeting 'Drawing Out Rembrandt (DoRé)', Rijksmuseum, 9 juni

Wim Hoeben
- Lid bestuur sectie Collecties, Museumvereniging
- Lid examencommissies Reinwardt Academie

Maria Holtrop
- Lid bestuur Amstelodamum, genootschap voor de kennis van Amsterdam

Jan de Hond
- Lid jury Geschiedenisleraar van het Jaar 2017
- Lid redactie *De Negentiende Eeuw / De Moderne Tijd*
- Lid redactie *The Rijksmuseum Bulletin*
- Lid redactie *Rijksmuseum Studies in History*
- Lid organisatiecomité symposium *Oology*, Artisbibliotheek, 20 december

Wobke Hooites
- Panellid Expertmeeting Verzekeren, Museumkennisdag, Museumvereniging
- Panellid Werkconferentie Collectiemobiliteit, ministerie van OCW

Daniel Horst
- Lid commissie Atlas Zeden & Gewoonten (Koninklijk Oudheidkundig Genootschap)

Henrike Hövelmann
- Lid redactie *De Boekenwereld*

Cathy Jager
- Lid Raad van Toezicht Museum Speelklok

Marije Jansen
- Lid redactie *Andon*
- Visiting scholar, Waseda University
- Lid projectteam 'City and Art', Waseda University

Martin Jürgens
- Workshopdocent 'Identificación y Conservación ce Copias Digitales', LEMFC (Laboratorio de Estudios de Materiales Fotográficos Contemporáneos), Universitat Politécnica de Valencia, 18–20 januari
- Workshopdocent 'Identification and Preservation of Digital Prints', KUMU Art Museum, Tallinn, 27–29 september
- Lid keuringscommissie fotografie, TEFAF, Maastricht
- Lid keuringscommissie fotografie, Masterpiece, Londen

Trineke Kamerling
- Lid Termennetwerk Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE)
- Lid Werkgroep Visuele Thesaurus voor Mode & Kostuums (NDE & ModeMuze)

Katrien Keune
- Medeorganisator workshop 'Science for Curators', Rijksmuseum, 6–9 juni
- Organisator tweewekelijks NICAS Colloquium
- Medeorganisator uitwisselingsprogramma met IRES-student uit USA
- Medeorganisator workshop 'IAEA Technical Meeting on Developing Strategies for Safe Analysis of Paintings and Paint Materials', Rijksmuseum, 27–30 juni
- Co-principal investigator van NICAS-project 2016–2020: PREDAGIO
- Co-principal investigator van NICAS-seed money-project 2016–2017: InCArt
- External PhD supervisor SEAHA, *Quantitative chemical hyperspectral NIR imaging of historic cellulosic materials*, University College London
- External PhD advisor, *Degradation processes in oil paintings on stone in Malta*, University of Malta
- Reviewer *Studies in Conservation*
- Reviewer *Physical Chemistry Chemical Physics*
- Docent 'Functionele materialen', Universiteit van Amsterdam
- Gastdocent MSc geochemistry-cursus, Vrije Universiteit, Amsterdam
- Lid redactie boek *Metal Soaps in Art: Conservation and Research*, Springer
- Lid adviescommissie 'METOX' project, Belgian Research Action through Interdisciplinary Networks', KIK-IRPA en Universiteit van Antwerpen
- Lid adviescommissie 'Cleaning Modern Oil Paintings', JPI transnational program within the field of Cultural Heritage
- Lid wetenschappelijke adviescommissie 3de internationale SEAHA-conferentie, Brighton, 19–20 juni

Marieke de Klein
- Projectlid MOAM, marketingoverleg samenwerkende musea Amsterdam
- Business member NIMA
- Lid jury Stichting Adverteerders Nederland

Rik Klein Gotink
- Lid TEFAF Scientific Research Team 2017
- Gastdocent Graduate Program in Conservation and Restoration of Cultural Heritage, Universiteit van Amsterdam
- Gastdocent basiscursus fotografie masterstudenten, diverse restauratieopleidingen, Universiteit van Amsterdam

Geert-Jan Koot
- Projectmanager Art Discovery Group Catalogue, een internationaal samenwerkingsproject van ruim 60 kunstbibliotheken en OCLC
- Lid bestuur Artlibraries.net
- Voorzitter bibliotheekcommissie Koninklijk Oudheidkundig Genootschap
- Gastredacteur van *De Boekenwereld* ('Rijksmuseum Special')

Anna Krekeler
- Lid onderzoeksteam NWO/science4arts-project 'Climate4Wood'

Davina Kuh Jakobi
- Organisator en moderator paneldiscussie '(Re)Discovering Ship Models in the 21st Century: Addressing the challenges associated with interpretation, collections management, and institutional knowledge', *ICMM 2017 Congress*, Valparaiso, 17 oktober

Hester Kuiper
- Lid Arbeitskreis Provenienzforschung

Mara Lagerweij
- Lid Arbeitskreis Provenienzforschung

Robert van Langh
- Voorzitter Netherlands Insitute of Conservation, Art and Science (NICAS)

- Lid redactieraad Springer
- Reviewer *Journal of Analytical Atomic Spectrometry*
- Reviewer *Microchemical Journal*
- Reviewer *ICOM-CC Metals*
- Medeorganisator symposium *Jewellery Matters*, Rijksmuseum, 15–17 november
- Medeorganisator en chair *Leading Edge Applications of Data Science, Degradation Science, and Conservation Strategies for Cultural Heritage*, Gordon Research Conference, Castelldefels, 22–27 juli 2018
- Medeorganisator workshop 'Science for Curators', Rijksmuseum, 6–9 juni
- Medeorganisator Smart Culture-conference 2017, *Exploring Integratied Arts & Culture Research,* De Rode Hoed Amsterdam, 23–24 november
- Lid Vettingcommissie TEFAF 2017, Maastricht, 10–19 maart,
- Lid Vettingcommissie TEFAF New York 2017, 28 oktober–1 november
- Moderator roundtable, 'Scientific Research for Cultural Heritage', New York University Abu Dhabi, 27 februari–1 maart
- Lid roundtable 'Giornata di studi e Round-table, Archivi digitali per la storia dell'arte e la diagnostica', Bibliotheca Hertziana, Rome, 26 juni
- Lid onderzoekscommissie *Meisje met de parel*, Mauritshuis

Gaby Laudy
- Lid Platform Museum Locaties

Huigen Leeflang
- Promotieonderzoek naar de prentcollectie van Pieter Cornelis van Leyden (1717–1788) en de oorsprong van het Rijksprentenkabinet in het Rijksmuseum, in het kader van het onderzoeksproject 'The Artistic Taste of Nations. Art Collecting School Classification and the Identity Formation in Western Europe, 1600–1800', Vrije Universiteit, Amsterdam
- Lid wetenschappelijk comité tentoonstelling *Colard Mansion en de Brugse drukkerswereld van tweede helft van 15de eeuw*, Groeninge-museum Brugge
- Peer reviewer Amsterdam University Press
- Lid promotiecommissie Columbia University, New York, 26 oktober
- Lid keuringscommissie PAN
- Lid Maatschappij der Nederlandse Letterkunde
- Lid bestuur Brisk Recorder Quartet Amsterdam

Idelette van Leeuwen
- Lid klankbordgroep Boek & Papier van de opleiding tot restaurator, Universiteit van Amsterdam
- Lid advisory team research project: 'Identification of lead compounds in highlights on old master drawings: origin, production, trade, usage and degradation', Centre for Art Technological Studies and Conservation, Kopenhagen.

Suzanne van Leeuwen
- Lid aankoopcommissie DIVA, Antwerp Home of Diamonds

Annelies van Loon
- Lid redactie boek *Metal Soaps in Art: Conservation and Research*, Springer
- Lid klankbordgroep restauratie van de drie regentenstukken van Frans Hals, Frans Hals Museum, Haarlem

Suzan Meijer
- Assistent-coördinator *ICOM-CC Textiles*
- Lid projectgroep 'Hemelse bedden' (samenwerkingsproject met Het Loo en de Gelderse Kastelenstichting)
- Lid projectgroep 'Texel Textiel' met o.a. Universiteit van Amsterdam, Museum Kaap Skil, Provincie Noord-Holland

Bianca M. du Mortier
- Lid ICOM Costume Committee
- Medeoprichter en lid Modemuze.nl
- Lid onderzoeksteam 'Kostuums & Accessoires: objecten uit Palmhoutwrak, Texel' i.s.m. provincie Noord-Holland, Universiteit van Amsterdam en Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Manon van der Mullen
- Lid bestuur Museum Paul Tetar van Elven
- Lid bestuur museumsectie Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici
- Lid bestuur My Muse & Me, jongerenvereniging Nationale Opera en Ballet

Petria Noble
- Co-principal investigator Science4Arts-project 'Revisualising Late Rembrandt: Developing And Applying New Imaging Techniques' (2012–2018)
- Co-principal investigator NICAS-gesponsord project: 'MITEEMA. Multi Isotopic Analysis Of Early Modern Art: Linking Origin, Trade And Production Of Raw Materials With Provenance Research' (2016–2020)

- Lid ARCHLAB peer review panel van het Integrated Platform For The European Research Infrastructure On Cultural Heritage (IPERION CH)
- Lid redactie en peer review panel boek *Metal Soaps in Art: Conservation and Research*, Springer
- Assistent-coördinator Paintings WG, International Council Of Museums Committee For Conservation (ICOM-CC)
- Lid redactie *Artmatters: International Journal For Technical Art History*
- Lid keuringscommissie Noord-Nederlandse Schilderijen, TEFAF Maastricht
- Reviewer *Heritage Science*

Alied Ottevanger
- Deelnemer Tafelgesprek De Stijl, Museum De Pont, Tilburg, 9 april
- Docent colleges 'Beeldende Kunst. Theo van Doesburg', in het kader van HOVO-colleges De Stijl en Dada, Rijksuniversiteit Leiden, 12 oktober
- Workshopdocent 'Working with New Strategies for Collection's Outreach in Museums', ICOM COMCOL/CIDOC Joint Seminar – Building Collections for the Future, Rio de Janeiro, 19 oktober
- Lid keuringscommissie Beeldende Kunst vanaf 1945, de PAN

Madeleine Pfundt
- Lid bestuur Overleg Kunst(historische) Bibliotheken Nederland (OKBN)

Jenny Reynaerts
- Voorzitter Interdisciplinaire Werkgroep de Moderne Tijd. De Lage Landen 1870–1940
- Lid bestuur European Society for Nineteenth Century Art
- Organisator jaarlijks ESNA Winterseminar, *(G)eenstijl.nl. Over nut en nadeel van stilistiek voor de negentiende-eeuwse Kunstgeschiedenis*, RKD Den Haag, 27 januari
- Organisator symposium *Gothic Modernisms*, Rijksmuseum i.s.m. Coventry University en Universiteit van Amsterdam, 29–30 juni
- Organisator Congres *Mens en dier 1780–1940*, Interdisciplinaire Werkgroep De Moderne Tijd, Universiteitsbibliotheek Amsterdam, 15 december

Robert-Jan te Rijdt
- Conservator *Atlas van Amsterdam*, Koninklijk Oudheidkundig Genootschap
- Lid redactie *Delineavit et Sculpsit. Journal for Dutch and Flemish Prints and Drawings*
- Lid Kuratorium van de Stiftung 'B.C. Koekkoek-Haus', Kleef
- Voorzitter Stichting Cornelis Bakker Collectie, Haarlo
- Lid wetenschappelijk comité tentoonstelling *Tekeningen uit Nederlands 18de eeuw*, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, Brussel

Pieter Roelofs
- Adviseur aankopen Mondriaan Fonds
- Lid toetsingscommissie beschermwaardigheid (TCB) collectie Nederland
- Lid content group NBTC Gouden Eeuw Route/ Rembrandtjaar 2019
- Adviseur Stichting Gebroeders van Limburg
- Lid adviescommissie cultuurprijzen (Karel de Grote Oeuvre Prijs, Cultuur Stimuleringsprijs), Nijmegen
- Lid adviescommissie tentoonstelling *De grenzen van Gelderland*, CODA Museum, Apeldoorn
- Lid bestuur Stichting De Uitkijk

Hans Rooseboom
- Docent twee colleges in de reeks *Moderne en Hedendaagse Kunst en Fotografie*, Universiteit Leiden, 17 november

Marcel de Rooy
- Lid Quality Assurance Team voor ILS Koha

Iris van Santen
- Lid denktank Patty Morgan (online platform voor hedendaagse kunst)

Marijn Schapelhouman
- Lid Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, Leiden

Saskia Scheltjens
- Lid Art History Advisory Board Europeana
- Lid redactieraad *The Rijksmuseum Bulletin*
- Lid Programme Committee Digital Humanities Benelux
- Lid Steering Committee Digital Humanities Benelux
- Lid jury Herman De Coninck Poëzieprijs Nederland & Vlaanderen
- Lid Raad van Bestuur Vlaams Instituut Audiovisueel Archief (VIAA)
- Gastredacteur van *De Boekenwereld* ('Rijksmuseum Special')

Frits Scholten
- Bijzonder hoogleraar 'Geschiedenis van de Westerse beeldhouwkunst, in het bijzonder van de Nederlanden, van de late Middeleeuwen tot 1800' (vanwege het Rijksmuseum Fonds aan de Universiteit van Amsterdam)

- Lid redactie *Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek*
- Lid redactie *Wallraf-Richartz-Jahrbuch*
- Lid redactie *Studies in Netherlandish Art and Cultural History*
- Lid adviesraad *The Sculpture Journal*
- Lid adviesraad *Church Monuments*
- Lid adviesraad *See All This*
- Lid French Bronze Study Group
- Lid bestuur *ex officio* Museum voor Religieuze Kunst, Uden
- Lid curatorium Bijzonder hoogleraar Moderne beeldhouwkunst vanwege de Stichting Sculptuur Instituut, Universiteit Leiden
- Lid wetenschappelijke adviesraad Koninklijk Nederlands Instituut Rome
- Voorzitter ('spokesman') keuringscommissie Beeldhouwkunst en Works of Art, TEFAF Maastricht

Eveline Sint Nicolaas
- Lid onderzoeksgroep 'Cornelius Loos, drawings from Istanbul and the Middle East 1710', Swedisch Research Institute in Istanbul

Anna A. Ślączka
- Lid redactie *Aziatische Kunst*
- Lid bestuur Vereniging Vrienden van het Instituut Kern, Universiteit Leiden

Valika Smeulders
- Lid Comité UNESCO Memory of the World

Linda Snoek
- Doorlopend lid werkgroep 'Inspiration', BIZ

William A. Southworth
- Lid redactie van *Aziatische Kunst*
- Lid Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde
- Lid bestuur project 'Corpus des Inscriptions du Campā', École française d'Extrême-Orient, Parijs

Giovanni Paolo Di Stefano
- Lid bestuur ICOM-CIMCIM
- Lid Management Committee COST WoodMusICK
- Professor of History and Technology of Musical Instruments, University and State Conservatory of Music, Palermo
- PhD co-supervisor, University of Rome La Sapienza
- Gastdocent Scuola di Alto Perfezionamento Musicale di Saluzzo
- Lid redactieraad *Studi di Organologia*

Harm Stevens
- Lid Raad van Specialisten, Hermitage Amsterdam
- Deelnemer werkgroep tentoonstelling 'Amsterdam Magisch Centrum', Stedelijk Museum Amsterdam

Lucinda Timmermans
- Lid wetenschappelijke projectgroep 'Pieter Bruegel', Kunsthistorisches Museum Wien
- Gastconservator *Alard Duhameel*, Sint-Jansmuseum 's-Hertogenbosch
- Lid jury Rijksmuseum Junior Fellowship

Jane Turner
- Lid redactie *Master Drawings*
- Voorzitter International Keepers of Public Collections of Graphic Arts (50 Lux Club)
- Lid adviescommissie Nihon no hanga, Amsterdam
- Lid Prentkring

Matthias Ubl
- Organisator en lid programmacommissie Rijksmuseum & RKD Summer School, Dutch Art in an international perspective, 13–22 augustus
- Medeorganisator *International symposium on the occasion of the 150th anniversary of Max J. Friedländer's birth. Max J. Friedländer (1867–1958): art-historian, museum director, connoisseur*, 8 juni
- Lid restauratiecommissie Cornelis Engebrechtsz, *Drieluik met Bewening Christi*, Museum De Lakenhal, Leiden
- Lid programmacommissie CODART
- Lid programmacommissie Contactgroep Vroege Nederlandse Kunst
- Lid Raad van Advies Leidse kunstambachten 1475–1575
- Lid Raad van Advies MeMO-Project (Medieval Memoria Online)
- Lid aankoopcommissie Museum Hof van Busleyden, Mechelen
- Lid adviescommissie expositie en onderzoek Lucas Gassel, Museum Helmond

Marieke Uildriks
- Lid bestuur Museum Jan van der Togt, Amstelveen

Ige Verslype
- Lid restauratiecommissie Johannes Vermeer, *Brieflezend Meisje Bij Het Venster*, Gemäldegalerie Alte Meister, Staatliche Kunstsammlungen Dresden

Linda Volkers
- Projectlid E-OAM, e-marketingoverleg samenwerkende musea Amsterdam
- Lid Kunst Holland, Participatieprogramma's samenwerkende musea van het Nationaal Bureau voor Toerisme

Ching-Ling Wang
- Lid redactie *Aziatische Kunst*

Gregor J. M. Weber
- Lid redactie *Simiolus: Netherlands Quartely for the History of Art*
- Lid jury Jan van Gelderprijs
- Honorair professor Universität Bamberg
- Lid Vettingcommissie Dutch, Flemish and German Old Master Paintings, The European Fine Arts Fair, Maastricht
- Lid Wissenschaftsbeirat Staatliche Museen Schwerin

Carola van Wijk
- Organisatie en lid programmacommissie *2and3D Photography 2017*, Rijksmuseum

Tim Zeedijk
- Secretaris Stichting Nederlandse Kunsthistorische Publikatiën

Op 15 juli 2017 vond het jaarlijkse Verjaardagsfeestje van Rembrandt plaats, waarbij Rembrandt zelf de Patronen en hun (klein)kinderen ontvangt en hen een bijzondere, gezellige en creatieve ochtend bezorgt

ORGANOGRAM

PER 31 DECEMBER 2017

Toppers van de Gouden Eeuw, een rondleiding langs topstukken uit de Gouden Eeuw voor leerlingen van het voortgezet onderwijs

FINANCIEEL VERSLAG

BESTUURSVERSLAG 252
Resultaten 252
Toelichting op de verschillende resultaten 253
Financiële positie 259

GECONSOLIDEERDE JAARREKENING 266
Geconsolideerde balans 266
Geconsolideerde categoriale exploitatierekening 267
Geconsolideerde kasstroomoverzicht 268
Waarderingsgrondslagen 269

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING 274
Toelichting op de geconsolideerde balans 274
Toelichting op de geconsolideerde categoriale exploitatierekening 287

OVERIGE GEGEVENS 289
Bezoldiging 289
Bestemming van het exploitatiesaldo 290

MEERJARENOVERZICHT 292

Dit is een samenvatting van de jaarrekening 2017. De samengevatte jaarrekening 2017 is bedoeld om het brede publiek op een beknopte wijze inzicht te geven in de financiële resultaten en gegevens van Stichting Het Rijksmuseum. In Nederland gelden daarvoor geen algemeen vastgestelde criteria. De samengevatte jaarrekening is vrijwel identiek aan de volledige jaarrekening 2017, met dien verstande dat (gegeven het beoogde doel) voor een aantal financiële overzichten van de balans uitsluitend de hoofdcategorieën zijn weergegeven en niet alle toelichtingen die vereist zijn op basis van het *Handboek verantwoording cultuursubsidies*.

BESTUURSVERSLAG

RESULTATEN

Het jaar 2017 begon wat twijfelend wat het aantal bezoekers betreft, maar na een herstel in de laatste vier maanden kwam het bezoekersaantal uiteindelijk uit op 2.148.304 bezoekers. Dit is ruim 7% hoger dan het begrote aantal van 2 miljoen. De publieksinkomsten kwamen hierdoor € 1,7 miljoen hoger uit dan begroot. De subsidie-inkomsten en de overige inkomsten kwamen, met name door een restitutie over de subsidieperiode 2013–2016 van het bestemmingsfonds OCW, € 0,6 miljoen lager uit. Het totaal van de baten kwam hierdoor uit op een bedrag van € 82,1 miljoen versus een begroot bedrag van € 81,0 miljoen. De eigen inkomsten over 2017 bedroegen 62% (2016: 61%) van de totale baten.

Het totaal van de kosten kwam met uitzondering van de kosten van kunstaankopen licht hoger uit dan begroot. Het boekjaar 2017 werd hierdoor uiteindelijk afgesloten met een negatief resultaat van € 1,5 miljoen tegenover een begroot negatief resultaat van € 3,2 miljoen. Het gerealiseerde negatief resultaat wordt (conform begroting) voor € 3,1 miljoen gedekt uit hiervoor gevormde bestemmingsreserves, waardoor het resultaat voor verdeling aan de algemene reserve en het bestemmingsfonds OCW € 1,6 miljoen positief bedraagt (begroot nihil).

Om een beter inzicht te geven in de omvang en samenstelling van het resultaat wordt in de resultatenanalyse het resultaat uitgesplitst naar de verschillende onderdelen van het resultaat. Het resultaat op gewone bedrijfsuitoefening (1) betreft het resultaat behaald met de reguliere museale activiteiten. De resultaten (2) tot en met (5) betreffen de projectmatige onderdelen van het resultaat waarbij soms grote afwijkingen aan de kosten- en batenkant optreden tussen begroting en realisatie, maar die uiteindelijk wel een budgettair neutraal resultaat opleveren.

Tevens is opgenomen een samenvatting van het exploitatiesaldo per onderdeel van het resultaat na de onttrekkingen en toevoegingen aan de verschillende bestemmingsreserves en bestemmingsfondsen, zodat per onderdeel van het resultaat een beter inzicht wordt verkregen in het behaalde resultaat ten opzichte van de begroting.

De omvang en de samenstelling van het resultaat over 2017 ten opzichte van de begroting kunnen als volgt worden samengevat:

SAMENVATTING EXPLOITATIESALDO (BEDRAGEN X € 1.000)	2017 UITKOMST	2017 BEGROOT	VERSCHIL
1. Resultaat op gewone bedrijfsuitoefening	1.214	443	771
2. Resultaat op projecten	-484	-728	244
3. Resultaat op aankopen	-198	-200	2
4. Resultaat op huisvesting	-5	-5	-
5. Resultaat op CC NL	-2.077	-2.680	603
Totaal exploitatiesaldo	-1.550	-3.170	1.620
Bestemming van het exploitatiesaldo			
- Bestemmingsreserve herkomstonderzoek	198	212	-14
- Bestemmingsreserve registratieachterstanden	2.077	2.680	-603
- Bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel	278	278	-
- Bestemmingsfonds OCW 2013–2016	557	-	557
Totaal mutatie bestemmingsreserves en -fondsen	*3.110*	*3.170*	*-60*
Resultaat voor toevoeging algemeen/bestemmingsfonds OCW	1.560	-	1.560
- Bestemmingsfonds OCW 2017–2020	-175	-	-175
- Bestemmingsfonds OCW Collectiebeheer	-	-	-
- Algemene reserve	-1.385	-	-1.385
Saldo na bestemming van het exploitatiesaldo	-	-	-

RESULTATEN NA TOEVOEGINGEN/ONTTREKKINGEN BESTEMMINGSRESERVES EN -FONDSEN	2017 UITKOMST	2017 BEGROOT	VERSCHIL
1. Resultaat op gewone bedrijfsuitoefening	2.242	928	1.314
2. Resultaat op projecten	-484	-728	244
3. Resultaat op aankopen	-198	-200	2
4. Resultaat op huisvesting	-	-	-
5. Resultaat op CC NL	-	-	-
Resultaat voor toevoeging algemeen/bestemmingsfonds OCW	**1.560**	**-**	**1.560**
- Bestemmingsfonds OCW 2017–2020	-175	-	-175
- Bestemmingsfonds OCW Collectiebeheer	-	-	-
- Algemene reserve	-1.385	-	-1.385
Saldo na resultaatbestemming	**-**	**-**	**-**

TOELICHTING OP DE VERSCHILLENDE RESULTATEN

Een nadere cijfermatige toelichting op de diverse onderdelen van het resultaat en de samenstelling hiervan is hieronder opgenomen.

1. GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING (BEDRAGEN X € 1.000)	2017 UITKOMST	2017 BEGROOT	VERSCHIL	VERSCHIL IN %
Baten				
Entreegelden	24.319	22.499	1.820	8,1%
Rijksmuseumwinkels	4.480	4.490	-10	-0,2%
Sponsoring	4.970	4.715	255	5,4%
Overige (publieksgerelateerde) opbrengsten en dienstverlenings-overeenkomsten	6.263	6.424	-161	-2,5%
Subsidie publieksactiviteiten, collectiebeheer en servicekosten OCW	15.569	15.824	-255	-1,6%
Overige bijdragen	2.469	2.001	468	23,4%
Som der baten	58.070	55.953	2.117	3,8%
Lasten				
Salarislasten en inhuur derden	30.468	29.577	-891	3,0%
Afschrijvingen	6.990	7.212	222	-3,1%
Huisvesting (gebruikersdeel onderhoud, energie en schoonmaak)	3.902	3.867	-35	0,9%
Communicatie & Marketing	1.277	1.308	31	-2,4%
Development	672	508	-164	32,3%
Tentoonstellingen	1.255	1.554	299	-19,2%
Publicaties	709	444	-265	59,7%
Publiek & Educatie	1.286	1.536	250	-16,3%
Veiligheidszaken	466	335	-131	39,1%
Automatisering	2.271	2.092	-179	8,6%
Facilitair Bedrijf	1.021	885	-136	15,4%
Kostprijs verkopen winkels	2.062	1.969	-93	4,7%
Personeel & Organisatie	911	775	-136	17,5%
Overige afdelingen	3.568	3.453	-115	3,3%
Som der lasten	56.858	55.515	-1.343	2,4%
Operationeel resultaat uit bedrijfsuitoefening	1.212	438	774	176,7%
Totaal saldo rentebaten en –lasten	-	5	-5	-100,0%
Vennootschapsbelasting	2	-	2	0,0%
1. Resultaat op gewone bedrijfsuitoefening	1.214	443	771	174,0%

Verdeling Baten 2017 gewone bedrijfsuitoefening

TOELICHTING OP DE VERSCHILLENDE RESULTATEN

1. GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING (BEDRAGEN X € 1.000)	2017 UITKOMST
Baten	
Entreegelden	24.319
Rijksmuseumwinkels	4.480
Sponsoring	4.970
Overige (publieksgerelateerde) opbrengsten en dienstverleningsovereenkomsten	6.263
Subsidie publieksactiviteiten, collectiebeheer en servicekosten OCW	15.569
Overige bijdragen	2.469
Totaal baten	*58.070*

Toelichting

Baten

In 2017 werd het Rijksmuseum 2.148.304 keer bezocht. Dit is ruim 7% hoger dan het begrote aantal van 2 miljoen. De verhouding tussen het nationale en internationale bezoek was 37% / 63% (begroot 45% / 55%). Het volle tarief werd gehandhaafd op € 17,50. De gemiddelde opbrengst per bezoeker kwam iets hoger uit dan begroot (€ 11,32 versus € 11,25 begroot). Dit komt door het grotere aandeel internationaal bezoek. De inkomsten uit entree worden iets getemperd door het grotere aandeel (gratis) kinderbezoek. Van het totale bezoek betrof 14% bezoek via de Museumkaart en 21% van de toegangskaarten werd online verkocht. Al met al waren de inkomsten uit entree € 24,3 miljoen. Dit is € 1,8 miljoen hoger dan begroot.

De omzet van de winkels in 2017 bedroeg € 4,5 miljoen en kwam daarmee uit op begroting. Hij bleef wel achter bij het hogere bezoek. De gemiddelde besteding per bezoeker in de museumwinkel, inclusief de samenwerking met Athenaeum Boekhandel, bedroeg € 1,83 (2016: € 1,95)

Bezoekersaantallen per week 2017 t.o.v. 2017

Cumulatief bezoek 2017 t.o.v. 2016 en 2015

bestaande uit een conversie van 12,81% en een gemiddelde besteding per klant van € 14,28. Bij de begroting werd uitgegaan van een gemiddelde besteding per bezoeker van € 2,00, bestaande uit een conversie van 14,6% en een gemiddelde besteding per klant van € 13,70. De behaalde brutomarge in 2017 kwam met 56% iets lager uit dan het begrote percentage van 57%. Dit komt doordat het aandeel in de omzet van boeken is toegenomen; op boeken zit een lagere marge dan op de overige artikelen.

De sponsorinkomsten voor de gewone bedrijfsuitoefening kwamen € 0,3 miljoen hoger uit dan begroot omdat er een aantal extra sponsorovereenkomsten kon worden afgesloten.

Ondanks de hogere bezoekersaantallen in 2017 kwamen de overige (publieksgerelateerde) opbrengsten en dienstverleningsovereenkomsten € 0,2 miljoen lager uit dan begroot doordat de doelstelling voor het gebruik van de museale ruimtes niet werd gehaald. Onder deze inkomsten vallen, naast de inkomsten uit dienstverleningsovereenkomsten en gebruik museale ruimtes, onder meer de inkomsten uit de verkoop van de multimediatours, de verkoop van educatieve producten en de inkomsten die voortvloeien uit de samenwerking met horecapartner Vermaat. De exploitatiesubsidie OCW voor publieksactiviteiten en het collectiebeheer is € 0,3 miljoen lager dan begroot. Dit betreft een saldo van de teruggevorderde subsidie 2013–2016 uit het bestemmingsfonds OCW van € 0,6 miljoen en de door het ministerie van OCW over 2017 toegekende loon- en prijsbijstelling van de exploitatiesubsidie OCW voor publieksactiviteiten en het collectiebeheer van € 0,3 miljoen.

De overige bijdragen ten behoeve van de gewone bedrijfsuitoefening kwamen € 0,5 miljoen boven begroting uit doordat additionele bijdragen konden worden geworven voor onder andere de tentoonstellingen *Matthijs Maris* en *Johan Maelwael*, en voor een aantal educatieve en conserveringsactiviteiten.

Een en ander had tot gevolg dat de totale baten uit de gewone bedrijfsuitoefening per saldo € 2,1 miljoen hoger waren dan begroot.

Lasten

De personele kosten zijn € 0,9 miljoen hoger dan begroot. Deze overschrijding is voor een belangrijk deel veroorzaakt door een hoger verzuimpercentage. Dit betekent dat bij roostergebonden functies (veiligheidszaken bijvoorbeeld) extra personeel moest worden ingehuurd. Om het ziekteverzuim terug te dringen en hiervoor blijvende aandacht te vragen om hoger ziekteverzuim in de toekomst te voorkomen, zijn met de leidinggevenden verschillende workshops gehouden. Tevens zal per 1 juni 2018 een manager duurzame inzetbaarheid worden aangesteld om duurzame inzetbaarheid inclusief preventie van verzuim echt op de kaart te zetten. Daarnaast kon een gedeelte van de loonkosten die in principe intern worden doorbelast niet volledig worden gedekt en is een aantal tijdelijke functies verlengd. Ook is een aantal functies langer ingevuld met externe en dus duurdere krachten, en zijn er bedragen betaald voor werknemers van wie afscheid is genomen.

De afschrijvingen zijn € 0,2 miljoen lager dan begroot. Belangrijkste reden hiervoor is de latere ingebruikname dan bij de begroting was voorzien van het nieuwe ERP-pakket AX365. Daarnaast was ook bij andere voorgenomen investeringen sprake van temporiseren of uitstellen.

Het gebruikersdeel van de huisvestingslasten (groot onderhoud, storingen, energie en schoonmaak) kwam vrijwel uit op begroting. Dit geldt ook voor de kosten van de afdeling Communicatie & Marketing.

De overschrijding bij de afdeling Development van € 0,2 miljoen is ontstaan doordat de afdeling in 2017 extra heeft geïnvesteerd in het werven en verkrijgen van nieuwe schenkers en sponsoren. Tevens ging er veel aandacht uit naar het cultiveren van de bestaande relaties met schenkers en sponsoren.

De onderschrijding bij de afdeling Tentoonstellingen van € 0,3 miljoen is een gevolg van lagere kosten voor de tentoonstellingen *Hercules Segers* en *Matthijs Maris*. Bij *Hercules Segers* betreft het vooral te hoge ramingen ultimo 2016 voor in 2017 nog te betalen onderzoeks- en publiciteitskosten. Bij *Matthijs Maris* betreft het lager uitgevallen kosten voor transport en lagere kosten van onderzoek, doordat het onderzoek uiteindelijk niet met externen is verricht maar met eigen mensen.

De overschrijding bij de afdeling Publicaties van € 0,3 miljoen komt door verliezen bij de productie van eigen publicaties (€ 0,3 miljoen) en een afwaardering van de voorraden eigen publicaties in de museumwinkels (€ 0,1 miljoen). Op het gebied van de verdere doorontwikkeling van de website was sprake van een onderschrijding (€ 0,1 miljoen). Eind 2016 zijn maatregelen genomen om de processen bij de productie van eigen publicaties beter te structureren, te monitoren en te sturen. Omdat de productie van een aantal eigen publicaties toen reeds in gang was gezet, leidde dit in 2017 uiteindelijk toch nog tot een aanzienlijk verlies.

De onderschrijding bij de afdeling Publiek & Educatie van € 0,3 miljoen is ontstaan doordat de twee geplande familiedagen geen doorgang vonden en doordat de planuitwerking van e-learning is uitgesteld in afwachting van de resultaten van de werkgroep Customer Journey.

De overschrijding bij de afdeling Veiligheidszaken van € 0,1 miljoen is ontstaan doordat in de begroting onvoldoende rekening was gehouden met de kosten voor roosterfunctionarissen die extern worden ingehuurd.

De overschrijding bij de afdeling Automatisering bedraagt € 0,2 miljoen. Deze overschrijding wordt verklaard door extra inspanning voor procesoptimalisaties, zowel extra inzet voor het beschrijven van processen en het werken onder architectuur als voor extra werkzaamheden rond de livegang van Dynamics365 en het bouwen en testen van de koppelingen met andere applicaties. Daarnaast was meer tijd nodig om de BI-rapportages (zoals bijvoorbeeld het Marketingdashboard en het VOILA-dashboard) gerealiseerd te krijgen. Ten slotte is het CMS (contentmanagementsysteem) voor de website versneld verhuisd van de oude hostingomgeving naar de cloud. Dit was noodzakelijk omdat de nieuwe app intensief gebruik gaat maken van dit CMS en de oude omgeving deze extra vraag niet aankon.

De overschrijding bij het Facilitair Bedrijf van € 0,1 miljoen is een gevolg van een naheffing Waterschapsbelasting over 2015 omdat de verbruikgegevens niet correct waren doorgekomen bij het Waterschap en door hogere kosten van de personeelskantine omdat deze intensiever is gebruikt dan voorzien.

De iets hogere kostprijs van de verkopen in de winkels van € 0,1 miljoen komt doordat een lagere brutomarge werd gerealiseerd omdat een belangrijk deel van de omzet in 2017 toe te schrijven is aan de verkoop van boeken, waarop een lagere brutomarge zit dan op de andere artikelen.

De overschrijding bij de afdeling P&O van € 0,1 miljoen is een gevolg van extra advieskosten voor het opzetten van een nieuwe beoordelingssystematiek en advisering over de herpositionering van de afdeling Bureau Collecties. Tevens vond extra inhuur plaats voor de aanbesteding van het nieuwe personeels- en salarissysteem.

De budgetten van de overige afdelingen kwamen per saldo € 0,1 miljoen hoger uit dan begroot.

Het totaal van de lasten uit de gewone bedrijfsuitoefening kwam hierdoor per saldo € 1,3 miljoen hoger dan begroot.

Hierdoor kwam het resultaat op de gewone bedrijfsuitoefening uit op een positief resultaat van € 1,2 miljoen versus een begroot positief resultaat van € 0,4 miljoen.

2. PROJECTEN (BEDRAGEN X € 1.000)	2017 UITKOMST	2017 BEGROOT	VERSCHIL
Baten			
Sponsoring	613	992	-379
Avondontvangsten	3	-	3
Bijdrage tentoonstellingen	107	259	-152
Eigen bijdragen (evenementen)	565	483	82
Doorberekende kosten	270	277	-7
Incidentele subsidies en bijdragen	319	186	133
Bijdragen Rijksmuseum Fonds inzake projecten	3.521	3.120	401
Som der baten	5.398	5.317	81
Lasten			
Lonen en salarissen	1.941	1.631	310
Projectkosten afdeling Communicatie & Marketing	251	114	137
Projectkosten afdeling Conservering & Restauratie	48	-	48
Projectkosten afdeling Beeldende Kunst	171	278	-107
Projectkosten afdeling Rijksprentenkabinet	3	3	-
Projectkosten Fellows	42	32	10
Projectkosten afdeling Geschiedenis	11	20	-9
Projectkosten afdeling Tentoonstellingen	1.990	2.262	-272
Projectkosten afdeling Publicaties	-	329	-329
Projectkosten afdeling Publiek & Educatie	1.425	1.376	49
Som der lasten	5.882	6.045	-163
2. Resultaat op projecten	-484	-728	244

Toelichting

Het resultaat op het onderdeel projecten komt € 0,2 miljoen positiever uit dan begroot. Dit zit vrijwel geheel in het positieve resultaat op de tentoonstelling *Goede Hoop*, die € 0,3 miljoen positiever uitviel dan begroot. De transport- en verzekeringskosten voor deze tentoonstelling vielen fors lager uit omdat veel van de objecten niet de status van 'kunstvoorwerpen' hadden maar van 'artefacten', die een ander verzekeringstarief kennen. Tevens was een aantal extra schenkers bereid een bijdrage te leveren aan deze tentoonstelling. De overige projecten kwamen per saldo € 0,1 miljoen negatiever uit dan begroot.

3. AANKOPEN (BEDRAGEN X € 1.000)	2017 UITKOMST	2017 BEGROOT	VERSCHIL
Baten			
Bijdragen voor aankopen	2.283	2.902	-619
Sponsoring voor aankopen	127	300	-173
Totaal baten	2.410	3.202	-792
Lasten			
Aangewend voor aankopen	2.505	3.402	-897
Mutatie aankoopfonds	103	-	103
Totaal lasten	2.608	3.402	-794
3. Resultaat op aankopen	-198	-200	2

Toelichting

In 2017 was er geen sprake van een of meerdere grote aankopen. De grootste aankoop betrof het fotoboek van Anna Atkins en deze werd volledig gedekt door bijdragen van de BankGiro Loterij en andere schenkingen via het Rijksmuseum Fonds. Het resultaat op aankopen kwam uiteindelijk vrijwel uit op begroting.

4. HUISVESTING (BEDRAGEN X € 1.000)	2017 UITKOMST	2017 BEGROOT	VERSCHIL
Baten			
Subsidie OCW huisvesting (exclusief servicekosten)	18.601	18.324	277
Subsidie OCW vrijval egalisaties huisvesting OCW	150	119	31
Subsidie OCW aangewend voor investeringen naar egalisaties	-1.117	-1.000	-117
Subsidie OCW reservering niet-bestede middelen	-2.600	-2.370	-230
Bijdrage Vermaat en American Express Verbouwing Philipsvleugel	71	71	-
Dienstverleningsovereenkomsten	1.038	1.038	-
Som der baten	16.143	16.182	-39
Lasten			
Huren RVB	11.715	11.251	464
Overige huren	1.486	1.457	29
Onderhoudskosten	1.610	2.073	-463
Afschrijvingen op investeringen in eigenaarszaken	306	433	-127
Loonkosten	634	578	56
Verzekeringen	122	100	22
Overige kosten	275	295	-20
Som der lasten	16.148	16.187	-39
4. Resultaat op huisvesting	-5	-5	-

Toelichting

Het resultaat op huisvesting komt precies uit op begroting. Dit is een gevolg van de gehanteerde systematiek waarbij de niet-benutte huisvestingsmiddelen op de balans worden gereserveerd voor latere kosten en investeringen in de huisvesting. Het resultaat op huisvesting moet daarom beoordeeld worden op de afwijking van de begrote reservering van de niet-aangewende huisvestingsmiddelen. Voor 2017 was een reservering van € 2,4 miljoen begroot. In werkelijkheid bedroeg de reservering € 2,6 miljoen, hetgeen betekent dat het resultaat per saldo € 0,2 miljoen positiever uitviel dan begroot.

5. CC NL (BEDRAGEN X € 1.000)	2017 UITKOMST	2017 BEGROOT	VERSCHIL
Baten			
Subsidie OCW inzake CC NL	87	300	-213
Som der baten	87	300	-213
Lasten			
Loonkosten	1.876	2.680	-804
Afschrijvingskosten	32	-	32
Kosten CC NL centrale projectkosten	87	300	-213
Overige kosten CC NL voorbereiding verhuizing RM (PK en VOILA online)	169	-	169
Som der lasten	2.164	2.980	-816
5. Resultaat op CC NL	-2.077	-2.680	603
Totaal exploitatiesaldo	-1.550	-3.170	1.620

Toelichting

Het resultaat op CC NL (CollectieCentrum Nederland) komt € 0,6 miljoen positiever uit dan begroot. Dit komt doordat de kosten van de voorbereiding van de collectie op de verhuizing van het Rijksmuseum (PK Online en VOILA [Voorbereiden Objecten Inpakken Lelystad Amersfoort]) die gedekt worden uit de bestemmingsreserve registratieachterstanden, voor eenzelfde bedrag achterblijven bij de begroting, omdat het project begin 2017 vertraging heeft opgelopen. Vanaf medio 2017 vond hierop een inhaalslag plaats. Het resultaat CC NL na resultaatbestemming bedraagt nihil.

Resultaten (1) tot en met (5) en exploitatiesaldo

Bovenstaande resultaten op de verschillende onderdelen van het resultaat hebben ertoe geleid dat het boekjaar 2017 uiteindelijk werd afgesloten met een negatief exploitatiesaldo van € 1,5 miljoen ten opzichte van een begroot negatief exploitatiesaldo van € 3,2 miljoen.
Na resultaatbestemming uit de diverse bestemmingsreserves en -fondsen resteert een positief saldo van € 1,6 miljoen voor verdeling aan de algemene reserve en de bestemmingsfondsen OCW.

Algemeen

Voor de ontwikkeling en de samenstelling van de financiële positie van het Rijksmuseum wordt verwezen naar het meerjarenoverzicht. De ontwikkeling van een aantal financiële ratio's wordt onderstaand weergegeven:

	2017	2016	2015	2014	2013	2012
Current ratio (vlottende activa/vlottende schuld)	165,2%	230,9%	266,4%	177,2%	169,7%	181,1%
Solvabiliteit (eigen vermogen/totaal vermogen)	38,5%	44,2%	45,9%	37,3%	35,5%	21,8%
Weerstandsvermogen (eigen vermogen/totale baten)	37,6%	36,1%	30,0%	36,7%	26,5%	18,9%
Verdienvermogen (eigen inkomsten/structurele subsidie)	164,2%	159,2%	214,3%	143,0%	153,1%	109,9%

De afname van de solvabiliteit is een gevolg van het (voorziene) negatieve resultaat over 2017. Het saldo aan liquiditeiten ultimo 2017 nam met € 9,1 miljoen toe. Sturing op het saldo van de liquiditeiten en het liquiditeitsbeheer is een belangrijk aandachtspunt en wordt nauwlettend gemonitord in de meerjarenraming van de exploitatie en de liquiditeitspositie. De mutatie in de liquiditeiten in 2017 wordt toegelicht bij het geconsolideerde kasstroomoverzicht.

In de in juni 2015 in opdracht van het ministerie van OCW uitgevoerde quickscan van de BIS-instellingen werden bovenstaande financiële indicatoren gebruikt om de financiële gezondheid en het verdienvermogen van de BIS-instellingen te beoordelen. Hierbij werd de volgende risicoweging gehanteerd:

FINANCIËLE INDICATOREN	RISICOWEGING		
	HOOG	MIDDEN	LAAG
Current ratio (liquiditeit)	< 100%	< 130%	> 130%
Solvabiliteit	< 0%	< 10%	> 10%
Weerstandsvermogen (Haringmaat)	< 0%	< 10%	> 10%

Voor het verdienvermogen (eigen-inkomstenpercentage definitie OCW, waarbij het totaal van de eigen inkomsten wordt gedeeld door de totale structurele subsidie OCW) hanteert het ministerie van OCW voor de musea een minimale norm van 19,5%.

Treasury en vermogens- en reservebeleid

Treasury

Het Rijksmuseum heeft het beleid ten aanzien van treasury vastgelegd in een Treasury-statuut. De belangrijkste punten van het treasurybeleid worden hier gegeven.

- Bij het beheer van gelden wordt de nodige prudentie in acht genomen. Dit wordt bewerkstelligd door het voeren van een beleid dat:
  - onderliggende waarden op geen enkele wijze in gevaar brengt;
  - te ontvangen rente optimaliseert;
  - valutarisico's afdekt;
  - geen speculatieve posities inneemt;
  - flexibiliteit ter zake van de beschikbaarheid van liquide middelen waarborgt.
- Gelden worden in eerste instantie aangehouden op een rekening-courant, spaarrekening of depositorekening bij in Nederland gevestigde banken, die als zodanig zijn erkend door De Nederlandsche Bank.
- Het gebruik van onroerend goed en aandelen als financiële instrumenten is niet toegestaan.
- Voor zover de financiële positie dit toelaat, worden bedrijfsmiddelen in principe intern gefinancierd met het eigen vermogen.
- Indien het eigen vermogen niet toereikend is, kan onder voorwaarden gezocht worden naar externe financiering.

Vermogens- en reservebeleid

De functie van het groepsvermogen bestaat uit:

- A. Bufferfunctie voor toekomstige risico's aan de uitgaven- en/of inkomstenkant van de exploitatie;
- B. Financieringsfunctie voor vaste activa;
- C. Dekking voor specifieke risico's en projecten.

A. Bufferfunctie

Voor toekomstige risico's in de exploitatie hanteert het Rijksmuseum een horizon van een jaar; het vermogen dient maximaal een jaar discontinuïteit in de exploitatie op te kunnen vangen. Als praktische vertaling van dit uitgangspunt kan de dan benodigde omvang van het vermogen berekend worden op de in een jaar te derven entree- en winkelinkomsten. Na heropening wordt het vereiste vermogen uit hoofde van deze functie geraamd op circa € 25 miljoen. De algemene reserve voorziet in deze functie van het groepsvermogen.

B. Financieringsfunctie

Het Rijksmuseum is voor de financiering van de vaste activa aangewezen op het eigen vermogen omdat door het ontbreken van langjarige subsidietoezeggingen geen beroep gedaan kan worden op de kapitaalmarkt. Het benodigd vermogen voor financiering van de vaste activa komt overeen met de gemiddelde boekwaarde van de vaste activa gedurende een zekere periode. Na heropening wordt het vereiste vermogen uit hoofde van deze functie (eveneens) geraamd op circa € 25 miljoen. De algemene reserve en het bestemmingsfonds financiering activa voorzien in deze functie van het groepsvermogen.

C. Dekking voor specifieke risico's en projecten

Ter dekking van specifieke risico's en projecten kunnen delen van het vermogen worden afgezonderd in specifiek daarvoor gevormde bestemmingsreserves. Ultimo 2017 betreft dit de bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel, de bestemmings-reserve herkomstonderzoek en de bestemmingsreserve registratieachterstanden.

Risico's en toekomstige ontwikkelingen

Risico's

Het Rijksmuseum is een deels uit publieke middelen gefinancierde instelling en heeft langetermijndoelstellingen. Deze doelstellingen zijn niet primair gericht op het creëren van financiële waarden maar op het creëren en vergroten van maatschappelijke waarden. Het Rijksmuseum is het grootste museum van Nederland en behoort ook internationaal tot de grootste musea. De ambitie van het Rijksmuseum is om op alle aspecten van de bedrijfsvoering een voorbeeldfunctie te vervullen. Onderdeel hiervan is het zo transparant mogelijk opereren richting alle belanghebbenden, waaronder overheid, publiek en geldschieters. Daarnaast legt het Rijksmuseum vanwege zijn publieke functie op allerlei manieren verantwoording af over zijn activiteiten en is het onderworpen aan een veelheid van regels, codes en verschillende vormen van toezicht. Kernwaarden hierbij zijn onder meer ambitie, integer, voorbeeldig en open.

Vertaald naar risico's leidt dit tot de volgende uitgangspunten:
- Voldoen aan wet- en regelgeving;
- Voorkomen van reputatieschade;
- Proactieve en voorbeeldige houding.

Het Rijksmuseum streeft ten aanzien van het realiseren van deze doelstellingen een hoog ambitieniveau na. Deze uitgangspunten zijn ook vertaald naar de beleidsuitgangspunten in het Treasury-statuut en het fiscaal beleidsplan.

Het Rijksmuseum heeft een risicomatrix opgesteld waarin de strategische, operationele, compliance- en financiële risico's op diverse gebieden in kaart zijn gebracht. Voor ieder risico is bepaald wat de kans is dat het risico zich voordoet, wat de impact is en welke maatregelen worden genomen om de kans te verkleinen dat het risico zich voordoet c.q. de gevolgen daarvan te mitigeren. De belangrijkste risico's zijn onder meer verlies van, of schade aan, de collectie, te weinig maatschappelijk draagvlak, uitvallen van (beveiligings)systemen, integriteit van medewerkers, een niet-sluitende exploitatie als gevolg van lagere bezoekersaantallen, of verlies van of een grote korting op de subsidie OCW. Behalve deze algemene risicomatrix zijn aparte risicoanalyses gemaakt voor het nieuwe huisvestingsstelsel en het CollectieCentrum Nederland.

Toekomstige ontwikkelingen

Het boekjaar 2017 is het eerste jaar van de nieuwe subsidieperiode 2017–2020. De subsidie die het Rijksmuseum structureel ontvangt voor de publieksactiviteiten is iets lager dan voorheen. Tevens is 2017 het jaar waarin de nieuwe Erfgoedwet in werking is getreden. De bekostiging van het beheer en behoud van de collectie en de huisvesting is hierin meerjarig voorzien. Ook is per 1 januari 2017 het nieuwe huisvestingsstelsel van start gegaan en heeft het Rijksmuseum het beheer van de panden overgenomen van het Rijksvastgoedbedrijf. Verder wordt samen met de partners hard gewerkt aan de realisatie van het CollectieCentrum Nederland. Onderstaand is de (verkorte) begroting 2018 opgenomen.

SAMENVATTING BEGROTING 2018
(BEDRAGEN X € 1.000)

	BATEN	**2018** BEGROOT
	Eigen inkomsten	
1.	Publieksinkomsten binnenland (2+3)	32.960
2.	Kaartverkoop	23.746
3.	Overige publieksinkomsten	9.214
4.	Publieksinkomsten buitenland	1.873
5.	**Totaal Publieksinkomsten (1+4)**	**34.833**
6.	Sponsorinkomsten	5.490
8.	Overige directe inkomsten	45
9.	**Totaal overige directe inkomsten (6+8)**	**5.535**
10.	**Totaal directe inkomsten (5+9)**	**40.368**
11.	Indirecte inkomsten	3.375
12.	Private middelen – particulieren incl. vriendenverenigingen	2.718
13.	Private middelen – bedrijven	-
14.	Private middelen – private fondsen	-
15.	Private middelen – goededoelenloterijen	4.132
16.	**Totaal bijdragen uit private middelen (12+13+14+15)**	**6.850**
17.	**Totaal eigen inkomsten (10+11+16)**	**50.593**
18.	**Baten in natura**	**815**
	Subsidies	
19.	**Totaal structureel OCW (20+21+22)**	**31.475**
20.	OCW: Regeling specifiek cultuurbeleid (publieksactiviteiten)	6.749
21.	OCW: Erfgoedwet onderdeel huisvesting	15.924
22.	OCW: Erfgoedwet onderdeel collectiebeheer	8.802
26.	**Totaal structurele publieke subsidie overig**	**-**
27.	**Totale structurele subsidies (19+26)**	**31.475**
28.	Incidentele publieke subsidies	1.708
29.	**Totale subsidies (27+28)**	**33.183**
	TOTALE BATEN (17+18+29)	**84.591**

	LASTEN	**2018** BEGROOT
1.	Personeelslasten	34.718
2.	Huisvestingslasten	16.418
3.	Afschrijvingen	7.278
4.	Aankopen	3.250
5.	Overige lasten	26.147
	TOTALE LASTEN (1+2+3+4+5)	**87.811**
6.	**Saldo uit gewone bedrijfsvoering (Totale Baten – Totale Lasten)**	**-3.220**
7.	Saldo rentebaten/-lasten	5
8.	Mutatie aankoopfonds	-
9.	Vennootschapsbelasting	-
	EXPLOITATIERESULTAAT (6+7+8+9)	**-3.215**
	Bestemming van het exploitatiesaldo 2018	
	- Bestemmingsreserve Herkomstonderzoek	287
	- Bestemmingsreserve Registratieachterstanden	2.501
	- Bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel	427
	Totaal bestemming van het exploitatiesaldo 2018	**3.215**
	Saldo na resultaatbestemming	**-**

	PERSONEEL EN VRIJWILLIGERS (BEDRAGEN X € 1.000)	**2018** BEGROOT	
	Personeel	**€**	**fte**
1.	Waarvan vast contract	26.702	407,5
2.	Waarvan tijdelijk contract	8.016	139,6
3.	Waarvan inhuur	-	-
4.	**Personeelslasten totaal (1+2+3)**	**34.718**	**547,1**
	Vrijwilligers		aantal
5.	Vrijwilligers: fte		6,5
6.	Vrijwilligers: personen		20

In de begroting 2018 wordt uitgegaan van een bezoekersaantal van 2,1 miljoen in een verhouding nationaal / internationaal van 39% / 61%. In de meerjarenraming wordt voor 2019 en later vooralsnog uitgegaan van een structureel bezoekersaantal van 1,9 miljoen in een verhouding nationaal / internationaal van 40% / 60%. Tevens wordt er in de meerjarenraming van uitgegaan dat de subsidie van het ministerie van OCW gehandhaafd blijft op het huidige niveau.

Eind 2017 heeft de directie een visiedocument opgesteld waarin de ambities voor de komende jaren zijn opgenomen. Op basis van dit document is een traject ingezet waarin directie en organisatie (met procesbegeleiding van McKinsey) bezig zijn met het scherper definiëren van ambities en de manier van werken die daarbij passend is. Dit zal gevolgen hebben voor de inrichting en werkwijze van de organisatie, hetgeen betekent dat ook de Ondernemingsraad is betrokken in dit proces.

Omdat dit traject in de eerste helft van 2018 afgerond zal worden, is ervoor gekozen om voor de begroting 2018 uit te gaan van de bestaande kaders. De begroting 2018 en de meerjarenraming zullen vervolgens in de loop van 2018 worden aangepast als duidelijk is hoe de verschillende ambities en organisatorische wijzigingen vorm zullen krijgen.

In de begroting 2018 is een groot aantal tijdelijke personeelsleden opgenomen. Deze zijn nodig voor het versnellen van het project registratieachterstanden. Daarnaast is sprake van extra tijdelijke functies waarvoor ook aanvullende fondsen zijn geworven. Voor de jaren 2018 en later wordt ernaar gestreefd om de vaste formatie te handhaven op het huidige niveau. Een belangrijk aandachtspunt hierbij blijft de flexibiliteit in de formatie om te kunnen inspelen op onvoorziene omstandigheden.

Na de renovatie van het hoofdgebouw, de verbouwing van de Philipsvleugel en de inrichting van het hoofdgebouw en de Philipsvleugel worden op korte termijn geen grote investeringen in de huidige panden van het Rijksmuseum verwacht. Ook is de verwachting dat de vervangingsinvesteringen op de langere termijn lager zullen zijn dan de afgelopen jaren.

In 2018 zal met het Nederlands Openluchtmuseum, Paleis Het Loo en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verder worden gewerkt aan de ontwikkeling van het nieuwe collectiedepot CollectieCentrum Nederland. De oplevering van dit pand wordt momenteel voorzien medio 2020. Het betreft een investering van circa € 63 miljoen, waarvoor een lening bij het ministerie van Financiën is afgesloten, waarvoor het ministerie van OCW zich garant heeft gesteld.

Samenwerkingsverbanden en verbonden partijen

Het Rijksmuseum heeft langetermijndoelstellingen waarbij het streeft naar het creëren en vergroten van maatschappelijke waarde en draagvlak. Om dit te kunnen realiseren tracht het Rijksmuseum zich meer als cultureel ondernemer te ontwikkelen en de totale inkomsten te verhogen door het aandeel eigen inkomsten te vergroten. Om de slagkracht op dit gebied te vergroten is het Rijksmuseum vele samenwerkingsverbanden aangegaan, zowel binnen het museale veld als daarbuiten. In het Verslag van de directie, paragraaf Samenwerking, wordt hierop nader ingegaan. Onderstaand worden de samenwerkingsverbanden die naast een inhoudelijke ook een belangrijke financiële impact hebben kort toegelicht.

Wetenschap

In het Ateliergebouw werken de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), de Universiteit van Amsterdam (UvA) en het Rijksmuseum samen aan opleiding, onderzoek en praktijk op het gebied van conservering en restauratie. Daarnaast zijn in 2016 verdere stappen gezet met het Netherlands Institute for Conservation, Art and Science (NICAS). Doel van deze samenwerking is om een nieuw innovatief onderzoeksinstituut te creëren waarin kunstgeschiedenis, conservering en natuurwetenschappen samenkomen. Het kenniscentrum heeft zijn basis in het Ateliergebouw. Het initiatief tot het centrum is genomen door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en naast het Rijksmuseum participeren de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), de Universiteit van Amsterdam (UvA) en de Technische Universiteit Delft. Ook andere instellingen, waaronder het Van Gogh Museum en het Mauritshuis, ondersteunen het instituut. Het is de bedoeling dat ook andere partijen kunnen participeren in het onderzoek. Bij beide samenwerkingsverbanden wordt een belangrijk deel van de inbreng van de betrokken partijen voor de verschillende onderzoeks- en opleidingsprojecten geleverd door een bijdrage in natura van met name personele inzet.

Collectiebeheer

Een aantal jaren geleden is het initiatief genomen om met meerdere partijen een gezamenlijk collectiedepot te ontwikkelen vanuit de gedachte dat hiermee kostenefficiency en kwaliteitsverbeteringen op het gebied van collectiebeheer konden worden gerealiseerd. In eerste instantie betrof dit naast het Rijksmuseum de RCE en het Nederlands Openluchtmuseum (NOM). Het project heeft de naam CollectieCentrum Nederland (CC NL) gekregen en de kernwaarden zijn Open, Transparant, Duurzaam en Samenwerking. Ook Paleis Het Loo (PHL) heeft zich aangesloten bij het CC NL. Partijen hebben afgesproken dat het Rijksmuseum de opdrachtgever en penvoerder wordt van dit project en ook het eigenaarschap en de financiering van het nieuwe depot op zich zal nemen. Op 25 juni 2015 is de businesscase van CC NL overhandigd aan de minister van OCW. De minister had in de museumbrief van 10 juni 2013, 'Samen werken, samen sterker', het project CC NL gemeld als voorbeeld van samenwerking. Op basis van de voorgelegde businesscase en het bijbehorende financiële kader heeft de minister extra middelen beschikbaar gesteld om het CC NL te kunnen realiseren. Het ministerie van OCW heeft zich inmiddels garant gesteld voor de door het Rijksmuseum op te nemen lening bij het ministerie van Financiën. Het CC NL komt in Amersfoort en de verwachte datum van ingebruikname is medio 2020. De kosten van het CC NL zullen door het Rijksmuseum op basis van langjarige dienstverleningsovereenkomsten worden doorbelast aan de deelnemende partijen. Voor het project is door partijen een heldere projectstructuur opgezet, zijn projectleiders voor de verschillende deelprojecten aangesteld en is een onafhankelijk controller aangesteld om het financiële kader te bewaken.

Boekwinkel

Het Rijksmuseum ziet een kwalitatief hoogwaardige boekhandel als een toegevoegde waarde voor de beleving van het museumbezoek. Om dit te realiseren is het Rijksmuseum een samenwerking aangegaan met Athenaeum Boekhandel B.V. De samenwerkingsovereenkomst gaat uit van een gezamenlijke deling van het resultaat waarbij het Rijksmuseum de boekhandel drijft en de expertise op dit gebied en het assortiment met recht op retour inkoopt bij Athenaeum Boekhandel B.V. De omzet en de kosten van deze samenwerking zijn onderdeel van de jaarrekening van het Rijksmuseum.

Horeca

Een ander belangrijk onderdeel van de beleving van het museumbezoek zijn de horecafaciliteiten. Om kwalitatief hoogwaardige horecavoorzieningen aan te kunnen bieden, is het Rijksmuseum een samenwerking aangegaan met de Vermaat Groep. Ook deze samenwerkingsovereenkomst gaat uit van een gezamenlijke deling van het resultaat. Gezien de specifieke regelgeving op het gebied van horeca en de benodigde kennis en ervaring om horecagelegenheden op een goede manier te kunnen exploiteren, exploiteert de Vermaat Groep het restaurant (RIJKS®), het groot café in het Atrium, een klein café in de Philipsvleugel en diverse koffiepunten in het gebouw en de tuin. Het Rijksmuseum levert naast de ruimtes verschillende faciliteiten, waarvoor het een vergoeding uit de samenwerking ontvangt. De omzet en de kosten van deze samenwerking maken geen onderdeel uit van de jaarrekening van het Rijksmuseum.

Beveiligingsdiensten
PP10 B.V. is de gezamenlijke meldkamer van het Rijksmuseum, het Van Gogh Museum en het Stedelijk Museum en is een joint venture van het Rijksmuseum en het Van Gogh Museum. Doelstelling van de samenwerking is het verhogen van de kwaliteit van beveiliging van de musea bij gelijke kosten. De facilitaire voorzieningen worden geleverd door het Rijksmuseum en aan PP10 B.V. doorberekend. PP10 B.V. berekent de kosten van de beveiligingsdiensten door aan de klanten Rijksmuseum, Van Gogh Museum en Stedelijk Museum. De financiële resultaten van PP10 B.V. worden volgens de proportionele consolidatiemethode opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening van het Rijksmuseum.

Directie
Drs. T.D.W. Dibbits, hoofddirecteur
Ms. H.S.C. Crebolder, directeur Development & Media
Mr. K.E. van Ginkel, zakelijk directeur

GECONSOLIDEERDE JAARREKENING

GECONSOLIDEERDE BALANS

GECONSOLIDEERDE BALANS (NA RESULTAATBESTEMMING)
(BEDRAGEN X € 1.000)

Vaste activa	31 DECEMBER **2017**	31 DECEMBER **2016**
I. Immateriële vaste activa	**3.805**	**1.636**
II. Materiële vaste activa	**38.028**	**40.322**
Vlottende activa		
IV. Voorraden	**1.816**	**2.305**
V. Vorderingen	**10.396**	**11.994**
VII. Liquide middelen	**26.079**	**17.019**
	80.124	**73.276**
Passiva		
Groepsvermogen	**30.847**	**32.397**
- I. Algemene reserve	9.483	8.098
- II.1. Bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel	3.748	4.026
- II.2. Bestemmingsreserve herkomstonderzoek	660	858
- II.3. Bestemmingsreserve registratieachterstanden	2.945	5.022
- III.1. Bestemmingsfonds OCW 2013–2016	-	557
- III.2. Bestemmingsfonds OCW 2017–2020	175	-
- IV. Bestemmingsfonds OCW Collectiebeheer	-	-
- V. Bestemmingsfonds voor financiering activa	13.836	13.836
VI. Aankoopfonds	**442**	**339**
Voorzieningen	**1.592**	**883**
- VII. Groot onderhoud gebouwen en installaties	714	-
- VIII. Overige voorzieningen	878	883
IX. Langlopende schulden	**24.069**	**26.094**
X. Kortlopende schulden	**23.174**	**13.563**
	80.124	**73.276**

GECONSOLIDEERDE CATEGORIALE EXPLOITATIEREKENING

	(BEDRAGEN X € 1.000)	2017 UITKOMST	2017 BEGROOT	2016 UITKOMST
	BATEN			
	Eigen inkomsten			
1.	**Publieksinkomsten binnenland (2+3)**	**32.877**	**31.217**	**33.325**
2.	Kaartverkoop	24.319	22.499	24.533
3.	Overige publieksinkomsten	8.558	8.718	8.792
4.	Publieksinkomsten buitenland	589	650	249
5.	**Totaal publieksinkomsten (1+4)**	**33.466**	**31.867**	**33.574**
6.	Sponsorinkomsten	5.023	4.971	5.471
8.	Overige directe inkomsten	83	48	75
9.	**Totaal overige directe inkomsten (6+8)**	**5.106**	**5.019**	**5.546**
10.	**Totaal directe inkomsten (5+9)**	**38.572**	**36.886**	**39.120**
11.	Indirecte inkomsten	3.494	3.555	3.590
12.	Private middelen – particulieren incl. vriendenverenigingen	4.896	3.201	4.389
13.	Private middelen – bedrijven	357	-	421
14.	Private middelen – private fondsen	1.022	840	2.434
15.	Private middelen – goededoelenloterijen	1.880	4.129	4.407
16.	**Totaal bijdragen uit private middelen (12+13+14+15)**	**8.155**	**8.170**	**11.651**
17.	**Totaal eigen inkomsten (10+11+16)**	**50.221**	**48.611**	**54.361**
18.	**Baten in natura**	**813**	**1.107**	**817**
	Subsidies			
19.	**Totaal structureel OCW (20+21+22)**	**30.603**	**30.897**	**33.942**
20.	OCW: Regeling specifiek cultuurbeleid (publieksactiviteiten)	6.192	6.622	15.616
21.	OCW: Erfgoedwet onderdeel huisvesting	15.609	15.640	18.326
22.	OCW: Erfgoedwet onderdeel collectiebeheer	8.802	8.635	-
26.	**Totaal structurele publieke subsidie overig**	**-**	**-**	**-**
27.	**Totale structurele subsidies (19+26)**	**30.603**	**30.897**	**33.942**
28.	Incidentele publieke subsidies	472	339	723
29.	**Totale subsidies (27+28)**	**31.075**	**31.236**	**34.665**
	TOTALE BATEN (17+18+29)	**82.109**	**80.954**	**89.843**

	LASTEN	2017 UITKOMST	2017 BEGROOT	2016 UITKOMST
1.	Personeelslasten	34.920	34.466	33.469
2.	Huisvestingslasten	18.713	18.648	23.705
3.	Afschrijvingen	7.327	7.645	7.853
4.	Aankopen	2.505	3.402	6.642
5.	Overige lasten	20.093	19.968	21.750
	TOTALE LASTEN (1+2+3+4+5)	**83.558**	**84.129**	**93.419**
6.	**Saldo uit gewone bedrijfsvoering (Totale Baten – Totale Lasten)**	**-1.449**	**-3.175**	**-3.576**
7.	Saldo rentebaten/-lasten	-	5	26
8.	Mutatie aankoopfonds	-103	-	32
9.	Vennootschapsbelasting	2	-	-6
	EXPLOITATIERESULTAAT (6+7+8+9)	**-1.550**	**-3.170**	**-3.524**

	PERSONEEL EN VRIJWILLIGERS (BEDRAGEN X € 1.000)	2017 UITKOMST		2017 BEGROOT		2016 UITKOMST	
	Personeel	**€**	**fte**	**€**	**fte**	**€**	**fte**
1.	Waarvan vast contract	24.750	419,9	23.994	378,2	23.649	415,1
2.	Waarvan tijdelijk contract	8.839	193,8	8.649	153,3	8.335	191,8
3.	Waarvan inhuur	1.331		1.823		1.485	
4.	**Personeelslasten totaal (1+2+3)**	**34.920**	**613,7**	**34.466**	**531,6**	**33.469**	**606,9**
	Vrijwilligers		AANTAL		AANTAL		AANTAL
5.	Vrijwilligers: fte		6,8		6,8		6,8
6.	Vrijwilligers: personen		20		20		20

GECONSOLIDEERDE KASSTROOMOVERZICHT

(BEDRAGEN X € 1.000)		2017 UITKOMST	2017 BEGROOT	2016 UITKOMST
Kasstroom uit operationele activiteiten				
Exploitatieresultaat		-1.550	-3.170	-3.524
Aanpassingen voor:				
Afschrijvingen immateriële en materiële vaste activa	zie I en II	7.327	7.645	7.853
Vrijval investeringsbijdragen	zie IX.1	-3.166	-3.890	-3.775
Mutatie aankoopfonds	zie VI	103	-	-32
Mutatie voorzieningen	zie VII en VIII	709	361	-5
Bruto-kasstroom uit operationele activiteiten		3.423	946	517
Mutatie in voorraden	zie IV	489	-195	600
Mutatie in vorderingen	zie V	1.598	3.994	-4.465
Mutatie in kortlopende schulden	zie X	6.545	-436	754
Netto-kasstroom uit operationele activiteiten		12.055	4.309	-2.594
Kasstroom uit investeringsactiviteiten				
Investeringen immateriële en materiële vaste activa	zie I en II	-7.202	-15.764	-5.655
Ontvangen investeringsbijdragen	zie IX.1	1.607	620	1.585
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		-5.595	-15.144	-4.070
Kasstroom uit financieringsactiviteiten				
Mutatie nog te besteden huisvestingssubsidie OCW	zie IX.2	2.600	2.774	-
Opname lening ten behoeve van CollectieCentrum Nederland		-	14.000	-
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		2.600	16.774	-
Mutatie liquide middelen		9.060	5.939	-6.664
Liquide middelen begin boekjaar	zie VII	17.019	17.019	23.683
Liquide middelen einde boekjaar	zie VII	26.079	22.958	17.019

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. Hierbij zijn de uitgaven en ontvangsten van rente- en vennootschapsbelasting niet afzonderlijk zichtbaar verwerkt in het kasstroomoverzicht, omdat de omvang hiervan niet van materieel belang is. Zie tevens de toelichting op de financiële positie in het bestuursverslag.

WAARDERINGSGRONDSLAGEN

1. Algemeen

De geformuleerde grondslagen hebben betrekking op de jaarrekening als geheel en daarmee tevens op de geconsolideerde jaarrekening die daarvan een onderdeel vormt. De waardering en bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Voor zover niet anders is vermeld zijn de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde. Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben, ongeacht of ze tot ontvangsten of uitgaven hebben geleid.

Baten worden slechts opgenomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Lasten en risico's die hun oorsprong vinden vóór het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voorafgaand aan het maken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Een actief wordt in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de onderneming zullen toevloeien en het actief een kostprijs of een waarde heeft waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld . Activa die hier niet aan voldoen worden niet in de balans verwerkt, maar worden aangemerkt als niet in de balans opgenomen activa.

Een verplichting wordt in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen, en wanneer de omvang van het bedrag waartegen de afwikkeling zal plaatsvinden op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld. Onder verplichtingen worden mede voorzieningen begrepen. Verplichtingen die hier niet aan voldoen worden niet in de balans opgenomen, maar worden verantwoord als niet in de balans opgenomen verplichtingen.

2. Indeling jaarrekening

Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2017–2020
Met ingang van 1 januari 2017 is het nieuwe Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2017–2020 van kracht. De richtlijnen in dit handboek sluiten zo veel mogelijk aan op de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, Boek 2, Titel 9 en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (in het bijzonder RJ 640). De in het handboek gestelde eisen beogen enerzijds duidelijkheid te bieden aan de instellingen zelf en anderzijds uniformiteit te bevorderen in de presentatie van de te leveren (financiële) gegevens. Als gevolg van de inwerkingtreding van de Erfgoedwet per 1 januari 2017 is het Handboek op een aantal onderdelen gewijzigd ten opzichte van het Handboek voor de periode 2013–2016. De belangrijkste wijzigingen betreffen de bepalingen ten aanzien van de verantwoording van de subsidie huisvesting OCW en de berekeningswijze van de toevoegingen aan de bestemmingsfondsen OCW (Publiek/BIS en Collectiebeheer).

Tevens is de verantwoording opgesteld met inachtneming van de beleidsregels toepassing 'Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector' (WNT).

Verslaggevingsperiode
Het boekjaar valt samen met het kalenderjaar.

Continuïteit
De verantwoording is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Vergelijkende cijfers
De cijfers over 2016 zijn geherrubriceerd teneinde de vergelijkbaarheid met 2017 mogelijk te maken.

3. Criteria voor consolidatie en gelieerde rechtspersonen

3.1. Criteria voor consolidatie
In de geconsolideerde jaarrekening zijn de financiële gegevens opgenomen van Stichting Het Rijksmuseum en van de groepsmaatschappijen waarin Stichting Het Rijksmuseum direct of indirect meer dan de helft van het stemgerechtigde kapitaal houdt of waarin Stichting Het Rijksmuseum op grond van aanvullende regelingen beschikt over de beslissende zeggenschap ter zake van het bestuur en het financiële beleid. De activa, passiva, resultaten en kasstromen van deze groepsmaatschappijen zijn in de consolidatie betrokken onder eliminatie van de onderlinge verhoudingen en transacties.

De opgenomen groepsmaatschappijen, gevestigd te Amsterdam, zijn:
- Rijksmuseum Holding B.V. (deelname 100%);
- PP10 B.V. (deelname 50%).

Naast de (100%) groepsmaatschappij Rijksmuseum Holding B.V. wordt tevens de 50% deelneming PP10 B.V. in de consolidatie betrokken. Voor deze vennootschap wordt de proportionele consolidatiemethode gehanteerd. PP10 B.V. is een joint venture van het Rijksmuseum en het Van Gogh Museum waarin vanaf 1 augustus 2009 de meldkameractiviteiten van beide musea gezamenlijk worden uitgevoerd die voorheen door ieder museum zelfstandig werden verricht. Gezien de ontstaansgeschiedenis en omdat de joint-venturegedachte bij deze vennootschap zowel op het financiële vlak als op het gebied van zeggenschap en aansturing wordt gehanteerd, is voor de verantwoording in de jaarrekening gekozen voor de proportionele consolidatiemethode. Deze verwerkingswijze komt het meest tegemoet aan het wettelijk inzichtvereiste. De directie van PP10 B.V. wordt gevormd door het Hoofd Veiligheidszaken van het Rijksmuseum en de Directeur Bedrijfsvoering van het Van Gogh Museum.

Rijksmuseum Holding B.V. heeft tot doel het deelnemen in, het financieren van, het voeren van de directie of de administratie van andere ondernemingen, het verlenen van diensten en het verstrekken van adviezen aan andere ondernemingen. De directie van Rijksmuseum Holding B.V. wordt gevormd door de hoofddirecteur en de zakelijk directeur van het Rijksmuseum.

3.2. Gelieerde rechtspersonen
Stichting Het Rijksmuseum Fonds is opgericht op 8 december 1994 en heeft tot doel:
- het aantrekken, het beheren en het beleggen van gelden welke door schenkers ten bate van het Rijksmuseum te Amsterdam aan de Stichting zijn geschonken;
- het uitkeren van gelden aan het Rijksmuseum, waarbij in beginsel de ter beschikking gestelde gelden niet worden aangesproken, tenzij zulks in andere zin met schenkers is overeengekomen;
- het verlenen van steun in de meest uitgebreide zin des woords aan het Rijksmuseum.

Stichting Het Rijksmuseum Fonds heeft een zelfstandig en onafhankelijk bestuur, waardoor het Rijksmuseum geen overwegende zeggenschap heeft bij Stichting Het Rijksmuseum Fonds. Om deze reden worden de cijfers van Stichting Het Rijksmuseum Fonds niet in de cijfers van het Rijksmuseum geconsolideerd.

De jaarrekening van Stichting Het Rijksmuseum Fonds wordt opgesteld conform richtlijn 650 Fondsenwervende instellingen en is te vinden op de website van Stichting Het Rijksmuseum (www.rijksmuseum.nl/nl/organisatie/jaarverslagen).

4. Omrekening van vreemde valuta

Vorderingen, schulden en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers van afwikkeling. De uit de omrekening per balansdatum voortvloeiende koersverschillen worden opgenomen in de exploitatierekening.

5. Kunstcollectie

De collectie die bij de verzelfstandiging in 1995 middels de beheersovereenkomst in beheer is gegeven, is eigendom van de Staat der Nederlanden en is daarom niet in de balans opgenomen. De beheersovereenkomst regelt niet dat nieuwe aanwinsten na verzelfstandiging door het Rijksmuseum automatisch ook eigendom worden van de Staat. Bij de verzelfstandiging is wel de intentie (Kamerstukken bij Verzelfstandigingswet) uitgesproken dat nieuwe verwervingen worden toegevoegd aan de rijkscollectie, maar daarvoor is afzonderlijke en expliciete overdracht (bijvoorbeeld door schenking) aan en aanvaarding door de Staat vereist. Het Rijksmuseum heeft net zoals de andere verzelfstandigde Rijksmusea een volmacht verkregen om schenkingen en legaten namens de Staat te aanvaarden. De schenkingen en legaten na verzelfstandiging zijn daarmee ook eigendom van de Staat geworden. Daarnaast heeft het Rijksmuseum een volmacht verkregen om namens de Staat te verwerven. Bij aankopen van particulieren is van deze volmacht gebruikgemaakt. Voor de overige verwervingen na verzelfstandiging geldt dat deze objecten nog eigendom zijn van het Rijksmuseum. Aangezien het de intentie is om deze objecten op enig moment over te dragen aan de Staat, zijn deze objecten net als de rest van de (in beheer gegeven) collectie niet in de balans opgenomen. De collectie is niet verzekerd.

6. Gebruik van schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

7. Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

7.1. Immateriële en materiële vaste activa
De immateriële en materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming. De afschrijvingen zijn gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs. Investeringen op tijdelijke locaties worden afgeschreven over de geraamde periode van de tijdelijke huisvesting. Bij aanschaffingen in de loop van het jaar worden de afschrijvingspercentages pro rato toegepast.
De volgende afschrijvingstermijnen worden gehanteerd:

- Verbouwingen, installaties en bouwkundige voorzieningen	10–15 jaar
- Computerapparatuur en software	3–5 jaar
- Webshop	5 jaar
- Depotinrichting	25 jaar
- Meubilair en (kantoor)inrichting	5–10 jaar
- Presentatiemateriaal, verlichting en tentoonstellingsinrichting	7–15 jaar
- Beveiligings- en AV-apparatuur	3–15 jaar
- Vitrines	15–20 jaar

Voor materiële en immateriële vaste activa wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat deze activa onderhevig zijn aan bijzondere waardeverminderingen. Als dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief geschat. De realiseerbare waarde is de hoogste van de bedrijfswaarde en de opbrengstwaarde. Als het niet mogelijk is de realiseerbare waarde te schatten voor een individueel actief, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort .

7.2. Financiële instrumenten
Financiële instrumenten omvatten bij het Rijksmuseum handels- en overige vorderingen, geldmiddelen, handelsschulden en overige te betalen posten. Financiële instrumenten omvatten tevens in contracten besloten afgeleide financiële instrumenten. Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde. Na de eerste opname worden financiële instrumenten op de hierna beschreven manier gewaardeerd.

7.2.1. Afgeleide financiële instrumenten
Het Rijksmuseum kent geen afgeleide financiële instrumenten, met uitzondering van eventuele valutatermijncontracten die worden afgesloten voor de afdekking van valutarisico's die voortkomen uit transacties in andere valuta's dan euro's. Dergelijke contracten sluiten qua omvang, looptijd en eventuele andere condities direct aan op die van de transactie(s) waarvan het risico wordt afgedekt. Om deze reden wordt *hedge accounting* onder het kostprijs-hedgemodel toegepast.

7.2.2. Vorderingen
Vorderingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve-rentemethode, verminderd met bijzondere waardeverminderingsverliezen. Deze voorzieningen zijn bepaald op basis van een beoordeling van de individuele vorderingen.

7.3. Voorraden
De voorraden worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs of lagere netto-opbrengstwaarde. Hierbij wordt rekening gehouden met mogelijke incourantheid. In het onderhanden werk van de kosten van publicaties die in eigen beheer worden vervaardigd, zijn geen personeelslasten of andere vaste lasten begrepen.

7.4. Voorzieningen
De voorziening inzake jubilea-uitkeringen wordt conform RJ 271 berekend volgens de actuariële 'Projected Unit Credit Method'. De overige voorzieningen worden op nominale waarde gewaardeerd. Een voorziening wordt in de balans opgenomen wanneer er sprake is van:
- een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting die het gevolg is van een gebeurtenis in het verleden;
- waarvan een betrouwbare schatting kan worden gemaakt; en
- het waarschijnlijk is dat voor afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen nodig is.

7.5. Investeringsbijdragen
Ontvangen investeringssubsidies en bijdragen ten behoeve van de aanschaf van materiële vaste activa worden verantwoord onder de langlopende schulden onder de post investeringsbijdragen. Deze post valt vrij ten gunste van de exploitatierekening overeenkomstig de afschrijving op de met deze subsidies en bijdragen verkregen materiële vaste activa.

7.6. Handelsschulden en overige te betalen posten
Kortlopende schulden worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode.

7.7. Leasing
De Stichting kan financiële en operationele leasecontracten afsluiten. Een leaseovereenkomst waarbij de voor- en nadelen verbonden aan het eigendom van het leaseobject geheel of nagenoeg geheel door de lessee worden gedragen, wordt aangemerkt als een financiële lease. Alle andere leaseovereenkomsten classificeren als operationele leases. Bij de leaseclassificatie is de economische realiteit van de transactie bepalend en niet zozeer de juridische vorm. Classificatie van de lease vindt plaats op het tijdstip van het aangaan van de betreffende leaseovereenkomst.
Als de Stichting optreedt als lessee in een operationele lease, wordt het leaseobject niet geactiveerd. Vergoedingen die worden ontvangen als stimulering voor het afsluiten van een overeenkomst worden verwerkt als een vermindering van de leasekosten over de leaseperiode. Leasebetalingen en vergoedingen inzake operationele leases worden lineair over de leaseperiode ten laste respectievelijk ten gunste van de exploitatierekening gebracht, tenzij een andere toerekeningsystematiek meer representatief is voor het patroon van de met het leaseobject te verkrijgen voordelen .

8. Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

8.1. Kunstaankopen en bijdragen ten behoeve van kunstaankopen
De onderdelen van de subsidie, de schenkingen en overige bijdragen die bestemd zijn voor het doen van kunstaankopen worden, evenals de kunstaankopen zelf, in de exploitatierekening verantwoord. De bedragen verkregen van derden ten behoeve van kunstaankopen die ultimo boekjaar nog niet zijn besteed aan de verwerving van kunstaankopen, worden ultimo boekjaar toegevoegd aan het aankoopfonds. Bij aankoop van kunstvoorwerpen in latere jaren, vallen deze bedragen vrij ten gunste van de exploitatie. Deze mutatie in het aankoopfonds wordt separaat verantwoord in de exploitatierekening. Het aankoopfonds maakt geen deel uit van het eigen vermogen.

8.2. Pensioenen
De pensioenen zijn ondergebracht bij het Pensioenfonds Zorg en Welzijn. De door het fonds verzorgde pensioenregeling is een toegezegde pensioenregeling. De Stichting heeft geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen in het geval van een tekort bij het fonds, anders dan het voldoen van hogere toekomstige premies. Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over de periode aan het pensioenfonds verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde pensioenpremies op balansdatum niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen.

8.3. Vennootschapsbelasting
Door het besluit eind 2011 van het ministerie van OCW om geen rol meer te spelen bij de benoeming van leden van de Raad van Toezicht, wordt het Rijksmuseum formeel niet meer aangemerkt als semi-overheidslichaam en is het niet meer vrijgesteld voor de vennootschapsbelasting. Voor een nadere toelichting op dit onderwerp wordt verwezen naar de toelichting op de niet in de balans opgenomen verplichtingen.

8.4. Personeelsbeloningen
De beloningen van het personeel worden als last in de exploitatierekening verantwoord in de periode waarin de arbeidsprestatie wordt verricht en, voor zover nog niet uitbetaald, als verplichting op de balans opgenomen. Als de reeds betaalde bedragen de verschuldigde beloningen overtreffen, wordt het meerdere opgenomen als een overlopend actief voor zover er sprake zal zijn van terugbetaling door het personeel of van verrekening met toekomstige betalingen door de Stichting.

9. Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld op basis van de indirecte methode.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

I. IMMATERIËLE VASTE ACTIVA (BEDRAGEN X € 1.000)	VOORUITBETAALD OP IMMATERIËLE VASTE ACTIVA	SOFTWARE	WEBSHOP EN MEDIA	TOTAAL
Stand 1 januari				
Aanschafwaarde	820	1.243	1.042	3.105
Cumulatieve afschrijvingen	-	-706	-763	-1.469
Boekwaarde 1 januari	820	537	279	1.636
Mutaties boekjaar				
Investeringen	203	2.274	243	2.720
Afschrijvingen	-	-335	-216	-551
Aanschafwaarde desinvesteringen	-	-34	-595	-629
Cumulatieve afschrijvingen desinvesteringen	-	34	595	629
	203	1.939	27	2.169
Stand per 31 december				
Aanschafwaarde	1.023	3.483	690	5.196
Cumulatieve afschrijvingen	-	-1.007	-384	-1.391
Boekwaarde 31 december	1.023	2.476	306	3.805

In 2016 is gestart met de migratie van het ERP-systeem Microsoft Dynamics 2009 naar de nieuwe cloudversie AX 365. Dit nieuwe systeem is per 1 juli 2017 in gebruik genomen. Ten behoeve van het inzicht is in 2017 gekozen voor een andere rubricering van de (im)materiële vaste activa. De vergelijkende cijfers 2016 zijn hiervoor aangepast.

II. MATERIËLE VASTE ACTIVA (BEDRAGEN X € 1.000)	VOORUITBETAALD OP MATERIËLE VASTE ACTIVA	VERBOUWINGEN EN INSTALLATIES	INVENTARIS, APPARATUUR EN INRICHTING	HARDWARE	MUSEALE INVENTARIS	TOTAAL
Stand 1 januari						
Aanschafwaarde	1.219	40.048	12.989	5.639	22.913	82.808
Cumulatieve afschrijvingen	-	-20.936	-10.158	-3.034	-8.358	-42.486
Boekwaarde 1 januari	1.219	19.112	2.831	2.605	14.555	40.322
Mutaties boekjaar						
Investeringen	2.468	1.013	185	467	349	4.482
Afschrijvingen	-	-3.479	-729	-815	-1.753	-6.776
Aanschafwaarde desinvesteringen		-6.629	-7.873	-76	-3.343	-17.921
Cumulatieve afschrijvingen desinvesteringen	-	6.629	7.873	76	3.343	17.921
	2.468	-2.466	-544	-348	-1.404	-2.294
Stand per 31 december						
Aanschafwaarde	3.687	34.432	5.301	6.030	19.919	69.369
Cumulatieve afschrijvingen	-	-17.786	-3.014	-3.773	-6.768	-31.341
Boekwaarde 31 december	3.687	16.646	2.287	2.257	13.151	38.028

Het verloop van de (im)materiële vaste activa uitgesplitst naar investeringen in gebruikerszaken en eigenaarszaken is als volgt:

	EIGENAARS-ZAKEN	GEBRUIKERS-ZAKEN	TOTAAL
Stand 1 januari			
Aanschafwaarde	4.223	81.690	85.913
Cumulatieve afschrijvingen	-489	-43.466	-43.955
Boekwaarde 1 januari	3.734	38.224	41.958
Mutaties boekjaar			
Investeringen en overboekingen	1.117	6.085	7.202
Afschrijvingen	-306	-7.021	-7.327
Aanschafwaarde desinvesteringen	-	-18.550	-18.550
Cumulatieve afschrijvingen desinvesteringen	-	18.550	18.550
	811	-936	-125
Stand per 31 december			
Aanschafwaarde	5.340	69.225	74.565
Cumulatieve afschrijvingen	-795	-31.937	-32.732
Boekwaarde 31 december	4.545	37.288	41.833

De verzekerde waarde van de materiële vaste activa ultimo 2017 bedraagt € 80,3 miljoen.

In het kader van het nieuwe huisvestingsstelsel is het beheer en onderhoud van de (gehuurde) panden van het Rijksvastgoedbedrijf vanaf 1 januari 2017 door het Rijksmuseum overgenomen. Dit betekent ook dat het Rijksmuseum in beginsel de risico's van deze panden, als ware het de eigenaar, voor zijn rekening neemt en dat het Rijksmuseum zich afdoende moet verzekeren tegen de risico's en aansprakelijkheden die daarmee samenhangen. De (niet op de balans van het Rijksmuseum geactiveerde) panden van het Rijksvastgoedbedrijf zijn om die reden per 1 januari 2017 verzekerd op basis van een herbouwwaarde van € 327,7 miljoen.

V. VORDERINGEN (BEDRAGEN X € 1.000)	31 DECEMBER **2017**	**2016**
V.1. Debiteuren	3.372	2.667
V.2. Vorderingen op gelieerde rechtspersonen	1.838	4.027
V.3. Belastingen en sociale premies	2.795	1.711
V.4. Overige vorderingen	1.672	2.330
V.5. Overlopende activa	719	1.259
	10.396	11.994

VII. LIQUIDE MIDDELEN

Het Rijksmuseum wil direct over al zijn liquide middelen kunnen beschikken. Deposito's op de kortere termijn gaven in 2017 evenals in de voorgaande jaren minder rente dan het uitzetten van overtollige gelden op spaarrekeningen. Ultimo 2017 zijn de niet direct benodigde liquide middelen uitgezet op een aantal zakelijke spaarrekeningen van de ING Bank. De saldi van deze spaarrekeningen zijn alle zonder kosten direct opeisbaar.

Bij het ministerie van Financiën wordt een rekening-courant aangehouden in het kader van het schatkistbankieren waarbij de publieke middelen van de Stichting moeten worden aangehouden bij de schatkist. Hiervoor wordt de verhouding tussen de structurele subsidie van OCW en de eigen inkomsten aangehouden die circa 40/60 bedraagt. De rentevergoeding op kortetermijndeposito's bij de schatkist bedragen nihil. Daarom worden de publieke middelen bij de schatkist in zijn geheel aangehouden op de rekening-courant.

GROEPSVERMOGEN (BEDRAGEN X € 1.000)	STAND 1 JANUARI	RESULTAAT-BESTEMMING TOEVOEGING	RESULTAAT-BESTEMMING ONTTREKKING	STAND 31 DECEMBER
- I. Algemene reserve	8.098	1.385	-	9.483
- II.1. Bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel	4.026	-	-278	3.748
- II.2. Bestemmingsreserve herkomstonderzoek	858	-	-198	660
- II.3. Bestemmingsreserve registratieachterstanden	5.022	-	-2.077	2.945
- III.1. Bestemmingsfonds OCW 2013–2016	557	-	-557	-
- III.2. Bestemmingsfonds OCW 2017–2020	-	175	-	175
- IV. Bestemmingsfonds OCW Collectiebeheer	-	-	-	-
- V. Bestemmingsfonds voor financiering activa	13.836	-	-	13.836
Totaal groepsvermogen	32.397	1.560	-3.110	30.847

Algemene reserve

De algemene reserve is het gedeelte van het eigen vermogen waarover zonder belemmering door wettelijke of statutaire bepalingen kan worden beschikt voor het doel waarvoor het Rijksmuseum is opgericht. Deze reserve wordt aangehouden om de continuïteit van de Stichting op langere termijn te waarborgen.

Bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel

Om de financiële risico's te dekken na de opening van het hoofdgebouw en na de heropening van de tot tentoonstellingsvleugel verbouwde Philipsvleugel, is het ultimo 2012 vrijgevallen saldo van de post reizende tentoonstellingen bij de resultaatbestemming toegevoegd aan de bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel. De onttrekkingen aan deze reserve zullen plaatsvinden voor extra kosten voor zover deze niet binnen de reguliere exploitatie worden gedekt door extra opbrengsten in enig jaar. Daarom wordt deze reserve aangewend voor de extra afschrijvingslasten op de investeringen in de inrichting van het nieuwe Rijksmuseum, de investeringen in het kader van de nazorg het nieuwe Rijksmuseum, de extra investeringen in de inrichting en de verbouwing van de Philipsvleugel, voor zover deze niet gedekt worden door additionele investeringsbijdragen en ook niet zijn voorzien in de meerjarenraming. In 2017 betreft dit een bedrag van € 278.000. Ultimo 2017 bedragen de nog uit deze bestemmingsreserve te dekken extra afschrijvingslasten € 1.703.000. Dit betekent dat voor de overige financiële risico's die voortvloeien uit de opening van het hoofdgebouw en de heropening van de Philipsvleugel ultimo 2017 nog een bedrag resteert van € 2.045.000.

Bestemmingsreserve herkomstonderzoek

Bij de subsidietoekenning voor de periode 2013–2016 legde het ministerie van OCW het Rijksmuseum de verplichting op om naast de collecties schilderijen en tekeningen ook de andere deelcollecties te onderzoeken op herkomst in het kader van het museumonderzoek van de Museumvereniging (MV). Dit is een doorlopende verplichting en de door het ministerie van OCW toegezegde middelen waren niet toereikend om de kosten van dit onderzoek te kunnen dekken. Voor de verwachte kosten tot en met 2020 is in de jaren 2014 en 2015 de bestemmingsreserve herkomstonderzoek gevormd.

Bestemmingsreserve registratieachterstanden

Door het ministerie van OCW is de verplichting opgelegd om de objecten te registreren. De registratie moet voldoen aan de eisen van aanwezigheid van inventarisnummer op objecten en vermelding van standplaats en juridische status in de registratie. Het Rijksmuseum heeft een achterstand in deze registratie, met name bij de werken op papier. Voor het wegwerken van deze registratieachterstanden heeft het ministerie geen additionele middelen ter beschikking gesteld. De aan

het CC NL deelnemende partijen hebben inmiddels de kosten van de voorbereiding van de verhuizing van hun collectie toegevoegd aan het project CC NL, omdat een goed geregistreerde en gedigitaliseerde collectie een randvoorwaarde voor dit project is waarbij openheid, toegankelijkheid, duurzaamheid en samenwerking kernwaarden zijn. Het Rijksmuseum heeft daarbij aangegeven zelf voor een belangrijk deel van de dekking te zorgen voor de in totaal € 10,2 miljoen van de door het Rijksmuseum ingebrachte kosten voor dit deelproject. De in de jaren 2013 tot en met 2015 gevormde bestemmingsreserve registratieachterstanden maakt het mogelijk dat het Rijksmuseum de afspraak van de toegezegde eigen bijdrage aan het project CC NL kan nakomen.

Bestemmingsfondsen OCW

Bestemmingsfonds OCW 2013–2016 (BIS)

De Tweede Kamer heeft met het aannemen van de motie-Van Veen (Kamerstukken II, 2016–2017, 34 550 VIII, nr. 63) opgeroepen de middelen die musea gedurende de periode 2013–2016 hebben gedoteerd aan het bestemmingsfonds OCW, bij de vaststelling van de subsidie over die periode terug te vorderen en te herbestemmen. De minister van OCW heeft daaraan gehoor gegeven. De terugvordering betreft een generieke maatregel en geldt in beginsel voor alle musea in de landelijke Culturele Basisinfrastructuur (BIS). Alleen wanneer daar met het oog op financiële draagkracht van een instelling aanleiding toe bestaat, kan de minister afwijken van deze generieke maatregel. De minister zag hiervoor geen aanleiding bij het Rijksmuseum. Het resterende saldo van bestemmingsfonds OCW ad € 557.000 is daarom teruggevorderd en zal worden verrekend met de voorschotten die het Rijksmuseum in 2018 ontvangt in het kader van de vierjaarlijkse instellingssubsidie 2017–2020. De korting op de subsidie 2013–2016 is in het resultaat verwerkt als een negatieve correctie op de subsidie 2013–2016 en wordt bij resultaatbestemming onttrokken aan het bestemmingsfonds OCW 2013–2016 (BIS).

Bestemmingsfonds OCW 2017–2020 (BIS) en bestemmingsfonds OCW Collectiebeheer

Met ingang van 2017 is de nieuwe Erfgoedwet van kracht. In de Erfgoedwet worden de taken voor het beheer en behoud van de panden en de collectie structureel bekostigd. Naast de structurele subsidie voor huisvesting en collectiebeheer ontvangt het Rijksmuseum een subsidie voor publieks- en overige activiteiten (BIS). Instellingen die zowel een subsidie voor publieksactiviteiten (BIS) als voor collectiebeheer ontvangen rekenen het positieve exploitatieresultaat toe aan een bestemmingsfonds OCW (2017–2020 BIS) en een bestemmingsfonds OCW Collectiebeheer. In de categoriale en functionele exploitatierekening (model IIc) worden alle baten en lasten toegerekend naar de functies publieksactiviteiten en collectiebeheer en hiermee wordt per museale functie het exploitatieresultaat bepaald. Voor de definitieve resultaatbepaling op een museale functie geldt echter ook dat een niet-besteed deel van de subsidie Collectiebeheer (een overschot) kan worden ingezet voor (een tekort in) de Publieksactiviteiten. Het omgekeerde is eveneens van toepassing: een niet-besteed deel (een overschot) van de subsidie voor Publieksactiviteiten kan worden ingezet voort (een tekort in) de Collectiefunctie. Hierbij geldt dat een overschot in de ene functie tot maximaal het tekort in de andere functie kan worden ingezet voor de andere functie. Dit moet worden toegelicht in de categoriale en functionele exploitatierekening (model IIc).

Indien er sprake is van een exploitatietekort, kan dit worden onttrokken vanuit het bestemmingsfonds OCW, via de resultaatbestemming. Een eventueel exploitatietekort dat niet volledig uit het bestemmingsfonds OCW kan worden gedekt, dient te worden opgevangen uit algemene (bestemmings)reserves.

Over het restant van het bestemmingsfonds OCW Collectiebeheer wordt jaarlijks, bij de vaststelling van de subsidie, een besluit genomen. De berekeningswijze aan het bestemmingsfonds OCW Collectiebeheer is als volgt:

Dotatie bestemmingsfonds OCW Collectiebeheer = (OCW subsidie collectiebeheer/totale baten collectiebeheer) x exploitatieresultaat collectiebeheer.

Over de bestemming van de middelen in het bestemmingsfonds OCW 2017–2020 (BIS) die aan het einde van de vierjaarlijkse periode resteren, zal bij de vaststelling van de subsidie van de betreffende subsidieperiode een beslissing worden genomen. In de jaarrekening die betrekking heeft op het laatste jaar van de vierjaarlijkse periode kan anticiperend op dat besluit niet reeds een bestemming worden gegeven aan een resterend saldo. De berekeningswijze aan het bestemmingsfonds OCW 2017–2020 (BIS) is als volgt:

Dotatie bestemmingsfonds OCW 2017–2020 (BIS) = (OCW subsidie BIS/totale baten publieksactiviteiten en overige activiteiten en algemeen beheer) x (exploitatieresultaat publieksactiviteiten en overige activiteiten + exploitatieresultaat algemeen beheer).

Voor de berekening van de toevoegingen en de onttrekkingen aan deze bestemmingsfondsen wordt verwezen naar de toelichting op de resultaatverdeling elders in dit verslag.

Bestemmingsfonds voor financiering van activa

Bestemmingsfonds voor financiering van activa

Onderdeel van het project 'Het nieuwe Rijksmuseum' waren de inrichtingskosten van het hoofdgebouw. De totale kosten hiervan bedroegen circa € 40 miljoen, die deels zijn gerealiseerd door het Rijksmuseum zelf en deels zijn meegenomen in het bouwproject 'Het nieuwe Rijksmuseum'. Binnen het financiële kader van dat project was vastgelegd dat het Rijksmuseum hiervan € 27 miljoen zelf bijdraagt. De resterende bijdrage van € 13 miljoen werd door het project ter beschikking gesteld. Omdat een van de randvoorwaarden van het project was dat er sprake moest zijn van een sluitende exploitatie, is in samenspraak met de Financiële Adviesgroep van het project besloten om de bijdrage vanuit het project voor de inrichtingskosten ter beschikking te stellen in de vorm van een financieringsbijdrage. Door het ter beschikking stellen van deze financieringsbijdrage is het Rijksmuseum in staat de initiële investering te financieren en tevens de financiering van de toekomstige vervangingen daarvan veilig te stellen, omdat hierdoor wordt gewaarborgd dat op (middel)lange termijn voldoende liquide middelen beschikbaar blijven voor de vervanging van de inrichting. Zonder de vorming van dit bestemmingsfonds kunnen liquiditeitstekorten ontstaan, waardoor de toekomstige vervanging van de inrichtingsinvesteringen van het nieuwe Rijksmuseum onder druk komt te staan.

VI. AANKOOPFONDS (BEDRAGEN X € 1.000)	31 DECEMBER 2017		31 DECEMBER 2016		
Stand 1 januari		339			371
Bij: Ontvangen bijdragen					
- BankGiro Loterij	280		2.500		
- Sponsoring Baker McKenzie en PON	127		293		
- Overige bijdragen en schenkingen	2.003		3.689		
		2.410		6.482	
Af: Kunstaankopen					
- Aankoop kunstvoorwerpen	-2.505		-6.642		
- Eigen middelen	198		128		
		-2.307		-6.514	
Mutatie aankoopfonds		103			-32
Stand per 31 december		442			339

VOORZIENINGEN (BEDRAGEN X € 1.000)	31 DECEMBER 2017	2016
- VII. Voorzieningen groot onderhoud gebouwen en installaties	714	-
- VIII. Overige voorzieningen	878	883
	1.592	883

VII. VOORZIENINGEN GROOT ONDERHOUD GEBOUWEN EN INSTALLATIES (BEDRAGEN X € 1.000)	STAND 1 JAN.	DOTATIE BOEKJAAR	AANGEWEND IN BOEKJAAR	VRIJVAL T.G.V. RESULTAAT	STAND 31 DEC.
Voorziening groot onderhoud gebouwen en installaties eigenaarszaken	-	1.382	-869	-	513
Voorziening groot onderhoud gebouwen en installaties gebruikerszaken	-	1.223	-1.022	-	201
	-	2.605	-1.891	-	714

Voorziening groot onderhoud gebouwen en installaties
Voor de verwachte kosten van periodiek groot onderhoud aan panden, installaties e.d. wordt een voorziening groot onderhoud gebouwen en installaties gevormd. Een en ander op basis van het geschatte bedrag van het groot onderhoud en de periode tussen de werkzaamheden voor groot onderhoud. De raming en de frequentie van deze kosten zijn gebaseerd op het ultimo 2015 opgestelde meerjarenonderhoudsplan dat in het kader van de voorbereiding op het nieuwe huisvestingsstelsel vóór 1 november 2015 ter beoordeling moest worden voorgelegd aan het ministerie van OCW. De uitgaven van groot onderhoud worden verwerkt ten laste van de onderhoudsvoorziening. Bij de voorziening groot onderhoud gebouwen en installaties wordt onderscheid gemaakt in de kosten van de eigenaar en de gebruiker.

VIII. OVERIGE VOORZIENINGEN (BEDRAGEN X € 1.000)	STAND 1 JANUARI	DOTATIE BOEKJAAR	AANGEWEND IN BOEKJAAR	VRIJVAL T.G.V. RESULTAAT	STAND 31 DECEMBER
Wachtgelden	37	-	-15	-	22
Jubilea-uitkeringen	478	76	-26	-36	492
Langdurig zieken	368	732	-724	-12	364
	883	808	-765	-48	878

Wachtgelden

Deze voorziening betreft de geschatte verplichtingen voor wachtgelduitkeringen. Deze voorziening heeft een kortlopend karakter en is gewaardeerd op nominale waarde.

Jubilea-uitkeringen

De verplichting inzake jubilea-uitkeringen is berekend volgens de actuariële methode Projected Unit Credit Method. Bij deze actuariële berekening wordt rekening gehouden met geaggregeerde blijfkansen waarin onder meer zijn begrepen de sterfte-, arbeidsongeschiktheid- en vertrekkansen. Deze kansen zijn afhankelijk van leeftijd en geslacht. Voor de indexering van de verplichting is uitgegaan van 2,0%, bestaande uit een algemene loonontwikkeling van 1,5% en een carrièreontwikkeling van 0,5%. De verplichtingen zijn contant gemaakt op basis van de rentetermijnstructuur ultimo boekjaar.

Langdurig zieken

Voor op balansdatum bestaande verplichtingen tot het in de toekomst doorbetalen van beloningen aan personeelsleden die op balansdatum naar verwachting blijvend geheel of gedeeltelijk niet in staat zijn om werkzaamheden te verrichten door ziekte of arbeidsongeschiktheid, is een voorziening opgenomen. De voorziening wordt opgenomen voor personeelsleden die op balansdatum dertien weken of langer ziek zijn. De hoogte van de voorziening wordt bepaald op basis van de verwachte kosten van de verplichting van doorbetaling van beloningen aan deze langdurig zieken die voor rekening komen van de werkgever.

IX. LANGLOPENDE SCHULDEN (BEDRAGEN X € 1.000)	31 DECEMBER 2017	2016
- IX.1. Investeringsbijdragen	22.478	26.094
- IX.2. Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW	1.591	-
	24.069	26.094

IX.1. INVESTERINGSBIJDRAGEN (BEDRAGEN X € 1.000)	STAND 1 JAN.	ONTVANGEN BIJDRAGEN	UIT SUBSIDIE HUISVESTING	OVERGEBOEKT NAAR CC NL OF HUISVESTING OCW	VRIJVAL T.G.V. RESULTAAT	STAND 31 DEC.
Inrichting het nieuwe Rijksmuseum	19.937	-	-	-	-2.411	17.526
Brandveiligheidsvoorzieningen Lelystad: bijdrage OCW	2.061	-	-	-2.057	-4	-
Investeringssubsidies huisvesting OCW: eigenaarszaken	1.699	-	1.117	-	-150	2.666
Investeringsbijdragen OCW: overig	267	-	-	-	-45	222
Overige investeringsbijdragen	2.130	490	-	-	-556	2.064
	26.094	490	1.117	-2.057	-3.166	22.478

Van bovengenoemde schuld heeft een bedrag van € 9,8 miljoen (2016: € 11,1 miljoen) een resterende looptijd langer dan 5 jaar. Het kortlopende deel van de investeringsbijdragen bedraagt € 3,1 miljoen (2016: eveneens € 3,1 miljoen).

Inrichting het nieuwe Rijksmuseum

De investeringsbijdragen voor de inrichting van het nieuwe Rijksmuseum betreffen de bijdragen van founder Philips en hoofdsponsors BankGiro Loterij en ING. Deze post valt vanaf het moment van ingebruikname van de inrichting van het nieuwe Rijksmuseum vrij ten gunste van het resultaat conform de afschrijving op de inrichting.

Brandveiligheidsvoorzieningen Lelystad

Om de veiligheid in het depot in Lelystad op een bij de collectie behorend niveau te brengen, heeft het ministerie van OCW extra middelen ter beschikking gesteld in de vorm van een eenmalige bijdrage van € 1,6 miljoen en een structurele bijdrage per 1 juli 2010 van € 0,4 miljoen op jaarbasis. Deze middelen zijn tot het moment van ingebruikname van de investeringen opgenomen als investeringsbijdrage en vanaf het moment van ingebruikname vallen deze middelen vrij ten gunste van het resultaat conform de afschrijvingstermijn van de betreffende investeringen. Ultimo 2016 zijn deze investeringen geheel afgeschreven en resteert er een bedrag van € 2,1 miljoen. Hiervan wordt € 1,5 miljoen toegevoegd aan de benodigde middelen voor de dekking van de eenmalige kosten van het project CC NL (toekomstig depot in Amersfoort dat wordt gerealiseerd met de partners NOM, RCE en PHL). De overige € 0,6 miljoen is toegevoegd aan de (langlopende) schuld 'Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW'.

Investeringssubsidies huisvesting OCW voor eigenaarszaken

Conform de bepalingen van het nieuwe Handboek verantwoording cultuursubsidies (subsidieperiode 2017–2020) wordt met ingang van 1 januari 2017 voor investeringen in de zogenaamde eigenaarszaken uit de subsidie huisvesting OCW een investeringssubsidie OCW opgenomen onder de langlopende schulden. Deze investeringssubsidie OCW valt vrij ten gunst van de exploitatierekening huisvesting, gelijklopend met de afschrijvingstermijn van de betreffende investering in eigenaarszaken. De investeringssubsidies OCW voor eigenaarszaken die reeds in voorgaande jaren zijn gevormd zijn hieraan toegevoegd. Deze laatste betreffen investeringssubsidies (ter gedeeltelijke dekking van de kosten) voor de verbouwing van de Philipsvleugel, de hemelwaterafvoer van het Ateliergebouw en het eigenaarsdeel van de verbouwingskosten van de Jan Luijkenstraat en het kantoor Zuiderbad.

Investeringssubsidies OCW voor gebruikerszaken

Dit betreft investeringssubsidies OCW verkregen voor investeringen in gebruikerszaken zoals de inrichting van de Philipsvleugel en het gebruikersdeel van de verbouwingskosten van de Jan Luijkenstraat en het kantoor Zuiderbad. Deze investeringsbijdragen vallen vrij ten gunste van het resultaat vanaf het moment van ingebruikname van de betreffende investeringen conform de hiervoor gehanteerde afschrijvingstermijnen.

Overige investeringsbijdragen

Dit betreft ontvangen investeringsbijdragen van overige schenkers, subsidiënten en sponsoren voor investeringen in activa. Deze investeringsbijdragen vallen vrij ten gunste van het resultaat vanaf het moment van ingebruikname van de betreffende investeringen conform de hiervoor gehanteerde afschrijvingstermijnen.

IX.2. NOG TE BESTEDEN HUISVESTINGSSUBSIDIE OCW
(BEDRAGEN X € 1.000)

Het verloop van de post 'Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW' is als volgt:

Stand 1 januari			**-**
Subsidie OCW huisvesting (brief d.d. 7-9-2017, kenmerk 1222701)		19.176	
Onttrekkingen wegens investeringen (onder investeringssubsidie OCW)		-1.117	
Onttrekkingen (eigenaarslasten)		**-16.148**	
- Rente, aflossingen en opslagen RVB	-11.715		
- Huren niet-RVB-panden	-1.486		
- Loonkosten eigen organisatie beheer en behoud	-634		
- Verzekeringen	-122		
- Afschrijvingen op investeringen eigenaarszaken	-306		
- Kosten dagelijks onderhoud (storingen)	-228		
- Kosten groot onderhoud (dotatie voorziening onderhoud)	-1.382		
- Advieskosten en inspecties	-39		
- Overige kosten (incidenteel CC NL en overhead organisatie)	-236		
Toevoegingen (baten)		**1.264**	
- Vrijval investeringssubsidie OCW	150		
- Sponsoring	71		
- Uit bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel	5		
- Dienstverleningsovereenkomsten	1.038		
Saldo huisvestingsubsidie (subsidie OCW-ontrekkingen + toevoegingen)		**3.175**	
Besteed aan publieksactiviteiten of andere activiteiten		**-575**	
Onttrekking servicekosten bedrijfsinstallaties	-307		
Onttrekking servicekosten Ateliergebouw	-268		
Niet-besteed deel subsidie huisvesting OCW boekjaar			**2.600**
Toegevoegd restant Egalisatie brandveiligheidsvoorzieningen Lelystad (zie hiervoor p. 281)			557
Toegevoegd brandveiligheid Bureau			100
Mutatie kortlopend deel: begrote investeringen eigenaarszaken volgend boekjaar			-1.666
Stand per 31 december			**1.591**

Het saldo van deze post wordt in de komende jaren aangewend voor (vervangings)investeringen in eigenaarzaken.

X. KORTLOPENDE SCHULDEN (BEDRAGEN X € 1.000)	31 DECEMBER **2017**	 **2016**
X.1. Belastingen en sociale premies	2.383	1.411
X.2. Pensioenpremies	49	223
X.3. Crediteuren	3.708	3.409
X.4. Overige schulden	2.349	431
X.5. Overlopende passiva	14.685	8.089
	23.174	13.563

Risico's van financiële instrumenten

Het Rijksmuseum maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van uiteenlopende financiële instrumenten die de Stichting blootstellen aan kredietrisico, renterisico en kasstroomrisico en liquiditeitsrisico. Om deze risico's te beheersen heeft de Raad van Toezicht van de Stichting een Treasury-statuut vastgesteld waarin het financieringsbeleid is vastgelegd. Daarnaast beschikt de Stichting over liquiditeits- en investeringsbegrotingen die zijn goedgekeurd door de Raad van Toezicht.

Kredietrisico
Het Rijksmuseum loopt kredietrisico over debiteuren en overige vorderingen. Het kredietrisico is geconcentreerd bij een beperkt aantal tegenpartijen.

Renterisico
Het Rijksmuseum heeft ultimo 2017 een bedrag van € 24,1 miljoen opgenomen op de balans inzake langlopende schulden. Dit betreft een bedrag van € 22,5 miljoen inzake investeringsbijdragen en € 1,6 miljoen inzake nog te besteden huisvestingssubsidie OCW. De post investeringsbijdragen betreft in zijn geheel door sponsoren en schenkers verstrekte investeringsbijdragen voor investeringen in materiële vaste activa waarover geen rente verschuldigd is. Deze investeringsbijdragen vallen vrij ten gunste van het resultaat conform de afschrijvingen op de materiële vaste activa die hiermee zijn gefinancierd. Over de post nog te besteden huisvestingssubsidie OCW is eveneens geen rente verschuldigd.

Kasstroom- en liquiditeitsrisico
Het Rijksmuseum bewaakt de liquiditeitspositie door middel van opvolgende liquiditeitsbegrotingen. De directie ziet erop toe dat steeds voldoende liquiditeiten beschikbaar zijn om aan de verplichtingen van de Stichting te kunnen voldoen.

Valutarisico
Het Rijksmuseum loopt valutarisico over transacties die worden uitgevoerd in vreemde valuta. Dit betreft voornamelijk kunstaankopen. Voor de afdekking van de valutarisico's, zie de toelichting op het treasurybeleid.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Huurverplichtingen
In het kader van het nieuwe huisvestingsstelsel zijn de diverse huurovereenkomsten die het Rijksmuseum was aangegaan met het RVB per 31 december 2016 opgezegd en zijn voor de panden die in eigendom zijn van het RVB per 1 januari 2017 nieuwe huurovereenkomsten aangegaan voor een periode van vijf jaar. De jaarlijkse huur van deze panden bedraagt € 11,6 miljoen. Voor de panden die niet in eigendom waren van het RVB maar die tot 31 december 2016 via het RVB werden gehuurd, heeft het Rijksmuseum de huurovereenkomsten met de eigenaren overgenomen van het RVB. Dit betreft het depot in Lelystad en het Bureau op de Hobbemastraat 20. De jaarhuur van deze panden bedraagt € 1,0 miljoen. Ten behoeve van onder meer de meldkameractiviteiten is door het Rijksmuseum het pand Paulus Potterstraat 10 gehuurd. De jaarhuur hiervan bedraagt € 0,3 miljoen. Voor extra kantoorruimte is een deel van het Zuiderbad aangehuurd. De jaarhuur hiervan bedraagt € 0,1 miljoen. De totale hieruit voortvloeiende jaarlijkse huurverplichting ultimo 2017 van € 13,0 miljoen uitgesplitst naar datum afloop contract is onderstaand weergegeven:

HUURVERPLICHTING

(bedragen x € 1.000)	JAARVERPLICHTING	DATUM AFLOOP CONTRACT
	457	31-12-2019
	11.586	31-12-2021
	40	28-2-2025
	348	31-12-2029
	532	31-12-2033
	12.964	

Bankgarantie
Inzake het pand Paulus Potterstraat 10 heeft het Rijksmuseum een bankgarantie afgegeven van € 0,1 miljoen aan de verhuurder Montecorona Properties B.V.

Huurkorting/investeringsbijdrage
De verhuurder van het pand Hobbemastraat 20 heeft een huurkorting/investeringsbijdrage verleend van € 1,3 miljoen. Het Rijksmuseum dient hiervoor in een leidraad vastgelegde werkzaamheden in het gehuurde pand uit te voeren. Deze werkzaamheden worden in 2018 uitgevoerd.

Pensioenfonds Zorg en Welzijn (PFZW)
PFZW wordt gekwalificeerd als een bedrijfstakpensioenfonds in de zin van IAS 19 en RJ 271. Voor de aangesloten ondernemingen geldt dat er geen andere verplichting bestaat bij een tekort dan het accepteren van een hogere bijdrage. Net als bij veel andere (grote) pensioenfondsen in Nederland staat de dekkingsgraad van PFZW onder druk door de aanhoudend lage rente. In 2017 was er sprake van een licht herstel van de financiële positie. Ultimo 2017 bedraagt de beleidsdekkingsgraad van PFZW 98,6% (ultimo 2016: 90,1%) en bedraagt de actuele dekkingsgraad 101,1% (ultimo 2016: 95,3%). Door het verbeteren van de financiële positie van PFZW hoeven de pensioenen in 2018 niet te worden gekort. Verhoging van de pensioenen in 2018 en de jaren daarna is echter ook niet mogelijk. De pensioenen in 2018 zullen daarom niet meegroeien met de loongroei in de sector. De premie voor het ouderdomspensioen is door PFZW voor 2018 gehandhaafd op de premie van 23,5%.

Leenfaciliteit in 2018
Voor de investering van het nieuwe collectiedepot CC NL van € 63,7 miljoen heeft het Rijksmuseum in januari 2018 een annuïtaire leenfaciliteit via schatkistbankieren afgesloten voor € 63 miljoen met een looptijd van dertig jaar. De opname van de eerste tranche vindt plaats op 9 april 2018. De rente bedraagt 1,14%. De eerste aflossing gaat in per 1 januari 2021. OCW heeft zich garant gesteld voor de rente- en aflossingsverplichting. Voorwaarde is dat het Rijksmuseum zijn publieke middelen aanhoudt bij het ministerie van Financiën. Het is de verantwoordelijkheid van het Rijksmuseum zelf de private middelen te scheiden van de publieke middelen en deze buiten

het schatkistbankieren te houden. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij de eigen-inkomstennorm zoals OCW deze hanteert naar structurele subsidie-inkomsten (publiek) versus eigen inkomsten (privaat). Deze verhouding (publiek/privaat) is circa 40/60.

Horizontaal toezicht
Op 25 juni 2009 heeft het Rijksmuseum een handhavingsconvenant inzake horizontaal toezicht (HT) afgesloten met de Belastingdienst Amsterdam. In het kader van dit convenant is het Rijksmuseum vervolgens begonnen met het bouwen en implementeren van een Tax Control Framework (TCF), wat leidde tot het fiscaal handboek dat in 2015 is uitgebracht. Tevens vond in 2016 een boekencontrole plaats over het boekjaar 2015 naar de aanvaardbaarheid van de aangiften omzetbelasting en loonheffingen van Stichting Het Rijksmuseum en PP10 B.V. Dit onderzoek is begin 2017 afgerond en leidde tot een naheffing van € 5.610 bij Stichting Het Rijksmuseum. De aangiften bij PP10 B.V. werden akkoord bevonden. In het kader van het convenant is er regelmatig overleg met de Belastingdienst over verschillende fiscale onderwerpen. Momenteel lopen twee belangrijke discussies met de Belastingdienst.

1. Vennootschapsbelasting
Eind 2011 is door het ministerie van OCW besloten om geen rol meer te spelen bij de benoeming van leden van de Raad van Toezicht. Naar aanleiding van dit besluit heeft het Rijksmuseum op 12 mei 2012 de statuten aangepast waardoor het Rijksmuseum vanaf dat moment formeel niet meer wordt aangemerkt als semi-overheidslichaam en niet meer vrijgesteld is voor de vennootschapsbelasting. Tevens is deze in de wet opgenomen vrijstelling inmiddels met ingang van 1 januari 2016 geschrapt.

Omdat de vrijstelling niet meer geldt, is het overleg met de Belastingdienst gestart over de vennootschapsbelastingpositie van het Rijksmuseum waarbij het Rijksmuseum zich op het principiële standpunt heeft gesteld dat de museale activiteiten niet vennootschapsbelastingplichtig zijn omdat er sprake is van een grote formele en financiële betrokkenheid vanuit de overheid.

Er is intensief overleg geweest met de Belastingdienst over de vennootschapsbelastingpositie van het Rijksmuseum, waarbij uiteindelijk getracht is te komen tot een praktische oplossing voor deze discussie waarbij het Rijksmuseum wel zijn principiële standpunt overeind blijft houden. Belangrijke bespreekpunten waren de belastbaarheid van subsidies, de bijdragen van de BankGiro Loterij en de schenkingen en bijdragen van fondsen, bedrijven en particulieren. Daarnaast is er veel gesproken over de fiscale verwerking van de kunstaankopen die werd bemoeilijkt door de btw-problematiek bij overdracht aan de Staat (zie punt 2. Btw op kunstaankopen).

In juli 2016 is een vaststellingsovereenkomst getekend waarin de afspraken zijn vastgelegd. De vaststellingsovereenkomst geldt tot en met 2019. Het Rijksmuseum heeft over de jaren 2012 tot en met 2015 aangifte vennootschapsbelasting gedaan op basis van deze afspraken. Alle aangiften hebben geleid tot een negatief fiscaal resultaat.

2. Btw op kunstaankopen
Bij de nulmeting over 2009 in het kader van de horizontaal-toezichtrelatie met de Belastingdienst kwam als openstaand punt naar voren de vooraftrek van btw bij kunstaankopen. De Belastingdienst stelde zich op het standpunt dat de vooraftrek van btw niet terecht was bij kunstaankopen die vervolgens om niet werden doorgestoten aan de Staat. Gedurende deze discussie werd echter duidelijk dat sinds de verzelfstandiging er geen formele aanvaarding van de eigendom van de aangekochte kunstvoorwerpen door de Staat had plaatsgevonden. Met het ministerie van OCW is regelmatig overleg geweest omtrent dit dossier. Een oplossing met een minimale btw-last is vooralsnog niet gevonden. Sinds begin 2015 zijn er geen nieuwe ontwikkelingen, en het dossier is door het ministerie van OCW voorlopig terzijde gelegd.

Niet in de balans opgenomen activa

Subsidie
Met ingang van 1 januari 2017 is sprake van een nieuwe opzet van de bekostiging. De subsidie bestaat voortaan uit een (jaarlijks toe te kennen) meerjarige beheersubsidie in het kader van de Erfgoedwet (voor 2018 € 28,0 miljoen, bestaande uit € 19,2 miljoen voor huisvesting en € 8,8 miljoen voor collectiebeheer) en een vierjaarlijkse instellingssubsidie in het kader van de culturele basisinfrastructuur (voor 2018 € 6,7 miljoen). Ten opzichte van de voorgaande subsidieperiode 2013–2016 heeft een korting plaatsgevonden van € 0,4 miljoen per jaar op de vierjaarlijkse instellingssubsidie 2017–2020.

Compensabele verliezen
Voor beschikbare voorwaartse verliescompensatie wordt een latente belastingvordering opgenomen, maar uitsluitend voor zover het waarschijnlijk is dat er in de toekomst fiscale winsten beschikbaar zullen zijn voor verrekening respectievelijk compensatie. Gezien de aard van de activiteiten van het museum is de verwachting dat in de komende jaren geen fiscaal positief resultaat zal worden behaald. Derhalve zijn de fiscaal compensabele verliezen niet gewaardeerd. De voorwaartse verliescompensatie tot en met het boekjaar 2017 die niet tot waardering is gebracht, bedraagt circa € 5,7 miljoen.

Transacties met verbonden partijen

Van transacties met verbonden partijen is sprake wanneer een relatie bestaat tussen de Stichting en een natuurlijk persoon of entiteit die verbonden is met de Stichting. Dit betreffen onder meer de relaties tussen de Stichting en haar deelnemingen, de bestuurders en de functionarissen op sleutelposities. Onder transacties wordt verstaan een overdracht van middelen, diensten of verplichtingen, ongeacht of er een bedrag in rekening is gebracht. Stichting Het Rijksmuseum Fonds levert bijdragen ten behoeve van kunstaankopen en overige (project)bijdragen. Er hebben zich geen transacties met verbonden partijen voorgedaan op niet-zakelijke grondslag.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum die van invloed zijn op de jaarrekening.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE CATEGORIALE EXPLOITATIEREKENING

	(BEDRAGEN X € 1.000)	2017 UITKOMST	2017 BEGROOT	2016 UITKOMST
	BATEN			
	Eigen inkomsten			
1.	**Publieksinkomsten binnenland (2+3)**	**32.877**	**31.217**	**33.325**
2.	Kaartverkoop	24.319	22.499	24.533
3.	**Overige publieksinkomsten**	**8.558**	**8.718**	**8.792**
	3.1. Museumwinkels	4.034	4.000	4.241
	3.1.a Groothandel	296	140	163
	3.2. Webshop	150	350	109
	3.3. Horeca	1.447	1.505	1.598
	3.4. Gebruik museale ruimtes	22	250	121
	3.5. Multimedia Tours	799	678	725
	3.6. Educatieve producten en rondleidingen	1.010	1.045	1.048
	3.7. Vrienden	620	600	652
	3.8. Rijksclub	180	150	135
4.	Publieksinkomsten buitenland	589	650	249
5.	**Totaal publieksinkomsten (1+4)**	**33.466**	**31.867**	**33.574**
6.	**Sponsorinkomsten**	**5.023**	**4.971**	**5.471**
8.	Overige directe inkomsten	**83**	**48**	**75**
	8.1. Beeld	63	25	53
	8.2. Publicaties	20	23	22
9.	**Totaal overige directe inkomsten (6+8)**	**5.106**	**5.019**	**5.546**
10.	**Totaal Directe inkomsten (5+9)**	**38.572**	**36.886**	**39.120**
11.	Indirecte inkomsten	**3.494**	**3.555**	**3.590**
	11.1 Dienstverleningsovereenkomsten	2.288	2.268	2.238
	11.2. Doorberekende kosten	1.206	1.287	1.352
12.	Private middelen – particulieren incl. vriendenverenigingen	4.896	3.201	4.389
13.	Private middelen – bedrijven	357	-	421
14.	Private middelen – private fondsen	1.022	840	2.434
15.	Private middelen – goededoelenloterijen	1.880	4.129	4.407
16.	**Totaal bijdragen uit private middelen (12+13+14+15)**	**8.155**	**8.170**	**11.651**
17.	**Totaal eigen inkomsten (10+11+16)**	**50.221**	**48.611**	**54.361**
18.	**Baten in natura**	**813**	**1.107**	**817**
	Subsidies			
19.	**Totaal structureel OCW (20+21+22)**	**30.603**	**30.897**	**33.942**
20.	OCW: Regeling specifiek cultuurbeleid (publieksactiviteiten)	6.192	6.622	15.616
21.	OCW: Erfgoedwet onderdeel huisvesting	15.609	15.640	18.326
22.	OCW: Erfgoedwet onderdeel collectiebeheer	8.802	8.635	-
26.	**Totaal structurele publieke subsidie overig**	**-**	**-**	**-**
27.	**Totale structurele subsidies (19+26)**	**30.603**	**30.897**	**33.942**
28.	Incidentele publieke subsidies	472	339	723
29.	**Totale subsidies (27+28)**	**31.075**	**31.236**	**34.665**
	TOTALE BATEN (17+18+29)	**82.109**	**80.954**	**89.843**

	(BEDRAGEN X € 1.000)	2017 UITKOMST	2017 BEGROOT	2016 UITKOMST
	LASTEN			
1.	**Personeelslasten**	**34.920**	**34.466**	**33.469**
	1.1. Lonen en salarissen	26.898	26.089	25.383
	1.2. Sociale lasten	4.166	4.154	4.196
	1.3. Pensioenlasten	2.525	2.400	2.405
	1.4 Inhuur derden/uitzendkrachten	1.331	1.823	1.485
2.	**Huisvestingslasten**	**18.713**	**18.648**	**23.705**
	2.1. Rente, aflossingen en opslagen RVB	11.715	11.251	19.328
	2.2. Huren niet-RVB	1.486	1.457	486
	2.3. Dotatie voorziening groot onderhoud eigenaarszaken	1.382	1.382	-
	2.4. Dotatie voorziening groot onderhoud gebruikerszaken	1.223	1.223	1.323
	2.5. Dagelijks onderhoud (Storingen) eigenaarszaken	228	691	-
	2.6. Dagelijks onderhoud (Storingen) gebruikerszaken	356	329	177
	2.7. Overige huisvestingslasten energie	1.138	1.210	1.120
	2.8. Overige huisvestingslasten schoonmaak	1.185	1.105	1.271
3.	**Afschrijvingen**	**7.327**	**7.645**	**7.853**
4.	**Aankopen**	**2.505**	**3.402**	**6.642**
5.	**Overige lasten**	**20.093**	**19.968**	**21.750**
	5.1. Directie	360	264	256
	5.2. Directiesecretariaat en verzekeringen	767	666	570
	5.3. Communicatie & Marketing	1.528	1.422	1.651
	5.4. Development	672	508	690
	5.5. Research Services	555	610	463
	5.6. Bureau Collecties	607	402	419
	5.7. Conservering & Restauratie	449	456	468
	5.8. Beeldende Kunst	335	412	215
	5.9. Geschiedenis	49	85	76
	5.10. Rijksprentenkabinet	94	87	98
	5.11. Fellowships	47	37	81
	5.12. Tentoonstellingen	3.245	3.816	4.347
	5.13. Publicaties	709	773	1.680
	5.14. Publiek & Educatie	2.713	2.912	2.862
	5.15. Veiligheidszaken	466	335	421
	5.16. Financiële Zaken	628	523	427
	5.17. Automatisering	2.271	2.092	2.395
	5.18. Facilitair Bedrijf	1.158	1.180	1.060
	5.19. Commerciële Zaken	2.367	2.238	2.492
	5.20. Personeel & Organisatie	911	775	872
	5.21. PP10	75	75	89
	5.23. CC NL	87	300	118
	TOTALE LASTEN (1+2+3+4+5)	**83.558**	**84.129**	**93.419**
6.	**Saldo uit gewone bedrijfsvoering (Totale Baten – Totale Lasten)**	**-1.449**	**-3.175**	**-3.576**
7.	Saldo rentebaten/-lasten	-	5	26
	7.1. Rentebaten	10	10	33
	7.2. Rentelasten	-10	-5	-7
8.	Mutatie aankoopfonds	-103	-	32
9.	Vennootschapsbelasting	2	-	-6
	EXPLOITATIERESULTAAT (6+7+8+9)	**-1.550**	**-3.170**	**-3.524**

OVERIGE GEGEVENS

BEZOLDIGING

Het gemiddelde aantal personeelsleden in 2017 op fulltime basis bedroeg 614 (2016: 607). De totale bezoldiging, inclusief pensioenlasten maar exclusief sociale lasten, van de drie directieleden in 2017 bedroeg € 495.993 (2016: € 487.194, inclusief € 121.074 voor de per 14 juli 2016 vertrokken hoofddirecteur W.M.J. Pijbes). De bezoldiging aan de leden van de Raad van Toezicht in 2017 bedroeg nihil (2016: eveneens nihil).

Op 1 januari 2013 is de 'Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector' (WNT) in werking getreden. De WNT regelt de normering van de topinkomens in de publieke en semipublieke sector. Op grond van de WNT moeten de inkomens van alle topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector openbaar worden gemaakt, evenals de inkomens van medewerkers met een inkomen boven de wettelijke norm. Het voor Stichting Het Rijksmuseum toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2017 € 181.000. Het algemeen bezoldigingsmaximum is van toepassing.

De WNT-norm is in 2015 verlaagd. De WNT kent een overgangsbepaling, waarvan het Rijksmuseum gebruikmaakt. De overgangsbepaling biedt ruimte om tot en met 2018 de bezoldiging te handhaven. Zie onderstaand de bezoldiging van de topfunctionarissen in 2017 en een beknopte toelichting. Naast de topfunctionarissen waren er geen andere medewerkers met een inkomen boven de wettelijke norm.

bedragen x € 1 **Functie**	DIBBITS, T.D.W. HOOFDDIRECTEUR	CREBOLDER, H.S.C. DIRECTEUR DEVELOPMENT & MEDIA	GINKEL, K.E. VAN ZAKELIJK DIRECTEUR
Aanvang en einde functievervulling 2017	01/01 – 31/12	01/04 – 31/12	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1,0	1,0	1,0
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee	nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	ja	ja	ja
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	170.136	118.729	170.454
Beloningen betaalbaar op termijn	13.333	10.006	13.336
Subtotaal	*183.469*	*128.735*	*183.789*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	181.000	136.370	181.000
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging	**183.469**	**128.735**	**183.789**
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan (zie toelichting).	1)	2)	3)
Gegevens 2016			
Aanvang en einde functievervulling in 2016	1/1 - 31/12	N.v.t.	1/1 - 31/12
Deeltijdfactor 2016 in fte	1,0		1,0
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	169.875		170.215
Beloningen betaalbaar op termijn	13.014		13.016
Totaal bezoldiging 2016	**182.889**		**183.231**

Toelichting

1) De overgangsbepaling conform artikel 7.3 lid 1 van de WNT is voor een periode van vier jaar, waarvan 2017 het derde jaar is, van toepassing. In de individuele arbeidsovereenkomst, die voor 2013 is afgesloten, is vastgelegd dat de beloning jaarlijks wordt bijgesteld in overeenstemming met het door het CBS vastgestelde consumentprijsindexcijfer. De beloning 2017 is dienovereenkomstig bijgesteld. Het tijdelijk maximum 2017, zijnde de bezoldiging 2016 inclusief een verhoging van de beloning met 0,3%, bedraagt € 183.469.
2) De directeur Development & Media is benoemd per 1 april 2017.
3) De overgangsbepaling conform artikel 7.3 lid 1 van de WNT is voor een periode van vier jaar, waarvan 2017 het derde jaar is, van toepassing. In de individuele arbeidsovereenkomst, die voor 2013 is afgesloten, is vastgelegd dat de beloning jaarlijks wordt bijgesteld in overeenstemming met het door het CBS vastgestelde consumentprijsindexcijfer. De beloning 2017 is dienovereenkomstig bijgesteld. Het tijdelijk maximum 2017, zijnde de bezoldiging 2016 inclusief een verhoging van de beloning met 0,3%, bedraagt € 183.789.

BESTEMMING VAN HET EXPLOITATIESALDO

Algemeen

Er zijn geen nadere statutaire bepalingen inzake de resultaatbestemming. Een positief exploitatieoverschot komt ten goede aan de doelstelling van de Stichting.

Bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel

Zie de toelichting op het groepsvermogen. De niet-gedekte extra afschrijvingslasten op de investeringen bedroegen in 2017 € 278.000.

Bestemmingsreserve registratieachterstanden

Zie de toelichting op het groepsvermogen. De onttrekking in 2017 bedraagt € 2.077.000.

Bestemmingsreserve herkomstonderzoek

Zie de toelichting op het groepsvermogen. De onttrekking in 2017 bedraagt € 198.000.

Bestemmingsfonds OCW 2013–2016 (BIS)

Zie de toelichting op het groepsvermogen. De onttrekking in 2017 bedraagt € 557.000.

Algemene reserve en bestemmingsfonds OCW 2017–2020 (BIS) en bestemmingsfonds OCW Collectiebeheer

Zie de toelichting op het groepsvermogen. Om de toerekening naar de algemene reserve en het bestemmingsfonds OCW 2017–2020 (BIS) en het bestemmingsfonds OCW Collectiebeheer te kunnen maken, dient eerst het resultaat op de publieks- en de collectiefunctie te worden bepaald. Vervolgens vindt de toerekening naar de algemene reserve en de bestemmingsfondsen OCW plaats naar rato van de subsidie OCW en de totale inkomsten per museale functie.

Bovenstaande leidt tot de volgende bestemming van het exploitatiesaldo:

BESTEMMING EXPLOITATIESALDO

1. BEPALING VAN HET EXPLOITATIESALDO PER MUSEALE FUNCTIE
VOOR VERDELING AAN BESTEMMINGSFONDSEN OCW EN ALGEMENE RESERVE

	MUSEALE FUNCTIE		
(BEDRAGEN X € 1.000)	PUBLIEK	COLLECTIE	TOTAAL
Exploitatiesaldo 2017	**725**	**-2.275**	**-1.550**
bij: Kosten 2017 gedekt uit bestemmingsreserve registratieachterstanden	-	2.077	2.077
bij: Kosten 2017 herkomstonderzoek gedekt uit bestemmingsreserve herkomstonderzoek	-	198	198
bij: Afschrijvingskosten 2017: bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel	278	-	278
bij: Vrijval uit bestemmingsfonds OCW 2013–2016 (BIS)	557	-	557
Exploitatiesaldo 2017 voor toerekening aan bestemmingsfondsen OCW en algemene reserve	**1.560**	**-**	**1.560**
Subsidie OCW	6.749	8.802	15.551
Totale baten	60.431	21.678	82.109
Verhouding subsidie OCW/totale baten	11,2%	40,6%	
Toegevoegd aan bestemmingsfonds OCW	175	-	175
Toegevoegd aan algemene reserve	1.385	-	1.385
Exploitatiesaldo 2017 voor toerekening aan bestemmingsfondsen OCW en algemene reserve	**1.560**	**-**	**1.560**

2. TOTAAL BESTEMMING RESULTAAT 2017

Onttrokken aan bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel	-278
Onttrokken aan bestemmingsreserve registratieachterstanden	-2.077
Onttrokken aan bestemmingsreserve herkomstonderzoek	-198
Onttrokken aan bestemmingsfonds OCW 2013–2016 (BIS)	-557
Toegevoegd aan bestemmingsfonds OCW 2017–2020 (BIS)	175
Toegevoegd aan bestemmingsfonds OCW Collectiebeheer	-
Toegevoegd aan algemene reserve	1.385
Exploitatiesaldo 2017	**-1.550**

Dit voorstel is verwerkt in de balans ultimo 2017.

MEERJARENOVERZICHT

(BEDRAGEN X € 1.000)	2017	2016	2015	2014	2013	2012
RESULTATEN						
Entreegelden	24.319	24.533	31.054	25.602	21.878	9.030
Winkels	4.480	4.513	5.818	5.152	4.965	2.706
Overige publieksinkomsten	4.667	4.528	5.097	3.658	2.938	1.460
Sponsoring	5.836	6.288	7.204	5.242	4.331	1.080
Bijdragen uit private middelen	8.155	11.651	28.867	6.793	18.171	4.915
Subsidie OCW	30.603	33.942	36.825	35.121	53.503	53.481
Overige opbrengsten	4.049	4.388	4.730	3.815	5.130	11.805
Totaal opbrengsten	*82.109*	*89.843*	*119.595*	*85.383*	*110.916*	*84.477*
Personeelslasten	34.920	33.469	32.085	29.178	28.060	22.638
Inkoop winkels	2.062	2.961	2.920	2.126	2.104	1.007
Afschrijvingen vaste activa	7.327	7.853	7.708	6.948	5.713	1.758
Kunstaankopen	2.505	6.642	25.909	2.512	17.302	3.113
Huisvestingslasten	19.871	24.435	25.159	24.620	23.940	13.454
Kosten het nieuwe Rijksmuseum	-	-	1.186	1.860	3.880	25.948
Overige lasten	16.873	18.059	19.986	16.290	16.591	8.601
Totaal lasten	*83.558*	*93.419*	*114.953*	*83.534*	*97.590*	*76.519*
Financiële baten en lasten	-	26	130	182	185	679
Saldo uit gewone bedrijfsuitoefening	*-1.449*	*-3.550*	*4.772*	*2.031*	*13.511*	*8.637*
Mutatie aankoopfonds	-103	32	-99	-175	-23	121
Vennootschapsbelasting	2	-6	-48	-	-	-
Exploitatiesaldo	*-1.550*	*-3.524*	*4.625*	*1.856*	*13.488*	*8.758*
VERMOGEN						
Vaste activa	41.833	41.958	44.156	48.059	47.360	29.663
Vlottende activa	38.291	31.318	34.117	35.797	35.504	43.478
Kortlopende schulden	23.174	13.563	12.809	20.196	20.924	24.010
Eigen vermogen	30.847	32.397	35.921	31.296	29.440	15.952
Aankoopfonds	442	339	371	272	97	74
Voorzieningen	1.592	883	888	970	1.068	1.058
Langlopende schulden	24.069	26.094	28.284	31.122	31.335	32.047
Totaal vermogen	80.124	73.276	78.273	83.856	82.864	73.141

MEERJARENOVERZICHT (vervolg)

	2017	2016	2015	2014	2013	2012
MEDEWERKERS (AANTAL)						
Gemiddeld aantal medewerkers (fte's)	614	607	592	543	481	392
Gemiddelde loonsom	54.444	52.716	51.842	51.877	52.892	53.589
BEZOEKERS (AANTAL)						
Rijksmuseum						
Totaal aantal bezoekers	2.148.304	2.259.987	2.345.666	2.474.352	2.246.122	894.058
Nationaal	802.966	1.053.507	1.225.815	1.382.448	1.376.094	312.158
Internationaal	1.345.338	1.206.480	1.119.851	1.091.904	870.028	581.900
Betalende bezoekers	1.658.530	1.727.858	1.838.644	1.988.486	1.842.509	718.876
Gratis bezoek	489.774	532.129	507.022	485.866	403.613	175.182
Schoolverband	117.009	151.128	99.698	80.150	40.704	51.427
Bezoekers Museumkaart	306.790	433.521	494.242	516.381	498.522	94.043
Jeugd tot en met 18 jaar	210.650	210.195	219.344	247.215	207.123	134.576
Rijksmuseum Schiphol						
Totaal aantal bezoekers Schiphol				50.000	220.237	120.000
Totaal aantal bezoekers hoofdgebouw						
TOTAAL BEZOEK RIJKSMUSEUM	2.148.304	2.259.987	2.345.666	2.524.352	2.466.359	1.014.058
REIZENDE TENTOONSTELLINGEN						
Sydney (Australië)	58.627					
Tokyo (Japan)						258.465
Shanghai (China)						370.000
Beijing (China)						
Doha (Qatar)						
Kyoto (Japan)						
Mexico City (Mexico)						5.300
Parijs (Frankrijk)						
Sendai (Japan)						
Istanbul (Turkije)						120.000
TOTAAL REIZENDE TENTOONSTELLINGEN	58.627	-	-	-	-	753.765
KENGETALLEN (IN %)						
Eigen inkomsten/totale baten exclusief subsidie OCW incidenteel	62,2%	61,4%	68,2%	58,8%	60,5%	52,3%
Subsidie OCW en overige publieke baten/ totale baten	37,8%	38,6%	33,0%	41,5%	49,9%	63,3%
Eigen inkomsten/totale baten	62,2%	61,4%	67,0%	58,5%	50,1%	36,7%
Eigen inkomsten/totale baten exclusief subsidie OCW huur en OCW incidenteel	75,9%	77,2%	81,9%	76,1%	76,4%	64,7%
Personeelslasten/subsidie OCW	114,1%	98,6%	87,1%	83,1%	52,4%	42,3%
Personeelslasten/totale lasten	41,8%	35,8%	27,9%	34,9%	28,8%	29,6%
Vlottende activa/kortlopende schulden	165,2%	230,9%	266,4%	177,2%	169,7%	181,1%
Eigen vermogen/totaal vermogen	38,5%	44,2%	45,9%	37,3%	35,5%	21,8%
Brutomarge winkels	54,0%	34,4%	49,8%	58,7%	57,6%	62,8%
Nationaal bezoek/totaal bezoek	37,4%	46,6%	52,3%	55,9%	61,3%	34,9%
Internationaal bezoek/totaal bezoek	62,6%	53,4%	47,7%	44,1%	38,7%	65,1%

Aantal medewerkers

Aantal bezoekers

Nationaal

Internationaal

Met Ronnie Flex, Mertabi, Teske, Jiami, Defano of de officiële Rijks Guide het museum door? Met SnapGuide bepalen leerlingen zelf wie hen rondleidt. De bekende YouTubers en artiesten geven een persoonlijke tour en dagen leerlingen uit om mee te doen aan verschillende challenges. Met de camera in hun hand ontdekken zij de kunst en geschiedenis van de Gouden Eeuw en de persoonlijke favorieten van hun held

Rondleiding *JIJ & de Gouden Eeuw* voor de hele familie

COLOFON

Samenstelling en redactie Pia van de Wiel (directiesecretaris)
Tekstredactie Jeroen Teitler, Amsterdam
Ontwerp Irma Boom Office, Amsterdam

© 2018 Rijksmuseum, Amsterdam
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor meer informatie
rijksmuseum.nl

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

FOUNDER
PHILIPS

HOOFDSPONSORS
ING
BankGiroLoterij
kpn